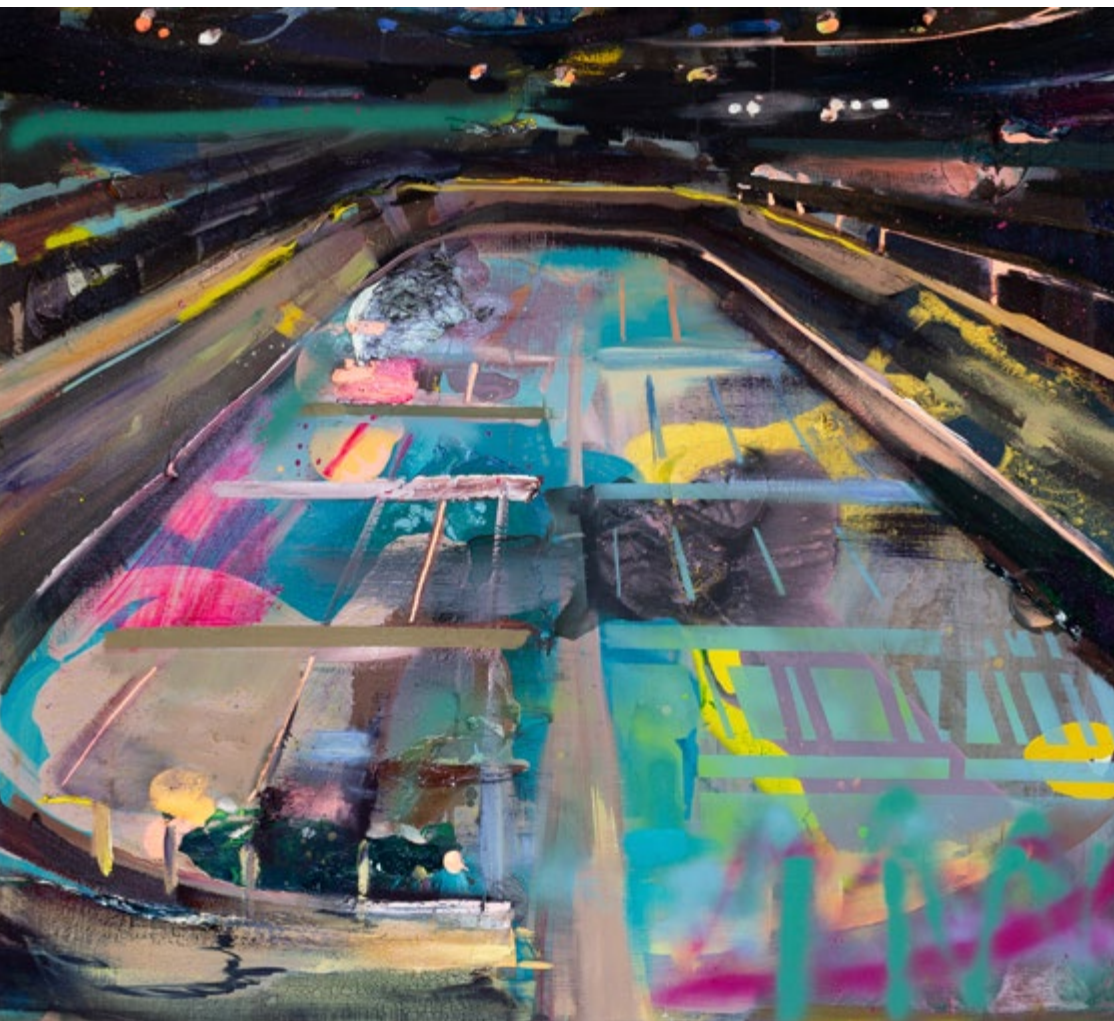

KAUKALOISSA KASVANEET

ANNA-LIISA OJALA

Kaukaloissa kasvaneet

Kaukaloissa kasvaneet

ANNA-LIISA OJALA

Nuorisotutkimusverkosto/
Nuorisotutkimusseura
Verkkajulkaisu 167

Nuorisotutkimusverkoston julkaisut

Tiede

Teosten sisältö ja tyyli ovat akateemisten kriteerien mukaisia.

Kenttä

Erlaiset raportit ja selvitykset.

Liike

Ajankohtaiset yhteiskunnalliset puheenvuorot.

Kannen kuva: Alina Sinivaara: *Stadion (Poikkeustila)*, 2020,
120 x 150 cm, akryyli ja öljy kankaalle. Valokuva: Sonja Suominen.
Kustannustoimitus: Vappu Helmisaari
Taitto: Tanja Konttinen

Tiivistelmän käännökset englanniksi ja ruotsiksi:
Käännöstoimisto Bellcrest Translations Oy

Nuorisotutkimusseura on saanut tukea tähän julkaisuun opetus-
ja kulttuuriministeriöltä.

© Nuorisotutkimusseura ja tekijät

Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura,
verkkojulkaisuja 167, sarja: *Kenttä*

ISSN 1799-9227

ISBN 978-952-372-030-5

2022. Painettu kirja on julkaistu 2021.

Julkaisujen tilaukset: <http://www.nuorisotutkimusseura.fi/catalog>

Sisällys

OSA 1	7
Kirjan lähtökohdat	9
Yhdistävä jääkiekko	9
Jääkiekko liikuttaa Suomessa erityisesti poikia, miehiä ja tietokirjailijoita, muttei niinkään laadullisia tutkijoita	12
Kykyjen tunnistaminen ja pelaajien kehittäminen, vai kuitenkin positiivisten kokemusten mahdollistaminen?	17
Jääkiekko investointina	19
Nuorisojääkiekon talous ja ekosysteemi	21
Tutkimuskohde ja etnografia	25
Tutkimuskohde	25
Tutkimuksen metodit, aineisto ja analysointi	26
Tutkijan positio: Keski-ikäistyneenä naisena nuorten miesten matkassa	31
OSA 2	35
Jääkiekko investointina	37
Jääkiekkoilijan ura: muuttamista, sopeutumista, kiinnittymistä ja irrottautumista	37
Jääkiekon hintalappu	44
Mitä lätkä antaa ja ottaa?	50
Maskuliinista karkaisua ja raikulipoikamainetta	52
Jääkiekkoilija opiskelijana	57
Lätkävänhemmuus	63
Jääkiekko nuorten miesten sosiaalisena ympäristönä	71
Sosiaaliset verkostot ja joukkueiden ryhmädynamiikka	71
Jääkiekon tosimies	75
Jääkiekkohalleissa ikä ja kokemus ovat valttia	79

Jääkiekkohallien anatomia	83
Sakkolista joukkueen ryhmäkurin ylläpitäjänä	89
Lätkänpelaajan vapaa-aika	94
Pelaajien kehittyminen ja kehittäminen: kapitalismia ja nuorisotyötä	99
Kehittymisen riemu ja paine	99
Päätökset kehittämisen ja peluuttamisen taustalla	103
Järki ja tunteet	110
Jääkiekkoilijan kalenteri pelikaudella	112
Joukkueellinen urheilijoita ja nuoria	118
Fyysisen lajin riskit	121
Erilaiset miehen mallit – performanssia ja takahuonetta	126
Jääkiekkoilijan pelaajaidentiteetti: soturipelaajat, taiteilijapelaajat ja kummalliset maalivahdit	126
Valmentajat performanssin valmistelijoina	132
Huoltaja backstagella: äijämäisiä koneita ja miehistä huolenpitoa	137
OSA 3	143
Mitä etnografia kertoi?	145
Huippujen kehittäminen ja positiiviset harrastuskokemukset	145
Jääkiekko on sosiaalisena tilana yhä perinteisen maskuliinisuuden valtakuntaa	150
Jääkö jääkiekkouran anti positiivisen puolelle?	152
Tunteita ja tuoksua tutkimusmatkan päätteeksi	156
Lähteet	159
Tiivistelmä	173
Sammandrag	176
Abstract	179

OSA 1

Kirjan lähtökohdat

YHDISTÄVÄ JÄÄKIEKKO

Kolme jääkiekkoilijapoikaa hyppää kyytiin. Yksi on ehtinyt huutaa ”shotgun” ja saa siksi auton etupenkin. Muut yrittävät neuvotella etupenkkipaikasta erilaisin argumentein – huonolla menestyksellä. Istuimia siirretään eteen ja taakse, jotta pitkille ja treenatuille raajoille tulee tilaa. Autoon leijailee maustetun nuuskan imelä tuoksu. Yksi pojista kiinnittää puhelimensa tottuneesti autoni musiikkijärjestelmään ja alkaa soittaa mielimusiikkiaan. Gasellit aloittaa räppäämisen poika mukanaan:

Mä en oo kertonu tätä; en oo ees varma et miks; mutku mä pelasin lätkää ne kutsu mua Pastoriks; ku me oltii ottamas turpaa, mä heitin huonoo vitsii; ja me saatettii voittaa; tai sit vaa tuli rotsii. Mut tärkeint on siis se; et päät ei painunu koskaa; sen takii meki kai sinnitellää, vaik tulee paskaa. Eihä siit ikin tiedä mihin sun touhut johtaa; ja lähteeks ne nyt sit nousuu oikeastaa koskaa. . .

Jälleen kerran autossa eläydytään musiikin kautta lätkäjätkien sielunmaisemaan, jossa periksiantamattomuus yhtyy taisteluun, menestykseen, joukkuehenkeen ja tulevaisuuden epävarmuuteen. Pojat ovat tässä hetkessä toisilleen läheisiä siitä syystä, että heitä yhdistää jääkiekko. Jääkiekon vuoksi he asuvat samalla paikkakunnalla, viettävät toistensa kanssa aikaa usein enemmän kuin perheidensä kanssa, tuntevat toistensa ärsytyspisteet, hyveet ja paheet, ovat kokeneet monet voitot ja tappiot yhdessä, osaavat samat pukukoppimusiikin klassikot, jakavat saman kokemuksen tulevaisuuden epävarmuudesta ja samansuuntaisen kokemuksen nuoruudesta, vaikka ovatkin persoonina hyvin erilaisia.

Jääkiekko yhdistää näiden kolmen pojan lisäksi myös muita suomalaisia. Jääkiekko on ollut suomalaisten mielestä kiinnostavin urheilulaji kymmenen vuotta peräjäälkeen Sponsor Insightin (2019) tekemässä gallupissa. Jopa Suomen nuorten maajoukkueottelut keräävät satojatuhansia televisiokatsojia jääkiekon arvoturnauksien aikaan (Teiskonlahti 2018),

ja miesten maailmanmestaruus keväällä 2019 sai taas kymmeniä- jollei satojatuhansia ihmisiä kaduille huutamaan joukkueen kapteenin lempinimeä *Mörköä* ja juhlistamaan suomalaisten hyvyyttä ympäri Suomea. Jari Tervo (HS 2.6.2019) teki huomion, että Suomen jääkiekkokulta oli medianäkyvyyden perusteella Suomelle yhtä tärkeä tapahtuma kuin samaan aikaan käydyt eurovaalit. Maailmanmestaruus ei kuitenkaan ollut poikkeus. Jääkiekkouutisoinnin määrä on ollut suomalaisessa sanomalehti- ja televisioaineistossa jo pitkään suuri verrattuna muihin urheilulajeihin (Laine 2014). Jääkiekko kuuluu siihen yhteisten kokemusten ja myyttien samaistumiskokoelmaan, jonka varaan Suomen kansaa ja suomalaisuutta Benedict Andersonin (2007) kuvaamana kuviteltuna yhteisönä on varsinkin median avulla rakennettu. Se kuuluu myös niihin poliittisesti merkittäviin urheilulajeihin, jonka avulla pieni maa on onnistunut osoittamaan voimaa entisten isäntämaiden asettuessa otteluissa vastapuolelle (Jokisipilä 2014, 10). Suomalaisen jääkiekon lyhyissäkin historiikeissa muistetaan usein mainita sekä Ruotsia vastaan MM-tasolla saavutettu ensimmäinen tasapeli vuonna 1959, Neuvostoliiton dominoivuus lajin historiassa varsinkin 1960-luvulta eteenpäin ja tietysti vuoden 1995 maailmanmestaruuden aiheuttama kiekkohuuma, kun Suomi voitti Ruotsin Tukholmassa pelatussa loppuottelussa maalein 4–1 (ks. esim. Salmi 2015). Samalla laji on profiloitunut globaaliin länteen Kanadan ja Yhdysvaltojen voittaessa kansainvälisiä turnauksia ja osoittaessa jatkuvaa kiinnostusta jääkiekon urheiluviihteeseen. Tämä lännen ja idän valtasuhteiden selvittäminen jääkiekkokaukaloissa sekä länsivetoinen urheiluviihde sopivat hyvin Suomelle, jolla on pitkät perinteet identiteetin rakentamisesta ja paikan hakemisesta maailman poliittisella kartalla urheilun kautta (esim. Kokkonen 2008).

Lajin merkitys Suomessa heijastuu sen harrastajamääriin poikien ja miesten kohdalla, minkä seurauksena suomalaiset menestyvät jääkiekossa myös kansainvälisesti. Jääkiekko tarjoaa ainoana lajina sadoittain työpaikkoja kotimaassa ja ulkomailla myös suomalaisurheilijoille lajin huipputasolla joka vuosi. Kaudella 2018–2019 suomalaisen SM-liigaseuran pelaajasopimuksella pelasi 496 pelaajaa, joista 72 omasi muun kuin Suomen kansalaisuuden. Lisäksi 41 suomalaista kenttäpelaajaa ja 8 maalivahtia pelasi jääkiekon arvostetuimmassa liigassa, eli Pohjois-

Amerikan NHL:ssä, ja 39 suomalaista kenttäpelaajaa ja 3 maalivah-
tia toiseksi arvostetuimmassa liigassa, eli pääosin Venäjällä toimivassa
KHL:ssä. Tämän päälle tulevat muiden ulkomaisten ammattilaisliigojen
suomalaiset, joita on myös vähintäänkin useita kymmeniä.

Pienten jääkiekkoilijoiden tärkeimpänä motivoijana harrastamiselle
ja sen aloittamiselle tuskin on ammattilaisuuden mahdollisuus, mutta
se tuo eittämättä oman mausteensa jokapäiväiseen työskentelyyn ja
perheiden intoon investoida lapsensa harrastamisessa juuri jääkiekkoon.
Kaikki nämä mainitut jääkiekon täysammattilaispelaajat ovat miehiä. Vain
harva nainen tienaa maailmassa leipänsä pelaamalla jääkiekkoa, eikä hei-
dänkään tienestinsä osu lähellekään miesammattilaisten vastaavia. Tämä
epätasa-arvo uramahdollisuuksissa vaikuttaa myös tyttöjäkiekkoilijan
harjoitteluolosuhteisiin (Konttinen 2019, 13–14) ja käsityksiin itsestä
urheilijana (Herrala 2015). Tilanne ei ole missään nimessä reilu. Siksi
tyttökiekon kehitystyötä on tehty Suomessakin aktiivisesti viime vuosi-
na. Tämä sukupuolten epäsuhta tarjoaa kuitenkin tutkijalle herkullisen
tarkastelumahdollisuuden urheilun poikakulttuuriin, mikä luo tilan tälle
tutkimukselle.

Tarkastelen tässä kirjassa 18–20-vuotiaiden nuorten miesten jää-
kiekkoa investointina ja sosiaalisena ympäristönä. 18–20-vuotiaat jää-
kiekkoilijapojat pelaavat ja harrastavat monissa tasoryhmissä, ja tämän
etnografisen tarkastelun pääasiallisena kohteena on Nuorten SM-liiga,
eli ikäkauden korkein sarjataso ennen miesten sarjoja. Tästä ikäkaudesta
käytetään jääkiekossa rinnakkain käsitteitä U20, A-juniorit ja A-nuoret.
Nuorten SM-liigaa vasten ja siitä suunnasta katsottuna sivuan myös
toiseksi korkeinta sarjatasoa eli Nuorten Mestistä, joista myös keräsin
aineistoa tämän tutkimusmatkan aikana. Lisäksi miesten ammattilaisarja
SM-liiga tai puoliammattilaisarja Mestis esiintyvät tarkasteluissa silloin,
kun ne ovat Nuorten SM-liigapelaajien kannalta relevantteja.

Jääkiekon harrastaminen tapahtuu fyysisen halliympäristön lisäksi
niissä sosiaalisissa kanssakäymisissä ja jokapäiväisissä käytännöissä, joita
jääkiekkojoukkueissa harjoitetaan. Ruumiillinen harjoittelu konkreet-
tisissa tiloissa kietoutuu sosiaaliseen vuorovaikutukseen, joiden kautta
rakentuu myös nuorten persoonallinen identiteetti. Ajattelen Margaret
Archerin (2003; ks. myös Piironen 2013) teorioita soveltaen, että nämä

fyysiset ja sosiaaliset tilat ja rakenteet antavat nuorille jääkiekkoilijoille sen olosuhteen, joka sekä rajoittaa että mahdollistaa heidän toimintaansa, kehittymistään, harjoitteluaan ja unelmoimistaan jääkiekkoilijoina ja nuorina. Toimintaa jääkiekkojoukkueissa ohjaa myös näihin sosiaalisiin ympäristöihin muodostuva ryhmädynamiikka valtasuhteineen, mikä näkyy esimerkiksi siinä, kuinka eri ihmiset käyttävät jääkiekkohallin tiloja toiminnassaan hyväksi.

Tässä kirjassa on kolme osaa. Ensimmäisessä osassa esittelen kirjan yhteiskunnalliset ja akateemiset lähtökohdat sekä tutkimuskohteen, metodit, aineiston ja sen käsittelyn. Toisessa osassa keskityn tutkimuksen tuloksiin, joita tarkastelen kolmannessa osassa yhteenvedon tapaan. Nämä tulokset pyöriivät jääkiekkoon investoimisen, jääkiekon mies- ja poikakulttuurin sekä pelaajien kehittämisen ja kykyjenetsinnän ympärillä. Lisäksi tarkastelen jääkiekkoa sosiaalisena ympäristönä, johon pojat harrastamisensa myötä sosiaalistuvat. Nämä teemat valikoituivat tähän kirjaan siksi, että ne ovat ilmiselvästi tutkimuskohteeni ydintä: Nuorten SM-liigassa toisaalta kehitetään ja tunnistetaan kykyjä poikajoukkueissa ja miesten ammattijääkiekkoa varten ja tämä kehitys- ja tunnistustyö tapahtuu nuorisojääkiekon sosiaalisessa ympäristössä. Kehitystyö ja kykyjenetsintä mahdollistuvat siitä syystä, että pelaajat, heidän perheensä ja urheiluorganisaatiot investoivat suuria määriä aikaa, rahaa ja erilaisia tekoja ja tunteita nuorten kehittämiseksi ja kykyjen löytämiseksi.

JÄÄKIEKKO LIIKUTTAA SUOMESSA ERITYISESTI POIKIA, MIEHIÄ JA TIETOKIRJAILIJOITA, MUTTEI NIINKÄÄN LAADULLISIA TUTKIJOITA

Jääkiekon merkitys suomalaisessa yhteiskunnassa näkyy jääkiekkoon liittyvässä kirjallisessa tuotannossa. Pelkästään Jyväskylän kaupungin pääkirjastossa on vuoden 2019 lokakuussa 131 tietokirjaksi lukeutuvaa nidettä etsittäessä asiasanalla ”jääkiekko”. Nämä kirjat ovat ennätyskiä esitteleviä kirjoja, tekniikka- ja taito-oppaita, pelaajien ja valmentajien elämäkertoja, jääkiekko-organisaatioiden ja lajin historiikkeja, Suomen maailmanmestaruuksista kertovia tietokirjoja ja jääkiekkosanakirjoja.

Mukana on muutama tutkimuksellisempikin kirja, kuten vuonna 2018 julkaistu suomalaisen jääkiekon historiikki (Jokisipilä ym. 2018). Benita Heiskasen ja Hannu Salmen toimittama *Kiekkokansa* (2015), joka tarkastelee jääkiekon roolia suomalaisessa yhteiskunnassa, oli sen sijaan sijoitettu sivukirjastojen kokoelmiin. Yhtä kaikki jääkiekko koettiin mitä ilmeisimmin julkisessa kulttuuri- ja sivistyslaitoksessa tärkeänä aiheena.

On yllättävää edellä mainittujen kirjojen alleviivatessa jääkiekon merkittävää roolia Suomessa, ettei lajin akateeminen tutkiminen ole yhteiskuntatieteellisin lähestymistavoin yleistä. Google Scholar paikantaa kyllä satoja jääkiekkoihaisia opinnäytetöitä, mutta vertaisarvioitujen artikkelien tai väitöskirjojen löytäminen varsinkin liikuntalääketieteen, varusteteknologioiden tai biomekaniikan ulkopuolelta on hankalampaa. Jyväskylän yliopiston Jykdoc-tietokanta tunnistaa (3.11.2019) vain 11 jääkiekkoihaisia väitöskirjaa, joista neljä liittyy jääkiekkovammoihin, kaksi psyykkiseen valmennukseen tai johtajuuteen, yksi kasvatus- ja valmennustyyleihin, yksi markkinointiin, yksi tyttöjen jääkiekkoharrastukseen ja yksi kansallisidentiteettiin Ruotsissa 1900-luvun alkupuoliskolla. Etnografisesti jääkiekkoa on tutkinut laajamittaisemmin tiettävästi Suomessa vain Helena Herrala (2015), joka tarkasteli väitöskirjassaan 12–16-vuotiaiden tyttöjen jääkiekkoharrastuksen toimintaympäristöä, käytäntöjä ja niissä rakentuvaa toimijuutta. Yksi Herralan tutkimuksen lähtökohdista oli tyttöjen toimijuuden rakentuminen maskuliiniseksi miellettyssä urheilulajissa.

Niissä muutamissa suomalaista jääkiekkoa koskevissa tutkimusartikkeleissa, joita yhteiskuntatieteiden, liikuntapedagogiikan, markkinoinnin tai liikuntapsykologian aloilta löysin, on tutkittu urheilu-uran ja opiskelun yhdistämistä (Ronkainen ym. 2018, Ryba ym. 2016), joukkueiden ryhmäytymistä (Rovio ym. 2009; Rovio ym. 2012) ja motivaatioilmapiiriä (Jaakkola, Ntoumansis & Liukkonen 2016), tai suomalaisen jääkiekon kaupallistumista ja kansainvälistymistä (Backman & Carlsson 2020; Ahonen 2020; Carlsson, Backman & Stark 2020). Lisäksi jääkiekkoa on sivuttu esimerkiksi tutkittaessa kaupungin brändiä (Ahonen ym. 2016). Näiden lisäksi ovat omat tutkimusartikkelini (Ojala 2020, painossa), joista ensimmäisessä käsittelen jääkiekkoilijanuorukaisten urheilijuuden ja nuoruuden yhdistymistä ja toisessa valmentajien ja kykyjenetsijöiden puhetta nuorten pelaajien potentiaaleista. Kirjoitimme myös Sari Pietikäisen

kanssa artikkelin jääkiekon harrastamiseen liittyvästä liikkuvuudesta nuorten miesten kokemana (Pietikäinen & Ojala 2021).

Edellä mainituista artikkeleista Timo Jaakkolan, Nikos Ntoumansiksen ja Jarmo Liukkososen tutkimus (2016) tunnisti henkilökohtaista kehittymiseen, yrittämiseen, petraamiseen ja tavoitteelliseen tehtävien hallitsemiseen tähtäävän ilmapiirin tukevan harrastamisesta nauttimista suomalaisessa juniorijääkiekossa. Rovio ja kumppanit (2009) taas huomasivat nuorten jääkiekkjoukkueissa vallitsevan myös sellaista ryhmäytymistä ja lojallisuutta ryhmälle, joka heikentää yksilöiden ja ryhmän suorittamista. Emmanuel da Silvan ja Sari Pietikäisen (2018) tutkimus kahden jääkiekkjoukkueen kapteenin urapoluista ja ammattilaistumisen diskursseista tunnisti halun, taidon ja hyödyn määrittävän niitä todellisuuksia, joissa jääkiekkoammattilaiset toteuttavat uraansa. Ronkaisen ja kumppaneiden (2018) tutkimus jääkiekkoilijanuorten opintojen ja urheilemisen yhdistämiseen liittyvistä valmentajien asenteista, tuesta ja toimista tavoitti valmentajien kertomuksissa sekä keskittymistä pelkästään urheilijuuden tukemiseen että laajempaa kasvatuksellista otetta – ja näiden kahden välimalleja. Aiemmista, suomalaisen jääkiekkoon keskittyvistä tutkimuksista on mainittava erikseen vielä Jyri Backmanin (2018) urheiluhistoriikki ruotsalaisen ja suomalaisen huippujääkiekon kehittymisestä ja amerikkalaistumisesta. *Ishockeyns Amerikanisering – En studie av svensk och finsk elitishockey* -teoksessa käydään perusteellisesti läpi myös suomalaisten jääkiekko-organisaatioiden rakenteet ja kehityskulut, jotka lopulta antavat raamit myös jääkiekkoilevan nuorison ammattilaispyrkimyksille.

Jääkiekon vahva asema Pohjois-Amerikassa on aiheuttanut sen, että akateemista ja puoli-akateemista jääkiekkokirjallisuutta on olemassa runsaasti – varsinkin kanadalaiskustantamoiden painamana. Richard Gruneaun ja David Whitsonin (1993) kirjoittama teos *Hockey Night in Canada – Sport, identities and cultural politics* on saanut jo klassikkoaseman jääkiekkokirjallisuuden parissa, sillä se tarkastelee lajia hyvin monesta suunnasta asettaen urheilun ja urheilijaurat laajempaan historialliseen, poliittiseen, kulttuurikerronnalliseen ja mediateknologiseen kontekstiin. Vaikka teos on jo liki 30 vuotta vanha, on se ruokkinut omaakin tutkimustani herkullisilla huomioilla. Yksi tärkeimmistä on Gruneaun ja Whitsonin (1993, 192) toteamus, jossa he esittävät jääkiekon statuksen

miesten pelinä Kanadassa seuraavan siitä, että jääkiekko on harvoja sellaisia sosiaalisia tiloja kanadalaisessa yhteiskunnassa, jossa fyysinen kovuus ja traditionaalinen maskuliinisuus saavat yhä jyllätä muun yhteiskunnan muuttuessa ympärillä.

Jääkiekon maskuliinisuus tai sen synnyttämät seuraukset naisjääkiekkoon ovat olleet kymmenien kansainvälisten jääkiekkotutkimusten kohteina (esim. Allain 2008; 2010). Jääkiekon sukupuolittuneisuutta käsittelevässä tutkimuskirjallisuudessa viitataan taajaan R. W. Connellin (1995) *hegemonisen maskuliinisuuden* käsitteeseen. Käsitteellä tarkoitetaan toisaalta miessukupuolen valtaa naissukupuolen (tai muiden sukupuolten) yli, ja toisaalta monenlaisten miehuuksien rinnakkaiseloja ja keskinäistä valtakamppailua niin, että joku maskuliinisuuksista nousee niin sanotuksi oikeaoppiseksi maskuliinisuudeksi tietyssä kulttuurissa. Tutkimuksissa on todettu, että sosiaalistuessaan jääkiekon hegemoniseen maskuliinisuuskäsitykseen pelaajat sosiaalistuvat aggressiivisuuteen, kilpailullisuuteen ja stoalaiseen pehmeiden tunteiden näyttämättömyyteen (MacDonald 2014). Vaikka hegemonisen maskuliinisuuden käsite on saanut osakseen myös paljon kritiikkiä esimerkiksi sellaisin argumentein, että vallalla olevat miehisyuden muodot ovat monesti joltain osin myös heikkoja, tai että useimmat erilaiset miehisyuden muodot voivat saada samaan aikaan arvostusta (esim. Besnier ym. 2018), on käsitteestä hyötyä myös poikien jääkiekkokulttuurin ymmärtämisessä. Urheilu on tarjonnut perinteisesti miehille oivallisen paikan osoittaa heteromiehelle ihanteellista voimaa, kestävyyttä ja nopeutta, ja jääurheilulajeista juuri jääkiekossa nämä ominaisuudet ovat erityisen selvästi läsnä (Lenskyj 2013).

Tanssin ruumiillisuutta käsittelevässä tutkimuksessaan Ulla Halonen (2001) puhuu Alan Lomaxin termien *liikemurteesta*, jolla hän tarkoittaa tietyssä kulttuurissa esiintyvää yhtenäistä tyyliä jäsenten liikehdinnässä. Halonen (2001, 67) toteaa tanssin olevan sekä sosiaalisen kontrollin että ihmisen muokkauksen väline, sillä ”sen kautta opetetaan ja opitaan tunteiden käsittelyä ja kulttuurisesti hyväksytyä käyttäytymistä”. Jääkiekosta voi eittämättä sanoa samaa. Yhtä lailla jääkiekon kautta nuoret pelaajat oppivat jääkiekkokulttuurille ominaisen ja hyväksytyyn tavan käyttää ruumistaan eri tilanteissa tunteita osoittaen ja purkaen sekä itseään ilmentäen. Samalla he oppivat jääkiekkokulttuurissa pojille tyyppillisiä

vuorovaikutuksen ja välittämisen tapoja, joita osoitetaan sanoin ja teoin (ks. Virtanen 2018, 243).

Tämän tutkimuksen etnografinen katse kohdistuu poikien harrastuskulttuuriin siinä vaiheessa urheilu- ja elämänuraa, kun osa pelaajista siirtyy ammattilaisurille ja osa löytää joko vapaaehtoisesti tai pakotettuina elämänpolkuja urheilijanuran ulkopuolelta. Kyseisen uravaiheen vuoksi tämä tutkimus paikantuu Herralan tutkimuksen – tai kansainvälisten jääkiekkoetnografioiden (ks. Ingham & Dewar 1999; Robidoux 2001) – sijaan mieluummin nuoruuden ja aikuisuuden taitekohtia tarkastelevien urheilu- ja nuorisotutkimusten rinnalle. Nuorten SM-liigassa pelaavat jääkiekkoilijat ovat siinä iässä, jolloin nuoret yleensä suorittavat toisen asteen opintojaan, eli lukiota tai ammattiopintoja. Siksi tutkimuskirjallisuus (esim. Ryba ym. 2014; Ryba ym. 2016; Ronkainen ym. 2018) urheilun ja opiskelun tai työn yhdistämisestä, eli *kaksoisurasta*, on ollut tämänkin tutkimuksen kannalta tärkeää.

Mikko Piispa (2013) tarkasteli tutkimuksessaan huippu-urheilijoiden elämänkulkua laadullisten haastatteluiden kautta. Hän huomasi, että urheilijoiden taustalta löytyy osallistuvia ja kannustavia vanhempia, aktiivinen lapsuus, liikuntaan ja lajin pariin innostaneita sisaruksia ja kavereita, hyviä perintötekijöitä ja henkisiä ominaisuuksia, sopivia sattumia sekä sitkeää harjoittelua. Olen lukenut tutkimusta tehdessäni tarkasti Patricia A. Adlerin ja Peter Adlerin vuonna 1991 julkaistua etnografiaa yliopistokoripalloilijoiden sosialisaatioprosessista ja identiteettityöstä opiskelun ja urheilu-urahaaveiden keskellä. Adlerit huomasivat, että mitä lähemmäs unelmaansa ammattilaiskoripalloilemisesta nuoret pääsivät, sitä enemmän he identifioituivat koripalloilemiseen opiskelunnon kustannuksella. Samankaltaisen huomion teki Mikko Piispa (2013, 26). Nuori urheilija motivoituu siitä, että huomaa olevansa lähellä huippua, minkä jälkeen alkaa urheiluuden todeksi eläminen henkisesti ja fyysisesti. Tämä prosessi ei ole kuitenkaan välttämättä lineaarinen tai tapahdu kovinkaan nopeasti tai täysin kivuttomasti. Siihen voi liittyä monenlaisia haavoittuvaisuuden kokemuksia, jotka koetaan ja peilautuvat myös suhteessa erilaisiin maskuliinisuuksiin. Tutkiessaan näiden kokemusten nivoutumista ja ilmenemistä tämä tutkimus rakentuu poikatutkimuksen perinteelle (ks. Huuki, Kivijärvi & Lunabba 2018, 13–14). Sama haavoittuvaisuuden ja miehisyyden samanaikaisuus

ja niiden ymmärtämisen tärkeys perusteele myös tämän nuorten miesten urheilijanuria tarkastelevan etnografian paikan tutkimuskirjallisuudessa.

KYKYJEN TUNNISTAMINEN JA PELAAJIEN KEHITTÄMINEN, VAI KUITENKIN POSITIIVISTEN KOKEMUSTEN MAHDOLLISTAMINEN?

Nuorisourheilussa toimitaan alueella, jossa yhtäältä pyritään tuottamaan huippu-urheilijoita ja toisaalta pyritään tarjoamaan nuorille mahdollisuus positiiviseen kehitykseen ja merkitykselliseen elämään urheilun kautta (Hämäläinen 2008; Aarresola 2016). Vaikka nämä osa-alueet eivät ole ulossulkevia, ruumiillistuu tämä jako suomen kielessä sanoissa *urheilu* ja *liikunta*. Huippusuorituksiin tähtäämistä alleviivataan käyttämällä urheilussa vielä kilpailumentaliteettiin viittaavaa kilpaurheilu-termiä, kun taas liikuntaan assosioituu terveyttä ja hyvinvointia edistävä fyysinen aktiivisuus. Kilpaurheilun valmennuskulttuurin eettisyyttä on pohdittu mediassa tämän kirjan kirjoittamisen aikaan voimistelu- ja taitoluisteluvalmentajien ympärillä pyörineiden kohujen vuoksi (ks. esim. Virtanen 2020; Pusa 2019). Kohuissa on käsitelty valmentajien valmennusmetodeja ja urheilijoille asettamia vaatimuksia. Osassa kohuihin liittyvistä argumenteista on puollettu valmentajien rankkaa kielenkäyttöä tai äärimmillen vietyä treenaamista ja ruokavaliota sillä perusteella, että kilpaurheilu on aina ihmisen rajojen etsimistä ja niillä leikkimistä. Osa keskusteluun osaa ottaneista ihmisistä ei hyväksyisi minkäänlaista äärimmäisyyksien tavoittelua lasten ja nuorten urheilusta puhuttaessa.

Tämä sanaleikki liikunnan ja urheilun ja toisaalta kilpaurheilun tai huippu-urheilun välillä on sikäli keskeinen nuorison liikkumisessa, että sanat liittyvät aina tietynlaiseen sanaperheeseen, ja valittu puhetapa mahdollistaa ja luo tilaa aina tietynlaiselle toimintakulttuurille ja ajattelumallille (ks. Pietikäinen & Mäntynen 2009, 32–33). Tuntuu loogiselta, että huippusuorituksiin tähtäävien jääkiekkjoukkueiden sisällä on kilpailullinen ja huippu-urheilijuuteen ja -suorituksiin pyrkivä henki. Tällöin valmentaja voi tavoitella huippusuorituksia jopa sen kustannuksella, että kaikille tarjottaisiin mahdollisuus positiiviseen ja merkitykselliseen harras-

tamiseen. Kilpa- ja huippu-urheilussa voidaan vaatia sellaisia investointeja ja oikeuttaa sellaista toimintaa ja logiikkaa, joka ei nuorisoliikunnasta tai välttämättä edes nuorisourheilusta puhuttaessa olisi mahdollista. Sosiologi Jay Coakley (2011b) muistuttaakin, että itsessään urheiluaktiivisuus ei aiheuta jotain tiettyjä positiivisia vaikutuksia nuorille, vaikka usein niin kuvitellaan. Useiden eri tutkimusten tuloksia kokoamalla hän toteaa, että positiiviset ja negatiiviset vaikutukset riippuvat monista asioista, kuten siitä millaisesta urheilemisesta on kyse, muiden ihmisten (vertaiset, vanhemmat, valmentajat) suhtautumisesta ja käyttäytymisestä, lajikulttuurista ja lajista osana ympäröivää kulttuuria, yksilön ja yhteisön urheilemiselle antamista merkityksistä sekä materiaalisista ja kulttuurisista olosuhteista, joissa urheilua harrastetaan.

Nuorten SM-liiga on selkeästi kilpaurheilua, jonka tehtävänä on myös tuottaa huippuja ammattuurheilukentille. Englanninkielisessä liikuntatieteen kirjallisuudessa vilahtelevat taajaan käsitteet *talent development* ja *talent identification*, joilla jääkiekon ympäristössä tarkoitetaan *pelaajan kehittämistä* ja *kykyjenetsintää* tai *-tunnistamista* (Vayens ym. 2008; Baker ym. 2017). Kykyjentunnistaminen ja -etsintä sekä pelaajien kehittäminen ovat jääkiekkoyoukkueiden arkitoiminnan keskiössä.

Nuorten SM-liigassa jääkiekkoilevista pojista vain ani harva päätyy ammattilaiseksi, jolloin ammattilaispimuksen saaminen ei voi olla kaikkien poikien urheilijanuran onnistumisen mitta. Harrastamisen täytyy tuottaa myös positiivisia kokemuksia ja muunlaisia oppeja tai hyötyjä. Urheilemisen onkin nähty edistävän fyysisten taitojen lisäksi terveyttä ja psykososiaalista kehitystä (Côté, Strachan & Fraser-Thomas 2008). Ranskalaisen sosiologin, Pierre Bourdieun (1984) jalanjäljissä näistä kokemuksista, opeista ja hyödyistä voi puhua *pääomina*, joita jääkiekkoilijat voivat onnistuneesti tai vähemmän onnistuneesti hyödyntää jääkiekon ulkopuolella opiskeluissaan, työmarkkinoilla tai vaikkapa romanttisissa suhteissa. Ne voivat olla sosiaalisia verkostoja tai esimerkiksi sellaista osaamista tai kielenkäyttöä, jonka jääkiekkoilijat voivat parhaassa tapauksessa kääntää hyödykseen etsiessään työpaikkaa vakavamman harrastamisen loputtua tai parisuhteissa jo urheilijanuran aikana.

Pääsääntöisesti miesten SM-liigajoukkueiden resurssipankkeina toimivat Nuorten SM-liigajoukkueet eivät pyöritä arkeaan kuitenkaan

positiivisuus-teema edellä, vaikka toki positiivisten kokemusten tuottaminen on myös pelaajien ja joukkueiden kehittymiselle hyväksi. Ammattijoukkueiden pelaajakehitystyö ja -rekrytoinnit ovat aina taloudellinen riski (Kelly & Hickey 2009), jolloin positiivisten kokemusten sijaan Nuorten SM-liigassa pyritään kehittämään ennen muuta sitä, minkä arvioidaan tuottavan voittoa urheilullisesti ja taloudellisesti yhden kauden tai pitkän aikavälin aikana. Vaihtaessaan juniorijääkiekosta ammattilaisjääkiekkoon nuoret pelaajat joutuvat sopeutumaan maailmaan, jossa heidän työsuoritustaan seurataan urheilutuotteen myynnin kannalta.

Sherwin Rosen ja Allen Sanderson (2001) toteavat ammattiuurheilun työllisyyttä tarkastelevassa tutkimuksessaan ammattiuurheilun olevan muihin taloudenaloihin verrattava markkina ja pitävän silti sisällään monia erityispiirteitä: Vaikka yhden ihmisen (eli pelaajan) panos on hyvin marginaalinen osa koko ostettavasta tuotteesta, on pelaajan tuotoksen merkitys tuotteen laatuun helposti jäljitettävissä ja huomattavissa. Lisäksi urheilun viihdeteollisuuden tuotteet vaativat paljon työvoimaa syntyäkseen, eikä itse tuotetta ole aina helppoa erottaa niistä ihmisistä, jotka sen tuottavat. Nämä kaikki piirteet alleviivaavat sitä, että vaikka yksittäisten pelaajien sijasta puhuttaisiin urheilujoukkueista, koostuvat joukkueet yksilöistä, jotka ovat jatkuvan tarkkailun alla.

Tutkimukset kuitenkin osoittavat, että kykyjen tunnistaminen ei ole helppoa, sillä urheilijat kehittyvät eri tahtiin, eikä kehityspolku ole aina tasaista voittokulkua (Simonton 1999; Abbott & Collins 2002; Gulbin ym. 2013; MacNamara & Collins 2014). Näin ollen joukkuelajeissa on tärkeää kyetä säilyttämään koko joukkueen motivaatio sitoutuneeseen harjoitteluun ja luoda samalla uskoa siihen, että kuka vaan voi vielä nousta esille ja päästä ammattilaisuralle (Ojala 2020).

JÄÄKIEKKO INVESTOINTINA

Jääkiekkoharrastusta tuskin aloitetaan tai jatketaan siksi, että sitä ensisijaisesti ajateltaisiin *investointina* tai *taloudellisena toimintana*. Siitä huolimatta jääkiekkoa voi tarkastella asiana, johon sijoitettu aika, raha ja vaiva antaa tai ei anna takaisin pitkällä aikavälillä hyvinvointia yksilölle, joskin tämä

hyvinvointi on myös yksilöllisesti arvotettua. Ihmisille on luonnollista suunnitella elämäänsä pitkällä aikavälillä ja pyrkiä vaikuttamaan sen kulkuun (Hitlin & Elder 2007). Ihmiset pyrkivät elämänsuunnittelukseen – ja oletettavasti myös lastensa elämän suunnittelussa – lisäämään ja maksimoimaan hyvinvointiaan; he pyrkivät mahdollisuuksien mukaan katsomaan elämässään eteenpäin, historiaansa hyödyntäen ja toimiensa seurauksia arvioiden. Tämä on taloustieteilijä Gary S. Beckerin (1993) mukaan yksinkertaista taloudellisen toiminnan määritelmä.

Jääkiekkoharrastus ei ole investointi pelkästään pelaajalle ja hänen perheelleen. Jääkiekko kuuluu suomalaisen yhteiskunnan suunnasta katsottuna lapsille ja nuorille hyödyllisiin, fyysistä aktiivisuutta lisääviin ajanvietteisiin. Julkisen sektorin kiinnostuksesta lasten ja nuorten liikuntaharrastusta kohtaan voisi puhua Michel Foucault'n koulukunnan käyttämin käsitteistön *biovaltana* tai *biopolitiikkana*, jossa erilaisin säädöksin ja kannustimin pyritään kontrolloimaan ihmisten eri elämänaalueita ja -prosesseja kohti yhteiskunnassa arvostettua normaalia (Alhanen 2007, 143–144; Miller & Rose 2010, 291).

Eri valtiot ovat toteuttaneet biopolitiikkaa liikunnan ja urheilun kentillä erilaisin tavoittein ja tavoin (ks. esim. Besnier, Brownell & Carter 2018, 202–203), mutta suomalaisessa politiikassa lasten ja nuorten urheilu- ja liikunta- edistävät kansalaisten terveyttä ja hyvinvointia, tuottavat huippu-urheilijoita ja vahvistavat kansalaisyhteiskuntaa ja osallisuutta (Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta 2018). Jääkiekon harrastusmahdollisuuksien tukeminen julkisin varoin on siten investoimista kansalaisten terveyteen, hyvinvointiin, huippu-urheiluun ja kansalaisyhteiskuntaan. Samalla se on investoimista uusliberalistiseen yhteiskuntajärjestykseen, sillä julkisen tuen taustalla oleva liikuntapolitiittinen agenda vahvistaa käsitystä toivottavasta kansalaisuudesta tavoitteellisena, kurinalaisena ja itsensä toteuttamiseen tähtäävänä aktiivisena toimeliaisuutena (Miller & Rose 2010, 121–122).

Jääkiekkoilijanuorukaiset eivät ole investoinneissaan yksin. Aiemmat tutkimukset (Aarresola & Konttinen 2012; Piispa 2013; Salasuo, Piispa & Huhta 2015) ovat tunnistanee, että perheellä on merkittävä rooli nuorten urheilemisessa, eikä jääkiekko tee tässä varmasti poikkeusta. Siksi tarkastelen tässä tutkimuksessa myös perheiden ajatuksia poikien

Taulukko 1. Vuosittaiset harrastekulut kilpa- ja harrasteorientoituneessa jääkiekossa Suomessa.

Jääkiekko, keskimääräiset harrastuskulut euroina vuodessa per henki	Vuosi 2001	Vuosi 2012
Kilpaurheilu, 6–10 v.	1588	2620
Harrasteurheilu, 6–10 v.	1426	1840
Kilpaurheilu, 11–14 v.	2390	4682
Harrasteurheilu, 11–14 v.	2124	3447
Kilpaurheilu, 15–18 v.	3761	12697
Harrasteurheilu, 15–18 v.	1484	4375

(Puronaho 2014, 15.)

Puronahon tutkimusaineisto osuu vuosille 2001 ja 2012. Tänä aikana myös jääkiekon vuosittaiset harjoituskerrat olivat kasvaneet merkittävästi. Kyseistä aineistoa hyödyntämällä voi laskea, että jääkiekkoharrastus maksaa tyypillisesti vuoden 2012 hintatasolla laskettuna 40 000 – 82 000 euroa ikävuosien 6–18 välissä, harrastuksen tavoitteellisuudesta riippuen. Näin ollen, jos oletetaan kaikkien A-nuorten SM-liigapelaajien pelanneen kuusivuotiaasta asti jääkiekkoa, on Nuorten SM-liigan arvo kotitalouksien investointeina mitattuna noin 37 miljoonan euron arvoinen. Summaan on laskettu vain tämän hetken A-nuorten korkeimman sarjatasoinen suomalaisjoukkueet 25 hengen joukkuevahvuudella ja epäilemättä nykypäivää alemmilla harrastuskuluilla. Jos tehtäisiin laskelma, joka huomioisi myös alemmat sarjatasot ja nuoremmat ikäluokat, ja päivitetäisiin kulut tämän päivän tasolle, olisi suomalainen nuorisojääkiekko startup-kokonaisuus, jonka arvo olisi kotitalousinvestointeina mitattuna satoja miljoonia euroja. Onkin oletettavaa, että tyypillisen jääkiekkoilijan sosioekonomisen taustan täytyy olla vähintäänkin suomalaista keskivertoa, jollei sen yläpuolella. Tämä tausta ei olisi suomalaisille urheilijoille epätyypillinen (ks. Piispa 2013, 20).

Koska Puronahon (2014) laskelma sisältää myös harrastuksen epäsuorat kulut, eli esimerkiksi varusteteippirullat, itsenäisen harjoittelun kulut tai turnausmatkojen bensa- ja lounaskulut, näillä jääkiekkoharrastukseen liittyvillä kotitalouksien investoinneilla ylläpidetään mittavaa palveluiden,

organisaatioiden, toimintojen ja tuotteiden verkostoa. Voidaankin hyvällä syyllä puhua *nuorisojääkiekon ekosysteemistä*. Ekosysteemiajattelu ei ole kuitenkaan saanut jalansijaa vielä urheilututkimuksessa – ainakaan kiinalaisten akateemisten julkaisujen ulkopuolella. Siksi ekosysteemi-käsitettä on lainattava taloustieteen puolelta, jonne James Moore toi sen vuonna 1993 artikkelissaan *Predators and prey: A new ecology of competition*.

Talouden ekosysteemistä puhuttaessa huomioidaan talouden toimijoiden keskinäiset riippuvuussuhteet (esim. Moore 1993; Autio & Thomas 2014). Mikään yritys ei toimi yksinään markkinoilla, vaan myös muut yritykset, yhdistykset, media, säätelevät toimijat, rahoittajat, tutkimusinstituutiot, toiset kilpailevat tahot ja asiakkaat ekosysteemin monilla eri tasoilla vaikuttavat siihen, kuinka yritykset menestyvät ja kuinka ekosysteemi toimii (Autio & Thomas 2014; Gueguen & Isckia 2011). Lisäksi eri ekosysteemit, kuten vaikkapa jääkiekko- ja jalkapallomarkkinat, voivat vaikuttaa toistensa markkinoihin (Hearn & Pace 2006).

Vaikka en hyödynnä ekosysteemin käsitettä analyyttisenä työkaluna tässä tutkimuksessa, on sen tunnistamisen hyöty siinä, että nuorten jääkiekosta, sen hinnasta ja siihen liitetyistä unelmista puhuttaessa keskustellaan laajemmasta asiasta kuin fyysisestä aktiivisuudesta ja siihen satsatuista rahasummista. Nuorten pelaajien, heidän vanhempiansa sekä jääkiekko-organisaatioiden investoimilla toiveilla, intohimoilla ja rah summilla ylläpidetään kokonaista ekosysteemiä; sosiaalista järjestelmää, johon nojaa ja lukeutuu pelaajien ja heidän sosiaalisten verkostojensa lisäksi myös monimuotoinen urheiluorganisaatioiden, valmentajien, hierojien, lääkäreiden, urheiluvarustevalmistajien ja -jälleenmyyjien, bussiyhtiöiden, lounasravintoloiden, huoltoasemien, varustehuoltajien, mediatoimijoiden ja oppilaitosten verkosto.

Ekosysteemin huomioiminen mahdollistaa laajemman kytkösten ja vaikutusten huomioimisen kuin mitä puhuminen vain nuorisojääkiekosta. Näin ollen pelaajien, heidän vanhempiansa ja urheiluorganisaatioiden innostus ja investointihalukkuus kumuloituvat esimerkiksi varusteostoksiksi, joita normittavat organisaatioiden tekemät sopimukset jälleenmyyjien ja varustevalmistajien kanssa. Samoin niillä palkataan valmentajia ja ruokitaan heidän urasuunnitteluaan. Innostus ja investointihalukkuus vaikuttavat myös nuorten opiskeluvaihtoihin ja sitä

kautta oppilaitosjärjestelmiin, koska urheilu-uraa tuetaan muun muassa urheiluakatemioiden ja urheilulukioiden kautta. Tämä kaikki on kytköksissä siihen yhteiskunnalliseen todellisuuteen, jossa jääkiekko on varteenotettava ammatti, koska lajia seurataan ja myös penkkiurheilijat, sponsorit ja media haluavat investoida siihen. Etnografisesti on eri asia tarkastella jääkiekkoilijoiden ja heidän yhteisönsä toimintaa kuin pyrkiä hahmottamaan samalla niitä kytköksiä, joita yhteisön toiminnalla on (ks. Heller, Pietikäinen & Pujolar 2018).

Baghbadoranin ja Harandin (2012) ekosysteemimallia hyödyntämällä voidaan tunnistaa myös erillisiä jääkiekon sisäisiä ekosysteemejä. Miesten SM-liigan ekosysteemissä johtajana toimii ottelujärjestelmää ylläpitävä Jääkiekon SM-liiga Oy, jolloin joukkueet, palvelut ja media ovat konttribuujia. Tällöin käyttäjänä toimiva jääkiekkoyleisö ostaa ja kuluttaa palveluja ja vuorovaikuttaa aktiivisesti. Sen sijaan Nuorten SM-liiga voi yhtä lailla olla oman ekosysteeminsä johtaja, mutta käyttäjiä ovatkin maksavan yleisön sijaan pelaajat, heidän vanhempansa ja toisaalta myös urheiluorganisaatiot. He sijoittavat rahaa pelaajien harrastamiseen ja kehittämiseen omista lähtökohdistaan. Tällöin on ymmärrettävää, etteivät esimerkiksi pelaajat tai heidän vanhempansa osta palveluja tai maksa kuukausimaksuja sekä investoi aikaansa samoista syistä kuin kaupallisen jääkiekon yleisö. Näin ollen jääkiekkotoimijoiden on kyettävä pohtimaan toiminnan sisältöjä ja rationaliteetteja eri lähtökohdista erityisesti siinä vaiheessa, kun toimitaan nuoriso- ja ammattijääkiekon taitekohdissa.

Olenkin pyrkinyt tarkastelemaan tässä tutkimuksessa nuorten jääkiekkoilijoiden harrastamista laajemmin kuin vain nuorten urheiluna. Jääkiekon harrastaminen on pelaajalta ja hänen perheeltään investointien prosessi, joka tapahtuu nuorten miesten sosiaalisessa ympäristössä päivittäisten tekojen kautta. Se vaatii pelaajien kehittymistä ja kehittämistä, mikä tuottaa erilaisia kokemuksia ja tuntemuksia niin pelaajille, heidän vanhemmilleen kuin valmentajillekin. Samalla pojat sosiaalistuvat erilaisiin tapoihin toimia ihmisinä ja urheilijoina, mikä mahdollistaa heille erilaisia elämänpolkuja ja ehkä sulkee samalla toisia. Nämä unelmat ja teot kytkeytyvät laajaan jääkiekon ekosysteemiin, jossa moni hyötyy kaupallisestikin jääkiekkoilijanuorten harrastamisesta.

Tutkimuskohde ja etnografia

Tämä tutkimus on osa Suomen Akatemian rahoittamaa Cold Rush -hanketta, jonka tehtävänä oli tutkia kriittisen diskurssintutkimuksen keinoin ja etnografisesti vuosina 2016–2020 pohjoisten alueiden kehittyviä ekonomioita, jotka nojaavat yleensä vähintäänkin mielikuviin kylmyydestä ja talvesta. Hanke oli professori Sari Pietikäisen johtama, ja siinä työskentelivät myös tutkijatohtori Maiju Strömmer (Jyväskylän yliopisto), professori Monica Heller (Toronton yliopisto), professori Alexandre Duchêne (Fribourgin yliopisto) ja professori Niko Besnier (Amsterdamin yliopisto). Itse työskentelin hankkeessa tutkijatohtorina kaksi vuotta. Tehtävänäni oli keskittyä etnografisesti talviurheiluun ja erityisesti nuorten miesten jääkiekkoon. Seuraavaksi avaan tähän tutkimukseen valikoitunutta etnografista lähestymistapaa sekä sitä kautta syntyneitä aineistoa ja sen käsittelyä.

TUTKIMUSKOHDE

Tarkastelen tässä tutkimuksessa sitä, *millainen investointi 18–20-vuotiaiden nuorten miesten jääkiekko on nuorten miesten, heidän perheidensä ja urheiluorganisaatioiden näkökulmista*. Samalla tarkastelen laajemmin sitä, *millainen sosiaalinen ympäristö nuorten miesten jääkiekko on siihen osaa ottaville pojille*. Ensimmäisen teeman kohdalla kohdistan katseeni siihen, mitä jääkiekko antaa ja ottaa taloudellisesti, sosiaalisesti ja emotionaalisesti. Toisessa teemassa kohdistan katseeni nuorisojääkiekossa vallalla oleviin itsestäänselvyksiin, lainalaisuuksiin, tulkintoihin ja käytäntöihin sosiaalisen ympäristön, yksilöiden ja joukkueiden kehittämisen sekä erilaisten jääkiekon roolitusten kautta. Bourdieulaisessa teoriaperinteessä itsestäänselvyksiä, lainalaisuuksia, tulkintoja ja käytäntöjä käsiteltäisiin kentän *doksana* (Bourdieu 1990, 68), kun taas foucault’laisessa teoriaperinteessä on tyypillisempää viitata *diskursseihin* (Foucault 1972; 1995).

Diskurssit vaikuttavat siihen, millä tavalla jääkiekkoilijoille on tyypillistä ja jopa sallittua katsoa maailmaa. Nämä kulttuuriset maailmankuvat

omaksutaan, niistä neuvotellaan, ja ne paljastuvat monipuolisesti myös tutkijalle tiiviin vuorovaikutuksen kautta. Vuorovaikutuksessa paljastuvat ja muokkautuvat myös ne kilpailevat diskurssit, jotka jääkiekkoyhteisössä vaikuttavat ja joihin nuorten pelaajien ja heidän sidosryhmiensä täytyy muodostaa jonkinlainen suhde. Samalla tavalla muodostuvat ja paljastuvat myös ne diskurssit, jotka jäävät tai jätetään yhteisössä vaille tilaa. (Ks. Jørgensen & Phillips 2002, 1–6.) Kun esimerkiksi vierasjoukkueille jäähalleissa tarjottavissa ruokavalikoimissa ei ole koskaan valmiiksi tarjolla kasvisvaihtoehtoa, voi uhrata ajatuksen sille, miksi tämä käytäntö puuttuu jääkiekosta kokonaan, kun se nykyään esimerkiksi lumilautailijoiden keskuudessa on hyvin yleinen.

Toisaalta tutkin niitä kokemuksia, joita nuoret pelaajat ja heidän sidosryhmänsä kokevat näiden jääkiekossa vallitsevien diskurssien keskellä. Samalla jätän sen foucault'laisen diskurssianalyysin osan vähemmälle, jossa tulkitaan historiallisten taustojen valossa sitä, millaisten valtasuhteiden keskellä maailmasta on tullut sellainen kuin se on (ks. esim. Foucault 1976; 2010). Ymmärrän kokemuksen Raymond Williamsia (1960) mukaillen tuntemuksina, ajatuksina ja reaktioina erilaisissa tilanteissa ja erilaisten muutosten keskellä. Siten ne hetket ovat ihmisten toiminnan ymmärtämisen kannalta merkittäviä, jolloin on mahdollista havainnoida tapahtumahetkien aikana ihmisten kokemuksia ja niihin reagoimista, ja keskustella niistä tapahtumien aikana tai niiden jälkeen haastatteluissa. Tällöin tutkija on kuitenkin aktiivinen osa sitä tutkimusasetelmaa, jossa hän kulloinkin on osallisena.

TUTKIMUKSEN METODIT, AINEISTO JA ANALYSOINTI

Tutkimusasetelmaltaan tämä tutkimus on etnografinen. Vaikka etnografian määritelmä ja toteutustapa vaihtelevat tutkimushankkeesta, -alasta ja tutkijasta toiseen, tarkoitetaan termillä yleensä tutkimuksellista prosessia, jossa jotain tiettyä kulttuuria tai ilmiötä tarkastellaan ja tulkitaan pitkän ajanjakson aikana vuorovaikutuksessa kyseiseen kulttuuriin tai ilmiöön liittyvien ihmisten kanssa (Hammersley & Atkinson 2007, 3). Tämän tutustumisen kautta tutkijalle avautuvat kyseiseen kulttuuriin

tai ilmiöön liittyvät uskomukset ja ajatusmallit muita tutkimusotteita paremmin. Tutkimusprosessiin kuuluvat myös haastattelut sekä aiempiin tutkimuksiin ja kartoituksiin tutustuminen, jotta uuden kulttuurin tai ilmiön lainalaisuudet aukenevat. Keskeisenä työvälteenä etnografiassa on monesta muusta tutkimustavasta poiketen tutkijan oma persoona. Samalla tutkittavien elämästä osana tiettyä kulttuuria syntyy huomattavasti kokonaisvaltaisempi kuva kuin pelkin haastatteluin tai varsinkaan kyselylomakkeella tehdyissä tutkimuksissa.

Omaa työtäni ja reittiäni helpotti ja toisaalta haastoi tutkimusasetelma, jossa hankkeeseen rekrytoitiin pääosallistujiksi viisi 18–20-vuotiaista jääkiekkoilijanuorukaista ja heidän mukanaan tuomansa verkostot. Nämä osallistujat tulivat mukaan heidän jääkiekko-organisaatioidensa kautta, jolloin valinnan osallistujista tekivät kiinnostusta kyselemällä organisaatioissa toimivat valmentajat ja muu henkilökunta. Ainoana toiveena oli se, että osallistujat olisivat valmiita jakamaan elämäänsä tutkijalle. Matkan varrella mukaan tarttui muita pelaajia, verkostoja ja organisaatioita, ja lopulta seurasin jääkiekkoa paikallistasolta aina Kansainvälisen jääkiekkoliiton toimintaan asti havainnoiden miesten ja poikien sekä naisten ja tyttöjen harjoituksia, pelejä ja hallielämää useilla paikkakunnilla, työskennellen leireillä, teroittaen luistimia, torjuen kiekkoja maalissa, järjestäen turnauksia, mutta ennen muuta myös seuraten näiden viiden pelaajan omia elämänpolkuja jääkiekossa ja sen vieressä heidän paikkakunnillaan.

Tutkimusmatkasta kerääntyi haastattelujen, havainnointien, valokuvien ja osallistujien itsenäisesti työstämän tutkimusmateriaalin (valokuvat, pohdinnat, täytetyt strukturoidut lomakkeet) aineisto, jota keräsin jäähalleissa ja jäähallien ulkopuolella viikoittain vuonna 2017 ja satunnaisemmin vuonna 2018. Tämä aineistonkeruutapa noudatti sitä etnografista tutkimusperinnettä, josta puhutaan Clifford Geertziin (1973, 6–10) viitaten tiheänä kuvauksena, jossa tutkimuskohteeseen perehdytään mahdollisimman monin eri tavoin (ks. esim. Rastas 2010). Etnografiassa ei kuitenkaan ole tarkoituksena piirtää 1:1-karttaa tutkimuskentästä, vaan luoda uusi kartta, johon tutkija piirtää tarkemmin tärkeiksi kokemansa kohdat ja jättää muut tutkimuskentän osat sumeammiksi. Tämä piirros työ syntyy sen dialogin pohjalta, jota tutkija käy tutkimuksen kohteena olevien ihmisten ja yhteisön kanssa eri tavoin tutkimusprosessin aikana.

Etnografiassa onkin ajatus, ettei kyse ole pelkästä metodista, jonka avulla sosiaalisesta ympäristöstä kerätään siellä olevaa tietoa. Etnografia sisältää ajatuksen tiedon tuottamisesta yhdessä tutkimukseen osallistuvien kanssa tilanteissa, jotka ovat kontekstisidonnaisia (Heller, Pietikäinen & Pujolar 2018, 2–10). Tyypillisimmillään etnografit kohdistavat katseensa tiettyyn osa-alueeseen tutkittavien ihmisten elämässä ja pyrkivät selvittämään ”kuinka ihmiset suhtautuvat asioihin, joita he kohtaavat, kuinka he suhtautuvat muihin ihmisiin ja kuinka he näkevät itsensä” (Hammersley & Atkinson 2007, 3).

Haastattelut olen tallentanut nauhurille, havainnoinneissa olen hyödyntänyt Cold Rush -hankkeen käytäntöjä, eli olen kirjannut havainnot muistiin käsin paikan päällä ja kirjoittanut ne koneella puhtaaksi vuorokauden sisällä tapahtumista. Samalla olen lisännyt puhtaaksikirjoitettuihin kenttämuistiinpanoihin tärkeimpiä kuvia ja kirjoittanut kommenttiraidalle analyysivaiheen ensimmäistä tasoa. Tällä tarkoitan aineiston organisoimista sellaiseen muotoon, että siihen on mahdollista liittää jo vahvempia tulkinnallisia merkityksiä (Brewer 2000, 105). Näitä haastattelulitteraatteja ja kenttämuistiinpanoja olen voinut tarvittaessa käydä läpi myös hankkeen muiden tutkijoiden kanssa, mikä on helpottanut oleellisiin asioihin keskittymistä kenttätöissä. Etnografiassa aineiston keruuvaihe ja analyysivaihe limittyvätkin yleensä jo siitä syystä, ettei aineistonkeruun ajallista kestoa ole syytä jättää hyödyntämättä. Siksi olen käynyt aineistoa läpi useaan kertaan jo kenttätöjaksokin aikana ja tarvittaessa luetuttanut joitakin kohtia siitä tutkimusryhmämme muilla jäsenillä.

Tähän kirjaan olen hyödyntänyt aineistoa, joka on kertynyt etnografisesti pääsääntöisesti Nuorten SM-liiga- tai Mestis-tasolla pelaavien poikien, heidän vanhempiensa ja sisarustensa sekä entisten, nykyisten ja mahdollisesti tulevien valmentajiensa, urheilutoimenjohtajiensa, huoltajiensa ja joukkueidenjohtajiensa parissa. Lisäksi mukana on aineistoa, jota olen kerännyt joukkueita seuranneiden NHL-organisaatioiden kyyjenetsijöiden parissa. Vaikka katse on kohdistunut nuoriin, on heitä ympäröivä sosiaalinen todellisuus merkittävine ihmisineen yhtä lailla tärkeä. Se tarjoaa ne sidokset, olosuhteet ja resurssit, joissa ihmiset luovat toimintansa merkityksen ja mielen, ja siksi ne ovat etnografiassa keskeinen osa tutkimusta (Brewer 2000, 35). Olen hyödyntänyt poikien kanssa

työskennellessäni monenlaisia työskentelymenetelmiä, kuten pyytänyt heitä kertomaan elämästään kirjoittamalla, piirtämällä, kuvia lähettämällä, strukturoitua päiväkirjaa täyttämällä ja yhdessä näitä ajatuksia ja kokemuksia nauhurihaastatteluisa purkamalla. Toisinaan he ovat saaneet päättää itse, mitä elämästään minulle esittävät, toisinaan olen kysynyt tarkemmin teemahaastattelujen kautta esimerkiksi heidän valmentautumiseensa tai urasuunnitelmiinsa liittyviä kokemuksia ja näkemyksiä. Joskus pelaajat ovat tuoneet haastatteluhetkiin mukaan kavereitaan, välillä taas olemme kulkeneet esimerkiksi nauhurilaitte kaulassa pitkin metsäpolkua erilaisista fiiliksistä jutellen. Toisinaan olemme olleet yhteisön normaalissa arkiympäristössä ja vuorovaikutustilanteessa, toisella kerralla taas jossain keskenämme. Lisäksi matkalle on osunut satunnaisempia haastatteluja ja havainnointijaksoja nuorempien juniorien jääkiekkoelämästä, poika- ja tyttömaajoukkuepelaajien elämästä tai jääkiekko-organisaatioiden toiminnasta jääkiekon monella eri sarjatasolla. Tätä aineistonosaa hyödynnän ymmärrystä lisäävänä taustamateriaalina, ja se näkyy satunnaisesti myös tämän kirjan esimerkeissä.

Tutkimusmatka ei ollut alusta asti sellainen, jossa olisin voinut heti seurata niitä autenttisia ympäristöjä ja sosiaalisia tilanteita, joissa ihmiset toimivat (vrt. Hammersley & Atkinson 2007, 4). Ensinnäkin kentälle pääsyyn tarvittiin niiden portinvartijoiden lupa, jotka vastasivat jääkiekkoilijanuorten organisaatioiden toiminnasta, mikä mahdollisti myös pääsyn arkitilanteisiin (Murchison 2010, 30). Ajattelin kuitenkin olevani eettisesti suuremmissa vastuussa itse tutkittaville, joten pääsystä osalliseksi eri tilanteisiin ja tapahtumiin on pitänyt neuvotella heidän kanssaan läpi tutkimuksen. Huvittavimpana itselleni on jäänyt kokemus vieraspelimatkaista, johon osallistumiseen olin saanut luvan joukkueen päävalmentajalta, mutta johon koin tarvitsevani luvan myös tutkittavilta pelaajilta. Pelaajat vierittivät päätösvastuun ryhmän vanhimmalle, jonka kanssa neuvottelinkin aiheesta jonkun tovin. Lopulta pääsimme ratkaisuun, jossa saatoin tulla mukaan bussimatkoille, mutten saanut mennä tiettyä penkkiriviä taaemmaksi edes käymään. Ajan saatossa, valmentajien ja pelaajien vaihduttua joukkueissa, mutta omanlaistani yhteistyötä pelaajien, vanhempien, sisarusten, valmentajien, huoltajien, joukkueenjohtajien ja muiden keskeisten toimihenkilöiden kanssa

rakentaen, muodostui paikkani jääkiekkoyhteisössä lopulta sellaiseksi, että saatoinkin kysellä, seurata, kyseenalaistaa ja olla mukana, ja elää monenlaisten jääkiekkotoimijoiden kanssa arkea yhdessä. Silti katse oli yhä tarkentuneena nuorten pelaajien elämään. Samalla tiedostan, että monet näiden nuorten arkikäytännöt ja ajattelutavat ovat jääneet minulta piiloon, kuten ne jäisivät missä tahansa yhteisössä.

Aineistoa olen kerännyt monella eri paikkakunnalla Etelä-Suomen suurista kaupungeista rannikoiden ja Itä-Suomen kautta aina Napapiirin yläpuolelle saakka. Nauhoitettuja teemahaastatteluja aineistossa on reilusti toista tuhatta minuuttia, havainnoiteja tietokoneella puhtaaksikirjoitettuna sivuina satoja, minun ottamiani kuvia ja videoita satoja, pelaajien omasta elämästään sosiaalisen median kautta lähettämiä kuvia ja videoita parisen tuhatta. Lisäksi olen riekkinut satoja tunteja jääkiekon eri sosiaalisissa medioissa ja virallisten tilastopalveluiden nettisivuilla seuraamassa jääkiekkoharrastajien keskusteluja sekä pelaajien kehittymistä ja sen tilastointia ymmärtääkseni lajia paremmin. Paljon myös ymmärrystäni lisänneestä vuorovaikutuksesta on jäänyt tallentamatta, koska koko elämää on hankalaa kirjoittaa muistiin vuorokauden ympäri. Silti olen pyrkinyt tulkitsemaan ennen muuta tallennettua dataa ja kirjoittamaan siitä, jolloin tallennettu aineisto on haastanut minua pohtimaan tulkintojani jatkuvasti uudestaan ja uudestaan (Murchison 2010, 175).

Olen analysoinut tätä etnografista tutkimusaineistoa lukemalla läpi puhtaaksikirjoitettuja muistiinpanoja ja litteroituja haastatteluja sekä selailemalla kuva-aineistoja – kysymällä siltä eri aiheisiin liittyviä kysymyksiä ja koodailemalla sitä kysymysten mukaisesti käsityönä. Olen ottanut aineistoa analyysikerros kerrallaan erilleen ja lukenut ja koodannut sitä uudelleen. Olen hyödyntänyt paljon myös post-it-tarralappuja, joihin olen kirjoittanut tärkeimpiä huomioita, ja organisoinut tarralappuja erilaisiksi ajatuskartoiksi sekä syventänyt tulkintaa sen jälkeen käymällä aineistoa tärkeistä kohdista uudelleen läpi.

Ne henkilöt, joiden ääni tässä kirjassa kuuluu vahvimmin, joita on noin kolmekymmentä, ovat olleet tietoisia tutkimuksesta ja sen periaatteista sekä suostuneet tutkittaviksi allekirjoittamalla tutkimusluvan. Myös muut tutkimukseen kommentein osallistuneet ovat tienneet keskustelleensa tutkimusta aktiivisesti tekevän tutkijan kanssa ja antaneet kommenttien

hyödyntämiseen suullisen luvan. Samoin olen jättänyt tutkimuksen ulkopuolelle paljon sellaisia kommentteja, joita osallistajat ovat esittäneet siten, että olen tulkinut osallistujien unohtaneen selvästi minun olevan tutkijana kentällä. Tässä kirjassa esiintyvät ihmiset esiintyvät useilla eri peitenimillä ja yksityiskohtia on anonymisoitu. Olen sekoittanut nimiä myös siten, että sama ihminen voi olla kahdella tai kolmellakin eri nimellä kirjan esimerkeissä. Tähän ratkaisuun olen päätenyt siksi, että saan salattua tutkittavien henkilöllisyyden paremmin ja jottei yhteyksiä joukkueisiin, vanhempiin tai ystäviin pysyisi rakentamaan esimerkkejä yhdistelemällä.

Tutkimusaineiston keruuvaiheen, käsittelyn ja tallentamisen suunnittelussa minua on auttanut monella tavoin Cold Rush -tutkimushankkeen henkilökunta. Olemme istuneet tutkimushankkeen henkilökunnan kanssa monissa kokouksissa pohtimassa, mihin teemoihin milloinkin olisi hyvä keskittyä aineistonkeruussa, mitkä olisivat parhaita tapoja saada kokemuksia ja ajatuksia kulloinkin talteen ja mitkä olisivat eettisesti kestäviä tapoja nuorten pelaajien elämää tutkittaessa. Olen myös voinut peilata tulkintojani käymällä jatkuvaa keskustelua tutkimusryhmän kanssa. Olen näistä keskusteluista äärimmäisen kiitollinen.

TUTKIJAN POSITIO: KESKI-IKÄISTYVÄNÄ NAISENA NUORTEN MIESTEN MATKASSA

Olen urheilutaustaltani lumilautailija, enkä omaa vahvaa jääkiekkomenneisyyttä, joten matka ensimmäisestä tutkimuspäivästä tähän pisteeseen on ollut intensiivinen ja opettavainen. Lähtöpistettä kuvaa hyvin keskustelu, jonka kävin pari viikkoa etnografian alkamisen jälkeen 19-vuotiaan Laurin kanssa katsoessamme katsomossa hänen joukkueensa peliä hänen itsensä ollessa kokoonpanosta ulkona. Kysyin: ”Mikä teidän joukkueen pelialue on?” Lauri vastasi huvittuneisuuttaan peittäen: ”Kyllä se on toi koko kenttä.” Selitin perään, että tarkoitin Suomessa, johon Lauri totesi, että heidän joukkueensa kiertää ympäri Suomea pelaamassa. Vaikka olin itse nuorten termein ”aivan kujalla” aluksi, löysimme pikkuhiljaa samalle kartalle keskusteluissamme. Kahden tutkimusvuoden aikana siirryin kartalla lähemmäksi sitä paikkaa, jolla koen

muidenkin jääkiekkoa eri tavoin harrastavien ihmisten kokemuksineen sijaitsevan. Silti olen keskustellut hyvin aktiivisesti myös tutkimukseni tulkinnoista tutkittavien kanssa, luetuttaen heillä heitä itseään koskevia kohtia kirjoittaessani tutkimusjulkaisuja tai pohtien muuten heidän kanssaan sitä näkemystä, joka minulle on jostain tietystä asiasta kentällä syntynyt. Näin tutkittavat ovat voineet vielä muokata näkemyksiäni kerroksittain dialogissa, ja lisäksi olen saanut varmuutta siihen, että on ollut hyväksyttävää käyttää esimerkkeinä tietynlaisia arkaluontoisiakin asioita heidän kokemuksistaan.

Samalla olen ehkä onnistunut katsomaan jääkiekkokulttuuria sopivasti ulkopuolisen silmin, koska jäähallit olivat minulle tuttuja vain lapsuuden taitoluisteluharrastuksen kautta, ja myös koska olen nainen ja päätutkimuskohteitani selvästi vanhempi – tämän tutkimuksen alussa 36-vuotias. Monet jääkiekon toimintatavoista aukeaisivat varmasti eri tavoin miestutkijalle ja etenkin nuorelle. En esimerkiksi päässyt missään aineistonkeruuni aktiivivaiheessa kunnolla poikien koppikulttuurin osaksi tutkimuseettisistä syistä. Tyttöjen, naisten ja miesten kopissa sen sijaan olen ollut jääkiekkohuoltajana, joukkueenjohtajana ja pelaajana lukuisia kertoja. Samalla kuitenkin väitän, että tämä ikä- ja sukupuoliero oli tutkimuksessani myös rikkaus, joka toi mukaan sellaisia huomioita, joita tutkijan ja tutkittavien samankaltaisuus ei olisi tuonut. Tutkimusasetelma vaati kuitenkin tutkijalta ja tutkittavilta jatkuvaa epämukavuusalueen sietämistä, mikä aiheutti suuren määrän silmämunanmuljautuksia, häpeäntunteita ja naurahduksia, mutta myös paljon oppimista, luottamuksen syntymistä ja hauskoja kokemuksia puolin ja toisin. Suurimpana ongelmana ei välttämättä ollut itsessään se, että olin nainen ja iäkkäämpi kuin pelaajat, vaan koska noilla ominaisuuksilla istun paremmin ikäni ja olemukseni perusteella esimerkiksi joukkueen johtoryhmään, eivätkä hekään hengaille pelaajien kanssa hallilla tai sen ulkopuolella muulloin tai muissa paikoissa kuin tehdessään omaa työtään. Kuitenkin lumilautailukulttuurista omaksuttu puhetyyli ja tyhmäilynsietokyky edesauttoivat yhteisen kommunikaatiovyöhykkeen löytymisessä – toisten kanssa paremmin ja toisten heikommin.

Tutkimuksen alku oli vaivaannuttava. Istuimme tutkimukseen ilmoittautuneiden nuorten miesten kanssa yhdessä Jyväskylän yliopiston

pienistä luentosaleista keskustellen siitä, mitä tämä tutkimus heidän ja meidän kannaltamme tarkoittaa. Hoidimme myös tutkimusluvut ja muun virallisen puolen kuntoon. Sovimme käytännön säännöistä ja yritimme luoda ensimmäistä keskinäistä yhteyttä. En löytänyt oikeastaan mitään järkevää puhuttavaa noiden viiden miehen kanssa. Vaikka olin kuvitellut osaavani luoda yhteyksiä vaikka toisiin todellisuuksiin, en osannut sanoa mitään siinä vaiheessa, kun kaikki ennalta suunniteltu oli sovittu tai keskusteltu. Pojat istuivat hiljaa omilla paikoillaan ja minä yhtä lailla. Ajattelin, että tutkimusmatkasta on tulossa piinallinen ja pitkä, jossa määrä ei korvaisi laatua.

Vasta tutkimuksen toisena vuotena, satojen halleilla vietettyjen tuntien jälkeen, saatoin huomata muutoksen. En ollut enää ”se tutkija”, vaan se, jolle tultiin satunnaisestikin juttelemaan ja jolta saatettiin pyytää jopa apua joihinkin käytännön asioihin. Nyt, noin kolme ja puoli vuotta tutkimuksen alkamisen jälkeen uskallan sanoa, että tutkija–tutkittava-asetelma on monien ihmisten kanssa muuttunut sellaiseksi, että sitä on vaikea kategorisoida. Yhtäältä voidaan puhua jopa ystävyydestä, mutta toisaalta mukana on silti aina tietoinen historia yhteisestä tutkimuksesta. Lisäksi monista sellaisista ihmisistä, joilla ei virallisesti ollut hankkeen alkaessa ollenkaan roolia, on tullut ymmärryksen lisäämisen kannalta äärimmäisen tärkeitä. Samalla ikäero usean tutkimukseen osallistujan kanssa on puoleen tai toiseen niin suuri, etteivät normaalit ystävyysuhteet yleensä käsitä sellaista varsinkaan eri sukupuolten välillä.

Samana prosessin aikana oma vastuun kokemukseni eettisyydestä tutkimukseen osallistuvia kohtaan on muuttunut. Toisaalta koen suurta velvollisuutta kohdella tutkimukseen osallistuvia oikeudenmukaisesti; samalla olen oppinut huomaamaan yksilöittäin, millainen asia kullekin osallistujalle on arkaluontoinen kussakin elämänvaiheessa. Pohdinkin usein sekä aineistonkeruun että raportoinnin aikana sitä, kenelle tutkittavat ajattelivat kulloinkin puhuvansa tai kenen kanssa he omaa elämäänsä jakoivat (Rastas 2010). Kirjoittaessani pohdin paljon myös sitä, mitä osallistujat ajattelevat siitä, jos heidän tietyt kommenttinsa saavat esimerkiksi mediassa huomiota. Tai että mitä siitä seuraa, jos heidän ajatuksiinsa ja toimiaan tulkitaan ja heidän omasta kulttuuristaan tehdään erilaisia päätelmiä, jotka voivat johtaa monenlaisiin toimenpiteisiin.

Pikkuhiljaa jääkiekkokulttuurista tuli sen verran tuttua, etten pyrkinyt enää kaukalotappeluiden aikaan lähimmän istujan kainaloon. Ymmärsin myös paikkani halleissa ja turnausbusseissa siitä neuvottelematta. Osasin teroittaa ja niitata maajoukkueason pelaajille luistimia kelvollisesti ja huoltaa yleisimpiä jääkiekkovarusteita ja ihmisiä pelien aikana. Sain jopa pyyntöjä yksittäisiltä pelaajilta, että voisin huoltaa heidän luistimiaan pitkin kautta. Saatoin toimia vastuullisena kioskinpyörittäjänä joukkueiden peleissä ja jutella otteluiden väliajoilla vanhempien kanssa poikajoukkueiden pelaajista sujuvasti heidän lempinimillään. Erotin jääkiekkoilijapojan jalkapallonpelaajasta heidän pukeutumisensa tai kävelytyylinsä perusteella. Tiesin, etteivät pelaajatkaan aina tiedä kaikkia jääkiekon sääntöhienouksia kunnolla – kuten sitä, milloin aloitus laskeetaan voitetuksi. Tiesin myös selittämättä, miltä maalivahdin epävarmuus tuntuu, kun puolustajat jättävät yksin ja tunnistin heidän pettymystään peittävän katseensa ja oman sisälmyksiä kääntävän häpeäntunteeni, kun itse epäonnistuin maalissa. Tunsin myös toisinaan, missä kohtaa maalin edessä sijaitsi se Oktoberfest-vyöhyke, jossa vahti peittää maalia niin hyvin, että hyvällä onnella jää aikaa juoda vaikka kaljaa. Osasin kysellä tietyiltä pelaajilta sujuvasti lomapäivien jälkeen Tinder-kuulumiset, ja opin läiskimään pelaajia hereille heidän pitkäksi venyneiden iltojensa jälkeen, jos meillä oli sovittu meno aamulla. Pystyin laulamaan monissa Suomi-räpin biiseissä mukana, ja osasin vaihtaa usein oikean radiokanavan autoon ennen lätkäjätkien sisääntuloa. Opin olemaan vihanneshyllyn kohdalla todella nopea käydessäni pelaajien kanssa yhdessä kaupassa. Koin myös velvollisuudekseni pitää äidillisesti huolta pelaajista saadessani nöyrän kyytipyyntöni ryyppyreissulta kotiin eräänä myöhäisenä perjantai-iltana. Oli aika kirjoittaa kirja.

OSA 2

Jääkiekko investointina

JÄÄKIEKKOILIJAN URA: MUUTTAMISTA, SOPEUTUMISTA, KIINNITTÄMISTÄ JA IRROTTAUTUMISTA

Suomessa on 15 jääkiekon täysammattilaisjoukkuetta, ja ne muodostavat yhdessä miesten jääkiekon pääsarjan, jota kutsutaan Jääkiekon SM-liigaksi tai Liigaksi. Nämä joukkueet sijaitsevat ympäri Suomea kaupungeissa Helsingistä Ouluun ja Lappeenrannasta Vaasaan. Nämä Liiga-seurat muodostavat ympärilleen niin kutsutun sateenvarjoseurojen kokonaisuuden, jossa pienemmillä paikkakunnilla harrastetaan täysipainoisesti vielä nuoremmassa ikäluokissa tapahtuvaa juniorijääkiekkoa, mutta viimeistään teini-iän puolivälissä maakuntaseurojen lupaavimmat nuoret – mahdollisen ammattilaisuuden näkökulmasta – päätyvät pelaamaan liigaseurojen juniorijoukkueisiin, joissa pelataan oman ikäluokan SM-liigaa. Tämä vaatii usein muuton lajin perässä pienemmiltä paikkakunnilta kasvukeskuksiin.

Itsessään muutossa, joka tapahtuu taitojenoppimistarkoituksissa, ei ole mitään uutta tai ihmeellistä. Oppimispyrkimykset ovat kuljettaneet ihmisiä paikoista toiseen tieteissä ja taiteissa yhtä lailla kuin urheilussakin kautta aikojen, ja monesti nuorella iällä. Silti urheilun perässä tapahtuvaan muuttoon ja erityisesti joukkuelajeihin liittyy varsinkin nykyaikana urheilun viihdeteollisuuden kietoutuva systemaattinen mahdollisuuksien verkosto, jollaista ei ole tieteiden tai taiteiden puolella olemassa. Niko Besnier, Susanna Brownell ja Thomas F. Carter (2018, 240–241) yhdistävät urheilu-uraan liittyvän liikkuvuuden kasvun yhteiskunnissa tapahtuneeseen neoliberalistiseen käänteeseen ja mediakiehkelyyn 1980- ja 90-luvuilla: Urheilutapahtumien televisiointioikeuksista saadut korvaukset kasvoivat ennennäkemättömästi, seurat ja joukkueet yhtiöityivät ja urheilijoiden palkat kasvoivat niin suuriksi, että muuttaminen urheiluran perässä oli monille kannattavaa. Pelaajien ei tarvinnut enää edustaa paikallisuutta, vaan kilpailu voitoista, näkyvyydestä ja yleisöistä aiheuttisen, että lupaavia pelaajia kannatti haalia seuroihin kauempaakin. Suomessa tämä kirjoittajien maalaama näkymä kytkeytyy vahvasti jääkiekkoon siitä yksinkertaisesta syystä, että laji tarjoaa vahvan ja hyvin rakentuneen ammattilaisjoukkueiden verkoston paikallisesti, kansallisesti

ja kansainvälisesti, mikä näyttytyy monelle pelaajalle potentiaalisena mahdollisuutena luoda harrastuksesta uraa jopa kansainvälisesti.

Vaikka muutto urheilun tai tarkemmin jääkiekon perässä nuorella iällä on Suomessa hyvin tavallista, ei muutto 15- tai 16-vuotiaana ole kuitenkaan pelaajalle vähäpätöinen juttu. Lisäksi muutto omaan kotiin on tilastollisesti teini-ikäen keskellä epätyypillistä sekä Suomessa että Euroopassa (Eurostat 2017). Samalla kun muutto mahdollistaa paremmat harjoitusolosuhteet, vahvemman keskittymisen jääkiekkoon ja esilläolon silmäätekeville, se vaatii opettelua itsenäisyyteen ja vastuunottoa arjen pyörittämisestä. Konsta, joka muutti 15-vuotiaana useita satoja kilometrejä lapsuudenkodistaan lätkäharrastuksen vuoksi asumaan yksin uudelle paikkakunnalle samalla, kun hänen vanhempansa muuttivat työn perässä toiseen kaupunkiin, kuvaili muuton vaatimaa sopeutumista seuraavasti:

Anna-Liisa: Nii minkäs ikänen sä silloin olit?

Konsta: Ysiluokan jälkee, mä olin 15 silloin.

Anna-Liisa: Muutitsä ihan yksin silloin?

Konsta: Joo, ihan täysin.

Anna-Liisa: No miltäs se tuntu?

Konsta: Olihan se eka yö semmonen, että missäs täällä nyt ollaan. Mut kyl se aika nopeesti sitte. Ruuanlaitto ja siivousta. Ihan hyvin se lähti, et ei nyt enää tunnu miltään. Kolme puol vuotta asunu.

Anna-Liisa: Nii no ei kai se urheilijalle oo mikään poikkeuksellinen ratkasu?

Konsta: No ei, ja sitte ei kuitenkaa oo mitää ettei saa kavereita tai mitään, et kyl ne aika helposti.

Konstan kohdalla opettelu itsenäiseen vastuunottoon ja omillaan asumiseen näkyi hänen kommentissaan ensimmäisen yön epävarmuudesta sekä kotitöiden ja ruokahuollon opetteluna. Muuttoa oli edeltänyt niin kutsuttu *tryout*-viikonloppu uuden paikkakunnan jääkiekkoseurassa, jolloin Konsta ja muut pelaajat olivat käyneet esittelemässä osaamistaan kaikille avoimessa kartoitustapahtumassa. Tapahtuma kestää nuoremmilla pelaajilla päivästä kahteen, ja nuorten SM-liigavaiheessa (18–20-vuotiailla) jo vähintäänkin viikon tai kaksi. Konsta mainitsee sopeutumista ja kiinnittymistä helpottaneeksi tekijäksi kaverit, jotka joukkueurheilussa

kuuluvat tyyppillisesti uuden ympäristön kokonaisuuteen. Organisoitu joukkueurheilu tarjoaa muutoksen keskellä eläville nuorille kaikesta epävarmuudesta huolimatta arkea rytmittävän rakenteen, jossa tiettyjen ihmisten kanssa vietetään niin paljon aikaa, ettei sosiaalisten verkostojen luominen uudella paikkakunnalla muodostu yleensä ongelmaksi.

Vaikka pelaajat sopeutuisivat uudelle kotipaikkakunnalleen nopeasti saadessaan joukkueen kautta paljon vertaistukea ja sosiaalisia suhteita, voi muutolla olla seurauksia, joita pelaaja ei välttämättä tiedosta. Keskustelin erään juuri lukion päättäneen jääkiekkoilijan kanssa hänen tulevaisuudensuunnitelmistaan, joihin kuului muun muassa jatko-opintoja. Pelaaja oli muuttanut ruotsinkieliseltä paikkakunnalta suomenkieliselle jääkiekon vuoksi ja vaihtanut samalla ruotsinkielisestä koulusta suomenkieliseen lukioon, koska uudella paikkakunnalla ei ollut tarjolla ruotsinkielistä koulutuslinjaa urheilulukiossa. Päädyin yhdessä vaiheessa myös selvittämään sisäänoton perusteita häntä kiinnostaneisiin opintolinjoihin. Sen myötä selvisi, että vaihdos suomenkieliseen lukio-ohjelmaan oli sulkenut häneltä myös sellaisia mahdollisesti kiinnostavia jatko-opintomahdollisuuksia, joita hänellä olisi ruotsinkielisenä opiskelijana ollut.

Näitä muuttoja ja kartoituksia koordinoivat yli 15-vuotiaiden pelaajien osalta yhä useammin pelaaja-agentit, jotka ottavat yhteyttä seuroihin ja neuvottelevat myös juniorisopimuksia pelaajien ja seurojen välille. Erään suomalaisen NHL-seuran kykyjenetsijän mukaan agenteilla on merkittävä vaikutus pelaajien mahdollisuuksiin tulla valituiksi eri joukkueisiin:

Ne agentit aloittavat siellä Pohjola-leirillä [15-vuotiaiden kanssa], että siellä ne niitä hakee ekaa kertaa, ja jos siinä on joku poikkeuksellinen [lahjakkuus/pelaaja], niin sit se agentti tietenkin ottaa pelaajaan yhteyttä ja tarjoo omia palveluitaan, ja sit se on periaatteessa vaan vanhemmista kiinni mitä ne päättää ja haluaa. Mutta toisinki päin voi olla, tunnen niitä tapauksia, että on 18 tai just siinä iässä, kun on pelannu A-junnut läpi, ja tuntuis vielä et haluais pelata, ja ei ois päässyt varmasti moni, tai mitä mä myös tunnen niitä agenteja kun mehän jo vähän enemmän ollaan tekemisissä, niin kyllä mä tiedän, että ilman niitä ne pojat ei olis ikinä pelannu siellä missä ne pelaa. Että niillä on aika iso vaikutus niihin päätöksiin ja varsinkin siihen, että kun niillä on just se suhde niihin

valmentajiin tai sen johdon kanssa ja sitä kautta ne myyvät periaatteessa niitä pelaajia, et kyllä niillä on iso, iso vaikutus [. . .] Ja täällä Suomessa kun se on se pelaajayhdistys, mihin se agentti kuuluu, koska ne edustaa vain pelaajia, niin se on just niin kuin sen pitäiskin olla.

Suomessa pelaaja-agentit ovat nykyään Suomen Jääkiekkoilijat ry:n eli Pelaajayhdistyksen rekisteröimiä, mikä takaa tämän NHL-joukkueen kykyjenetsijän mukaan sen, että heidän toimintaansa ohjaa ensisijaisesti pelaajan etu.

Pelaajalle agentti tuo ennen muuta turvallisuuden tunnetta urheilijanuraan välttämättä liittyvien epävarmuuksien keskellä, kuten Eppu koki kertoessaan avoimena olleista suunnitelmista seuraavalle kaudelleen:

Mitä mä teen sitte ens kaudella, se pohdituttaa kanssa. Mut ei se kuitenkaan niin paljoo pohdituta, kun mulla on kuitenkin joku joka sitten kuitenkin aina ajaa mun asioita. Mutta kyllähän se silti tietenkin aina vähän mietityttää, että pitääkö mun muuttaa johonkin ja mitä tapahtuu.

Huomasin ajatuksen agentista tuovan myös eräälle pelaajalle painetta, minkä vuoksi hän ei selvästikään ollut ottanut yhteyttä agenttiin. Hän ei kokenut yhteydenottoa agenttiin itselleen vielä tärkeänä vaikka neuvotteli jo liigajoukkueen kanssa sopimuksista. Hän kuitenkin myönsi, että tekisi yhteistyötä agentin kanssa, jos agentti ottaisi ensin yhteyttä häneen.

Haastatteluista huomaa, että Nuorten SM-liiga olikin selvästi pelaajille se taitekohta uralla, jolloin piti kyetä alkaa miettiä omaa osaamista myös kaupallisen kysynnän ja tarjonnan suunnasta. Pelaajien harrastaminen alkoi linkittyä urheilun viihdeteollisuuteen, jossa omalle ruumiilliselle suorittamiselle tuli hinta. Hinta näkyi selvästi urheilijasopimuksissa, joita osa pelaajista sai neuvoteltua ja osa ei. Toisin sanoen osa pelaajista kykeni vaihtamaan oman ruumiillisen suorituskykynsä taloudelliseen pääomaan ja tekemään myös sitä kautta eroa muihin pelaajiin, kun taas osalle pelaajista se ei ollut mahdollista (vrt. Bourdieu 1984).

Vaikka kansainvälisyys on normaalia nykyurheilijoiden urapoluissa (Agergaard, Botelho & Tiesler 2014; Ryba ym. 2012), on jääkiekko suomalaisille se laji, jossa kansainväliset kilpa- ja ammattilaiskentät avautuvat poik-

keuksellisen helposti. Taitavimmat ja lupaavimmat pelaajat ja valmentajat päätyvät suurten jääkiekkomaiden, kuten Ruotsin, Kanadan, Yhdysvaltojen, Venäjän tai Sveitsin juniori- ja pääsarjoihin. Samojen maiden alasarjoihin tai pienemmille jääkiekkomaille taas kelpaavat nekin suomalaispelaajat ja valmentajat, jotka eivät syystä tai toisesta ole saaneet jalansijaa kotimaiden tai ulkomaiden kovimmassa sarjoissa. Urheilututkimuksissa (Miller ym. 2003) tästä ilmiöstä puhutaan suositun urheilulajin aiheuttamana työvoiman maantieteellisenä ylituotantona, jota lajin näkökulmasta pienemmät maat purkavat ottamalla pelaajia omiin sarjoihinsa.

Ulkomaanmuuttojakin koordinoivat pelaajien kohdalla yleensä agentit ja kykyjenetsijät. Seisoin kahteen kertaan seuraamassa Pohjois-Amerikan juniori- ja yliopistosarjojen agenttien työskentelyä Nuorten SM-liigan turnauksissa, joihin he matkustavat vuosittain tekemään kartoitusta kiinnostavista ja kiinnostuneista pelaajista. Nuorten SM-liigassa on vuosittain neljä turnausviikonloppua, joiden aikana pelaajatarkkailijat maajoukkueista ja ulkomaisista joukkueista tulevat arvioimaan kunkin kauden pelaajasatoa. Tarkkailijat olivat tulostaneet pelaajakokoonpanot papereille, joihin he kirjoittivat arvioitaan pelaajien ominaisuuksista ja suorituksista. He järjestivät myös kahdenkeskisiä keskusteluja kiinnostavien pelaajien kanssa saadakseen selville pelaajien tulevaisuudensuunnitelmia, joihin heidän omat joukkueensa joko sopivat tai eivät.

Suomen sisäisten paikkakuntamuuttojen ja ulkomaillemuuttojen lisäksi nuoret pelaajat vaihtavat seuroista ja joukkueista toisiin yhden paikkakunnan sisällä, joko edetessään sarjatasolla ylöspäin tai hakiessaan vauhtia alasarjoista. Juniorisarjoissa, kuten aikuisissakin, pelataan monella eri sarjatasolla, eli nuorten SM-liigaa, nuorten Mestistä, nuorten Suomisarjaa ja lisäksi paikallisempia jääkiekkosarjoja. Näissä sarjoissa pelaavien välillä on selvä hierarkia, joka näkyy niin toiminnassa kuin aatteissa. Mitä korkeammalla sarjatasolla nuoret pelaavat, sitä paremmat olosuhteet he saavat ympärilleen, ja sitä suuremmassa arvossa he pitävät itseään ja kollegoitaan. Pelaajat luovat identiteettiään eli suhdettaan itseen ja muihin sen mukaan, mitä sarjaa he ovat pelanneet. Tämä näkyy muun muassa seuraavassa keskustelussa, jossa pohdin kahden kokeneen Nuorten SM-liigan pelaajan kanssa heidän uutta joukkuettaan siinä vaiheessa kevättä, kun uusi joukkue on muodostettu:

Anna-Liisa: Mä sain Paavolta kuvan teijän uudesta joukkueesta. Miltä se näyttää?

Miikka: No en tiää.

Jere: On se vähän liian nuori ehkä.

Miikka: Nii.

Anna-Liisa: Onks siin siis paljon C-ikäsiä, eiku mitä siin on?

Jere: No en tiää, ei siinä oo yhtään yli seiskaa [synt. 1997] paitsi ne Vainikka ja Hirvonen, ja niilläki on varmaan vähän auki vielä, että mitä ne tekee, ja sitte ysikaseja [synt. 1998] ei oo ihan hirveesti ja loput on aika lailla ysiysejä ja nollanollia ja parit nollaykköset.

Miikka: On niitä kyllä aika paljon.

Anna-Liisa: Nii nostiks ne sitte B:stä [B-junioreista] porukkaa vai miten?

Jere: Nii, B:n Mestiksestä.

Anna-Liisa: (nauraa) Sä muistat aina sanoo ton [mestiksen].

(Miikka nauraa)

Jere: Pakko se on muistaa!

Tämä joukkueiden ja pelaajien välinen arvoasetelma, jossa osa on kokeneita ja osa kokemattomia ja toiset pelaavat Nuorten SM-liigaa ja toiset Nuorten Mestistä, näkyy monella tavalla joukkueiden ja pelaajien arjessa. Selvin osoitus tästä arvoasetelmasta ovat erilaiset harjoittelu- ja peliolo-suhteet joukkueiden välillä. Arvostetummat joukkueet saavat käyttöönsä paremmat harjoitusajat ja -ympäristöt. Eteneminen jääkiekossa luo kuitenkin myös sitä symbolista pääomaa (ks. Bourdieu 1984), joka vaikuttaa muihinkin elämän osa-alueisiin kuin pelkästään urheiluun. Eräs pelaaja jopa naurahti, että hänellä on naismarkkinoilla hyvin vientiä heti, kun hän kertoo pelaavansa jääkiekkoa Nuorten SM-liigajoukkueessa. Kysyin, onko hän tosissaan, ja hän vakuutti olevansa. Hän selitti, että Nuorten SM-liigapelaaja saa eri tavalla arvostusta nuorten parissa kuin esimerkiksi Nuorten Mestis-pelaaja. Näin ollen pudotus joukkueesta tai nousu siihen ei vaikuta vain nuoren urheilu-urakokemuksiin, vaan laaja-alaisemmin koko hänen sosiaaliseen elämäänsä.

Vaikka vaihtaminen joukkueesta toiseen voi olla pelaajalle sosiaalisesti ja urheilu-uran kannalta hyödyllistä, vaativat hyvätkin muutokset urheilu-uralla sopeutumista (Henriksen & Mortensen 2014). Pelaajien

lisäksi nämä muutot joukkueista toisiin vaativat sopeutumista myös valmentajilta, huoltajilta ja vanhemmilta. Yleensä ylemmän ikäkausi- tai sarjatasojoukkueen (esim. A-juniorit, eli nuorten SM-liiga) valmentaja saa päättää vapaammin joukkueensa koostumuksesta, jolloin alemman tason (esim. B-juniorit tai A-nuorten Mestis) joukkue joutuu tyytymään epävarmuuteen: parhaat pelaajat viedään käsistä tai kokeiltavina olleita pelaajia palautetaan takaisin joukkueisiin kasvamaan kesken kauden. Olen istunut monet kerrat katsomoissa eri joukkueiden valmentajien kanssa, jotka pohtivat joukkueensa menestysmahdollisuuksia kauden eri vaiheissa, koska pelaajien menettäminen toisiin joukkueisiin tai heidän palauttamisensa omaan joukkueeseen muuttaa joukkueen peliä niin paljon. Junioripelaajien siirroilla pyritään mahdollistamaan myös yksilöiden kehittyminen, jolloin pelaajan siirtymistä joukkueesta toiseen ei mietitä vain joukkueiden menestymisen kautta. Seuran urheilutoimenjohtaja koordinoi viime kädessä pelaajasiirtoja ja -lainoja, mikä asettaa myös vastuun seuran joukkueiden tasojen säilyttämisestä viime kädessä urheilutoimenjohtajalle. Varsinkin Liiga-organisaation junioriseurojen olisi syytä pysyä arvovaltasyistä ikäkausien SM-liigajoukkueissa eikä ”pudota” Mestis-tasolle. Aina tämä ei onnistu, mikä aiheuttaa tietynlaisen leiman myös alemmalle tasolle pudonneisiin pelaajiin, kuten edellinen esimerkki keskustelusta pelaajien kanssa havainnollistaa.

Toisaalta aikuisten Mestis on A-nuorista edettäessä myös tärkeä kehityspysäkki edettäessä kohti ammattilaisuutta. Mestis-joukkueet ovat Liiga-joukkueiden farmiseuroja yhteistyösopimusten myötä, eli Liiga-seurat pyrkivät hallitsemaan Mestis-joukkueiden avulla pelaajiensa kehittymistä ja pitävät reserviään ylläpidossa. Mestiksessä muut kuin Liiga-sopimuksilla pelaavat pelaajat eivät saa kuitenkaan pääsääntöisesti vielä kunnollista palkkaa, minkä vuoksi he ovat hyvin haavoittuvassa uravaiheessa: harjoitellaan ja pelataan kuin ammattilaiset sarjassa, jossa kova vauhti aiheuttaa jo suuria loukkaantumisriskejä, mutta mitään takeita ammattilaisuudesta ei vielä ole. Opin tutkimukseni aikana, että Mestis-pelaajat joko tekevät työtä jääkiekkoilunsa ohella tai ovat syntyneet jääkiekkohulluun perheeseen, jossa tuetaan lapsen harrastusta taloudellisesti myös aikuisiässä. Miesten Mestiksen moottorina toimiikin kaikista sarjatasoista selkeimmin nuorten miesten unelma mahdollisesta ammattilaisuudesta, vaikka toki intohi-

moa itse pelaamista ja harjoitteluakin kohtaan tarvitaan. Tämä unelma ja siihen liitetyt oletukset mahdollisuuksista, eli ”tulevista minuuksista” (Eteläpelto, Heiskanen & Collin 2011, 24) antavat motivaatiota pelaajien harjoittelulle ja paikkakuntavaihdoksille. Näin ollen kuvitellut tulevat minuudet ovat keskeisessä asemassa siinä, millaisia investointeja nuoret pelaajat tekevät jääkiekkoilijan urallaan.

JÄÄKIEKON HINTALAPPU

Vietimme iltaa Vierumäellä ja kysyin, laskisivatko pojat minulle, mitä jääkiekonpelaaminen maksaa. Joonas vitsaili, että hän voi kertoa kaikki oikeat vastaukset ja muut voivat kirjoittaa ne paperille. Nauhuri oli päällä ja pojat aloittivat pohtimisen:

Joonas: 12–13-vuotiaaks asti se on joku 200 euroo per vuosi.

(Kaikki muut pojat nauroivat hänelle.)

Joonas: No ehkä 11-vuotiaaks. C2 ja C on jotain 500 per kuukausi.

Paavo: Se on 10 000 kahessa vuodessa, plus varusteet. Ei oo halpaa!

Joonas: Sillon mejjän iässä se oli 500 ja joka toinen viikonloppu reissussa.

Mietipä sitä, vittu! Niiku kaks yötä, hotellissa.

Paavo: Mietipä paljon vanhemmat on pumppannu rahaa tohon sun hommaa.

Joonas: No älä ny enemää painetta anna. Nii, mieti sitä, me oltiin niinku joka toinen viikonloppu aina kaks yötä.

Paavo: Puhutaanko jo puolesta-, viidestäkymmenestä tuhannesta?

Jere: Helposti.

Paavo: Ei ehkä kuitenkaa. Mieti ku se oli se kymppitonni jo pelkästään kuukausimaksuihin pari vuotta.

Miikka: Siihen luikkarit ja mailat ja. On ollu halpaa.

Paavo: On se kaksnyt tonnia menny ainaki.

Pojat jatkoivat pohdintaa ja päätyivät siihen, että he laskivat jääkiekon perässä toiseen kaupunkiin muuttaneen Joonaksen kuluja. He laskivat siihen myös Joonaksen asunnon vuokrat, joita Joonaksen vanhemmat maksoivat jo neljättä vuotta siitä syystä, ettei Joonas voinut asua vanhempiensa kanssa

samassa asunnossa hänen jääkiekkouransa vuoksi. Vuokra maksoi noin 600 euroa kuussa. Paavo ja Joonas olivat yllättyneitä niiden taloudellisten investointien suuruudesta, joita Paavon – kuten muidenkin pelaajien – vanhemmat olivat lapsensa jääkiekkoharrastuksen vuoksi tehneet:

Paavo: Paljon sulla viime vuonna meni mailoja?

Joonas: No ihan perkeleesti! Mul oli yks kuukausimaksu joku kuussataa euroa.

Paavo: Eh, se on hyvä et sul on menny tyyliin viis tonnia viime kaudella.

Joonas: Aika lailla.

Paavo: Heti ollaa jo lähellä kahta, kyllä se viiskymmentä [tuhatta] saattaa jäähä pieneks, ku miettii vielä kaikki sun varusteet, ja ruuat sun muut.

Joonas: Se vuokra.

Paavo: Saat aika hienon auton ostaa isälle sitte ku saat (nauraa) kunnan sopparille, vittu.

Joonas: Viiskytä tonnia tsipaus menny harrastamisee. Ku laskee kaikki.

Paavo: Halapaa. Mieti mitä kaikkee sun porukat ois tehny, sillä sais aika kivan auton (nauraa)!

Pelaajien keskustelusta huomaa, etteivät he ole juuri joutuneet miettimään aiemmin harrastuksensa hintoja. Jere vaikutti ainoalta, joka tiesi mitä hänen harrastamisensa olisi voinut maksaa C-juniori-ikäisenä, kun pelaajat pohtivat eri ikäkausien harrastusmaksuja. He ovat kaikki keski- luokkaan tai ylempään keskiluokkaan luokiteltavista perheistä, eikä raha ole ollut mitä ilmeisimmin ainakaan niin suuri seikka perheissä, että lasten harrastusmaksujen suuruudesta olisi puhuttu jatkuvasti ääneen. Tämä huomio käy yksiin myös aiempien suomalaistutkimusten (Piispa 2013, 20–21; Häkkinen ym. 2012; Zacheus & Saarinen 2019, 83–84) kanssa urheilumisen taloudellisista edellytyksistä nuoruusvuosina. Mielenkiintoista kuitenkin on, että pelaajat arvioivat oman urapolkunsu hinnan huomattavasti pienemmäksi kuin mitä Puronahon (2014) tutkimus juuri täysi-ikäistyneen kilpajääkiekkoilijan uran hinnaksi antaa olettaa. Siitä huolimatta pojat kokevat kustannuskertymän suurena.

Paavo, joka oli pojista ainoa, joka oli jo siirtynyt aktiiviselta kilpauralta jäähdytteleeseen harrasteurapolulle, mietti selvästi jääkiekkoharrastuksen

mielekkyyttä verrattuna sen viemään rahamäärään. Paavon pohdinta oli suorassa yhteydessä kysymykseeni, jossa houkuttelin poikia pohtimaan harrastukseen laitetun rahasumman mielekkyyttä siinä tilanteessa, että rahasumman olisikin saanut itse:

Anna-Liisa: Jos sun porukat nyt sanois sulle, että saat sen 50 000 kättee tai että saisit sen lätkäuran mitä oot pelannu, ni kumman nyt valitsisit?

Joonas: Pelaisin lätkää mieluummin.

Paavo: Kyllä mä ottasin viiskytt tonnia.

Joonas: Emmä tiää, ei sillä tee loppujen lopuks hirveesti mitää. Ei sillä saa ostettua kämppää esim.

Paavo: No ei, mutta kyllä se ottaa aika kivasti.

Anna-Liisa: Mitä jos se hinta oiski sata tonnia, ni oisko, mites silloin?

Joonas: Emmä oo siitäkää varma.

Paavo: No mutta, jos kämppäästä... (mumisee).

Joonas: No mitä mä oisin tehny? Mä oisin vittu ryypänny neljätoistavuotiaasta joka viikonloppu, ois mun elämä varmaa helvetin hyvää.

Paavo: Nii-i, älä sano, kaverit.

Joonas: Ei niitä rahalla saa ostettua kumminkaa.

Jos kilpaurheilu-uransa jo lopettanut Paavo oli valmis kyseenalaistamaan jääkiekkoharrastukseensa laitetun rahallisen panoksen, oli Joonakselle aivan selvää, että raha oli mennyt hyvään tarkoitukseen. Hän argumentoi jääkiekkouran kannattavuutta investointina nuorisourheiluojelmille tyypilliseen tapaan (ks. Coakley 2011b) sillä, että urheilu pitää nuoret poissa pahanteosta ja tarjoaa sosiaalisia verkostoja. Ilman harrastamista hän olisi saattanut olla oman kokemuksensa mukaan huonoilla teillä eikä kavereitakaan olisi ollut samalla lailla kuin jääkiekkoharrastuksen ansiosta.

Kaikkien näiden poikien vanhemmat olivat tukeneet aina lastensa harrastuksia taloudellisesti siten, etteivät he olleet kohdanneet tilannetta, jossa harrastusmaksujen suuruutta olisi tullut mietittyä. Haastattelin tutkimuksen aikana kuitenkin myös pelaajaa, joka oli hyvin tietoinen harrastusmaksujensa suuruudesta. Hän kertoi maksaneensa noin neljän tuhannen euron verran kausimaksuja omista rahoistaan B-juniori-ikäisenä, vaikka hänen äitinsä ja isäpuolensa tukivatkin harrastamisessa hyvin. Rahat hän kertoi keränneensä

ennen muuta kesätöillä. Kysyessäni harrastusvälineiden hinnoista, hän kertoi perheen etsineen käytettyjä välineitä tarpeen mukaan. Tähän pelaajaan oli hauska tutustua ja seurata hänenkin urheilijapolkuaan erityisesti siksi, että hän järjesteli selvästi muita hanakammin itselleen erilaisia työtilaisuuksia ja otti aktiivisesti roolia myös pelikenttien ulkopuolella. Into pelaamiseen, ulospäinsuuntautunut luonne ja vanhempien tuki olivat auttaneet häntä harrastamaan aktiivisesti jääkiekkoa korkeista harrastusmaksuista huolimatta. Silti hänen kykynsä ja halunsa suunnitella rahatalouttaan pitkäjänteisesti ei ollut erityisen pitkälle kehittyneitä. Toisaalta samalla kyseinen pelaaja oli itselleni myös hyvä muistutus siitä, millaista luonnetta nuorelta vaaditaan, jos hän joutuu tai haluaa ottaa osaa omien harrastusmaksujensa maksamiseen. Hänen asenteensa oli sellainen, että ”se on mun supervoima, että mä aina taion sitä rahaa jostakin”. Jokaiselta nuorelta pelaajalta tuskin löytyy sellaista otetta arjen aikatauluttamiseen, työntekemiseen ja itsensä markkinointiin, että rahan taikominen harrastusmaksujen kuittaamiseksi olisi kaikille mahdollista, eikä se tämänkään esimerkin pelaajalle ollut helppoa.

Tämä pelaaja myös mietti raha-asioitaan ääneen paljon useammin kuin muut pelaajat, joiden elämää pääsin seuraamaan. Kelan tuilla oli hänen arjessaan iso merkitys, joskin hän ei ollut jääkiekkoilijoista ainoa, jonka jääkiekkoon keskittyminen mahdollistui asumis- ja opintotukien sekä työttömyyskorvauksien avulla. Myös muut itsenäisesti asuneet pelaajat olivat riippuvaisia yhteiskunnan rahallisista tukimuodoista ja toisinaan tyttöystäviensä tuloista, sillä Kela tulkitsi nuorten jakavan myös rahallisen taloutensa, jos he asuivat yhdessä. Tämä tulkinta harmitti nuoria miehiä, sillä heidän rahansa eivät selvästikään olleet aina yhteisiä tyttöystävien kanssa.

Pelaajat, jotka elivät vaihetta Nuorten SM-liigan ja seuraavien urapolkujen välillä, tuntuivat elävän taloudellisesti erityisen epävarmassa tilanteessa. He olivat kasvaneet ikänsä vuoksi ulos Nuorten SM-liigajoukkueista ja siten osakeyhtiöiden varusteista ja palveluista, mutta eivät olleet saaneet vielä Mestis- tai Liiga-joukkueiden sopimuksia ja niiden myötä ilmaisia tai halpoja varusteita ja harjoitteluolosuhteita seuraaville kausille. Yksi ammattilaisuuttakin maistanut pelaaja kirosi kesäkaudella olevansa 20-vuotiaana tilanteessa, jossa ei kyennyt ostamaan itselleen riittäviä varusteita harjoittelemiseen ja taitojensa ylläpitämiseen, vaikka teki satunnaisesti myös palkkatyötä.

Vaikka jääkiekon harrastaminen on itsessään kallista jääaikamaksujen korkean hinnan vuoksi, tekevät vanhemmat lastensa harrastamisesta kallista myös itse. Maajoukkueiden ja liigajoukkueiden huoltajien sekä varusteiden jälleenmyyjien ja valmistajien kanssa työskennellessäni opin, että monet jääkiekon ympärillä toimivat yritykset tekevät tuottoonsa jääkiekkohifestelystä: siitä innostuneisuudesta ja niistä unelmista, joita nuorilla jääkiekkoilijoilla ja heidän vanhemmillaan on jääkiekonpeluuseen liittyen. Tämä näkyy hyvin luistinten teroituspalveluiden tuotteistamisessa ja monimuotoistumisessa. Useat maajoukkueiden ja liigajoukkueiden huoltajat ovat naureskelleet minulle moneen kertaan, että he tekevät aivan yhtä laadukasta ja toimivaa teroitusta jälkeä niillä yksinkertaisimmilla teroituskoneilla ja -asetuksilla, mitä markkinoilla on tarjolla, kunhan koneet ovat vain hyvässä kunnossa. Nämä yksinkertaiset teroituskoneet ovat olleet joukkueiden käytössä useita vuosikymmeniä, mutta viime aikoina joukkueissa ja pelaajien sekä heidän vanhempiansa keskuudessa on herännyt kaipuu kalliiden koneiden ja monimutkaisten teroitusvirietelmien äärelle. Kalliit koneet helpottavat toki huoltajien työtä ja antavat monenlaisia mahdollisuuksia erilaisiin teroituksiin. Teroittamisesta on kuitenkin tullut samalla kilpavarustelua ja varmistelua, jossa etsitään optimaalisinta suoritus- ja kehitysmahdollisuutta terien muotoiluilla ja erilaisilla uraviritelmillä silloinkin, kun luistelutaidot eivät anna vielä myöten huomata erilaisten teroitusten hienouksia. Nykyään monet pientenkin lasten vanhemmat vievät luistimensa erikoisteroituksiin taatakseen lapsille optimaaliset kehittymismahdollisuudet.

Yhtä lailla tämä kaupallinen optimointi näkyy pikku maalivahtien varustelussa. Erään huoltajan mukaan harrastajien vanhemmille eivät kelpaa enää käytetyt seuran lainavarusteet, vaan jokaiselle maalivahdin alulle ostetaan omat kalliit varusteet, joiden avulla pyritään varmistamaan maksimaalinen kehittyminen ja suoritus-taso. Saman havainnon olen tehnyt tarkastellessani pikku pelaajien varusteita jäällä. Kymmenvuotiaalla maalivahdilla voi olla useiden satojen eurojen uudet varusteet päällään, vaikka lasten laukausten torjuminen ei vaadi vielä kovin suojaavia ja äärimmäisen liikkuvuuden takaavia varusteita. Näin ollen nämä varusteostot eivät ole pakollisia jääkiekkoharrastuksen kuluja, mutta niiden avulla pyritään mahdollistamaan lapselle optimaalinen harrastus- ja kehitys-

ympäristö. Siten myös jääkiekon harrastuskulut saadaan nousemaan Puronahon (2014) esittämälle tasolle tai jopa sen yli riippumatta harrastuksen suorista kuluista.

Monesti harrastusten korkeista hinnoista puhuttaessa unohtuu, että lasten ja nuorten harrastaminen ja kehittäminen voi olla kallista myös urheiluorganisaatioille. Keskustellessani Nuorten SM-liigajoukkueen toiminnasta organisaation urheilutoimenjohtajan kanssa hän kertoi siitä, mitä A-juniori-ikäisten pelaajien kehittäminen maksaa sille Liigajoukkueen osakeyhtiölle, jonka osana Nuorten SM-liigajoukkuetta pyöritetään:

Näistä A-nuorten joukkueista tulee pelaamaan kaksi viikkoa kolme uukoa per pukukoppi yli sata liigapeliä, joten siinä tulee äkkiä yhden jätjän koulutuskustannukseksi vaikka satatuhatta euroa sille sällille, jos sitä on pari kolme vuotta siinä koulutettu. Et kyllähän ne matematiikat siellä rullaa. Mutta on se reilua mun mielestä myös sille yhteisölle, kun ne äidit ja isät on tuonu niitä lapsia siitä RY-vaiheen [pikkulapsista b-juniori-joukkueisiin asti] läpi, lasten jääkiekon läpi, myyneet makkaraa, paistaneet pullaa, 40 peliä vuodessa, paljon vapaaehtoistyötä, paljon lasten kускаamista, niin on kohtuullista että saa hyvän A-nuorten toiminnan siihen päätteeksi; ja monessa [Nuorten SM-] liigajoukkueessa se sisältää nykyään pienen kuukausimaksun, jolla sovitaan vaikka luistimet ja muutama maila ja joku nimellinen kuukausimaksu, ja silti siitä jää vielä parisataatonna maksettavaksi sille emoyhtiölle, eli Liiga-joukkueelle.

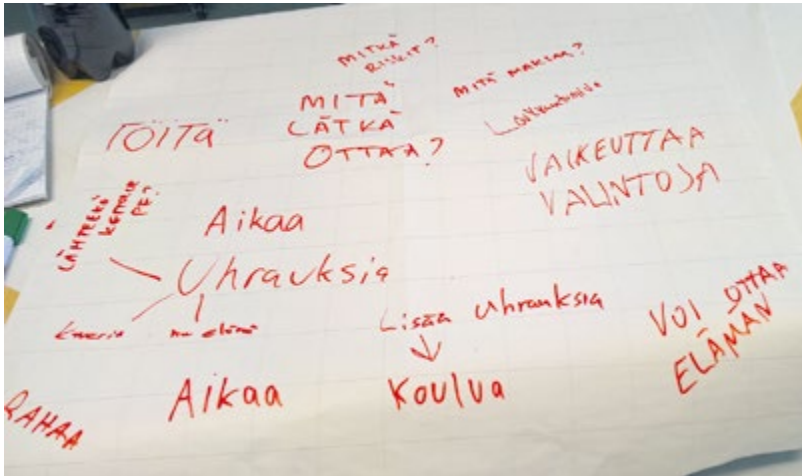
Nuorten SM-liigan pelaajilta vaaditaan sitoutumista ja motivaatiota urheilijauransa kehittämiseen. Vastalahjaksi Nuorten SM-liigajoukkueet ja niiden emoyhtiöt tarjoavat pelaajien kehittymistueksi ammattilaisvalmentajat, huoltajat ja liki ilmaisen harrastamisen. Ilman tätä panosta kaksi tai kolme peliä viikossa pelaavien ja joka päivä kerran tai kaksi harjoittelevien pelaajien harrastuskustannukset olisivat niin korkeita, ettei monellakaan perheellä olisi niihin varaa. Samalla Nuorten SM-liigajoukkuetta pyörittävä osakeyhtiö investoi nuorten joukkueeseen satoja tuhansia euroja tuottaakseen itselleen tai myytäväksi muutaman uuden ammattilaisen. Investointinsa vastineeksi Nuorten SM-liigajoukkueiden

taustaorganisaatiot vaativat pelaajilta omistautumista harjoittelemiselle ja joukkueen tavoitteille, vaikka ammattilaisuus tulee olemaan monelle toteutumatta jäävä haave.

MITÄ LÄTKÄ ANTAA JA OTTAA?

Pyysin poikia myös kirjoittamaan isolle paperille yhdessä, mitä jääkiekko heidän mielestään antaa ja ottaa. Koska he eivät saaneet aluksi kiinni, mitä se tarkoittaa, että lätkä ottaa jotain, kirjoitin vielä paperille ”mitkä riskit?” ja ”mitä maksaa?”. Hetken pohdittuaan paperille syntyi viiden pojan pohdinnan tuloksena kirjoitusta.

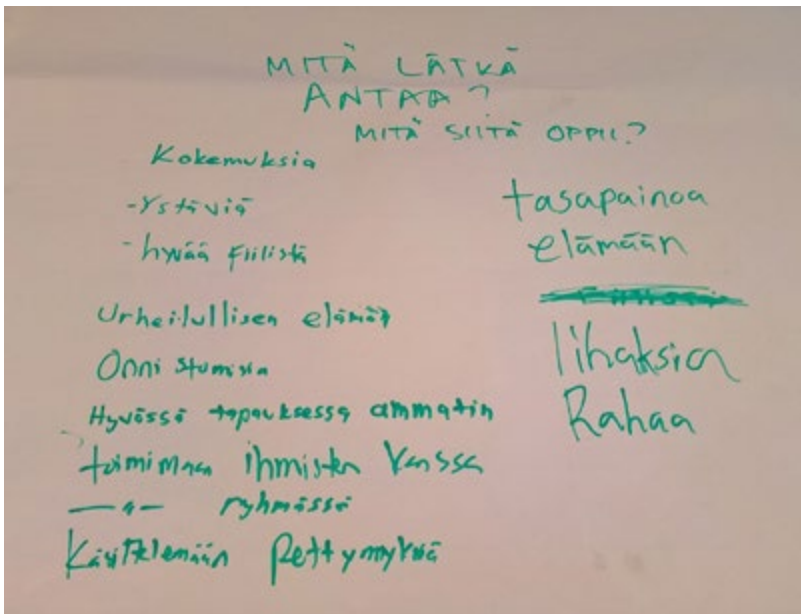

Kuva 1. Jääkiekon riskit.

Lätkä vaikeutti valintoja, vaati rahaa, töitä, aikaa ja uhrauksia kavereilta ja muulta elämältä ja hankaloitti koulunkäyntiä. Kun yksi pojista kirjoitti ”koulua”, toinen kysyi mitä se tarkoittaa. Poika vastasi, ettei ole pitkään aikaan käynyt koulussa lätkän takia. Lisäksi jääkiekko tarkoitti loukkaantumisia, minkä kaikki tiedostivat ja olivat kokeneet tavalla tai toisella. Se, että lätkä voi ottaa elämän, oli naureskellen kirjoitettu, joskin harrastamisen intensiivisyys vei muilta elämän osa-alueilta selvästi tilaa

ja näin ollen vei leijonanosan elämästä. Sen sijaan jääkiekkoharrastus tarjosi vastapainona kokemuksia, ystäviä, hyvää fiilistä, urheilullisen elämän, onnistumisia, tasapainoa elämään, hyvässä tapauksessa ammatin ja rahaa, lihaksia, opetti toimimaan ihmisten kanssa sekä ryhmässä ja käsittelemään pettymyksiä. Lisäsin itse ”lähteekö keitolle pe?” heidän pohdintojensa perusteella, koska he pyörittivät sitä sanallisesti keskenään, mutteivat viitsineet kirjoittaa sitä paperille. Kukaan ei vastustellut, kun sanoin kirjoittavani sen paperille. Tällä virkkeellä he tarkoittivat siis sitä, että jääkiekkoilija joutuu tasapainottelemaan jääkiekkoilemisen ja nuoruuden perjantai-iltoihin kuuluvan juhlimisen välillä. Samanlaiseen tasapainotteluun viittasi myös valintojen vaikeutuminen.

Pojat keksivät huomattavasti kivuttomammin asioita, joita lätkäharrastus antaa kuin mitä se ottaa.

Kuva 2. Jääkiekon hyödyt.

Jääkiekko antoi heille sosiaalista tukea ja taitoja sekä onnistumisen kokemuksia ja pettymystensietokykyä. Lisäksi jääkiekon koettiin tuovan hyvää

oloa ja tasapainoa elämään. Se että jääkiekko antaisi hyvässä tapauksessa ammatin, aiheutti pelaajien parissa naurua, vaikka he itse sen kirjoittivatkin paperille. He pohtivat, että pelaaja saa olla aika onnekas, että niin käy. Siitä voi mielestäni päätellä, että liki elämänmittainen jääkiekkoharrastus oli näille pojille ennen muuta elämänkokemus, jonka parissa he kokevat oppivansa monenlaisia taitoja ja elävänsä hyvää elämää. Vaikka jokaisen pelaajan unelma oli päästä ammattilaiseksi, tiedettiin yleisesti, ettei moni tule ammattilaisuutta saavuttamaan. Näin ollen jääkiekkoilemiseen motivoivat myös ammattiunelman ulkopuoliset asiat. Myös fyysinen kunto kasvoi jääkiekkoillessa, ja vartalostakin tuli lihaksikkaampi. Urheilemisen sivutuotteena syntyneen lihaksikkaan vartalon merkitys sai tutkimuksen aikana vahvistusta siitäkkin, että osa pelaajista esitteli omaa lihaksikasta vartaloaan suhteellisen herkästi, ja omista ja toisten lihaksista myös puhuttiin paljon.

MASKULIINISTA KARKAISUA JA RAIKULIPOIKAMAINETTA

Törmäsin hallilla jatkuvasti vain hieman taaperoiän ylittäneisiin jääkiekkoilijapoikiin, jotka kantoivat tai vetivät omia varustekassejaan. Ihmettelin tätä kerran ääneen pienten pelaajien vanhemmille, ja sain kuulla että ”pelimies kantaa oman kassinsa”. Tämä ajatusmalli vaikuttaa olevan jääkiekossa yleinen. Eräs junioritoiminnasta vastaava valmentaja kertoi jopa oman kolmevuotiaan poikansa olevan riittävän vahva kantamaan omat varusteensa. Maalivahtien sosiaalisen median palstoilla huomasin keskusteltavan kerran myös siitä, onko hyväksyttävää käyttää vedettävää varustekassia vai olisiko pikku maalivahtinkin syytä kantaa olallaan noin kymmenen kilon painoiset varusteensa. Maalivahtien varusteisiin kuuluvat myös jalkoja suojaavat patjat, joita kutsutaan kokonsa vuoksi ponttoneiksi ja joiden kantaminen varustekassin ja kookkaan maalivahtinmailan lisäksi on omanlaistaan taidetta. Silti nuoretkin maalivahtinalut oppivat ilmeisesti ottamaan vastuuta pelipaikkansa tuomasta tavaramäärästä ja logistisesta ongelmasta. Tuohon kantamiseen olen itsekin yrittänyt opetella, joskin huomaan sen aiheuttavan toisinaan myös selkäongelmia.

Huomasin myös pienten juniorien pukukopissa vieraillessani vahvan pyrkimyksen siihen, että lapset omaksuvat nopeasti omien varusteidensa

pukemisen ilman vanhempien apua. Pyrkimys lasten omatoimisuuteen aiheuttaa jääkiekossa toisenlaisia haasteita kuin vaikkapa jalkapallossa, jossa harrastajien tulee ennen muuta oppia solmimaan kenkensä ja laittamaan säärisuojansa kunnolla sukkiin alle. Kenkien ja säärisuojien, eli luistimien ja polvareiden laittamisen lisäksi jääkiekossa on lukuisia määriä muita varusteita, joista osa vaatii teippauksen pysyäkseen paikallaan kunnolla. Päädyin liki joka kerta solmimaan jonkun luistinta hieman paremmin, lainaamaan teippirullaa unohtuneen tilalle, painamaan ristikon neppareita kiinni, kiristämään leukahihnaa tai kypärän ruuvia, tai vetämään selkään jumiutunutta paitaa alas. Vanhempia ja lapsia opetettiin ottamaan etäisyyttä toisiinsa, vaikka lapset vielä tietyssä vaiheessa tarvitsivat selvästi aikuisen apua moneen asiaan.

Eräänkin kerran jäin odottelemaan noin 9-vuotiasta poikaa, joka jäi muusta joukkueesta jälkeen pukuhuoneeseen. Hidastelun syyksi selvisi valuvat jääkiekkosukat, jotka eivät pysyneet kunnolla polvisuojien päällä. Huomattuani tilanteen kehotin poikaa laittamaan sukan päälle varusteteippiä. Teippi kuitenkin puuttui lapsen varustekassista. Annettuaani lapselle teippirullia kassiin, jäin miettimään, olisivatko omat lapseni tuossa iässä välttämättä osanneet viestiä kotiin asti harrastamista hankaloittavasta pikkuseikasta. Vanhemmat eivät kuuluneet tuossa joukkueessa lätkäkoppiin, eikä lätkäkulttuuriin kuulunut myöskään se, että lasten varusteita olisi puettu vaikkapa valmentajien kanssa yhdessä.

Lasten kasvaessa ongelmista varusteiden kanssa alkoivat vastata vanhempien sijasta jääkiekkohuoltajat, jotka ovat jääkiekko-organisaatioiden tarjoama hyvitys siitä, ettei vanhempia kaivata kentänlaidoille. Tosin huoltajatkin olivat pääsääntöisesti jonkun pelaajan isä. Nämä huoltajina toimivat vanhemmat kuitenkin irrotettiin virallisella roolituksella toimimaan jääkiekkjoukkueen roolissa Jääkiekkoliiton lisenssien avulla. E-juniori-ikästä (noin 10-vuotiaat harrastajat) ylöspäin vanhemmat saivat viettää aikaansa pelaajien lähellä vaihto- ja rangaistusaitioissa vain toimitsijoina, joilla oli oltava siihen oikeuttava lisenssi. Virallisina joukkueiden huoltajina isät huolsivat ennen muuta pelaajien varusteita, mutta huolsivat epäilemättä toiminnallaan myös pelaajien ja heidän vanhempiansa emootioita. Heillä oli roolinsa vuoksi oikeus olla kopissa ja varmistaa huolenpidollaan, että pelaajilla on varusteet kunnossa ja

muutoinkin kaikki asiat hyvin valmentajien organisoimaa harjoittelua ja pelaamista varten.

Opinkin näiden kahden tutkimusvuoden aikana, että jääkiekossa on lukuisia määriä suhteellisen maskuliinisia sääntöjä ja koodistoja, joista itsenäisyyteen kannustaminen ja ryhmäkuri olivat tyyppiesimerkkejä. Matkustaessani pari pelimatkaa erään A-juniorijoukkueen kanssa sain pelaajien vanhemmilta palautetta, että olin selvästi etuoikeutettu. Heillä ei ollut ollut sijaa joukkueiden busseissa tai kopeissa miesmuistiin. Vanhemmat matkustivat pelimatkoille aina omilla autoillaan vaikkapa sitten sen joukkuebussin perässä silloinkin, kun bussissa selvästi oli tilaa. Jääkiekkokulttuuri kasvatti poikia pois vanhempien helmoista ja kodin säännöistä mutta toi tilalle joukkueen ja pelin säännöt sekä ryhmäkuriin, joka toisinaan muistutti hieman armeijaa monenlaisine hierarkioineen. Eräs jääkiekon liigavalmentaja totesikin minulle haastattelussa, että yleensä jääkiekkoilijoilla ei ole ongelmia mennessään armeijaan, koska he ovat tottuneet samanlaiseen ryhmäkuriin jo jääkiekossa.

Sukupuolentutkimuksessa on jo pitkään ollut yhtenä keskeisenä näkemysenä, ettei sukupuoli ole biologista olemista, vaan tiettyssä kulttuurissa vakiintuneiden ja sukupuolittuneiden käyttäytymismallien toteuttamista (Butler 1993; Rossi 2015). Tätä ajatusta on hyödynnetty myös suomalaisessa jääkiekkotutkimuksessa (Herrala 2016). Jääkiekkoilijamiestä ikään kuin esitetään todeksi toistamalla näitä tietynlaisia normitettuja käyttäytymis- ja ajatusmalleja monin eri tavoin.

Yksi tapa jääkiekkoilijamiehen esittämiseksi todeksi on tietynlaisen musiikin soittaminen pukukopeissa. Kaikki ne, jotka seurasivat television välityksellä miesten maailmanmestaruusjuhlia keväällä 2019 heti voiton jälkeen, saattoivat huomata, että Suomi-rap on suosittua lätkämusiikkia. Yleisöä huudatettiin JVG:n ja jääkiekkoilija Siim Liivikin (räppärimelittää Märkä-Simo) yhteisen Häissä-hitin tahtiin: ”Mä oon öissä töissä, en missää myymälöissä. Vähän jäissä, pienissä häissä. Aamuun asti, vaikka aamulla on matsi.” Leijonien torijuhlassa Juhani Tyrväinen heilutteli *Gettomasa is Chosen One* -paitaa lavalla, minkä jälkeen suurelle yleisölle tuntemattomampi jyvaskyläläisräppäri tuli lavalle esittämään Lössi-kappaleensa. Medioihin tuli myös videopätkiä räppäri Ville Gallesta ottamassa kiekonkäsittelykilpailua kultaleijonien kapteenin, Marko ”Mörkö”

Anttilan kanssa, eivätkä Ville Gallen suoritukset olleet vahvan lätkätaustan vuoksi ollenkaan heikkoja.

Huomasin seuratessani jääkiekkoilijanuorten arkea, että sama äänimaisema luotiin myös nuorempien pelaajien pukukoppeihin. Toki kopeissa soitettiin muidenkin musiikkityylien artisteja, kuten suomalaista vanhempaa populaarimusiikkia (esim. Leevi and the Leavingsia) ja senhetkisiä englanninkielisiä valtavirta-artistejä, joita myös nuorisolle suunnatuilla radiokanavilla soitettiin, mutta räpin asema pukukoppien äänimaailmassa oli yhtä lailla vahva. Pelaajakäytävälle kuului pukukopeista huutolaulua kannustamaan joukkuetta ja itseä sen hetkisten listahittien tahtiin, kuten huudattamalla JVG:tä ”Häviöst sä voit olla työtön, siks me lähetään voitolla yöhön!”. Lisäksi innostettiin periksiantamattomuuteen Elastisen sanoin: ”Hanskat ei tipahda, periks ei anneta.”

Vaikka Suomi-rap on hyvin suosittua yleisesti Suomessa, niin räpistä mielenkiintoista lätkämusaa tekee sen kulttuurin miesvaltaisuus ja diskurssin maskuliinisuus. Hiphop-kulttuurissa hetero miesartisti on normi, vaikka hiphop onkin siirtynyt amerikkalaisista mustista lähiöistä keskiluokkaiseen valkoiseen Suomeen (Westinen 2014, 84–85), mikä sopii hyvin suomalaisen jääkiekon sukupuolijakaumaan ja -ideologiaan. Ihmettelin 19-vuotiaalle Epulle kerran sitä, että suomalaisessa rapmusiikissa on niin paljon viittauksia jääkiekkoon. Nuorten SM-liigassa jääkiekkoilleen Epun mielestä se ei ollut mikään ihme, vaan amerikkalaisessa hiphop-kulttuurissa keskiössä on mustien nuorten fanittama koripallo, jolloin suomalaisille rap-muusikoille on luonnollista viitata musiikissa jääkiekkoon, koska jääkiekolla on niin vahva asema Suomessa. Epun näkemys kertoo toisaalta siitä, kuinka kansallisesti suosittu jääkiekko tuottaa materiaalia viihdeteollisuuden tarpeisiin, mutta myös siitä, kuinka jääkiekkoilijat kokevat harrastavansa lajia, joka on tärkeä myös muille ihmisille suomalaisessa yhteiskunnassa. He kokevat harrastavansa tärkeää urheilulajia ja ruokkivansa samalla sitä viihdeteollisuutta, jota he voivat itse myöhemmin kuluttaa omassa identiteettityössään.

Samalla nämä pelaajat kuitenkin kuuntelivat pääsääntöisesti miesartistien musiikkia, minkä huomasin toisen kerran matkustaessani autolla 19-vuotiaan Epun ja muutaman muun pelaajan kanssa. Eppu soitteli läpi omia soittolistojaan auton musiikkijärjestelmää hyödyntäen, kunnes

huomasin, etten ollut kuullut pitkään aikaan yhtään naisartistia soitetuissa musiikkikappaleissa. Kysyin Epulta, eikö hän juuri kuuntele naisartistien musiikkia, ja pienen miettimisen jälkeen hän totesi, ettei hän juurikaan kuuntele, muttei jaksanut jäädä pohtimaan aiheetta. Havainnoin tätä ilmiötä myös myöhemmin, kun pojat soittivat omatoimisesti musiikkia, ja naisartisteja ei todellakaan juuri soitettu. Näin ollen lätkäjätkäät näyttävät piirtävän myös musiikilla vahvasti miehisen äänimaiseman.

Tulkitsen arvostetun miehisyuden tuottamiseksi jääkiekossa myös sen vallitsevan, muusta yhteiskunnasta rinnakkaisen moraalisen järjestyksen, johon lätkäjätkäitä kasvetaan pikkuhiljaa lapsesta asti. Urheilussa on ollut kautta aikojen tyyppillistä, että sen sääntöjen puitteissa voidaan toteuttaa sellaisia tekoja, jotka eivät muussa yhteiskunnassa olisi sallittuja (Elias 1971). Tähän ajatukseen perustuvat kamppailulajit, mutta myös jääkiekkoon liittyvät taklaamiset ja väkivallan hyväksyvät koodistot. Jääkiekossa moraalisen järjestyksen rinnakkuus syntyy sen väkivaltakoodiston sietämisestä, minkä jääkiekkoilijat katsovat kuuluvan miehisyteen ja lajiin, mutteivät kuitenkaan lajin ulkopuolelle. Siinä vaiheessa aineistonkeruuta, kun vielä oikeasti laitoin silmiä kiinni ja pyrin kääntämään päätä lähimmän ihmisen olkapäätä vasten kaukalotappeluiden alkaessa, kuulin usein saman selityksen: jääkiekko on kontaktilaji ja oman maalin ja joukkueen puolustamiseen kuuluu miesten lätkässä myös se, että on valmis antamaan iskuja ja ottamaan niitä vastaan pelataksaan joukkueelle. Näin ollen sallitun toiminnan rajat osoitetaan toisille pelaajille fyysisellä voimalla.

Tähän samaan sosiaaliseen järjestykseen oppivat myös pienet lätkäjätkäät. Seuratessani noin kymmenvuotiaiden poikien harjoituksia huomasin, että pojat saattoivat reagoida satunnaisesti itseään ärsyttäviin tilanteisiin karkaamalla toistensa perään nyrkit ojossa jäällä. Näissä tilanteissa vanhemmat tai valmentajat eivät ojentaneet lapsia yhtä ehdottomasti kuin kouluissa tai kuten vaikkapa oman lapseni jalkapalloharrastuksessa ojennettaisiin. Näin ollen ärsykeisiin reagoiminen nyrkein oli jääkiekossa hyväksyttävämpi moraalinen järjestys, kuin mitä se olisi ollut jäähallien ulkopuolella.

Lätkäjätkäät toteuttavat omaa miehisyyttään myös jatkuvassa vuorovaikutuksessa jääkiekkokulttuurin ulkopuolisten ihmisten kanssa ja suhteessa heihin, mikä luo lätkänpelaajille myös kokemuksen tietynlaisesta

maineesta ikätovereiden parissa. Tämän huomasi esimerkiksi keskustelusta Mikan kanssa:

Anna-Liisa: Minkälainen maine on lätkänpelaajilla?

Mika: Se maine voi olla vähän, no jos yleisesti lätkänpelaajia ajatella ni, koulussa niitä pidetään hieman ylimielisinä. Tai niinku pitävät itseensä muita yläpuolella. Sellanen käsitys yleensä on ollu.

Anna-Liisa: Aha. Missä sen huomaa, että ihmiset käsittää niin? Mistä sä luulet?

Mika: Emmä tiää. Ehkä se on ollu vaa niin että, ne vähän niinku on semmosia johtajia ja käskyttää muita ja. [. . .] Joo, et aika tollasia niinku, miten sen sanois, en tiää, tollaisia niinku, ei oo mitään kilttejä poikia, tollasia vähän niinku pahoja poikia.

Mikan vastauksista huomasi, että pelaajat samaistuvat mieluummin raikulipoikiin kuin säntillisiin nuoriin miehiin, ja heillä voi olla harrastuksensa vuoksi ylemmydentunnetta ikäistensä parissa.

JÄÄKIEKKOILIJA OPISKELIJANA

Pyysin kahta saman Nuorten SM-liigajoukkueen pelaajaa listaamaan paperille heidän sen vuoden pelaajansa ja kirjoittamaan nimien viereen, ovatko pelaajat muuttaneet paikkakunnalle jääkiekon takia ja missä he opiskelevat. 28:sta pelaajasta puolet oli muuttanut paikkakunnalle jääkiekon takia. Kaikkiaan kahdeksan suoritti lukiota, kaksi oli jo valmistunut lukiosta, yksi oli yhä yläasteella ja loput olivat ammatillisissa opinnoissa. Ammatilliset opinnot tarkoittivat pääsääntöisesti kaupallisen alan opintoja – mutta pelaajat tiesivät kertoa myös rakennusalaan opiskelevista jääkiekkoilijoista.

Ammatillisen oppilaitoksen opinnot koettiin helpommiksi ja joustavammiksi kuin lukion. Eräs tutkimukseen osallistuneista jääkiekkoilijoista oli aloittanut lukiossa ja suorittanutkin sitä ihan kelvollisin arvosanoin parin lukuvuoden verran, mutta siirtynyt ammattiopiston puolelle, koska lukiossa opiskeleminen ”ei oikein napannut”. Ammattitutkintoon kuulu-

via harjoittelujaksoja hän saattoi suorittaa liigaorganisaation tuotemyynnissä ja räätälöidä muutenkin opiskeluaan joustavammin kuin lukiossa. Näin ollen hän suosi urheilijoille tyypillisesti opiskelussaan helppoutta, millä taas tiedetään voivan olla vaikutusta opinto- ja työmahdollisuuksiin urheilijauran jälkeen (Ryba ym. 2016). Opiskeluun hän suhtautui muiden tutkimuksen kiekkoilijoiden tapaan elämän sivujuonteena, jota hoidettiin kiekkoilun ohessa ilman suurempaa opiskeluintohimoa.

Tämän tutkimuksen jääkiekkoilijat identifioituivat enemmän urheilemiseen kuin opiskelemiseen asenteissaan ja toiminnassaan, mikä näyttää suomalaisille nuorille miesurheilijoille tyypilliseltä myös aiempaan tutkimuskirjallisuuteen (Koivusalo ym. 2018) peilattaessa. Juttelin urheilulukiota käyvän Mikan kanssa jääkiekkoilijoista koululaisina. Mikan vastaukset kertovat siitä, ettei opiskelusta lukioiässä innostunutta peluria koettaisi tyypillisenä jääkiekkoilijana:

Anna-Liisa: Minkälaisia lätkänpelaajat on koulussa?

Mika: No, jos keskivertoa katotaa ni ehkä vähän alapuolella. En ainakaa ite oo mikää kympinoppilas koskaa ollu. Aina siinä keskivertoo, seiskaa kasia. Onhan tietty aina poikkeuksia, sellasia jotka on hyviä koulussa, mutta veikkaisin että suurin osa ei oo kovin hyviä.

Anna-Liisa: Okei. Ronkainen taitaa olla siinä keskivertoo yläpuolella?

Mika: Joo, se on.

Anna-Liisa: Mä oon kuullu myös ehkä sellasta vähän dissaamista siitä sen koulunkäynnistä?

Mika: Joo se voi olla. Siinä voi olla pientä kateellisuutta aistittavissaki.

Anna-Liisa: Okei. Mä mietin että onks se sillee, että opiskelu ei oo mikää maailman siistein juttu lätkänpelaajien keskuudessa, vai?

Mika: No ei oikee. Ainakaa mun mielestä. En mä tykkää käydä koulussa, mä oon mieluummin hallilla ku koulussa. Mä en oo koskaan sillee piitannu koulusta. Varsinkaa nyt ku on jääkiekkooki mukana.

Pelaajille oli tyypillisempää ainakin esittää olevansa koululaisina keskiverron alapuolella, eikä koulunkäynti-into välttämättä tuonut suosittuutta vertaisryhmässä. Samalla Mika kuitenkin totesi, että osa siitä ilkkumisesta, jota koulumenestyjille osoitetaan, saattaa olla kateudesta

johtuvaa. Tällöin koulumenestyksen vähättely oli keino neuvotella vallasta jääkiekkoyhteisössä. Tämän opiskelun vähäisen arvostuksen huomasi myös esimerkiksi siitä, kuinka erään joukkueen pelaajat naureskelivat yhdessä joukkueoverilleen, joka panosti opiskeluun poikkeuksellisen suurella innolla.

Opiskelulle ei myöskään jää aikaa tai energiaa yhtä paljon kuin sellaisissa harrastuksissa, joissa urheilijat voivat itse määrittää omat harjoitusaikataulunsa. Jääkiekkoilijoilla oli aktiivisella kaudella kaksi tai kolme peliä viikossa, ja bussimatkat peleihin kestivät yleensä useamman tunnin. Bussimatkoilla valmistauduttiin peliin nostattamalla henkeä muiden pelaajien kanssa rupatteleamalla ja korttia pelailemalla, ja läksyenluku olisi ollut näissä olosuhteissa nuorilta aika paljon vaadittu. Nuorisopsykologi Linnea Karlsson toteaa *Helsingin Sanomien* (Vasantola, 2018) haastattelussa, että nuoret elävät vielä 18–20-vuotiainkin sitä aivojen kehitysvaihetta, jolloin hedonismi voittaa tavoitteellisen työnteon varsinkin itseä kiinnostamattomissa aiheissa. Näin ollen koulunkäynti jäi helposti hauskanpidon varjoon pelimatkoilla. Lisäksi peleistä tultiin kotiin keskellä viikkoakin puolenyön jälkeen, mikä ei helpottanut kouluun panostamista. Olin itse pidempien pelimatkojen jälkeen niin väsynyt, että seuraava päivä meni kenttämuistiinpanojen puhtaaksikirjoitukseen ja lepäilyyn. Jääkiekkoilijat sen sijaan saattoivat olla koulussa tai jäällä aikaisin seuraavana aamuna. Ei ole siten ihme, että osa pelaajista valitsi ammattikoulun siksi, etteivät lukio-opinnot jaksaneet kiinnostaa intensiivisen harjoittelun keskellä.

Toisinaan lukio-opiskelu koettiin suorastaan mahdottomaksi aktiivisen pelikauden aikana. Jere valmistautui ylioppilaskirjoituksiin eräänä keväänä. Kysyin pelikauden päätyttyä Jereltä, miten kirjoituksiin ”pystyy valmistautumaan ton kaiken keskellä”. Jere vastasi: ”No kyllähän niihin jo nytte pystyy alkamaa jo ihan hyvin. Mut tota, eipä sitä tossa kauen aikana ihan, tai silloin ku oli vielä noita pelejä, ni ei siinä oikee pystynyt lukemaan mitenkää.” Jere joutui lopulta lykkäämään valmistumistaan, koska ei pystynyt suorittamaan kurseja opintosuunnitelmiansa tahdissa. Lakkiaisia juhliittiin kuitenkin seuraavana keväänä, ja samaan aikaan valmistui joukkueesta muutama muukin pelaaja. Jeren lakkiaisissa oli läsnä sukulaisten lisäksi liuta joukkuekavereita, jotka muodostivat Jerelle tärkeimmän vertaisverkoston. Eräs pelaajista kertoi Jeren ylioppilasjuhlassa

liigaorganisaation maksaneen valmistuneille sadan euron stipendit, joilla se pyrki kannustamaan jääkiekkoilijoita opiskelemiseen.

Jeren opiskelukokemuksista huomaa, ettei lukio-opintojen ja urheilun yhdistäminen ole Suomessa helppoa siitäkään huolimatta, että eri puolilla Suomea toimivat 20 urheiluakatemiaa pyrkivät helpottamaan urheilijoiden kaksoisuraa. Toisaalta myöskään opiskelumotivaatio ei ollut jääkiekkoilijoiden keskuudessa niin korkealla, että pelaajat olisivat pyrkineet suorittamaan kouluaan hyvin arvosanoin ja ajallaan. Hyvän esimerkin tästä antaa myös keskustelu 19-vuotiaan Karin kanssa, joka suoritti urheilulukiota ja valmistautui koeviikkoonsa samalla kun hän oli saanut kutsun osallistua liigajoukkueen harjoituksiin ja peleihin. Hän keskittyi vahvasti jääkiekkopelamiseen, oli venyttänyt valmistumisaikatauluun neljään vuoteen ja otti vain vähäisesti kursseja jääkiekkoilun ohelle. Seuraavassa haastattelussa Kari oli vasta hiljan liittynyt mukaan liigajoukkueen harjoituksiin ja kertoi koeviikostaan, jolloin hän suoritti vain englannin kokeen, koska lukujärjestyksessä oli vain liikuntavalmennusta ja englantia.

Anna-Liisa: Mites sun koeviikko tulee menemää ens viikolla? Kuis monta koetta sulla on?

Kari: Yks koe.

Anna-Liisa: Mikä se on?

Kari: Englanti. Ei mulla oo ku livit ja englantia nyt tässä jaksossa.

Anna-Liisa: Mikä livit?

Kari: Nii toi liikuntavalmennus.

Anna-Liisa: No sehän on kai oikeestaa aika hyvä tähän välii, kai, vai onks se?

Kari: Se on joka jaksossa aina se liikuntavalmennus.

Anna-Liisa: Ei mut tarkotan sitä et koulua on noin vähän.

Kari: Nii nii. Ei meillä oikeestaa koskaa oo. Tai no, meil menee reenit aika jännästi. Vaikka meil on noi liikuntavalmennustunnit, ni ei ne reenit osu koskaa mihinkää. Meil on torstainaki ennen sitä liikuntavalmennusta reenit ja sen jälkee vasta se livit.

Anna-Liisa: No mites sit pärjää?

Kari: No pitää olla vaa koulusta pois, ku silloin on tunteja.

Kuten Karin kokemuksista huomaa, ei jääkiekkoilun ja koulunkäynnin yhdistäminen onnistunut erityisen hyvin, vaikka kouluaineita oli jaksossa vain kaksi. Huomasin, että jääkiekkoilemisen asettaminen koulun edelle vahvistui etenkin niissä tilanteissa, joissa pelaajien unelmat ammattilaisuudesta saivat ruokaa elääkseen – kuten Karilla liigajoukkueen harjoitusten ja pelien tullessa osaksi arkea. Tämä on tyyppillistä muissakin urheilulajeissa (ks. Adler & Adler 1991). Kun tapasimme Karin kanssa seuraavalla viikolla, kyselin liigakokemuksista, mutta myös siitä kuinka englanninkoe oli mennyt:

Anna-Liisa: Miten sulla muuten meni se [englannin] koe?

Kari: Ei mulla ollu sitä koetta.

Anna-Liisa: Miksei?

Kari: Mä olin lentäny kurssilta, se oli keskeytetty. En mä kerenny koulussa käymään kato, kun mä olin vähän ympäri maailmaa tässä jaksossa. Ja kun ne liigan reenit oli ihan eri aikaan.

Anna-Liisa: Mitäs ope?

Kari: Se sano että se keskeyty. Mä sanoin että selvä.

Päästessään harjoittelemaan ja pelaamaan liigajoukkueiden kanssa pelaajat ovat lähellä unelmaansa ammattilaiskiekkoilusta. Karikin oli päässyt reissaamaan oman liigajoukkueensa mukana ulkomaille peliä varten ja ottanut osaa joukkueen harjoitusaikatauluihin. Jos A-juniorijoukkueessa vielä ainakin yritetään huomioida pelaajien koulunkäynti harjoitus- ja peliaikatauluissa, ei liigajoukkueilla ole mitään mielenkiintoa muuttaa aikataulujaan yhden tai kahden junioripelaajan tähden. Tässä vaiheessa opiskelu, joka tuntuu olevan Nuorten SM-liigapelaajille se usein mainittu *suunnitelma B*, alkaa näyttäytyä tarpeettomana, minkä vuoksi into opiskeluun laskee entisestään. Keskustelu Karin kanssa paljasti juuri tämän taitekohdan. Vielä edellisellä viikolla Kari oli kertonut, että hänen pitäisi lukea kokeeseen. Viikkoa myöhemmin hän oli ollut liigajoukkueen pelaajaringissä mukana jo sen ajan, ettei koe ollut enää tärkeä. Hän oli joutunut keskeyttämään koko kurssin, muttei kokenut sitä ongelmana.

Jos liigajoukkueissa ei eletty opiskelijoiden lukujärjestykset edellä, eivät A-junioreidenkaan aikataulut usein osuneet pelaajien opiskelujen

kanssa yksin. Vaikka koulut olivat jättäneet lukujärjestyksiin tilaa harjoittelemiselle, ei harjoituksia järjestetty välttämättä lukujärjestykseen suunniteltuun aikaan – tai jos järjestettiin, niin silti iltapäivällä oli usein jo toiset harjoitukset opintojen kanssa samaan aikaan. Ihmetellessäni tätä eräälle valmentajalle hän kertoi sen johtuvan valmentajien mukavuudenhalusta. Hän selvensi, että mikäli A-junioreiden valmentajat seuraisivat tarkemmin pelaajien opiskeluaikatauluja, pitäisi heidän itsensä työskennellä ensin aamulla ja sitten taas illalla, jolloin työajat muodostuisivat varsinkin perheellisille valmentajille epämiellyttäväksi. Kuitenkin kaikki haastatteleman valmentajat painottivat opiskelujen tärkeyttä nuorille kiekkoilijoille, sillä vain harva päätyy lopulta ammattilaisuudelle. Samoin kuin Ronkaisen ja kumppaneiden (2018) tutkimuksessa, konkreettiset jääkiekkoilijoiden opiskelua edistävät teot jäivät valmentajien asenteista huolimatta pimentoon. Näin ollen jääkiekkoilijoiden opintomenestykseen vaikuttavista tekijöistä muodostuu palapeli, jossa palat eivät kovinkaan helposti muodosta sellaista kuvaa, jolla jääkiekkoilija vaihtaisi urheilemisen opiskeluihin saumattomasti urheilijanuran jälkeen.

Toisin kuin monissa muissa maissa (ks. esim. Guinness & Besnier 2016; Besnier, Brownell & Carter 2018, 241–242), Suomessa lapsen urheileminen on perheille vain hyvin harvoin keino sosiaaliseen luokkanoisuun. Suomen elintaso ja sosiaaliturva sen sijaan takaavat sen, ettei urheilijoiden ole välttämättä ajateltava urheilijanuraa pakko-onnistumisen kautta, vaan urheileminen voi saada myös nauttimisen ja oppimisen merkityksiä, kuten edellisessä luvussa huomasi. Oli mielenkiintoista huomata, että jälkikasvun saadessa hieman menestystä ja pelatessa esimerkiksi liigajoukkueiden mukana tai päästessä mukaan merkittäviin peleihin, esiintyi vanhempien keskustelussa usein urheilijauran koettamisen tärkeys. He toistelivat puheessaan sitä, että nyt on se hetki, jolloin pitää koettaa kuinka pitkälle urheilemalla pääsee, ja opiskella ehtii myöhemminkin. Näin ollen suomalainen koulutusjärjestelmä tuntuu mahdollistavan sen, että jääkiekkoilijat ja heidän vanhempansa uskaltavat ajatella, että kouluopintoihin ehtii keskittyä myöhemminkin.

LÄTKÄVANHEMMUUS

Vaikka vanhempien rooli vähenee kopissa ja kentällä, kasvaa heidän merkityksensä rahoittajina, ruoanlaittajina ja pyykinpesijöinä vuosien saatossa. Tämän tutkimuksen aikana tuli esille, että monien muiden urheilulajien tapaan (esim. Gould ym. 2006; Harwood, Drew & Knight 2010; Stefansen, Smette & Strandbu 2018) myös suomalaisessa jääkiekossa lapsen harrastaminen oli perheprojekti, jossa vanhemmilla mutta myös muilla perheenjäsenillä oli oma tärkeä roolinsa pelaajan kehittämisessä ja huoltamisessa.

Puolessa välissä teini-ikää jääkiekkoilijapojat treenasivat jo monta kertaa viikossa, jolloin jääajan, valmennuksen, pelien ja varusteiden viemä rahamäärä oli hyvin suuri, kuten aiemmassa luvussa totesin. Lisäksi mainitsemani liikkuvuus jääkiekon perässä aiheutti sen, että useat jääkiekkoilijapojat tekivät tässä vaiheessa irtiottoa vanhempiinsa poikien muuttaessa lapsuudenkodeistaan verrattain aikaisin omilleen. Huomasin tutkimuksen aikana, ettei irtiotto merkinnyt sitä, että vanhempien huoli tai huoltohalukkuus välttämättä olisi vähentynyt. Huomasin monien vanhempien matkustavan kotipaikkakunniltaan katsomaan liki jokaista lapsensa ottelua, oli ottelu sitten Helsingissä, Turussa, Tampereella, Jyväskylässä, Vaasassa tai Oulussa. Lisäksi he täyttivät omien ja poikiensa kertomusten perusteella poikamiesboksien jääkaappeja ja pesivät tiskejä ja pyykkejä. Toisinaan vanhempien mukana autoissa kulkivat pelaajien tyttöystävät, toisinaan vanhemmat seurasivat pelejä keskenään arvioiden tuomareiden, pelaajien ja valmentajien edesottamuksia – joskus hyvin kovaankin ääneen. Lapsen jääkiekkoharrastus muodosti joukkueen ympärille sosiaalisen yhteisön, jonka harrastuksena oli seurata jääkiekkoa ja tukea nuoria pelaajia.

Nuorten SM-liigajoukkueissa vanhemmilla ei ollut enää sijaa joukkueen arjessa. Heille saatettiin pitää vanhempainilta, jossa joukkueenjohtaja kertoi vanhemmille muun muassa pelaajasopimuksista ja lisenseistä, kuten yhdessä joukkueessa tehtiin. Silti joukkueen arki pyöri täysin joukkueen henkilökunnan pyörittämänä. Vanhemmille ei jätetty missään joukkueiden toiminnoissa tilaa ottaa osaa joukkueen toimintaan esimerkiksi vapaaehtoistyötä tekemällä, kuten aiemmissa ikäkausivaiheissa. Vielä edellisessä ikäkausivaiheessa vanhempien panos oli joukkueen toiminnassa

tärkeää, mutta Nuorten SM-liigan toiminta kustannettiin suurelta osin emo-osakeyhtiöiden varoin, jolloin myös vanhemmat ikään kuin ostettiin ulos joukkueen arjesta.

Valmentajien mukaan vanhempien siirtyminen sivuun oli suuri helppotus. Yksi valmentaja kuvasi, että on ”pahimmillaan aivan kauheaa”, millä tavalla vanhemmat ottavat osaa joukkueiden päätöksentekoon ja valmentajien työhön. Toinen naureskeli, että pelkästään vanhempien lähettämistä sähköposteista saisi mielenkiintoisen tutkimusaineiston. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen (Hakanen, Myllyniemi & Salasuo 2019, 36) mukaan laadukas kasvatuksellinen ohjaaminen on vanhempien mielestä yksi keskeisimmistä ohjatun liikunnan aspekteista, mikä näkyy varmasti valmentajien arjessa erilaisina yhteydenottoina. Valmentajat myös puhuivat toisinaan positiivisesti ja toisinaan negatiivisesti pelaajistaan mainiten, että pojasta näki hänen olevan tiettyjen vanhempien lapsi. Samalla kuitenkin esimerkiksi urheilutoimenjohtaja muistutti, että vanhemmilla on ollut aiemmissa ikävuosissa hyvin iso rooli lasten harrastamisessa, minkä vuoksi Nuorten SM-liigajoukkueilla on velvollisuus maksaa takaisin tarjoamalla laadukasta toimintaa niille lapsille, jotka sille tasolle ovat tiensä raivanneet.

Haastatellessani poikien vanhempia saatoin huomata, että harrastaminen oli ollut monin tavoin koko perheen projekti. Kahden jääkiekkoa harrastaneen lapsen äiti, Kerttu, kertoi haastattelussa siitä, kuinka lapsiperheen elämä organisoitui jääkiekkoharrastuksen ympärille. Pojista nuorempi, Risto, harrasti jääkiekkoa A-nuorten SM-liigatasolla yhä, ja Risto oli voinut harrastaa aina oman kotikaupunkinsa joukkueessa. Perheen vanhempi poika oli vaihtanut jääkiekkoharrastuksensa yliopistopintoihin muutama vuosi sitten, mutta veljen harrastaminen oli innoittanut aikanaan Ristoa juuri jääkiekon pariin.

Kerttu: Kyllä silloin kun pojat oli pienempiä niin kyllä se silloin aikamoista rumbaa oli että kumpikin kun pelas ja töissä kävi siinä samalla ja sitten sitä ruuanlaitto ja, et kyllä se sitä kускаamista oli aika lailla. Nyt toki helpottaa jo paljon kun Risto itse pystyy liikkumaan, eikä tarvi enää olla muuta kuin sitä ruokaa tekemässä oikeestaan (nauraa).

[. . .]

Anna-Liisa: No missä vaiheessa se alkoi Ristolla muuttumaan sitten intensiivisemmäksi se harrastaminen?

Kerttu: No se oli oikeestaan siinä vaiheessa, kun hän siirty tähän Liiga-seuran juniorijoukkueeseen, eli se nyt C 2 -juniori-ikässä, eli mitä se nyt on, 12–13, joo. Et sillen se oikeestaan alko sellasta vähän totisempaa olla. Toki sillen kun pelas aikasemmin siinä enemmän paikallisjoukkueessa, niin siinäkin oli sitten tämmönen – tavallaan niille pojille, jotka halus enemmän ja halus vähän kovempia pelejä niin oli semmonen joukkue sitten, että kyllä Risto siinäkin oli mukana, että kyllä se ihan pienestä lähtien sillä on ollu se päämäärä et hän halua jääkiekkoilijaksi (naurahtaa ja puuskahtaa), et kyllä niin kuin tähän päivään asti me ollaan aina sanottu, että kannattaa ehkä olla se vaihtoehto B, mut tuota, sitten on ajatellut kuitenkin, että ehkä se voi jollakin keinolla tälläkin sen leipänsä saada tai voihan sitä opiskella myöhemminkin tänä päivänä että, eihän se onneksi ole enää niin että pitää heti lukion jälkeen opiskella. Että antaa nyt sitten pelata, että kyllä me miehen kanssa siihen päädyttiin, että antaa nyt kokeilla niin pitkälle kun rahkeet riittää. Et sitte se voi olla että se pudotus tulee hyvinkin äkkiä tai se stoppi tulee, niin sitte voi olla ne muut mielenkiinnon kohteet.

Kuten Kertun kertomasta huomaa, oli lasten jääkiekkoharrastus ollut arjen jäsentäjänä pitkään. Silti Kertulle ja perheen isälle oli ollut tärkeää, että Ristolla pysyivät ovet avoinna myös jääkiekonjälkeiselle opiskelu-uralle. Risto sai tutkimuksen aikana ylioppilastodistuksen, vaikka jatkoikin hyvällä motivaatiolla jääkiekkoharrastustaan lukiovaiheen jälkeen. Riston jääkiekkouran suhteen perheellä ei ollut tarkempia suunnitelmia. Riston harrastamista tuettiin, mutta myös opintoihin kannustettiin aktiivisesti. Kysyessäni Kertulta, miten heillä on riittänyt aika lasten harrastusten tukemiseen, hän sanoi: ”Jostakinhan sitä [aikaa] on aina löytyny, mutta toki omat harrastuksethan siinä on kärsineet, että ei sitä ole itse pystyny silleen harrastamaan.” Samalla Kerttu kuitenkin kertoi nauttineensa lasten harrastusyhteisössä pyörimisestä ja lasten tekemisten seuraamisesta. Näistä ajoista on jäänyt heille paljon myös perhetuttuja.

Aarresola ja Konttinen totesivat jo 2012 julkaistussa tutkimuksessaan, että vanhempien suuren roolin myötä nuorten kilpaurheilusta voisi puhua

perhekilpaurheiluna (Aarresola & Konttinen 2012, 34). Kertun kertomus perheen arjesta tukee tätä näkökulmaa, vaikka Kertun suhtautuminen Riston harrastamiseen olikin suhteellisen maltillista. Opin tuntemaan myös perheitä, joissa pojan jääkiekkoharrastukseen investoitiin huomattavia määriä aikaa, rahaa ja tunteita, ja lapsen jääkiekko oli todellakin koko perheen harrastus. Antin perhe oli esimerkiksi päätynyt ratkaisuun, jossa perheen isä oli muuttanut toisen lapsen kanssa monta sataa kilometriä uudelle paikkakunnalle, jotta Antti pääsi harrastamaan parempaan joukkueeseen. Antin isä värväytyi joukkueeseen töihin, ja kulki lapsen mukana kotona ja hallilla. Perheen äidin vakaat tulot mahdollistivat viime kädessä tämän elämänvalinnan.

Mielenkiintoista tässä perheen tarinassa oli se, että perhe teki Antin jääkiekkouran eteen töitä ja tärkeitä valintoja siitäkin huolimatta, ettei lapsi kuulunut vielä teini-ään keskivaiheillakaan missään nimessä joukkueen lupaavimpiin pelaajiin. Antin into ja halu yrittää puolsivat sitä, että perhe päätti investoida ja pysyä päätöksissään, vaikka vaikeita hetkiä tuli. Perhe pysyi yhdessä välitaskasta huolimatta, myös Antin äiti ajoi aktiivisesti seuraamaan lapsensa jääkiekko-otteluita, ja tutkimuksen aikana Antti saikin ensimmäisen jääkiekon ammattilaisoppimuksensa. Antti ei osannut itsekään kertoa, kuinka se lopulta tapahtui, että hän päätyi ammattilaiseksi. Lähtökohtana oli pitkään se, että pääsee ”nippa nappa siihen joukkueeseen” tai ei pääse ollenkaan, kuten hän kuvaili, ja matkan varrella oli tullut loukkaantumisia ja haasteita joukkueisiin sopeutumisessa. Sitkeys yrittämiseen oli silti säilynyt, ja se on riittänyt pitkälle. Perheen yhteishenki vaikutti todella vahvalta ja samaan aikaan kepeältä. Harrastaminen ei ollut väkisin yrittämistä ja Antin uran edistämistä voimallisesti, vaan perhe eli lapsen harrastukseen liittyviä kokemuksia ja käännteitä yhdessä huumorilla ja intohimoisesti. Antin vanhemmat totesivatkin, että olisivat tehneet saman myös perheen tyttären kohdalla, jos hänellä olisi ollut yhtä suuri intohimo vaikkapa ratsastusharrastukseen tai mihin tahansa muuhun.

Myös Mikin perhe oli hyvin intensiivisesti mukana lapsen jääkiekkoharrastuksessa, vaikka Mika oli muuttanut asumaan yksin lukion kynnyksellä Liiga-joukkueen kaupunkiin. Mikin vanhemmat ja sisko kertoivat haastattelussa elämästään pojan jääkiekkoharrastuksen ympärillä, joka oli alkanut äidin mukaan kirjahyllyn ovia taklailemalla ja mailan kanssa

pelailemalla heti kävelyn oppimisen jälkeen. Jääkiekko ja jalkapallo olivat tulleet organisoituina harrastuksina mukaan varhain, ja niissä lapsi oli päässyt purkamaan luonnollista energiaansa, kuten äiti asian kuvasi. Teini-
iän puolivälissä lapsi muutti jääkiekon perässä toiseen kaupunkiin, mikä oli vanhempien mielestä luonteva itsenäistymisen hetki, mutta samalla rahanmenoa ja huolta aiheuttava tilanne. Mikan isä, Teppo, kuvasikin tuntemuksiaan tuosta hetkestä seuraavasti:

Kyllä se tuntu ainakin musta pahalle. Se suunnitteli Jenkeissä omat varusteet ja tilas sieltä ja ne oli aika kalliit, ne joutui rahoittamaan silloin vielä omasta pussista. Sit tuo asuminen ja se, että miten se yleensä pärjää arjen ja noitten kanssa. Mutta sit ku se lähti sinne niin, ni soittoja alko silloin kuulumaan kun tarvii rahaa, ja muutenkin et se tuntu olevan et se viihtyy siellä, ni se aika nopeesti käänty toisinpäin, et ihan hyvä et opettelee ja joutuu ottaa vastuuta, et onhan se viistoistakesäsenä ollu.

Perheen rahallista tukea Mikan harrastaminen vaati eniten juuri tuon muuton jälkeisenä vuotena, kun Mikan piti ostaa uudet varusteet ja asuminen maksoi myös. Teppo laski tuon vuoden maksaneen perheelle 20 000 euroa. Mikan äiti nauroikin, että Mikan soitto kotiin tiesi yleensä rahanmenoa: ”maila rikki, no kakssataa, kakspuolsataa, kiitos.” Vanhemmat tai Mikan sisko eivät silti olleet millään tavalla katkeria tai vastustaneet Mikan harrastamista. Päinvastoin. Kun kysyin millä perheenjäsenet perustelevat Mikan harrastamiseen investoimisen itselleen, olivat vastaukset yhteisen leikinlaskun sävyttämiä:

Marjukka-äiti: No ne etelänmatkat on jääny tekemättä. Onneks ei tykätä auringosta kukaan (nauraa), että viihdytään täällä koleessa ilmassa.

Krista-sisko: Tai vaikka tykättäskin, ni meijät on koulutettu, että ei saa tykätä.

Marjukka-äiti: Ei kannata haaveilla. [. . .] Mut onhan siinä vastapainona se, että ollaan saatu viettää lasten kanssa paljon aikaa. Että kun ollaan oltu koko perhe tekemisissä, niin että se ei ole ollu vaan Mikan harrastus ja sitte muut ei tekis mitään, tai että silloin tällön käydään kattomassa, vaan että ollaan oltu ihan pienestä pitäen siellä.

Haastattelusta voi tulkita, että jääkiekko oli selvästi Mikan perheessä tärkeä osa kasvatuskäytäntöjä. Mika oli aloittanut jääkiekon isänsä jalanjäljissä. Isä oli innokas toimitsija ja harrastepelailija, ja perheellä oli ollut liigajoukkueen peleihin kausikortit jo lasten syntymää ennen. Vuosien myötä jääkiekkoharrastuksesta oli kehittynyt koko perheen harrastus, jossa Mika pelasi ja muut tukivat sekä lasta että joukkuetta monin tavoin.

Anna-Liisa: Ootko sää sitte ollu perheen ainoa joka on ollu siinä toimitsijan hommissa vai?

Marjukka: Ei. Kyllä tää on koko perheen harrastus.

Anna-Liisa: No nii.

Teppo: Mää vedin nää kaks.

Marjukka: Joo ja me ollaan naurettu kotikaupungissa silloin kun Mika pelas, että me ollaan niinku koko perhe täällä. Mika pelaa ja me kolme monesti tässä (nauraa).

Krista: Molemmat oltiin toisella puolella toimitsijarivissä.

Marjukka: Joo me ollaan oltu ihan kaikki. Me ollaan sitten Krista opetettu sinne. Kun me tultiin Mikan uuteen kaupunkiin, me ajateltiin että täällähän on paljon ihmisiä kun onhan siellä nyt monia joukkueita ja vuosikausia on ollut; ja sit me tullaan sinne ensimmäisen vanhemman puoleen, ja [kuullaan] et kellon käyttäjiä ei oo paljon, me ollaan että ei voi olla totta (nauraa). Et ihan sama mihin mennään, ni me ollaan monena vuotena oltu. Jos on ollu kolme toimitsijaryhmää ni me ollaan Kristan kanssa tehty kahdessa ryhmässä.

Krista: Me ollaan kaks kolmasosaa niistä kotipeleistä oltu kaikki siellä.

Keskusteluista Mikan perheen kanssa huomaa, ettei Mikan jääkiekkoharrastus ollut vain hänen omaa tekemistään, vaan koko perheen tapa olla yhdessä. Vanhemmat ja sisko olivat olleet aktiivisesti toimitsijoina, ja kun lapsi muutti hieman yli sadan kilometrin päähän lapsuudenkodista, käytiin yhä aktiivisesti vapaaehtoistöissä.

Ihmettelin useasti mielessäni tutkimuksen aikana tätä vanhempien halukkuutta ja jaksamista kustantaa, kannustaa ja huoltaa vielä täysi-ikäistyneitä poikiaankin viikosta toiseen. Milloin joku äiti kertoi ajaneensa

yli 500 kilometriä katsomaan lapsensa peliä ja tuoneensa lapselleen paahtopaistia jääkaappiin; milloin taas seurasin lapsen ja vanhempien neuvottelua ottelun jälkeen siitä, kuka pesee lapsen kodin tiskit, kun vanhempienkin pitäisi vielä ajaa omaan kotiinsa yli tunnin matkan päähän. Joskus neuvoteltiin siitä, kuka ostaa suklaakalenterin joulun alla pojan talouteen. Erään kerran lapsi kertoi lämmöllä isän erikoisuudesta täyttää jääkaappia juuri sillä vichy-vedellä, josta lapsi tykkää. Oli kuitenkin myös monia niitä kertoja, jolloin todistin pelaajien haastatteluissa tai heidän elämäänsä havainnoidessani turhautumista tai kyllästymistä vanhempien jatkuviin ohjeistuksiin, kritiikkiin ja yritykseen elää myös valmentajan roolia liian intensiivisesti. Esimerkiksi 18-vuotias Teemu totesi oman isänsä myötäelämisestä: ”Joskus se anto aika kovaa palautetta, mutta nyt on jääny vähän pienemmälle – onneks. Mä sanoin et ei tarvi ohjeistaa.” Toisinaan taas pelaajat spekuloiivat toisten pelaajien vanhempien kykyjä tai kyvyttömyyttä pysyä erossa lätkähössötyksestä. Eppu kertoi, että hän olisi jopa pahoillaan, jos tietäisi, ettei pelejä ole kukaan hänen läheisistä ihmisistään katsomassa. Näin ollen pelit olivat toisaalta tärkeitä hetkiä urheilijauran kannalta, mutta ne tarjosivat myös mahdollisuuden jakaa näitä tärkeitä hetkiä itselle merkittävien ihmisten kanssa.

Ymmärsin vanhempien huolenpidon ja vaivannäön määrää paremmin sen illan jälkeen, jonka vietin erään pelaajan vanhempien kanssa seuraamassa mestaruusottelua toisella paikkakunnalla. Peliä seurasi tietenkin useita vanhempia, joista erään isän tarina ja käytös koskettivat erityisesti. Kuulin hänen viettäneen erovanhemman arkea, jonka aikana lapsen jääkiekkoharrastuksen seuraaminen ja siinä auttaminen oli pitänyt hänet lähellä lasta. Lapsi, nyt jo täysi-ikäinen, oli kantanut toisen miehen sukunimeä nämä vuodet pelipaitansa selässä. Isä istui tyyneesti katsomossa, kannusti ja iloitsi muiden mukana, muttei juossut ensimmäisten joukossa jälle onnittelemaan tai ottamaan kuvia mestaruuden varmistuttua. Vanhemmat, muut omaiset ja fanit siirtyivät jäähallin pelaajaovelle odottamaan mestaruusjoukkueen saapumista ulos. Kun poika vihdoin tuli ovista, hän käveli suoraan isänsä syliin, seisoi siinä pitkään sanomatta mitään ja itki. Siinä hetkessä ymmärsin tuon emotionaalisen yhteyden voiman, jota lapsen harrastus saattaa pitää yllä vanhempien ja lapsen välillä: Organisoitu jääkiekkoharrastus, tai yhtä lailla joku muu

lapsen harrastus, antaa perheille rakenteen, jonka turvin pysytään yhdessä. Samalla se antaa vanhemmille välineen tukea lapsen kiinnostuksenkohteita sekä kokea merkityksellisyyttä vanhempana. Tällä energialla vanhemmat jaksavat päivittäisen vaivannäkönsä, ja sama energia auttaa myös lätkäjätkiä kasvamaan kaukaloissa.

Jääkiekko nuorten miesten sosiaalisena ympäristönä

SOSIAALISET VERKOSTOT JA JOUKKUEIDEN RYHMÄDYNAMIIKKA

Kun jäin otteluiden jälkeen seuraamaan pelaajien kättelyä ja poistumista jäältä, näin toisinaan tilanteita, joissa eri joukkueiden pelaajat jäivät juttelemaan keskenään vielä kättelyn jälkeen. Kysyin pelaajilta mitä näissä keskusteluissa puidaan, ja yleensä niissä moikataan kavereita, joiden kanssa on pelattu aiemmin samassa joukkueessa. Pelaajaurat kuljettivat pelaajia joukkueista toiseen paikallisesti ja ympäri Suomea, ja pelaajat tutustuivat toisiinsa myös maajoukkue tehtävissä tai leirityksillä. Ystävyysuhteet kanttoivat yli joukkuerajojen. Eräessä Nuorten SM-liigan turnauksessa näin suomalaisten pelaajien vaihtavan kuulumisia myös itävaltalaisen pelaajien kanssa, koska heillä oli yhteistä joukkue taustaa energiajuomayhtiö Red Bullin sponsoroimasta kokoomajoukkueesta. Pelaajille syntyi siis tiiviin yhdessäolon kylkiäisenä laaja sosiaalinen verkosto, joka koostui samankaltaisten kokemustaustan omaavista miehistä ympäri Suomen; ja parhaassa tapauksessa ympäri maailman.

Jääkiekon kohdalla nämä sosiaaliset verkostot syntyvät siis pääsääntöisesti pojille, sillä harrastajisto on poika- ja miesvaltaista, ja jääkiekkomattilaisia kyetään leipomaan yleensä vain pojista. 9–15-vuotiailla pojilla suosituimmat urheiluharrastukset ovatkin joukkuelajit jalkapallo, jääkiekko ja salibandy, kun taas tytöillä yksilölajeinakin harrastettavat tanssi, voimistelu ja ratsastus olivat kolme suosituinta jalkapallon tullessa vasta neljäntenä ja muiden joukkuelajien jäädessä kauas taakse (Blomqvist ym. 2019). Omassa naisten harrastejoukkueemme toiminnassa olen huomannut, että pukukopissa synnytetään suhteita, joilla on suuri merkitys menestymiseen ja elämänlaatuun jääkiekon ulkopuolella. Yhteen turnaukseen otimme osaa yhteisjoukkueella, jossa oli kahden eri kaupungin pelaajia. Pukukopissa virisi vilkas keskustelu, eikä kestänyt pitkään, kun kaksi naista huomasi työskentelevänsä samankaltaisissa hankkeissa kehittäen julkishallinnon tietojärjestelmiä eri kaupungeissa ja päätyvänsä

todennäköisesti samaan kokoukseen hyvin pian. Itse olen tutustunut lätkäjoukkueemme kanssa moniin sellaisiin liikunnantutkijoihin, joita en oppinut tuntemaan kunnolla työn kautta. Harrastus oli luonut sen ympäristön, jossa tunneside näihin ihmisiin oli syntynyt yhdessä tekemällä. Yhteisten tavoitteiden asettaminen ja niihin yhdessä pyrkiminen jäällä loivat yhteenkuuluvaisuutta jään ulkopuolellakin. Myöhemmin on ollut helppoa ottaa työasioissakin yhteyttä ihmisiin, joiden kanssa on jakanut vahvan tunnesiteen kaukalossa ja pukukopissa.

Jääkiekkokulttuuriin ja joukkuelajiin kuuluva sosiaalisuus sekä opettaa että vaatii. Toisinaan pelaajat olivat äärimmäisen taitavia hyödyntämään vahvuuksiaan ja tekemään joukkueesta miellyttävän paikan harjoitella ja kehittyä, minkä huomasi esimerkiksi Einon tapahtumakuvauksesta joukkueen tappioputken aikana:

Sillon kun meillä oli se vaikea aika, ni mul oli valmentajan kanssa sellanen kahen keskinen palis ja me juteltiin, ja mä sanoin valmentajalle, että yritetään ny vähän sanoa noille jätkille, että ei me olla sen huonompia vaikka me ollaan tässä hävitty, me oltiin hävitty se kuus, vai mitä me oltiin hävitty putkeen ja me oltiin lähössä Turkuun seuraavana päivänä. Mä sanoin koutsille, että tuu tohon koppiin tohon palikseen ja sanot, että meillä ei oo mitään hätää, että me ollaan ihan yhtä hyvä joukkue ku mitä me oltiin alkukaudesta, ku me pärjättiin, ku mitä me ollaan nytteki, et kukaa ei nyt mieli mitä on tapahtunu ja mitä tulee tapahtumaa. No se me voitettiin Turussa sitte. Et sillee se kääntyy sitte ku luodaa sitä uskoa.

Einon kertoman perusteella hän oikeastaan teki sen, mitä monelta valmentajalta odotettaisiin: tsemppasi joukkuetta ja loi uskoa pelaajien kykyihin. Einon kyvyt olivat myös valmentajien tiedossa, ja he luottivat joukkueensa kapteeniin. Myös pelaajat odottivat kapteenilta laumansa johtajuutta, johon he saattoivat nojata varsinkin silloin, kun joukkueessa oli tappiomieliala päällä. Eräänkin kerran joukkueen kapteeni piti pelaajille erätauolla puheen, jossa haukkui vahvasanaisesti pelaajien toiminnan ja uskotteli joukkueen pystyvän parempaan. Joukkue nousi kolmen maalin takaa voittoon.

Ennen peliä kapteenilla oli tapana pitää kopissa yleensä tsemppipuhe joukkueelle. Tämän puheen saattoi kuulla kuivaushuoneeseen asti, jossa

odottelin joskus pelien alkamista puheita kuunnellen. Samoin ennen peliä joukkueen kokoontuessa maalivahdin ympärille jäällä yhteistä joukkuehuutoa huutamaan, kapteenille annettiin vastuu joukkueeseen syntyvästä tunnelmasta ja taisteluhengestä. Pelaajat kertoivat odottavansa kapteenilta sitä, että hän kykenee myymään oman näkemyksensä joukkueelle. Pelaajien piti selvästikin kyetä uskomaan, että kapteeni luottaa heihin joukkueena.

Nuoret pelaajat, joihin kaikki Nuorten SM-liigan pelaajat tässä lukeutuvat, eivät kuitenkaan osanneet käyttää aina vuorovaikutustaan siten, että se olisi joukkuetta tai yksilöitä rakentavaa. Kuulin pelaajilta, että osa kapteeneista oli liian vaisuja ottaakseen johtajan roolia joukkueessa. Lisäksi huomasin havainnoidessani joukkueita, että osa pelaajista otti roolia, joka ei rakentanut vaan tuhosi joukkueen yhteishenkeä: Kuulin joukkueiden sisällä paljon vitsailua ja nälvimistä, jonka voi yhtäältä tulkita yhteenkuuluvuuden tai hierarkioiden rakentamisena tiettyssä ryhmässä tai eri ikäisten välille ja toisaalta suoranaisena kiusaamisena. Tästä keskinäisestä ryhmädynamiikasta valmentajat vaikuttivat olevan yleensä autuaan tietämättömiä. Toki he tiesivät joukkueessa olevan tiettyjä avainpelaajia tai johtohahmoja, joiden ympärille he saattoivat rakentaa kokonaisen joukkueen, mutta pelaajien välillä vallitseva ryhmädynamiikka jäi heiltä pääsääntöisesti pimentoon – ainakin sen perusteella, mitä he itse minulle joukkueistaan jatkuvasti kertoivat. Osa ryhmädynamiikasta myös muodostui hallin ulkopuolella, jossa pelaajat myös viettivät tiiviisti aikaa keskenään, eikä valmentaja ollut näissä riennoissa mukana.

Vitsailu ja nälviminen, jossa esimerkiksi jotain epätoivottua ihmistä nimitettiin satunnaisesti *ihmisperseeksi*, kuului poikien sanankäyttöön ja keskinäiseen kommunikaatioon, mikä ei varmasti poikennut monesta muusta nuorison kulttuurista. Joukkueissa esiintyi kuitenkin myös kommunikaatiota, jossa tiettyä joukkueen pelaajaa nimiteltiin samoilla kategorisoinneilla pitkin kautta kasvokkain, tai jossa joku pelaaja suljettiin jatkuvasti pois sisäpiirin vitseistä. Ei ole epäilystäkään, etteikö näissä tilanteissa olisi koettu jonkinlaista mielipahaa, vaikkeivät nälvimisen tai ulossulkemisen kohteena olevat pelaajat sitä suoraan ilmaisseetkaan. Pieniä jäyniä, kuten toisen pelaajan varusteiden pukemisen hankaloittamista erilaisin tavoin, tapahtui jatkuvasti. Vaikutti siltä, että joukkueissa oli aina

joku pelaaja, joka sai sietää jäyniä enemmän kuin muut – riippumatta siitä, halusiko hän olla jäynien kohteena vai ei.

Menin esimerkiksi eräänä iltana yhden pelaajan kanssa heidän pukukoppiinsa, kun siellä ei ollut ketään muuta. Olin huomannut, että tietty pelaaja sai osakseen hyvin paljon sekä raakaa vitsailua että koppijäyniä. Tällä kertaa hänen paikalleen oli asennettu erilaisia teippiviritelmiä vaikeuttamaan pukemista. En voinut olla kommentoimatta tuota näkyä. Pelaaja totesi ykskantaan, että kaikille tehdään jäyniä. Kerroin, että mielestäni niitä tehdään poikkeuksellisen paljon juuri tuolle pojalle. Pelaaja totesi hetken mietittyään, että huomio saattaa pitää paikkansa ja että nuo jäynät saavat kyllä pojan usein reagoimaan vahvasti. Tunsin pojan, ja olin aika varma, etteivät nuo koppijäynät olleet hänelle täysin mitätön asia.

Pelaajat myös kertoivat, että teini-ian puolivälissä pelaajat tekevät toisilleen myös paljon sellaisia jäyniä, jotka voisi lukea suoranaiseksi simputukseksi tai kiusaamiseksi. Lupasin olla täsmentämättä kuulemiani tarinoita, mutta peruspiirteiltään nämä tapahtumat ovat keskenään hyvin samanlaisia: Joku pelaaja asetetaan häpeää aiheuttavien ja sietokykyä vaativien toimien kohteeksi siten, että tilanteisiin liittyy alastomuutta ja toisinaan myös ruumiineritteitä tai epämääräistä syötävää. Jotkut pelaajat välttyvät näiltä tapahtumilta, koska ovat joko sellaisia persoonia tai sellaisessa asemassa joukkueessa, ettei heille haluta ryyttyillä. Jotkut taas ajautuvat tai heidät otetaan näiden tapahtumien keskipisteeksi useammin. Joukkueista myös osataan nimetä ne henkilöt, jotka ovat useimmiten näiden jäynien ja simputuksen aloittajia.

Sosiaaliset taidot ovat tärkeitä joukkuepelaajille, ja ryhmädynamiikka vaikuttaa vahvasti myös joukkueen suorittamiseen, kuten aiemmista tutkimuksista tiedämme (Rovio ym. 2009). 19-vuotias Lauri listasi jääkiekkoilijoille keskeisiä ominaisuuksia ja koki myös pelaajan luonteen pelien ulkopuolella olevan tärkeä joukkuelajissa. Hän totesi, etteivät ”kaikki hyvät pelaajat oo hyviä jätkiä”. Kysyin, auttaako se, että on hyvä jätkä myös pelaamista, johon hän totesi: ”En mä tiiä, auttaa varmaan. Jos oot hyvä ja tai sosiaalinen kaveri, niin auttaa se ainaki siihen, et sulon varmaan mukavampi olla hallilla ja tälleen.” Hallilla ja joukkueen kanssa vietetään niin suuri osa arjesta, että sosiaaliset taidot ja yksilöiden persoonallisuus tulevat joukkueetovereille tutuiksi. Tiivis joukkue, joka

harjoittelee, pelaa, matkustaa ja viettää vapaa-aikaa yhdessä, voi olla pelaajalle voimavara tai taakka. Joukkuetta ja sen ryhmädynamiikkaa ei pääse pakoon, mikä aiheuttaa myös konflikteja. Kuulin pelaajilta, ettei ole esimerkiksi ollenkaan tavatonta, että pojat selvittelevät välejään nyrkein silloin, jos jonkun käytös ärsyttää toistumiseen ja paljon. Joukkueen vanhin ikäluokka kykeni kuitenkin halutessaan ja osatessaan luomaan joukkueeseen erityisen tiiviin ja hyvän yhteishengen, joka näkyi myös kentällä korkealaatuisena suorittamisena, kuten Einon aiemmasta esimerkistä kävi ilmi. Vanhemmilla ikäluokilla oli selvä yliote nuorempiin, mitä voi käyttää rakentavasti joukkueen hyväksi. Toisaalta tämä yliote voi johtaa myös selkeään kiusaamiseen.

JÄÄKIEKON TOSIMIES

Joissakin jäähalleissa on rinnakkain kaksi kaukaloa, joissa taitoluistelijat ja jääkiekkoilijat treenailevat toisinaan samaan aikaan. Sukupuoliasetelma on näissä kokemukseni mukaan hyvin selkeä: Tytöt ovat yleensä taitoluisteluharjoituksissa ja pojat jääkiekkoilemassa. Vierekkäisten kaukaloiden kehonkieli saattaa olla toisistaan niin poikkeava, että se huvitti minua pitkään tutkimusta aloittaessani. Toiset jäänkäyttäjät ilmaisevat itseään soljuvilla ja pehmeillä liikkeillä muita väistellen ja musiikkia tulkiten, eikä heissä ole jälkeäkään hikisyydestä tai urheilusuorituksen aiheuttamasta tuskasta. Toiset taas ryskyvät laitoja ja toisiaan päin voimalla ja tulevat hikisinä, räkää syljeskellen tai toisinaan kivusta irvistellen pitämään lepotaukojaan. Nämä rinnakkaiset urheilukulttuurit tarjoavat erilaiset mahdollisuudet toteuttaa omaa sukupuoli-identiteettiä, koska näiden ruumiinkulttuurien ilmaisutavat tulkitaan herkästi sukupuolittuneesti.

Seuraavasta autossa käydystä keskustelusta ilmeni, että poikien jääkiekkokulttuurissa ylläpidettiin tietynlaista arvostettua mieskuvaa, johon muut miehisyyden ilmenemismuodot peilautuivat. Keskustelusta on syytä huomauttaa, että olimme kaikki tuossa tilanteessa reissusta väsyneitä, ja siksi vitsinheitto meni välillä myös normaaliin leukailuumme nähden yli. Nauhuri oli kuitenkin näkyvästi päällä ja kyselin haastatellen viiden autossa olevan pojan näkemyksiä eri asioista.

Anna-Liisa: Tiiättekö ketää gay pelaajaa?

Joonas: Mitä?

Anna-Liisa: Onko lätkässä ketää gay-ihmisiä?

Lauri: Tiiän.

Joonas: Ai avainpelaajia? On niitä!

Lauri: Key players. (Molemmat nauravat.) Ai homoja?

Joonas: Homoja?

Miska: Eiköhän ne kaikki oo vähäsen.

Lauri: Tässä autossaki on, ainaki yks.

Anna-Liisa: Nii mä kattelin teitä siellä sohvilla; kolme päällekkäin.

Miska: Hyvä joukkuehenki vaa.

Anna-Liisa: Ei mutta oikeesti? Tää oli ihan virallinen kysymys.

Miska: En minä tiä.

Anna-Liisa: Vai eikö sinne päädy semmosia ihmisiä?

Miska: Ei varmaa.

Anna-Liisa: Eli kaikki lätkäpelaajat on lihansyöjiä ja, mitä muuta ne on, streittejä [heteroja], ja ryyppää ja menee armeijaan, niil ei oo tyttöystävää, no ei, saattaa olla, mut se ei oo siellä hallilla, ja mitäs muuta? Menikö tähän asti oikein?

Miska: No kaipa se meni. Vastaus on: kyllä.

Jääkiekkoilijat kokivat monet hyvin stereotyyppiset maskuliiniset kategoriat omalle harrastuskulttuurilleen tyyppillisiksi, kuten myös edellisessä keskustelussa. Jääkiekkoilijat olivat joko poikkeuksellisen isänmaallista porukkaa tai pitivät varusmiespalvelusta arvostettuun miehisyyteen kuuluvana elämänvaiheena, sillä siviilipalvelus ei ollut heille vaihtoehto siitä huolimatta, että esimerkiksi vuonna 2018 liki 1390 miestä aloitti siviilipalveluksen (Siviilipalveluskeskus, henkilökohtainen tiedonanto 5.6.2019) samalla kun 24 000 miestä aloitti varusmiespalveluksen (Tilastokeskuksen tietokanta 5.6.2019). Osittain varusmiespalveluksen suosio voi johtua sen lyhyydestä siviilipalvelukseen verrattuna. Seuraamissani joukkueissa osa jääkiekkoilijoista näytti suorittavan varusmiespalveluksensa 165 päivässä, kun taas siviilipalvelus on aina 347 päivän mittainen. Kestoa ei kuitenkaan mainittu koskaan syyksi valita armeija siviilipalveluksen sijaan niistä puhuessamme. Yleisesti pelaajat

vain tuumasivat, etteivät tunne ketään siviilipalvelusta suorittanutta jääkiekkoilijaa.

Pelaajien isänmaallisuus salli kuitenkin varusmiespalveluksen keskeyttämisen tai välttämisen vammojen vuoksi, mikä ei silti estänyt välttämättä täysipainoista suorittamista kaukaloissa. Tapasin tutkimukseni aikana useita jääkiekkoilijoita, joiden palvelukseen astumista joko lykättiin tai varusmiespalvelus keskeytettiin urheiluvammoihin vedoten. Toisaalta seuraamillani jääkiekkoilijoilla oli myös ongelmia varusmiespalveluksen ja jääkiekkoilun yhteensovittamisessa, mikä varmasti vaikutti myös palvelusintoon. Osa heistä sai vapaata armeijasta aina sitä tarvitessaan, mutta ajoimme myös erään pelaajan vanhempien kanssa monta sataa kilometriä aamuyöllä joukkueen bussia seuraten miesten toiseksi ylimmän sarjatason mestaruuspelin jälkeen, jotta saimme pojan riittävän aikaisin kasarmille. Pelaaja pelasi alustavalla ammattilaissopimuksella, ja mestaruusotteluun osallistuminen oli hänen uransa kannalta merkittävä työtehtävä. Poika oli mestaruudesta onnellinen, mutta samalla fyysisesti ja henkisesti hyvin väsynyt. Jo otteluun pääseminen oli ollut pelaajalle suuren taistelun takana, eikä hänelle suotu mestaruusottelun jälkeen yhtäkään lepotuntia.

Tapasin tutkimusajanjaksoni aikana kaksi aktiivisesti jääkiekkoilevaa kasvissyöjämiestä. Sukupuolivähemmistöihin avoimesti kuuluvia en tavannut miesjääkiekkoilijoiden keskuudessa ollenkaan, ja homous olikin selvästi jääkiekkoilijoiden puheiden perusteella alistettua maskuliinisuutta, johon piti ottaa tietynlainen suhde pitääkseen yllä jääkiekkoilijan miehisyyttä, kuten edellisestä ryhmäkeskustelusta huomaa. Tulkitsenkin aiemman tutkimuksen perusteella (Jokinen 2003), että homofobialla sekä siviilipalveluksen ja kasvissyönnin karttamisella tuotetaan omaa paikkaa tietynlaista mieskuntoisuutta ihannoivissa yhteisöissä. Samaan ilmiöön kuuluu kaukalotappeluiden sanallinen ihannointi ja hyväksyntä. Ihmettellessäni erään kerran väkivaltaisuudesta kaukalossa syntyneitä rangastusta pelin aikana eräs 19-vuotias pelaaja totesi vieressäni – osin varmaan myös vitsaillen – ettei mikään ole sen miehekkäämpää kuin pistää vastustajaa kunnolla nassuun.

Jääkiekkoyhteisössä vaikuttava miehen ihannemalli ja pelaajien kommentit eivät ole tietenkään suora kuva siitä, miten jääkiekkoilijapojat todellisuudessa ajattelevat tai kuinka he yleensä toimivat. Keskustellessani

kaksin jääkiekkoilijoiden kanssa eri tilanteissa ihmisten erilaisuudesta he pikemminkin naureskelivat näille kategorioille kuin olisivat todella ajatelleet niiden olevan itselleen totuuksia. Esimerkiksi 20-vuotias Jarkko sanoi, että hänelle on aivan sama, millainen sukupuolinen suuntautuminen tai uskonto tai etninen tausta jollain pelaajalla on. Näitä avarakatseisia näkemyksiä ei kuitenkaan vahvistettu suuremmassa porukassa tapahtuvissa keskusteluissa tai vitsailuissa, kuten edellisestä keskusteluesimerkistäkin huomaa. Sukupuolivähemmistöillä ei ole myöskään näkyvää sijaa jääkiekkokulttuurissa. Vasta syksyllä 2019 ensimmäinen miesten SM-liigassa pelannut pelaaja kertoi medialle olevansa homoseksuaali. Häinkin totesi mediahaastattelussa kertoneensa homoudestaan vasta uransa jälkeen, koska ei kokenut olevansa niin hyvä pelaaja, että olisi ollut varma työpaikkansa jatkumisesta tuon tiedon tultua julkiseksi (Lilja 27.10.2019).

Alistetun maskuliinisuuden piirteitä käytettiin myös henkisenä lyömäaseena silloin, kun yritettiin mennä vastapuolen pelaajan päin sisään. Pelaajat kertoivat, että vaikka säädytön, rienaava tai herjaava kielenkäyttö on jääkiekon säännöissä rangaistava teko, oli tärkeissä otteluissa kaikenlainen suunsoitto sallittua silloin, kun tuomari ei ollut kuulemassa. Jos jotain pelaajaa epäiltiin romanttisesta kiinnostuneisuudesta miessukupuoleen, otettiin se esille kaukalossa – pelaajat myönsivät. Koska voittamiseen pyrkiminen oikeuttaa näiden toteamusten perusteella kaikenlaisen vastustajan henkisen horjuttamisen pelitilanteissa, voi syrjivän käytöksen tulkita olevan tämänkaltaisessa kilpaurheilussa syvästi rakenteellista. Tämä tekee jääkiekon harrastamisesta merkittävän sosiaalisen investoinnin myös identiteetin suunnasta tarkasteltuna, sillä pelaajat voivat oppia pitämään esimerkiksi perhe- tai sukupuolisuhteita koskevaa herjaamista normaalina, mikäli sillä voi saavuttaa vastustajasta henkisen yliotteen.

Vaikka tosimies osoitti jääkiekkoilijoiden tarinoissa – ja toisinaan tosielämässäkkin – voimaa ja kovuutta nyrkein sekä kammoksui liian läheisiä miestenvälisiä suhteita, kuului jääkiekkokulttuuriin myös paljon läheisyyden sietämistä ja arvostamista. Jääkiekkoilijapojat saattoivat viettää iltaa samalla sohvalla lojuen, mikä vaati myös päällekkäisyyden sietämistä ja herkkyyttä. Samoin baareissa nojailtiin leppoisasti vierustoveriin ja otettiin kaveria välillä myös kainaloon. Jääkiekkoilijapoikien tapa heilua jäällä kevyesti toistensa olkia vasten samalla kun he luistelevat

hiljalleen ja toisilleen jutellen vaikkapa harjoituksissa kohti vaihtoaitiota, oli myös tapa osoittaa ystävyyttä ja läheisyyttä. Näin ollen monenlainen fyysinen kosketus pelaajien kesken oli normaalia, vaikka valmentajien ja pelaajien välillä pidettiin selvästi enemmän henkistä ja fyysistä etäisyyttä. Jääkiekkoilijapojat kuitenkin saivat jokaisen ihmisen tarvitsemaa vertaistukea ja läheisyyttä sekä kokemusta kuulumisesta yhteisöön joukkueetovereiltaan viettäessään heidän kanssaan vapaa-aikaa. Tutkimusten mukaan (esim. Baumeister & Leary 1995; Lavigne, Vallerand & Crevier-Braud 2011) nämä elämänulottuvuudet ovat keskeisiä tekijöitä ihmisen hyvinvoinnille, mikä varmasti luo myös lätkäjätkille motivaatiota harrastaa ja toimia joukkueen hyväksi.

JÄÄKIEKKOHALLEISSA IKÄ JA KOKEMUS OVAT VALTTIA

Jääkiekkoharrastus on täynnä sosiaalisten tilojen hierarkkisuuutta ja säännöstöjä, joihin oppii vain elämällä jääkiekkokulttuurissa. Vaikka jääkiekkojoukkueet koostuvat pääsääntöisesti tietyn ikäluokan pelaajista, on vanhemman ikäluokan joukkueissa jo vähintään kahta eri ikäryhmää mukana. Sen lisäksi joukkueisiin nostetaan lupaavia pelaajia nuoremista ikäluokista saamaan kehitykselleen paremmin haastetta. Ikä tai kokemusmäärä oli tämän tutkimuksen joukkueissa yksi keskeisimmistä jääkiekkoilijoiden kategorisointiperusteista heidän toimiessaan ryhmänä: Turnausbusseissa vanhimmat pelaajat istuivat takana omilla penkkipareillaan, nuorimmat edessä penkkipareja tarvittaessa jakaen, ja joukkueenjohto, eli valmentajat, huoltajat ja joukkueenjohtajat bussin etupenkeissä. Sama ikähierarkia näkyi jääkiekkoilijoiden arjessa liki kaikkialla: Nuorin pelaaja keräsi kiekot pois kentältä, nuorin ikäluokka teki joukkueen epämiellyttävimmät työt, vanhimmat valitsivat kaikessa ensin ja menivät ruokajonossa nuorien edelle. Vanhemmat pelaajat myös saivat pukukopissa paremmat paikat kuin nuoremmat. Eräs maajoukkuehuoltaja kertoi jopa asettavansa kokeneempien pelaajien palvelupyynnöt nuorempien edelle, vaikka nuorempi olisi pyytänyt jotakin ensin.

Kokemukseen perustuva nokkimisjärjestys synnytti pelaajien mukaan ryhmäkuria, joka näkyi hyvässä tapauksessa myös kentällä korkeatasoisena

suorittamisena. Pelaajat esimerkiksi puhuivat keskenään joukkueestaan ollessaan toisinaan joko tyytymättömiä siihen, kuinka jotkut nuoret pelaajat ”hyppivät silmille” kopissa ja jäällä, tai tyytyväisiä siihen, kuinka he osasivat käyttäytyä kunnolla, minkä he mainitsivat myös näkyvän peleissä. Pelaajien välinen ikähierarkia näkyi esimerkiksi siinä, kun he neuvottelivat paikoista autossa:

Miikka: Mika vapautetaan sieltä [paikalta]!

Mika: Mehän ollaan saman ikäisiä!

Miikka: Eikä olla.

Mika: Ollaan! (nauraa) Suurin piirtein.

Miikka: Jere on mua vaan kaks kuukautta vanhempi.

Jere: Onks sillä väliä? [Olen] -98, -98!

Mika: Se on se vuosiluku.

Joonas: Mulla ja Laurilla ei oo ainakaan mitään vastuuta enää.

Lauri: No juu ei.

Miikka: (sanoo Jerelle) Et sä oo kyllä mua kahta kuukautta vanhempi.

Vähän yli kuukauden.

Jere: Vähän yli kuukauden?

Joonas: Siin on pitkälti toista kuukautta.

Jere: Siin on yks vuosi välissä.

Paikanvalinnassa keskeistä oli vuosiluku, mutta myös syntymäkuukausi. Vaikka toinen olisi ollut vain hieman yli kuukauden toista vanhempi, merkitsi syntymävuosi paljon. Kuitenkin samana vuonna syntyneistä nuorempi joutui töihin muita useammin.

Tämä ikään perustuva hierarkia aiheutti minulle tutkimuksen aikana paljon hilpeyttä ja välillä myös turhautumista, mikä kiteytyy seuraavassa esimerkissä: Olimme lähdössä viiden pelaajan kanssa päiväksi reissuun kesäaikaan, ja pelaajat olivat jo varmistaneet valmentajalta, että tietty ajankohta sopi kaikille. Pelaajista toiseksi vanhimmalle tuli kuitenkin autokoulusta johtuva este, minkä vuoksi ajankohtaa piti siirtää. Samoin piti taas varmistaa valmentajalta, että uusi ajankohta oli treniohjelmankin valossa mahdollinen. Seurasin huvittuneena ja hieman myös tunteen palossa sitä näytelmää, jonka Whatsapp-sovellus tarjosi silmiäni eteen erilaisina

viesteinä. Autokouluoppilas ei halunnut itse kysyä uudesta ajankohdasta valmentajalta, vaan siirsi kysymisvelvollisuuden ryhmässä seuraavaksi vanhimmalle, joka siirsi sen taas seuraavaksi vanhimmalle, joka siirsi sen lopulta nuorimmalle, joka joutui ottamaan yhteyttä valmentajaan. Ryhmän kaikki jäsenet olivat täysi-ikäisiä. Tähän velvollisuudensiirto-operaatioon kului aikaa pari päivää. Tämän episodin jälkeen nostin työpöytäni yläpuolelle lapun, jolla muistutin itseäni, että etnografiassa ne asiat, jotka kenttätyötä tehdessä ottavat suuresti päähän, voivat olla tutkimuksellisesti todella tärkeitä.

Ryhmän nuorimman piti myös hakea hampurilaisravintolassa matkalla kaikkien tilaukset tiskiltä. Hänen piti viedä roskapussit ulkoroskikseen ryhmän pakatessa tavaroitaan. Hän ilmeili muiden antaessa näitä tehtäviä, mutta noudatti nurisematta hierarkiaa. Missään vaiheessa hierarkia ei muuttunut simputukseksi, jossa vanhemmat pelaajat olisivat antaneet jotain ylimääräisiä tai todella epämiellyttäviä tehtäviä nuoremmilleen. Nuoremmat vain joutuivat tekemään ne kaikki eteen tulleet tehtävät, jotka joku olisi tehnyt joka tapauksessa, kuten ottamaan ruoan pois uunista:

Anna-Liisa: Kuka halua ottaa ton uunista pois?

(Kaikki pojat alkavat nauraa kovaan ääneen)

Lauri: Voit veikata!

Joukon nuorin meni keskusteluun osallistumatta uunille ja otti ruoan sieltä pois. Näin pelaajien ikähierarkia mahdollisti tietynlaisen selkärangattomuuden varsinkin vanhemmille pelaajille aina tarpeen koittaessa.

Toisaalta nuori ikä oli pelaajalle monessa kohdassa myös etu. Hänen taitojaan arvioitiin suomalaisessa jääkiekkojärjestelmässä suhteessa syntymävuoteen riippumatta siitä, oliko pelaaja syntynyt tammikuussa vai joulukuussa. Valmentajat puhuivat syntymävuosista, kuten ”nollanollista” tai ”ysiyseistä”, keskustellessaan pelaajien kompetensseista. NHL-joukkueiden kykyjenetsijät taas seurasivat ikävuoden lisäksi varauskelpoisuuden taitetta, mikä siirsi osan loppuvuodesta syntyneistä pelaajista vasta seuraavan vuoden varauskiintiöön. Huomasin valmentajia ja kykyjenetsijöitä seurattessani, että Nuorten SM-liigassa ”häkkipäät” olivat aina kiinnostavampia kuin visiiriä kypärässään käyttävät pelaajat,

koska kypärän ristikko kieli pelaajan nuoresta iästä. Kenttäpelaajan pitää käyttää ristikkoa kypäränsä edessä sen kauden loppuun saakka, jolloin he täyttävät 18 vuotta. Sama ikäkategoriointi on mahdollista tehdä maalivahdin maskin ristikko-osasta. Täysi-ikäiset veskarit saavat vaihtaa maskiinsa isomman silmäkoon omaavan ristikon, jossa toisaalta näkyvyys on parempi mutta suojaavuus kiekoilta ja mailanlavoilta heikompi. Helena Herrala (2016, 55) tulkitsi, että ristikosta visiiriin siirtyminen on symboli jääkiekon sukupuolihierarkkisuuden vaalimiselle, jossa pojat saavat siirtyä miesten maailmaan täysi-ikäistytyään, kun taas naiset pysyvät häkinkäyttöpakkonsa vuoksi alaikäisten poikien kanssa samassa kategoriassa. Rajan ylitys alaikäisyyden ja täysi-ikäisyyden rajalla tarkoittaa poikien kohdalla kuitenkin myös sen kategorisoinnin rajankäyntiä, jossa keskeneräisyyttä ja raakilemaisuuksia ei enää siedetä samassa määrin kuin aiemmin, vaan pelaajan tulisi kyetä osoittamaan riittävyytensä ammattilaismarkkinoille.

Vaikka ikä on jääkiekossa yksi keskeisimmistä kategorioista, kietoutuu se vahvasti eri joukkueiden välillä vallitseviin hierarkioihin. Joukkuehierarkia näkyy suoraan Liiga-hallien arjessa. Korkeammalla sarjatasolla pelaavilla on paremmat fasilitetit, ja he valitsevat jäävuorot ja muut tilat ensimmäisenä. Opin haastatellessani Nuorten SM-liigajoukkueiden valmentajia, että eri sarjatasoilla pelaavilla joukkueilla on myös toisinaan yhteistyösopimuksia, jotka mahdollistavat sen, että korkeamman sarjatason joukkueet valitsevat pelaajansa kauden loputtua ensin ja loput pelaajat jaetaan alemman sarjatason joukkueisiin kasvamaan. Näin joukkueet ja seurat eivät kilpaile samoista pelaajista ja kykenevät säilyttämään kilpailukykyänsä sillä sarjatasolla, jossa he ensisijaisesti toivovat menestystä. Tämä tietenkin tarkoittaa sitä, että Liiga-organisaatioiden juniorijoukkueilla on ensisijainen oikeus tavoitella korkeinta sarjatasoa ja pelata arvostettua kilpalätkää muiden seurojen jäädessä toteuttamaan niin sanottua harrastelätkää heikommissa harrasteympäristöissä. Nuorten SM-liigajoukkueet kuuluvat pääsääntöisesti Liigajoukkueiden osakeyhtiöihin, kun taas muut A-juniorijoukkueet ja sitä nuoremmat kuuluvat rekisteröityihin yhdistyksiin. Siksi Nuorten SM-liigajoukkueet saavat Liigan halleissa erityiskohtelua ja omaavat paremmat verkostot tavoitteidensa toteuttamiselle. Nuoremmat ikäluokat tai alemman sarjatason joukkueet taas siirtyvät liigaorganisaatioiden tieltä pelaamaan kylmempiin

halleihin, mikä tarkoitti näitä joukkueita havainnoidessani myös oma-toimista varusteiden kuljetusta ja kuivatusta, mihin ylempään sarjatason juniorijoukkueiden ei tarvinnut taipua.

JÄÄKIEKKOHALLIEN ANATOMIA

Vaikka Nuorten SM-liigan pelit ovat ilmaisia ja siten myös vapaasti valittavain paikoin, ei halleissa ollut normaalia mennä istumaan mihin tahansa; varsinkaan silloin, jos tuntee hallin kulttuurin. Eri joukkueiden pelaajilla oli omat tyypilliset paikkansa, joissa he istuivat, minkä lisäksi pelaajien tyttöystävillä, vanhemmilla ja eri joukkueiden johdolla oli halleissa omat paikkansa. Tämä aiheutti sen, että jollen tuntenut kyseisen hallin kirjoittamatonta järjestystä, saatoin päätyä istumaan sellaiseen paikkaan, joka sai muut ihmiset käyttäytymään ympärilläni tietyllä tavalla. Huomasin kirjoittamattomat säännöt mennessäni itselleni vieraaseen liigahalliin seuraamaan tutkimukseen osallistuvien Nuorten SM-liigapelaajien peliä. Istahdin hallin kaarteeseen kannettavan tietokoneeni kanssa ja odotin poikien jälle tuloa. Viereiselle käytävälle tuli ulkonäöltä tuntemiani liigajoukkueen pelaajia venyttelemään. Ilmeisesti istumapaikkani ja sylissä ollut kannettava tietokone antoivat olettaa, että olin joku heille merkittävä ihminen, vaikken tuntenut pelaajista henkilökohtaisesti ketään. Jokainen läheiselle käytävälle venyttelemään tullut liigapelaaja katsoi minun suuntaani ja tervehti jollain tavalla ohi kulkiessaan. Vieraiden ihmisten tervehtiminen ei ole jääkiekkoilijoille halleissa tyypillistä, joten ilman tuota paikkaa ja tietokonettani tervehtiminen olisi jäänyt mahdollisesti tapahtumatta.

Pyysin 18-vuotiasta Nuorten SM-liigapelaajaa, Eetua, piirtämään minulle kuvan hänen kotihallistaan sen mukaan, missä kukakin tyypillisesti istuu heidän peliensä aikana. Keskustelumme piirroksesta osoitti, että jäähalli on jäsentynyt vapaasta tilastaan huolimatta järjestykseen, jota ihmisten odotetaan noudattavan. Eetun piirroksesta ja kertomasta huomasi, että kaikilla ryhmittymillä on hallissa omat paikkansa: Hallin A-katsomossa istuivat vanhemmat, sukulaiset ja tyttöystävät. Toisella puolella hallia ylärivillä istui niin kutsuttu popcorn-osasto, eli pelaavan joukkueen ne pelaajat, jotka ovat joko loukkaantuneita tai eivät muusta

syystä mahtuneet pelaavaan kokoonpanoon. Joskus he saattoivat istua myös A-katsomon puolella, mutta silloinkin sivussa ja ylhäällä. Hallin lyhyellä sivulla istuivat muiden joukkueiden valmentajat, huoltajat ja joukkueenjohtajat.

Vaikka jääkiekkoilijat istuivat hallissa keskenään, eivät saman seuran jääkiekkoilijatyttö ja -pojat katsoneet pelejä yhdessä. Itse asiassa Eetu ei ollut edes huomannut jääkiekkoilijatyttöjen olemassaoloa halleissa:

Anna-Liisa: Mites sitte jos saman organisaation naiset tulis kattomaa, ni mihis ne menis?

Eetu: (Hörähtää) Emmä tiä. Varmaa jonneki tonne. Tai ei mitään tietoa. Nehän voi istua ihan missä vaan.

Anna-Liisa: Ootsä nähny niitä joskus tuolla peleissä.

Eetu: En oo. En oo oikeestaa nähny yhtään niitä naisia tai tyttöjä.

Kuten Eetun kommentista huomaa, nais- tai tyttöjoukkueiden pelaajat loistavat nuorten miesten peleissä poissaolollaan, tai ainakaan heillä ei ollut merkitsevää ja selkeää sijaa siellä. Muutoinkin tytöt ja naiset treenasivat toisinaan jopa eri jäähalleissa kuin Nuorten SM-liigajoukkueet eivätkä ottaneet aktiivisesti suurten hallien tilaa itselleen haltuun. Toisin kuin olin tottunut lumilautailijana, jossa nais- ja mieslaskijat hengailivat rinteessä ja vapaa-ajalla yhdessä, jääkiekossa eri sukupuolten pelaajat viettivät aikaa halleilla ja sen ulkopuolella tiukasti erillään.

Eppu selitti asiaa seuraavasti: ”Ne sun kaverit on se sun joukkue, ja ne kissat, jotka siihen elämää kuuluu, on aina ne, joita sä laitat [slangisana seksin harrastamiselle] tai ne, joiden kanssa sä seurustelet, ja yleensä se on semmonen käsitys jääkiekkopiireissä, että jääkiekkoilijat [pojat] ei seurustele keskenään naisjääkiekkoilijoiden kanssa.” Vaikka Epun kommentti oli osittain vitsinä heitetty, nauratti se pöydän ääressä jutustellessa juuri sen totuus pohjan vuoksi. Jääkiekkoilevat tytöt ja pojat eivät juuri vietä aikaa keskenään; kaveripiiri koostuu oman joukkueen pelaajista. Vakituiseimmat ja satunnaisemmat tyttöystävät ovat näistä molemmista vielä erillään, eikä aikaa vietetä halleilla muutenkaan tyttöjen kanssa.

Harrastajien sukupuolittuneisuus kerrostuu jäähalleilla myös sukupuolvittain. Harrastajien vanhempien roolit jääkiekon talkootöissä vaikuttivat

pysyvän hyvin perinteisinä. Niissä talkoissa, joissa itsekkin olin mukana, äidit hoitivat yleensä kioskit ja isät ohjasivat autoja parkkipaikoilla omille paikoilleen, elleivät olleet joukkueiden valmentajina tai huoltajina. Monissa halleissa oli myös sukupuolittuneita ohjelappuja, joissa puhuttiin esimerkiksi ”kioskityöstä”, mikä kertoo jäähallilla tapahtuviin käytäntöihin liittyvistä sukupuolinormeista.

Lisäksi halleissa voi olla muita ryhmittymiä, joilla on myös omat tyyppilliset sosiaaliset tilansa, joita Eetun kommentteissa ei kuitenkaan tullut esiin. Pelaajien vanhemmat esimerkiksi puhuvat *halliharakoista* tai *-varpusista* puhuessaan tyttöporukoista, jotka tulevat halleihin katsastamaan potentiaalisia poikaystäviä. Lisäksi eräässä hallissa kokoontui *puukkoraadiksi* itseään kutsunut poikajoukko, jonka pystyi tunnistamaan myös Eetun jaottelusta. Olin kuullut puhuttavan puukkoraadista useampaan kertaan ja käynyt siellä istumassakin pariin kertaan. Noina kertoina kenttäpäiväkirjaani tallentui paljon kirjoitusta ja piirroksia, joiden kautta purin tuntemuksiani siitä, että olin tunkenut itseni täysin väärään paikkaan. Olin kuitenkin huomannut, että etnografisessa tutkimusmetodissa omat tuntemukset heittävät laidasta laitaan, ja sosiaalisen toiminnan rajat huomaa usein juuri niistä tunteista, kun jokin naurattaa, hävettää, ihmetyttää tai ilostuttaa. Päätin kysyä Puukkoraadista sen jäseneltä, Einolta:

Anna-Liisa: No kerro siitä Puukkoraadista?

Eino: Ai katsomosta?

Anna-Liisa: Nii, keitä siellä istuu?

Eino: Ne pelaajat, jotka ei pelaa sillon, ja jotku kaverit joskus.

Anna-Liisa: Tunteeko ne kaikki toisensa?

Eino: Ei, en mäkkää tunne kaikkia.

Anna-Liisa: Miks siellä ei oo tyttöjä?

Eino: Ei se oo tyttöjen paikka. (Nauraa)

Anna-Liisa: Mä huomasin.

Eino: Ei se vaa, tytöt kattoo aina toisella puolella peliä. Tai kaikki tytöstävät, jos ne on kattoo, ni ne on toisella puolella.

Anna-Liisa: Siis siinä käytävän toisella puolella?

Eino: Siis siinä (pitää tauon) jään toisella puolella.

Anna-Liisa: Oikeesti?

Eino: No totta kai.

Anna-Liisa: Miksei ne tuu sinne istuu?

Eino: Miks ne tulis sinne istuu?

Anna-Liisa: No koska siel on paremmat läpät!

Eino: (Naurahtaa) No ei oo. On siellä joskus hauskaa. En tiää mitä siellä sitte itestäki puhutaa.

[. . .]

Anna-Liisa: Mikä on ikähaarukka?

Eino: Meijän ikästä aika lailla, vähän nuoremmat tai vanhemmat. Tossa ketkä pelaa noissa joukkueissa. Nii, emmää tiää niitä jotain tyyppejä keitä niitä on sitte, ne vaa pelaa jossain muualla, tai siis, pelaa vaa jossain muualla mutta en tiää vaa että missä. Sit ne tulee sinne istuu ja mä oon vaa että mitä vittua te täällä (nauraa), ei tää oo teijän paikka, ei vaa.

Anna-Liisa: (Nauraa) Niinkö oot? Sanos lisää!

Eino: Kaikkihan on, no kyllähän sitä kattoo, jos sinne tulee jotain, ni tiätsä tyyppejä, jotka ei niinku kuulu sinne, ni sit kattoo et vittu kuka ja ketä ja miks te ootte täällä, ku on ollu aina se niinku, periaatteessa niinku, emmä oikee tai se on vaikee selittää.

Anna-Liisa: Sano, sano! Tää on niin mielenkiintosta!

Eino: Vaikee selittää se paikka, se on niinku, se on niinku vähän aina ollu, että meijän B, A [-juniorijoukkueiden pelaajat], ja toi toinen A mut ei B. Ei siellä B:stä oikee kyl oo. Sit niitä jotain äijii. Kaikki ne on yleensä siellä. Ja sit jos sinne tulee just joku B, tai no meijänkään B nyt sitte, sit jos sinne tuli joku semmonen, ni sitte on vaan, tai joku saatto kattoo silleen (nauraa hiljaa pitkään). Mut se on jännä paikka.

On mielenkiintoista, että vaikka popcorn-osastossa tai puukkoraadissa peliä seuraavan pelaajan tyttöystäväkin olisi katsomossa, ei hän kuitenkaan istunut pelaajan, eli poikaystävänsä kanssa porukassa, vaan hänen oletettiin menevän katsomaan peliä toiselle puolelle hallia. Einon vastaus osoitti, ettei tyttöystäviä toisaalta kaivata miehisiin porukoihin ja ettei heidän myöskään oleteta viihtyvän niissä. ”Siviilielämä ja parisuhde on kaks eri asiaa”, vitsaili Eppu tyttöystävistä ja pelien katsomisesta puhuttaessa. Jäähalli on harrastavien lätkäjätkien olohuonetta, johon yksityinen seurustelu ei kuulunut. Toisaalta nämä ryhmittymät muodostuivat löyhästi, toisaalta

niiden normitus oli vahvaa, eivätkä aina sen jäsenetkään tienneet, kenellä oli lupa liittyä joukkoon ja kenellä ei, kuten Einon vastauksista huomaa.

Vaikka puukkoraati oli ulossulkeva ryhmä, huomasin sen hienouden siinä vaiheessa kevättä, kun joukkueita muodostettiin uudestaan. Yksi seuraamistani nuorista oli päättänyt siirtyä kilpajoukkueesta harrastejoukkueeseen jo ennen varsinaista kartoitusvaihetta. Hän oli kuitenkin mukana puukkoraadissa entiseen tapaan. Seurasin sitä, kuinka hän kävi hakemassa yhä kahvia joukkueen huoltokopista ja vaihtamassa satunnaiset kuulumiset joukkueenjohdon kanssa. Jossain vaiheessa kevättä tilanne muuttui, ja pelaaja siirtyi hakemaan kahvinsa hallin kioskista. Kysyin miksei hän enää hae ilmaista kahvia vanhan joukkueensa huoltokopista, johon hän totesi: ”Ei sitä ny enää viitti.” Hän oli saanut pikkuhiljaa kasvaa ulos joukkueesta ilman että joukkue olisi sulkenut hänet heti ulkopuolelle.

Samoin monet muut pelaajat, jotka eivät keväällä enää mahtuneet joukkueeseen, jatkoivat puukkoraadissa istuskelua samassa porukassa kuin ennenkin. Jäähalli tarjosi näille nuorille miehille arkea jäsentävän rakenteen ja sosiaalisen ympäristön, jossa kokoonnuttiin sarjojen otte- luohjelmien mukaisesti, haettiin kahvia jonkun joukkueen pukukopista tai kioskista ja spekulointiin kentän tapahtumia. Siirros paikkakunnan sisällä joukkueesta toiseen ei varmasti ollut yhtä iso asia nuoren elämässä, jos hän sai jatkaa saman ryhmän jäsenenä ainakin hetken aikaa kaikesta huolimatta. Kun ihailin Eetulle sitä, että pelaajat jatkavat hallilla juttelua ja hengailua yhdessä, vaikka eivät kuuluisi enää samaan joukkueeseen, hän totesi hieman narkästyneellä äänellä kaveruuden jatkuvan joukkuejaoista huolimatta. Liigahalli mahdollisti hyvin tämän yhteydenpidon julkisena ja lämpimänä tilana, jossa on jatkuvasti ilmaisia tapahtumia, joiden varjolla kokoontua yhteen. Silti pelaajat kertoivat viettävänsä pääsääntöisesti aikaa oman joukkueensa pelaajien kanssa, joten lopulta valmentajien tekemät joukkuejaot jäsensivät myös kaverisuhteita hyvin paljon.

Vaikka eri joukkueet elivät halleissa rinnakkain, oli eri joukkueilla omat tilansa niin virallisesti kuin epävirallisesti. Saman organisaation A- ja B-juniorit eivät yleensä istuneet keskenään katsomassa pelejä, A-junioripelaajat eivät moikanneet saman organisaation Liiga-joukkueen pelaajia tai valmentajia, elleivät olleet jostain syystä tutustuneet heihin vaikkapa ottamalla osaa yhteisiin harjoituksiin tai peleihin. Vaikka siis eri

joukkueet olivat nimellisesti saman organisaation alla, ei niillä välttämättä ollut paljoa yhteistä. Toisinaan myöskään eri joukkueiden valmentajat tai joukkueenjohto eivät tehneet samankaan organisaation sisällä vahvaa yhteistyötä, vaikka he kehittivät usein samoja pelaajia näiden pelaajien hyppiessä toisinaan joukkueesta toiseen yhden kauden aikana. Erään organisaation maalivahtivalmentaja kertoi puhuneensa toisen saman organisaation maalivahtivalmentajan kanssa kolme kertaa uransa aikana, vaikka molemmat olivat olleet organisaatiossa töissä jo vuosia ja tehneet töitäkin samoja pelaajia kehittämällä. Toinen kuitenkin kehitti junioripelaajia ja toinen liigapelaajia.

Nuorten SM-liigaa pelaavilla joukkueilla oli samalla paikkakunnalla paremmat pukukoppitilat kuin Nuorten Mestistä pelaavilla, ja pelaajille tämä on luonnollista:

Anna-Liisa: Onks se tavallaan ihan selvä juttu, että Liiga-organisaation [juniori] joukkueet saa paremmat tilat kun sen alueen kakkosorganisaation?

Eetu: Mm-m.

Anna-Liisa: Miks?

Eetu: Koska ne pelaa korkeemmalla sarjatasolla.

Anna-Liisa: No miks siellä pitää olla paremmat tilat?

Eetu: Emmä tiää. Ehkä noihin parempii joukkueisiin panostetaan hieman enemmän ku muihin.

Samoin jäävuorojen varaamisessa SM-liigalaisilla oli omat etuoikeutensa. Lisäksi koska suurin osa Nuorten SM-liigajoukkueista kuuluu Liigajoukkueiden osakeyhtiöihin, muuttui A-juniori-iässä harrastaminen Nuorten SM-liigalaisille paljon halvemmaksi kuin Nuorten Mestiksessä pelaaville. Siten muutto alemmista sarjoista tai B-junioreista nuorten SM-liigajoukkueeseen oli pelaajille myös taloudellisesti kannattavaa. Alemmilla sarjatasoilla pelaavat pelaajat harjoittelivat kylmissä halleissa, joissa heillä ei välttämättä ollut varustekoppeja. Tavarat raahattiin mukana ja kuivateltiin kotona. Mennessäni Nuorten SM-liigan pelaajien kanssa vierailemaan erääseen tällaiseen halliin, kauhistelivat he kylmyyttä ja solumuovisia istuinalustoja. Ottaessaan istuinalustat korista yksi heistä totesi, ettei muistanut, milloin oli viimeksi käyttänyt sellaisia. Heidän

oma hallinsa oli lämmin ja pukukoppinsa tilava, ja siellä oli erilliset kuivaushuoneet, sosiaalitulat ja kuntosalit.

SAKKOLISTA JOUKKUEEN RYHMÄKURIN YLLÄPITÄJÄNÄ

Samoin kuin pelaajat eivät moikkailleet kaikkia toisten joukkueiden pelaajia, vaikka elivät samassa hallissa suurimman osan päivää, pelaajat eivät herkästi myöskään vierailleet toisten – edes saman organisaation – joukkueiden pukukopeissa, vaan pukukoppi oli joukkueen oma ja tiloista se pyhin paikka. Pukukoppikäyttämistä säädeltiin erilaisilla säännöillä, kuten sakkolistoilla. Samoin omassa pukukopissa oli kiellettyä juoda alkoholi juomia. Tämä sääntö selvästikin muistutti pelaajia siitä, että joukkue on yhdessä kurinalaisuuden eikä kurittomuuden vuoksi.

Jääkiekkjoukkueilla oli yhteiseloä jäsentämässä pelaajien laatima sakkolista, jonka mukaan pelaajat maksoivat joukkueelle konkreettista rahaa rikkoessaan joukkueen sääntöjä. Joku luotettava pelaaja oli nimetty sakkokenraaliksi, jonka tehtävänä oli pitää kirjaa sakkomääristä, niiden perimisestä ja käteiskassasta. Sääntöjä koskeva alue oli tyypillisesti jäähalli, ja suurin osa säännöistä koski pukukopissa tapahtuvaa toimintaa. Alla on esimerkki erään Nuorten SM-liigajoukkueen sakkolistasta.

- Myöhästyminen 1 €/minuutti (maks. 20 euroa)
- Puhelimen käyttö 3 €
- Puhelin soi Se vastaaminen 10 €
- Tapahtuman missaaminen 25 €
- Suihku jää päälle 2 €
- Siivousvuoron missaus 5 € → välitön siivous ja seuraava siivous
- Paljaalla persiillä piereskely 2€
- Unohtunut tavara 2€/varuste
- Luvaton lainaaminen 3€
- Yleinen perseily 10€
- Kopin ulkopuolella nuuskaaminen jengin kamat päällä 20€
- Huutokymppi 10€
- Mailan tahallinen rikkominen 10€

- Hallilla hempeily 10€
- Inttijutut 2 €
- Pullot 5€ kaikille junnuille
- Pelipaita lattialla 10€
- Huutosyöttö 10€
- PELIPÄIVINÄ SAKOT TUPLANA!!!

Sakkolistan euromäärät ovat tuntuvia, mikä kannustaa noudattamaan joukkueen sääntöjä.

Mielenkiintoista listassa on se, ettei sakottamisella säädellä vain peleissä tapahtuvaa käyttäytymistä, vaan listan avulla määritellään myös sallitun sukupuolielämän, tyhmäilyn ja jutuniskemisen rajat hallilla. Kuten sakkolistasta voi huomata, pidetään peleissä sakkolistan avulla kuria esimerkiksi tilanteissa, joissa pelaajalle voisi tulla mieleen väittää toisen syöttöä tuomareille omaksi (listan kohta *huutosyöttö*) tai joissa pelaaja voisi saada käytösrangaistuksen tuomarille niskuroimisesta (listan kohta *huutokymppi*). Samoin pelaajia kontrolloidaan olemaan joukkueen käytettävissä aina ajallaan, välineet mukana ja joukkue toimintaan keskittyen, sakon uhalla. Hallissa ollaan kuuliaisista omalle joukkueelle ja organisaatiota edustetaan kunniallisesti varsinkin julkisesti – ilman perseilyä, hempeilyä ja nuuskaamista. Pelipaita ei saa lojua lattialla, millä osoitetaan arvostusta joukkueelle samalla tavoin kuin silloin, kun kansakunta varjelee lippuaan epäkunnioittavalta käytöltä. Muita varusteita saa kohdella vapaammin, mutta pelipaidassa edustetaan joukkueen juhlapäivänä ja organisaation logoa kannetaan kunnialla. Kauden päätteeksi joukkue juhli rahat yhdessä pois saunoen ja juoden ja vahvistaen yhteenkuuluvuutta. Osalle joukkueesta kauden päättyminen tarkoittaa myös joukkueenvaihtoa, jolloin sakkokassan purkaminen mahdollistaa kunnan jäähyväiset.

Joukkueiden sakkokulttuuria, jossa joukkueelle vahingollisina nähdyt asiat sanktioidaan rahallisin sakoin, voi tulkita durkheimilaisena yhteisön ylläpitona. Sosiologi Emile Durkheim (1995) näki uskonnolliset rituaalit yhteisön palvomisena sen sijaan, että ihmiset ylläpitäisivät niiden kautta ensisijaisesti suhdettaan johonkin korkeampaan voimaan. Yhteisöä palvotaan muun muassa erottamalla pyhä ja maallinen toisistaan erilaisin säännöin. Yksi tapa on juuri symbolisen materiaalin, kuten joukkueiden

logoilla varustettujen pelipaitojen kohtelemisen sellaisena arvokkaana esineenä, jota ei saa jättää epäkunnioittavasti lojumaan mihin tahansa. Tässä yhteydessä joukkueen paidasta tulee valtion lipun kaltainen symboli, jota ei saa laahata maassa tai häpäistä muutoin. Lisäksi joukkueen kunniaa ja mainetta kurinalaisena ja urheilullisena ryhmänä ylläpidetään siten, että nuuskaamisen yhdistymistä joukkueen symboliin estetään sakkomaksuin ja kielloin. Urheilujoukkueen nuuskaamattomuus kuuluu siihen urheilun, jääkiekon ja joukkueen myyttikokoelmaan, jossa joukkueen korkeatasoiset suoritukset syntyvät joukkuetta sekä tinkimätöntä omistautumista ja kurinalaisuutta arvostaen.

Joukkueen logoon yhdistettiin paljon tunteita. Esimerkiksi jos pukuhuoneen keskellä oli joukkueen logollinen matto, logon päälle ei saanut kävellä pukuhuoneessa, kuten myös maajoukkueen huoltaja minulle selvensi. Joukkueen logo tai maajoukkueen leijona symboloi paitsi joukkuetta, myös sitä laajempaa yhteisöä ja kansakuntaa, jolle joukkue pelasi. Näin ollen matto ei ollut enää normaali matto joukkueelogolla tai leijonakuviolla. Matosta oli riisuttu sen käytännöllinen ja taloudellinen merkitys ja korvattu ne erityisillä tunnelatauksilla (Ilmonen 1993, 208–211). Joukkueen symboli kokosi arvot ja yhteisön yhteen, ja siksi sitä suojeltiin vääränlaiselta käytöltä. Joukkueen kollektiivinen voima yhdistyi yhteisölle tärkeään symboliin siten, että yksilöt saattoivat kokea pystyvänsä suorituksiin, joihin eivät pystyisi muutoin (ks. Riley 2014). Siksi maajoukkuepelaajat kokevat leijonapaidan päälle vetämisen niin tunteikkaana, ja päävalmentaja Jukka Jalonen (Mennander, 2019) viittasi leijonalogolla varustettuun paitaan maailmanmestaruuden voittamisen jälkeen: ”Kyse on kovasta työstä ja toinen toiselle pelaamisesta. Siitä ylpäänä olemisesta, että saa pelata Suomi-paita päällä.”

Sen ohella, että sakottamisella ylläpidettiin joukkueen arvostusta ja kunnioittamista, oli sakottamisella myös hyvin pragmaattinen puolensa. Sen avulla ylläpidettiin sääntöjä, jotka tekivät joukkueen yhdessäolosta miellyttävämpää. Jos pelaajat unohtelisivat tavaroitaan ja tulisivat hallille miten sattuu, muuttuisi yhteisten tavoitteiden eteen toimiminen mahdottomaksi. Huoltajat myös pitävät sakottamalla työympäristönsä siistinä ja kopin turvallisena. Silti sakkoa ei tullut kaikista listan asioista yhtäläisellä todennäköisyydellä. Huomasin, että pelaajat saattoivat lainata kysymättä

toistensa luistimia tai hanskoja toisinaan, kunhan he palauttavat tavarat pian takaisin. Samoin pukukopin epäjärjestystä saatettiin katsoa toisinaan hieman läpi sormien. Sakkoa syntyikin yksinkertaisesti silloin, kun pelaajat tai huoltajat jaksoivat ja halusivat määrätä sitä toisilleen yhteisten sääntöjen laistamisesta. Aina kaikki sakkosäännöt eivät olleet listassa, vaan esimerkiksi huoltajat saattoivat langettaa pelaajille ylimääräisiä ja pitkiäkin sakkoja vaikkapa joukkueen pyykkien jättämisestä märkinä pesukoneeseen.

Toisinaan sakottaminen vaikutti siltä, että pelaajat huvittivat sillä itseään. Joskus, jos kysyin pelaajilta, nostanko kopin lattialla lojuvat housut tai kengät paikalleen, totesivat pelaajat, ettei tarvitse, koska huoltajat hoitavat ne paikoilleen sakottamalla. Sama asenne käy ilmi keskustelusta Mikan kanssa:

Anna-Liisa: Joutuuks valmentajat koskaa maksaa sakkoja joukkueelle?

Mika: Joutuu jos ottaa [sakkoja]. Kaikki joutuu. Sama on huoltajat. Kaikki. Huolto kyllä antaaki aika paljon sakkoja, mutta kyllä niiltäki aina otetaa, jos vaa paikka tulee.

Anna-Liisa: Eli mitä se tarkoittaa. Onks tullu sellasia tilanteita?

Mika: No huolto on antanu paljon reenisukista, tai reenipaidoista, et niitä on aina lattialla ja jotkut ei jaksa palauttaa niitä, ku ne ottaa ne siitä henkarista.

Anna-Liisa: Mutta siis, joutuisko huoltaja maksaa teille jotain jos se tekis jotain?

Mika: No sakkokassaa aika varmasti joutuu maksamaa. Mutta mehän maksetaa nyt huollolle, jos me jätetää koppi huonoon kuntoon. Kengät jää lattialle yöks tai tälläsiä perus siisteysääntöjä.

Anna-Liisa: Oliko niitä viime vuonna?

Mika: No niitä oli tossa alkukaudesta aika paljon. Oli unohtunu kenkiä lattialle sikin sokin. Huoltaja joutu siivoamaa niitä, niin sit tuli sääntö, että tulee vissiin aina huollon omaa virkistyskassaan ja me joudutaan maksaan, jos ne joutuu siivoamaan meidän sotkuja.

Anna-Liisa: Kuin selkee sääntö se on teillä?

Mika: No ei se ny loppujen lopuks tiukka oo, mut kyl sellasista isoista asioista, kyllä niistä huomautetaan. Kyllähän joukkuelaisetkin alkaa

huomaa. Onhan se aika hauska sakottaa toisia, ku näkee, että tuo jätkä ei kyllä nyt noudata sääntöjä, että laitetaa siitä viis euroa tulemaa.

Vaikka joukkueet säätelevät jäsentensä käytöstä sakkokassoilla, kuten keskustelusta huomaa, ei säätely yltänyt pelaajien keskinäiseen vuorovaikutukseen saakka. Joukkueet viettivät niin paljon aikaa keskenään kopeissa, hallien käytävillä, katsomoissa ja kaukaloissa, turnausmatkojen busseissa ja hotelleissa, että joukkueen sisällä syntyi väistämättä pienempiä ryhmittymiä ja sisäpiiriytymistä, ja myös suoranaista syrjimistä tai nälvimistä, kuten aiemmassa luvussa kerroin. Näitä ei sakkokassoilla kyetä ratkaisemaan.

Sakkokassakäytäntöön sitoutuminen koettiin pelaajien keskuudessa selkeänä joukkueen eteen toimimisena, johon oli syytä ottaa osaa, jos mieli saada arvostusta joukkueovereiden parissa. Kaikki eivät tätä halunneet ymmärtää, jolloin he saivat muilta pelaajilta osakseen arvostelua. Esimerkiksi Eppu kertoi tuohtuneena joukkueoveristaan, ettei hän ”morjesta ketään” tullessaan hallille, ”eikä maksa sakkoja tai käy joukkueen yhteisissä tapahtumissa muualla kuin harkoissa”. Nämä ominaisuudet kuvasivat sitä, ettei pelaaja ”ole siellä joukkuetta varten, vaan ihan herraa itteensä varten”, kuten Eppu selvensi. Näin ollen sakkokassakäytännön kunnioittaminen oli rituaali, jolla joukkuelaiset kunnioittavat joukkuetta yhteisönä ja nostavat sen yksilön toiminnan yläpuolelle. Samasta syystä sakkokassan rosvoaminen oli mitä suurin rikos joukkuetta kohtaan, vaikka onkin aivan ymmärrettävää, että sen kähveltäminen voi houkutella nuoria miehiä, joilla on taloudellisesti tiukkaa. Vaikka sakkokassa oli pelaajien ylläpitämä, ja joukkueen kokoonpanosta taas päättää valmentaja, oli sakkokassan rosvoaminen niin suuri epäluottamuksen osoitus joukkueelle, että sekä pelaajat että valmentajat kokevat oikeelliseksi pelaajan erottamisen kyseisen teon seurauksena. Keskustelin aiheeseen liittyneestä huhusta valmentajien kanssa, ja he olisivat pistäneet sakkokassan varastaneen pelaajan joukkueesta ulos. Näitä huhuja kyseisistä erottamisista liikkuu suomalaisessa jääkiekossa aika ajoin.

LÄTKÄNPELAAJAN VAPAA-AIKA

Jääkiekkoilijapojat viettivät tutkimuksen aikana paljon aikaa keskenään myös vapaa-ajallaan. Joukkueen kuukausi- ja kausiohjelma antoi kuitenkin vapaa-ajalle selkeät raamit. Jos viikossa oli yksi lepopäivä, harjoituksia muutoin kerran tai kaksi päivässä ja kaksi peliä viikkoon koulussa käynnin lisäksi, niin esimerkiksi rellestämislle ei jäänyt paljoakaan aikaa. Lisäksi osalla pelaajista oli tyttöystäviä, joiden kanssa vietettiin aikaa heidän mukaansa varsinkin kotosalla.

Pelaajien vapaa-ajanvietto yhdessä vastasi epäilemättä suhteellisen normaalia nuorten hengailua. Kysellessäni pelaajien vapaa-ajasta ja viettäessäni sitä toisinaan heidän mukanaan kuulin ja huomasin, että pelaajat pelaavat vapaa-aikanaan konsolipelejä, harrastavat vedonlyöntiä, käyvät ulkona kahvilla tai syömässä, pelaavat uhkapelejä tai vaikkapa biljardia yhdessä. Yllätyin uhkapelien suuresta merkityksestä jääkiekkoilijoiden yhdessä-olomuotona monessa tilanteessa. Veikkaaminen ja siitä spekulointi oli keskeinen teema automatkailuilla; katsomoissa tarkastettiin puhelimitse jatkuvasti eri urheilulajien tilannetta ja mahdollisia voittoja tai häviöitä. Pelaajat tunsivat hyvin Veikkauksen ja ulkomaisten vedonlyöntipalveluiden erilaiset voittomarginaalit ja omasivat selkeitä mielipiteitä siitä, miksi he suosivat tiettyä vedonlyöntipalvelua esimerkiksi Veikkauksen sijaan. Lisäksi jääkiekkoilijat saattoivat pyytää toisiaan mukaan kolikko-automaateille ohimennen, joskin he sanoivat siirtyneensä kolikkopelistä nettikasinoihin. Esimerkiksi erällä automatkalla vedonlyönnit tulivat kuin varkain mukaan keskusteluun. Pojat keskustelivat aivan rauhallisesti, kunnes eräs huusi ”Jess!” ja nosti nyrkin ilmaan. Tämän riemuntunteen sai aikaan Kalpan liigajoukkueen kolmas maali pelissä, joka oli samaan aikaan käynnissä. Kysyin, olivatko hänellä rahat kiinni tuossa maalissa, ja hän myönsi, että olivat. Kysyin kuinka paljon tuosta irtoaisi. Hän vastasi: ”60 euroa”.

Rahalliset panokset, joilla nuoret veikkasivat, saattoivat olla muutamia euroja, mutta nousivat myös herkästi useisiin kymppeihin. Pelaajat olivat kuitenkin hyvin tarkkoja siitä, ettei omia pelejä tai edes oman sarjan pelejä saanut veikata. Toisaalta moni kertoi kiusaantuneesti naureskellen vähintäänkin toisen käden lähteen tarinoita pelaajista, jotka saattoivat jopa

liigatasolla veikata omien pelien puolesta tai joskus jopa omia pelejään vastaan ja tienata sillä onnistuessaan sievoisia summia. Samalla nämä nuoret pelaajat sanoutuivat tästä laittomuudesta irti vakuuttamalla, etteivät itse tee tai tekisi sellaista. Kaikkea muuta kuin oman sarjan pelejä veikattiin ja pelattiin runsaasti, ja siitä kysyessäni pelaajat kertoivat saattavansa veikata oikeastaan kaikkea mikä vaan liikkuu. Raha- ja uhkapelit ovat jääkiekkokulttuuriin niin vahvasti omaksuttuja, ettei niitä kyseenalaistanut kukaan. Tutustuin tutkimusajanjaksoni aikana vain yhteen sellaiseen pelaajaan, jonka en huomannut pelaavan rahapelejä tai veikkaavan mitään koskaan, vaikka liikuinkin hänen kanssaan paljon.

Kun pelimatkoilla koko joukkue rynnisti huoltoasemapsähdyksillä peliautomaateille tyhjentämään taskujaan kolikoista, eivät valmentajat reagoineet tähän tapahtumaan millään tavalla. Toisaalta Nuorten SM-liigajoukkueiden pelaajista jo yleensä vähintään puolet on täysi-ikäisiä, joten valmentajat eivät ehkä koe olevansa heidän käytöksestään samalla tavoin vastuullisia kuin nuorempien kanssa. Sama rahapeliharrastus oli toisaalta myös joukkueiden valmentajilla, huoltajilla ja joukkueenjohtajilla, mikä saattoi myös vaikuttaa joukkueenjohdon puuttumisintoon. Samoin oli esimerkiksi nuuskankäytön kanssa: sitä käytti pelaajista moni ja joukkueenjohdosta vielä useampi, eikä sen käyttöä niin ollen juuri kyseenalaistettu. Nuuska kuuluu jääkiekkokulttuuriin, johon se myös muiden nuorten mielissä yhdistyy (Piispa 2018, 21).

Kysyin 19-vuotiaalta Epulta, missä vaiheessa hän aloitti nuuskaamisensa. Hän kertoi sen alkaneen 12-vuotiaana koulussa kaverin yllyttämänä. Ensimmäisellä kerralla oli tullut heikko olo, mutta pikkuhiljaa nuuskaamisesta oli tullut tapa. Eppu kuvaili, ettei Netflixin katsominen tai kahvin juominen tuntunut enää miltään ilman nuuskaa. Kaikista tilanteista tuli laimeita nuuskaamatta. Silti hän ei kuulemma koskaan käyttänyt nuuskaa jääkiekkoillessaan tai oheisharjoituksissa. Nuuska heikensi hänen mukaansa suoritusta, minkä vuoksi sitä ei kannattanut käyttää urheillessa. Kysyin Epulta, missä vaiheessa hänen joukkueoverinsa Mikko oli aloittanut nuuskaamisensa, kun en ollut huomannut tätä tapaa hänellä vielä vuosi aiemmin. Eppu kertoi, että vasta aika lähiaikoina. Kysyin, mikä siihen mahdollisesti johti. Eppu naurahi ja sanoi, että varmaan ihan normaali tilanne; ensin Mikko oli koittanut yhden nuuskapussin verran ollessaan

humalassa ja sen jälkeen ostanut oman purkkinsa selvin päin, minkä jälkeen tavasta ei pääse enää eroon.

Monet 18–20-vuotiaista pelaajanuorukaisista asuivat jo tyttöystävien kanssa yhdessä, mutta iso osa oli vielä myös poikamiehinä tai elivät satunnaisissa suhteissa. Deittisovellukset, joista Tinder vahvimpana, olivat monilla pojilla aktiivisesti käytössä. Sain tutustua myös yhden pojan Tinder-profiiliin, ja sama poika näytti myös muiden jääkiekkoilijoiden profiilikuvia hänen puhelimestaan. Jääkiekkoilijat käyttivät selvästi myös jääkiekkoharrastustaan aktiivisesti hyväksi etsiessään satunnaisia tai vakituisia kumppaneita itselleen. Profiilikuvissa oli kuvia täydet jääkiekkokampeet ja joukkuepaita päällä sekä myös kuvia esimerkiksi punttisalilta. Lisäksi kuvissa oli kuvia lihaksikkaista vartaloista ilman paitoja. Kuvissa hyödynnetyt joukkuepaidat olivat varmistus siitä, että pojat pelasivat jääkiekon korkeimmalla sarjatasolla. Näiden kaikkien kuvien perusteella jääkiekkoharrastus oli siis sellaista pääomaa, jota voitiin hyödyntää myös vapaa-ajalla romanttisissa parisuhteissa.

Nekin pelaajat, joilla oli tyttöystäviä, viettivät paljon aikaa joukkuekavereidensa kanssa vapaa-ajalla. Yhdessäoloa helpotti se, että omillaan asuvat jääkiekkoilijat asuivat usein lähellä hallia, jolloin vapaa-aikaa saattoi viettää isommalla porukalla jonkun asunnossa. 19-vuotias Pekka kuvaili vapaa-aikaansa seuraavasti:

Pekka: No sen kun on. Tai yleensä jos on vaa aikaa, ni saatan vaa nukkua, tai sitte tota, no pleikkaria tulee pelattua sillon tällön tai sitte kavereitten kaa jotain yritetään keksiä. Et joskus ne vapaapäivät menee siihe, että mennää jonkun kaverin tykö ja ollaan seittemän jätäkää siellä ja mietitään että mitä tehdään. Sit se päivä on menny jo. Et aika vähän tulee mitään aktiviteetteja tehtyä, tai miten nyt välilä käydään jotain koripalloa pelaamassa sun muuta, mut yleensä mitä keksitään ni sitä tehdän. Ja yleensä ei keksitä mitään ja sitte vaa istutaan.

Anna-Liisa: Onks se toi sama lätkäporukka?

Pekka: Joo, aika lailla. On siinä jotain jalkapalloilijoitaki yleensä aina mukana. Aika lailla samalla porukalla jotain aina keksitää, mutta mitään ei keksitä kumminkaan.

Vapaa-ajalla ei siis tarvinnut tehdä juuri mitään, kunhan oltiin yhdessä – ja usein sillä porukalla, jolla muutenkin vietettiin aikaa hallilla ja koulussa. Yleensä kaveriporukka löytyi omasta joukkueesta, ja jos vaihdettiin joukkuetta, uusi joukkue muodostui myös vapaa-ajalla tärkeäksi, kuten Eppu kuvaili: ”Kyllähän se vaihtuu se kaveriporukka aika paljon aina sen mukaa, missä jengissä sä pelaat. Tietysti jos sä näät sun vanhoja joukkuekavereita, ni et sä nosta senttereitä [keskisormia] pystyyn ja oo silleen, vaan kyllähän sä *moro* sanot ja hengaillet näin; mutta enemmän tulee vietettyä aikaa sitte noitten nykyisten joukkueovereitten kanssa, et sillee se aina menee.” Näin ollen jääkiekkjoukkueen ja -harrastuksen ympärille muodostui tiivis yhteisö, jonka merkitys ylitti organisoitun harrastustoiminnan.

Joukkueen yhteisö tarjosi pelaajille sosiaalisen tilan, jossa vietettiin aikaa niiden ihmisten kanssa, jotka jakoivat saman kokemusperspektiivin elämään. Kaveriporukassa pohdittiin vertaisten kanssa elämässä tärkeitä asioita, kuten koulua, seurustelusuhteita, valmennussuhteita ja perhesuhteita. Toisinaan pojat pohtivat esimerkiksi yhdessä sitä, millaista arki tyttöystävän kanssa on kotona, kenen pitäisi siivota ja laittaa ruokaa, kuinka paljon voi käydä juhlimassa, ja pitäisikö parisuhdetta jatkaa vai muuttaa erilleen. Joskus mietittiin toisten pelaajien taustoja, omia opintosuunnitelmia, henkisiä vahvuuksia tai lukkoja pelatessa, tai heitettiin vaan muuten kevyttä herjaa kaikesta maan ja taivaan välillä. Osa pelaajista oli todella avoimia jakaessaan vertaistensa kanssa omia tuntemuksiaan, osa oli luonnollisesti paljon varautuneempia. Siitä olin yllättyneet, kuinka vähän pelaajat tiesivät toistensa perhetaustoista. Vanhempien ammasteista ei tiedetty yleensä mitään, eikä sisarussuhteistakaan välttämättä puhuttu kovinkaan avoimesti.

Omilleen muuttaessaan nuoret jääkiekkoilijat kokivat selvästi myös neuvottomuutta ja jonkinlaista yksinäisyyttä arjen vaatiessa omatoimisuutta ja kodin tuntuessa tyhjältä, jollei sitä jakanut tyttöystävän kanssa. Haastatteluissa pelaajat naureskelivat omille heikoille kyvyilleen tehdä ruokaa ja siivota ensimmäisten itsenäisten päiviensä aikana. Eräs jääkiekkoilija taas koki selvää yksinäisyyttä oltuaan pitkään kotona flunssan kourissa. Hän totesikin kokeneensa itsensä yksinäiseksi ja mökkihöperöksi noina päivinä, kun ei päässyt jäähallille tai viettämään aikaa kavereiden

kanssa. Joukkueen kuukausiohjelma tarjoaa rakenteen sosiaaliselle yhdessäololle, ja jos siitä jää ulkopuolelle vaikkapa sairastuttuaan, ei normaaleja mahdollisuuksia sosiaaliseen yhdessäoloon ole. Toisaalta näitä suhteita ylläpidetään tuona aikana myös pelaamalla tietokone- ja konsolipelejä muutaman hengen joukkueina, vaikka muut joukkueen jäsenet olisivatkin paikalla virtuaalisesti.

Pelaajat keskustelivat konsolipeleistään myös sosiaalisen median ryhmissä ja olivat näin ollen tiiviisti monen eri median kautta yhteydessä toisiinsa myös kasvokkuuden ulkopuolella. Jääkiekkoyhteisö tarjoaa selvästi nuorille miehille verkostoja ja tärkeitä ihmissuhteita, joissa kuulumus yhteisöön on vahvaa ja yhteisten kokemusten jakaminen ja tärkeitä asioista puhuminen on ainakin osalle pelaajista mahdollista. Näin ollen on oletettavaa, että jääkiekko on tärkeä sosiaalisen ja emotionaalisen yksinäisyyden (ks. Junttila 2015) estäjä siinä vaiheessa elämää, kun emotionaalista tukea tarvitaan myös itsenäistymiseen lapsuudenkodista. Samalla nuorten miesten jääkiekkoyhteisöt tarjoavat monien muiden urheilulajiyhteisöjen tapaan mahdollisuuksia sellaiseen fyysiseen ja henkiseen kanssakäymiseen ja yhteyteen, jota muut sosiaaliset tilat eivät välttämättä mahdollista. Jääkiekossa joukkueen johto organisoi urheilusuorituksiin liittyvät yhteisöllisyyden tilat tekemällä harjoituskalenterit, joissa pelaajat kohtaavat joukkueena ja suoritusten parantamiseen keskittyen. Sen ulkopuolella pelaajat organisoivat itse kasvokkaisia ja mediavälitteisiä kohtaamisia saman joukkueen jäsenten kanssa ja ylläpitävät näin yhteisöllisyyttä ja yhteenkuuluvuutta varsinaisen harjoitusajan ulkopuolella.

Pelaajien kehittyminen ja kehittäminen: kapitalismia ja nuorisotyötä

KEHITTÄMISEN RIEMU JA PAINES

Urheilutoimenjohtajien ja valmentajien työhön kuuluu, että he pyrkivät tunnistamaan työssään pelaajia, joilla on potentiaalia kehittyä. Samalla he pyrkivät edistämään nuorten urheilijoiden yksilöllistä kehitystä tarjoamalla neuvoja ja harjoitusrakenteen, jossa kehittyminen mahdollistuu. Potentiaalisten huippupelaajien tunnistamista ja kehittymistä pyritään avustamaan myös kiinnittämällä heitä organisaatioihin pelaajasopimuksilla. Seuraamassani Nuorten SM-liigajoukkueessa oli enimmillään 11 pelaajasopimuksella joukkueeseen kiinnitettyä pelaajaa. Pieni osa pelaajista oli kiinnitetty organisaatioihin jo liiga-sopimuksilla, vaikka he pelasivat osittain vielä nuorten joukkueissa. Suurin osa Nuorten SM-liigapelaajista pelaa kuitenkin ilman sellaisia pelaajasopimuksia, jotka kiinnittäisivät pelaajat myös taloudellisen hyödyn kautta joukkueisiin.

Sopimuksissa ikään kuin mitattiin se, kuinka paljon organisaatio usko pelajan kehittymiseen ja mahdollisuuksiin pelata ammattilaisena tulevaisuudessa. Sopimuksella pyrittiin myös takaamaan pelaajalle mahdollisimman optimaaliset olosuhteet kehittymiselle, sillä sopimus pelaajat eivät maksaneet harrastamisestaan mitään, ja heille korvattiin varusteet ja toisinaan myös tarjottiin asunto, ruokailut tai annettiin jonkinlaista rahallista tukea. Allekirjoittaessaan sopimuksen pelaajat luopuivat samalla mahdollisuuksistaan tiettyihin urapolkuihin, sillä he luopuivat oikeudestaan hakea Yhdysvaltojen yliopistojoukkueisiin jääkiekkoilemaan. Juniorisopimukset, josta saa rahan verrattavaa hyötyä, katsotaan sisällöistään riippumatta yliopistojoukkueissa ammattilaissopimuksiksi.

Nuorten SM-liigan pelaajat elivät arkea, joka keskittyy ruumiillisten ja henkisten taitojen kehittämiseen yksilöinä ja joukkueina. Jatkuva kilvoittelu joukkueovereiden kanssa ja muita joukkueita vastaan oli läsnä kaikessa tekemisessä. Pelaajien kehittymistä eri osa-alueissa mittaavat

lukemat olivat jatkuvasti esillä pukuhuoneissa, valmentajien kanssa käytiin kehityskeskusteluja, ja pelaajien tehopistelukset saattoi tarkistaa kuka tahansa netistä. Samoin pelaajien ikä, pituus ja paino olivat kaikille avointa tietoa pelien kokoonpano- ja pelaajatiedoissa. Niiden kehittymistä seurattiin valmentajien ja kykyjenetsijöiden parissa suurella mielenkiinnolla, mikä huvitti itseäni tutkijana, sillä Euroopan unionin kiristettyä tietosuojalainsäädäntöään henkilötietojen keräämisestä ja raportoinnista on tullut jääkiekon ulkopuolella varsinaista taidetta.

Oma kehittyminen ja sen vertaileminen muihin loivat pelaajille selvästi motivaatiota investoida jääkiekkoharrastukseen enemmän. Esimerkiksi Eppu koki jääkiekkoharrastuksestaan tulleen vakavampaa siinä vaiheessa, ”kun tajus että pärjää”. Suoritusten onnistuminen itsessään ja suhteessa muihin loi sitä positiivista palautetta, jota tarvitaan polttoaineeksi harjoittelun syntymiselle. Urheilijoiden elämänsätkä tarkastellut Mikko Piispa (2013, 26) toteaaakin urheilu-uran käännekohtaan tapahtuvan usein urheilijan pään sisällä, kun urheilija huomaa huipulle pääsemisen olevan mahdollista (ks. myös Adler & Adler 1991). Piispan mukaan tämä näyttäisi tapahtuvan teinivuosien jälkipuoliskolla. Pärjäämisen myötä omat ja muiden odotukset kuitenkin nousevat, mikä aiheuttaa toisaalta etenemistä jääkiekkouralla, mutta myös paineita pärjäämisestä ja kehitymisestä. Eppukin nukkui toisinaan huonosti heikosti menneiden pelien jälkeen, kun omat epävarmuudet jäivät pyörimään päähän.

Jokainen alle 20-vuotias suomalaisjääkiekkoilija elää unelmaansa päästessään pelaamaan ensimmäisiä miesten SM-liigaotteluitaan. Harva pelaaja kuitenkaan vaihtaa kerrasta Nuorten SM-liigasta aikuisten liigajoukkueeseen. Yleensä he päätyvät seikkailemaan saman kauden aikana Nuorten SM-liigajoukkueen, Liiga-joukkueen ja sen kanssa yhteistyötä tekevän Mestis-joukkueen välillä. Nämä vaihdokset joukkueiden välillä aiheuttivat paineita ja sopeutumisvaikeuksia pelaajissa. Yhtäältä he odottivat itseltään suorituksia, joiden kautta he näyttävät kuuluvansa parempiin peleihin. Toisaalta he kärsivät uuden joukkueen pelitaktikoista, joihin he eivät olleet tottuneet, eikä uuden valmentajankaan kanssa aina osuneet kemiat yksiin.

Pekka oli A-juniori-ikäisenä pelaajana mukana miesten liiga-joukkueen harjoituksissa ja peleissä, ja hän kuvaili epävarmuuttaan vaihtaessaan

joukkueesta toiseen sekä kamppaillessaan omien ja valmentajiensa odotusten kanssa:

Se on itse asiassa hankalampi tulla ylhäältä alas ku mennä alhaalta ylös. Et eihän se peli mitenkää niin erilaista oo ku sä meet Liigaan. Et se on semmosta vähän varmempaa ja näin, et siellä isommat jätkät tulee ja näin, mut sit ku sä meet takasin sieltä liigasta A:han [Nuorten SM-liigaan] ni sä mietit sillee, että mä oon tullu Liigasta, pitäähän mun nyt jotain todistaa ja näin, että mä oon täältä, ja sit tulee semmosia ihme ratkasuja ja oma peli kärsii ja koutsi kattoo vihasesti, ja sit oot sillee, että mitä mä nyt teen ja ei peli kulje, ja sit siinä miettii, että mitähän mä oon tehny nyt väärin.

Pekan unelmana oli pelata ammattilaisliigaa, ja siihen hän oli saanut mahdollisuuden suhteellisen nuorena. Pääsy tähän vaiheeseen oli vaatinut paljon työtä, unelmointia ja uskomista niiden tavoittamiseen. Nuoren pelaajan potentiaalisuus mutta luonnollinen keskeneräisyys verrattuna kokeneisiin pelaajiin ja toisaalta ammattilaisjoukkueen arki menestystä etsivänä joukkueena aiheuttivat Pekalle tilanteen, jossa hän pelasi ja harjoitteli toisinaan miesten mukana ja toisinaan A-juniorijoukkueessa. Hän oli selvästi innoissaan mahdollisuudesta olla osa liigajoukkuetta, ja koki A-junioreissa pelatessaan joutuvansa todistamaan, ettei kuulu enää A-junioireihin. Tuo kaikki aiheutti kuitenkin painetta omien ja toisten tavoitteiden ja odotusten ristiaallokossa, jolloin Pekan epävarmuus pelaajana kasvoi.

Joukkueiden tavoitteet ja toimintavaatimukset kasvavat siirryttäessä juniorijoukkueista kohti ammattilaisuutta. Nuorille pelaajille se näkyi nimenomaan vaatimusten kasvamisena. Pekka kuvasi tilannetta kurinalaisuuden kasvamisena, johon ei ole nuorena pelaajana välttämättä helppoa sopeutua samaan aikaan, kun pelinopeus ja vastustajien taidot kasvavat:

Mitä ylemmäs koko ajan mennää, ni sitä kurinalasempi pitää olla. Että jos vaikka tuolla liigassa menetät jossain siniviivalla [kiekon], ni siitä voi aina tulla joku maalipaikka. [. . .] Ku ekan kerran tulee joku menetys jossain, ni vaikka niinku reeneissä mikä niinku tuntuu iteltä, että ei oo ees mikään niinku paha homma, niin sit tulee joku joka koputtaa olkapäälle, että

(vetää sisäänpäin henkeä kuin pelottaisi) tossa noin jos menetät [kiekon] ni ei kyllä. Ja sit oot sillee, että sitä alkaa vähän niinku varomaan niitä tilanteita. Sit ei välttämättä ehkä uskalla pelata niin rohkeesti. Et se, et ku meet vähän niinku nuorempana tohon, ni se tavallaan niinku vähän se itseluottamus katoaa siinä. Et sinä vähän käy sillai. Mut kyllähän se tietty pitää ymmärtää, että niinku se pelin nopeus niinku kasvaa ja kaikki vastustajat paranee ja et ei siellä voi ihan mitä vaan tehdä.

Kehittymistä ja epävarmuuden katoamista ruokkivat selvästi ne tilanteet, joissa onnistumisia syntyi. Näistä ääriesimerkkeinä pelaajat kertovat tilanteista, joissa he vain reagoivat ja kaikki mitä tekee, onnistuu, ja pelin jälkeen ei muista mitä on tehnyt. Näitä tilanteita he kuvailivat *flow*-kokemuksina tai puhuivat *kuumasta pelaajasta*, jolle kaikki on hetkessä mahdollista. Niitä toimia tai taitoja, jotka johtavat onnistuneeseen suoritukseen, oli selvästi hankala kuvata sanoin.

Valmentajat ja pelaajat pyrkivät hallitsemaan kehittymisen aiheuttamia riemuja, paineita ja epävarmuuksia erilaisin keinoin. Taikauskoisuudet olivat yksi tapa, joka näkyi myös jääkiekkoilijoiden arjessa monin tavoin. Taikauskoisuudella tarkoitan tässä yhteydessä sellaista toistuvaa käytöstä, jolla pelaaja ajattelee olevan positiivista vaikutusta omaan suorittamiseensa, vaikkei varsinaista syy-seuraussuhdetta voida todentaa (Womack 1992, 192). Monet pelaajat pukivat varusteensa tai sitoivat luistintensa nauhat peliin aina tietyssä järjestyksessä. Yksi pelaaja kertoi lyövänsä mailalla aina pukukopin ulko-ovien karmeja tietyllä tavalla kulkiessaan niiden ohi peleihin. Lisäksi pelaajat saattoivat pitää pukukopissa omalla paikallaan jotain figuuria tai taikakalua, johon ei saanut koskea. Näitä tavaroita voi ajatella Lev Vygotskyn tapaan välittävinä symboleina, joiden avulla ihmiset hallitsevat tunteitaan itselleen merkittävässä tilanteissa (Holland & Valsiner 1988).

Valmentajat saattoivat myös kehottaa pienimuotoiseen taikauskoisuuteen, kuten nuori maalivahti kertoi:

Kenttäpelaajat on sanonu, että niinku puhunko niinku [maalin] tolpile mitään, et sen mä oon kuullu, että jotku oikeesti puhuuki niille, että, en tiä. Sit valmentaja on itse asiassa joskus puhu jotain niinku räpylälle

puhumisesta (naurahtaa hieman). Sille kannattaa puhua ja olla hyvä ystävä, ni tarttuu. Et seki on yks, et tollanen puhuminen tollasille, mitä nyt sanois, nii tollasille tolpile ja kaikille varusteille. [. . .] Se voi olla et se rauhoittaa ja, on vähän luottavaisempi mieli.

Valmentajat pyrkivät antamaan pelaajille keinoja epävarmuudensietoon, ja näemmä varusteille tai tolpile puhuminen voi olla maalivahtien kohdalla hyödylliseksi havaittu keino. Onkin huomattu, että pelaajan pelipaikasta aiheutuva epävarmuus ja muutoksen sietämisen tarve ovat yhteydessä pelaajien harjoittamiin taikauskoiisiin käytäntöihin (Neil 1982). Näin ollen on oletettavaa, että joukkueen suoriutumiseen hyvin kriittisesti vaikuttavat maalivahtit tarvitsevat paljon keinoja sietää suoriutumiseensa ja uraansa liittyvää epävarmuutta.

Sinänsä urheilijoiden taikauskoisuudessa ei ole mitään uutta. Tutkijat ovat huomioineet aiemminkin, että urheilijat oppivat taikauskaisia käyttäytymismalleja luottamiltaan ihmisiltä (Berger 2012; Lindström & Olsson 2015). Edelliset esimerkit ovat A-juniorijoukkueista, joissa pelaajan taikauskoisuudet eivät saa vaikuttaa joukkueen toimintaan vielä kovinkaan suuresti. Eräs maajoukkuehuoltaja kuitenkin kertoi arjesta liiga- ja maajoukkueissa, joissa pelaajien suorituksilla on huomattavasti suurempi merkitys taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti kuin juniorisarjoissa. Huoltaja on heitellyt uransa aikana pelaajille juomapulloja erilaisilla tavoilla, kerinyt teippirullista useita kerroksia teippiä pois ennen sen antamista pelaajalle, asetellut pelipaitoja pelaajien haluamiin asentoihin pukukopeissa ja tehnyt muita kikkoja taatakseen pelaajien mielenrauhan tärkeissä peleissä.

PÄÄTÖKSET KEHITTÄMISEN JA PELUUTTAMISEN TAUSTALLA

Tutkimuskirjallisuudessa harvoin muistetaan, että pelaajan kehittämisestä ja kykyjen tunnistamisesta vastaavat ihmiset, jotka myös pyrkivät kehittymään ja etenemään urallaan itse. Eräs nuorten SM-liigan valmentaja totesikin jokaisen joukkueen toimivan myös valmentajan käyntikorttina, mikä

vaikuttaa siihen, että joukkueiden voittaminen voi muodostua toisinaan yksilöiden kehittämistä tärkeämmäksi. Saman näkemyksen jakoi myös erään Nuorten SM-liigajoukkueen huoltaja, joka kertoi usein huomaavansa, etteivät valmentajat pysty aina ajattelemaan yksilöiden parasta, koska joukkueidenkin tulee voittaa, jotta valmentajatkin voivat edetä urallaan.

Valmentajien korkea koulutustaso on nähty suomalaisen jääkiekon menestystekijänä (Jokisipilä ym. 2018, 164–168). Tähän tutkimukseen haastatteluin osallistuneet viisi valmentajaa, joista osan työtä havainnoin lukuisia kertoja myös harjoituksissa ja peleissä, olivat pedagogisesti koulututtuneita. Osa oli liikuntatieteiden maistereita; osalla oli taustalla liikunnanohjaaja- ja valmentajakoulutuksia. Osa toimi nuorten SM-liigajoukkueissa; osa samojen organisaation liigajoukkueissa. Organisaatioiden toimintatavoista ja valmentajien puheista huomasin, että Nuorten SM-liigajoukkueet toimivat nuorisourheilun ja ammattiurheilun taitteessa, mutta reilusti vielä nuorisourheilun puolella. Suomalaisessa urheilupedagogiikassa on kuljettu muun pedagogiikan tavoin sen ajatuksen ympärillä, että jokaisella on oikeus kehitykseen omalta tasoltaan. Yksilöllisen kehityksen laaja-alainen tukeminen ja myönteisten liikuntaelämysten tarjoaminen ovat olleet koululiikunnan keskiössä jo useamman vuosikymmenen ajan, jolloin laji- ja motoristen taitojen kehittyminen ovat olleet vain yksi osa liikuntatunteja (Lyyra 2013, 37).

Nuorten SM-liigajoukkueissa laji- ja motoristen taitojen kehittyminen ja kehittäminen ovat keskiössä ja joukkueissa harjoitetaan vahvasti kilpaurheilua. Silti nuorten valmentajat kokivat myös tärkeänä, että pelaajat voivat kehittyä ilman liiallisia paineita. Juniorijoukkueissa sai vielä olla keskeneräinen ja epäonnistuaakin. Nuorten SM-liigassa valmentanut maalivahtivalmentaja kertoi suhtautumisestaan niihin peleihin, kun maalivahdeilla ei mene kaikki aivan toivotun mukaisesti:

Mä yritän suhtautua heikompiin peleihin kuin ihan mihin tahansa muuhun. Että ne ei oo mitenkään epänormaalimpia asioita kuin mitkään muutkaan, tai pelottavampia. Et tavallaan tehdään siitä niinku hyväksyttävää, ollaan ihmisiä kaikki, kaikki epäonnistuu silloin tällöin, et tavallaan sitä kautta vähentämään sitä epäonnistumisen pelkoa ja sit sitä kautta lisäämään sitä suoritukseen, että tajuaa, että eihän mulla tässä oo

mitään hätää, että mua ei niinku ammuta tai ristiinnaulita tänne vaikka mä jotain hölmöilisinkin tässä näin.

Liigajoukkueiden valmentajat sen sijaan kamppailivat sen todellisuuden kanssa, että joukkueiden on pärjättävä, eikä yksilöiden epäonnistumiseen ole samalla tavoin varaa kuin Nuorten SM-liigassa, kuten miesten SM-liigan maalivahtivalmentajan haastattelusta voi huomata:

Anna-Liisa: Jos katotaan tota liigavaihetta, niin sä puhut siitä, että miten saadaan parasta irti, ni onks siinä vielä semmonen ajatus, että kehitetään sitä yksilöäki vai yritetäänkö siinä tähdätä niinku selkeesti voittoon ja sillä siisti?

Valmentaja: (Hymähtää ja pitää pitkän tauon) No nyt sä oot siinä kysymyksen äärellä just mitä me tuolla ollaa pohdittu kovasti. Mä haluan olla itse siinä kiinni, että meidän on pakko pystyä kehittämään. Niin nuoria pelaajia tulee siihen sarjaan, et ei me voida olettaa et ne tulee valmiina. [. . .] Sillon kun mä oon tullu A-junnuihin [Nuorten SM-liigaan] valmentamaa apuvalmentajaks, kävin kesällä tutustumassa [miesten] liigajoukkueen kesäharjotteluun, ja mähän olin silloin ihan isoin silmin, ku mä olin niin kikseissä vielä siitä, että mä olin päässy niinku siihen A-junnujen valmennusporukkaan mukaan, ja sitä mä olinkin yhtäkkiä kattomassa niitä liigareenejä, ni kyllä mulle oli, mä muistan sen vieläki, et mulle oli shokki, ku heti ku se reeni oli reennattu ja jäin vähän juttulemaa niiden valmentajien kanssa, ni se vastaus oli, et täällä on ihan turha yrittää kehittää yhtään mitään, et tässä pitää saada ukot vaa tikkii, sit pitää pelaajat ja voittaa niillä mitä on, et et sä täällä enää kehitä mitään. Ni sanotaanko, et mä en oo vieläkään niinku ratkassu tota et mikä se kysymys lopulta on, mut en oo, et jos siihen luovuttais sinne alle et ei pystyis kehittää kaksikymppistä pelaajaa liigassa, ni sitte en halua kyllä työskennellä tossa, ni sitte kyllä menee pohja siltä omalta työltäkin. Mut vaatimukset ja paineet, että missä ne tehdää ja millon ne tehdään, millä tavalla, minkä kustannuksella, ni ne on vaa aika kovaa touhua siinä sitte.

Miesten SM-liigan valmentajan puheesta huomaa, että siirtyminen ammattilaisjoukkueisiin on sekä pelaajille että valmentajille siirto ajatusmaa-

ilmasta toiseen. Juniorijoukkueessa yksilön ja joukkueen kehittäminen on vielä keskiössä, kun taas miesten ammattilaisjoukkueiden päätehtävänä on toteuttaa voittavaa jääkiekkoa.

Valmennustutkimuksissa on jo pitkään tunnistettu se, että vallalla on keskeinen paikkansa valmentajien ja urheilijoiden valmennussuhteissa (esim. Jones, Armour & Potrac 2002; 2004). Valta-asetelmia syntyy myös siitä, että valmentajilla on roolinsa vuoksi oikeus määrätä urheilu-uraa keskeisesti vauhdittavia tai hidastavia resursseja. Tätä valmennussuhteiden valta-asetelmaa kutsutaan positionaaliseksi vallaksi (Jones ym. 2004, 153), ja sama asetelma syntyy myös urheilutoimenjohtajien ja pelaajien välille. Kaikille halukkaille ei ole tilaa joukkueessa tai pelaavassa kokoonpanossa. Samaan aikaan toiset pelaajat saatetaan siirtää jopa parempiin harjoitteluolosuhteisiin kehittymään ja esittelemään osaamistaan. Kilpaurheilutoimintaa harjoittavat Nuorten SM-liigajoukkueet valitsevat riveihinsä parhaat ja potentiaalisimmat pelaajat kullakin hetkellä, ja näitä valintoja koordinoivat ennen muuta valmentajat. Valmentajat tekevät kokoonpanoon liittyviä rajauksia läpi kauden. Pelaavan kokoonpanon julkistaminen, joka jättää osan pelaajista niin sanottuun popcorn-katsoomoon, on valmentajille kuitenkin huomattavasti helpompaa kuin joukkueiden muodostaminen, jolloin edes aiemman kauden kaikki pelaajat eivät mahdu joukkueeseen. On ymmärrettävää, että nämä prosessit ovat rankkoja myös valmentajille.

Urheilutoimenjohtajat tekevät päätöksiä sekä Nuorten SM-liigajoukkueen että sen emoyhtiön pelaajien rekrytoinnista urheiluviihteen ja menestyksen näkökulmasta. Rekrytoinneissa on aina myös taloudellinen ulottuvuus. Yksi urheilutoimenjohtaja selvensikin talouden osuutta pelaajien kehitystyössä mainitsemalla, että ”hyvä urheilu ja hyvä talous kulkee aina käsi kädessä”. Tässä näkemyksessä hyvä urheilu tarkoittaa sitä toimintamallia, jossa tuotetaan voittavia yksilöitä ja joukkueita, jotka houkuttelevat paikalle maksavaa yleisöä ja yhteistyökumppaneita. Menestystä on hankalaa tuottaa vähillä resursseilla.

Urheilutoimenjohtaja kuvasi työtään seuraavasti:

Lahjakkuuden tunnistaminen on yksi suurimpia haasteita tässä koko urheilutoiminnassa. Kyvykkyys on eri asia, ja kyvykkyyttä pystyy arvoi-

maan, ja siellä onkin joka [peli-]ilta kolme ja puoli tuhatta kriitikkoa ja arvioijaa ja iloitsijaa ja murehtijaa että mikä sen illan kyvykkyys on, eli tämän hetken kyvykkyytähän on helppoa arvioida. Mutta ammattilaiset yrittävät kovasti opetella arvioimaan potentiaalia, joka on ihan eri asia. Mun tehtävänä on käyttää kaikki kiekkokokemus, että mä näkisin ympärilläni potentiaalia valmentajissa, potentiaalia pelaajissa, arvioisin ihmisten kehittymismahdollisuuksia. [. . .] Se on mielenkiintoista kuinka helposti se unohtuu, että kuinka hirveä määrä siihen on vaadittu työtä, mitä ne lätkänpelaajat sillä hetkellä osaa ja mihin ne kykenee. Se on jäävuoren huippu, mitä ihmiset tulevat katsomaan, ja hyvä niin, sen kuuluukin olla; se on urheiluviihdettä, eli me kilpaillaan teatterin, leffan ja jonkun muun kanssa siitä jakkarasta sinä iltana.

Urheilutoimenjohtaja myös totesi, ettei ammattipelaajan polku ole useinkaan suoraviivainen, vaan vielä ikävuosien 18–20 välilläkin voi tulla ”pomppu eteenpäin”, joka johtaa lopulta ammattilaiskentille. Hän kuitenkin näki, että 20-vuotiaalla pelaajalla pitäisi alkaa olla jo omistajuus omasta urheilijanurastaan, jolloin motivaatio harjoitteluun ja kehittymiseen tulee pelaajalta itseltään. 17-vuotiaalta pelaajalta hän ei vielä tätä välttämättä odottanut.

Seurasinkin mielenkiinnolla myös sellaisen pelaajan urapolkua, jota vielä 18-vuotiaanakin pidettiin joukkueessa mukana monenlaisin motivaatiokeinoin, kuten pelaajasopimuksin, puhutteluin, kannustuksin. Sekä Nuorten SM-liigajoukkueen valmentaja että ilmeisesti myös organisaation urheilutoimenjohtaja näkivät pelaajan niin potentiaalisena, että he suorastaan raahasivat kyseistä pelaajaa kehityspolulla mukana. Pelaaja ei välttämättä ilmestynyt kaikkiin harjoituksiin tai ollut niissä motivoituneimmillaan, mutta hänessä nähtiin paljon potentiaalia. Samalla hän kuitenkin vie jonkun motivoituneemman mutta vähemmän potentiaalisen pelaajan paikan joukkueesta.

Päävalmentajalle pelaajan potentiaali tarkoitti esimerkiksi sitä, että pelaaja tekee kentällä usein oikeita asioita, muttei ole vielä millään tavalla valmis paketti. Nuorten SM-liigajoukkueen päävalmentaja kertoi esimerkiksi pelaajasta, joka pelasi hänen joukkueessaan vasta 15-vuotiaana, mutta oli poikkeuksellinen taidoissaan ja pelirokkeudessaan monessa

mielessä. Samalla hän teki kentällä niin paljon virheitä, että valmentajan oli käännettävä katseensa usein muualle, jottei näkisi mitä siellä tapahtuu. Näiden pelaajien vuoksi pelejä sekä voitetaan että hävitään, mutta myöhemmin näistä pelaajista voi syntyä kehitystyön myötä niitä avainpelaajia, joiden avulla pelit ratkeavat oman joukkueen hyväksi tai jotka tuottavat pelaajamyyntien kautta taloudellisia voittoja organisaatiolle. Jos kuitenkin pelaaja ei tule kehittymään siihen suuntaan, että virheet vähenevät, ei hänellä ole tulevaisuutta ammattilaisena: ”kukaan ei halua omistaa pelaajaa, joka kusee omaan murokuppeihinsa”, valmentaja totesi. Päävalmentaja myös myönsi, että joutuu käymään itsensä kanssa jatkuvasti keskustelua siitä, kuinka paljon hän voi sietää nuoria ja hyvin raakilemisiä pelaajia joukkueessaan ja pelaavissa kokoonpanoissaan vain siksi, että voisi kehittää heistä tulevaisuuden huippuja. Valmentajalla on suuri valta rakentaa sitä asenneilmastoa ja tehdä niitä valintoja, joissa yksilöiden kehitystyö tapahtuu. Samalla hän kuitenkin luo myös itselleen uraa menestyvien joukkueiden kautta, eikä sellaisella valmentajalla ole sijaa kilpaurheiluorganisaatioissa, jonka joukkue häviää illasta toiseen.

Valmentajien kyvykkyydestä luoda voittavia joukkueita todellakin puhuttiin silmäätekevien keskuudessa jonkin verran. Erään kerran esimerkiksi Pohjois-Amerikan ammattilaisjoukkueiden kykyjenetsijät seurasivat Nuorten SM-liigapelaajien turnausta ja keskustelivat valmentajasta, joka oli onnistunut tekemään kykyjenetsijöiden samaan aikaan ihmettelemästä pelaajamateriaalista suhteellisen hyvin pärjäävän joukkueen. He eivät olleet vakuuttuneet kyseisen joukkueen pelaajien potentiaalista tai kurinalaisuudesta, mutta silti joukkue pärjäsikin sarjassa hyvin. Kykyjenetsijöiden mukaan se oli päävalmentajan hyvyttä. Näin valmentaja rakensi itselleen mainetta samalla kun hän kehitti joukkueellista pelaajia.

Vaikka joukkueet rakennetaan järkeä ja intuitiota kuunnellen, on joukkueiden rakennus- ja kehitystyö emotionaalisesti rankkaa valmentajille. Haastattelemani Nuorten SM-liigajoukkueen päävalmentaja kertoi, että joukkueessa on aina kourallinen pelaajia, joista on helppo sanoa, että he ovat varmasti joukkueessa. Hän lisäsi, että hankalimpia tapauksia ovat ne pelaajat, jotka ovat joko rajatapauksia, tai eivät saa paikkaa tietyn pelipaikan ruuhkaisuuden vuoksi. Haastattelun aikaan valmentaja oli tehnyt esimerkiksi päätöksen maalivahdin pudottamisesta joukkueesta,

vaikka maalivahti oli pelannut loistavan kauden. Valmentaja ei kuitenkaan kokenut, että kyseinen nuori maalivahti tulisi tekemään uraa kyseisen organisaation Liiga-joukkueessa, minkä vuoksi häntä ei kannattanut pitää organisaatiossa kasvamassa. Valmentajan mukaan pelaajille pitää rehellisesti kertoa siitä, jolleivät he voi jatkaa joukkueessa. Hän myös koki, että pelaajat ovat tässä ikävaiheessa jo nähneet sitä paljon, että ”vierestä lähtee pelaaja pois”, jolloin he osaavat suhtautua paremmin myös silloin, jos he itse joutuvat tekemään tilaa muille. Silti pelaajat lähtevät kuitenkin usein pettyneinä näistä hänen henkilökohtaisista palavereistaan, joissa hän kertoo pelaajille kahden kesken, mitä suunnitelmia hänellä on heidän varalleen tulevaksi kaudeksi.

Toinen Nuorten SM-liigajoukkueen valmentaja kuvaili antavansa vastuuta päätöksistä myös pelaajille, jolloin he voivat ottaa urapolustaan omistajuutta:

Jos on sellanen rajapelaaja, ni kysyisin, että kumpi sulle itselle tuntuis paremmalta, että onko se päästä tähän alueen ykkösjoukkueeseen ja siihen kovempaan harjoitteluun vaikka on pienempi rooli, vai onko se tärkeempi päästä siihen isompaan rooliin. Tai ainakin heitän sen, et miten se on ite sen ajatellu. Kyllä sen pohjalta sitä voi aatella, että jos pelaaja sanoo, että hän haluaa ehdottomasti tähän kovempaan joukkueeseen, ihan sama mikä rooli, ja hän on valmis sen tekemään ja ottamaan vastaan, ni se on mulle myös helpompi pelaaja, että sitte minä tiiän, että jos se ei pelaa ni sitte ei pelaa. [. . .] Että ei se mee mun mielestä niin, että absoluuttisesti parhaat pelaajat on meillä, vaan ne ketkä on sopivimpia. Ja se on minun tapa toimia, mut se pitää sanoa face-to-face [. . .] et tehdään niin, että sä olet nyt tuossa toisessa joukkueessa ja on se iso rooli, ja katsotaan miten se lähtee siitä kehittymään.

Valmentajien tehtävänä on näin ollen sekä kehittää pelaajien osaamista että hallita heidän odotuksiaan. Toisilla pelaajilla on isompi rooli joukkueessa kuin toisilla, ja silti joukkueessa on oltava aina myös pelaajareserviä, eli niitä harjoittelijoita, jotka eivät kuitenkaan välttämättä pelaa peleissä. Harjoittelualueen kärkijoukkueessa on pelaajalle taloudellisesti kannattavaa, koska harjoitusmaksut ovat todella pieniä. Samalla kuu-

luminen alueen kärkijoukkueeseen oli pelaajille symbolisesti tärkeää. Silti ne pelaajat, jotka seurasivat pelejä pääsääntöisesti katsomosta – tai maalivahtin tilanteessa vaihtoaitiosta – odottivat kovasti sitä hetkeä, että pääsisivät näyttämään taitonsa pelaavassa kokoonpanossa. Pelit ovat tärkeä osa kautta, ja reservipelaajilta jäävät myös pelimatkat tekemättä. Nämä pelaajat puhuivat paljon niistä peleistä, joihin he pääsivät mukaan. Vastaavasti he olivat hyvin pettyneitä, jos eivät kyenneet tuolloin parhaampaansa. Se tarkoitti sitä, ettei uutta peliä ollut vähään aikaan tiedossa. Näiden odotusten hillitsemisen vuoksi eräs valmentaja kertoikin lupaavansa pelaajille aina mahdollisimman vähän.

JÄRKI JA TUNTEET

Muutaman ammattilaisen kehittäminen vaatii joukkueellisen motivoituneita pelaajia, jotka jaksavat uskoa unelmiinsa jääkiekkoammattilaisuuden saavuttamisesta, vaikka se näyttäisi hyvin epätodennäköiseltä. Voittavien joukkueiden rakentaminen ja potentiaalisten yksilöiden kehittäminen tarkoittavat monille sitä, että he joutuivat etsimään itselleen uuden joukkueen kauden loputtua. Silloin, kun pelaaja oli liian vanha pelaamaan Nuorten SM-liigajoukkueessa ja joutui lopettamaan joukkueessa siitä syystä, pelaajat puhuivat tilanteesta *eteenpäin menemisenä*. Varsinaisesti pelaaja ei aina mennyt jääkiekkourallaan eteenpäin, koska ei saanut välttämättä paikkaa miesten Mestis- tai Liiga-joukkueesta. Jos taas pelaaja joutui etsimään itselleen uuden joukkueen siinä vaiheessa, kun hän olisi halunnut ja olisi voinut yhä ikänsä puolesta jatkaa, oli kyseessä *tippuminen joukkueesta*. Jokavuotinen joukkueiden muodostus oli pelaajille niin arkista, etteivät he kokeneet tarpeelliseksi ottaa toistensa tunteista vastuuta. Keskustelin pelaajien tunteista Joonaksen kanssa siinä vaiheessa vuotta, kun joukkuetta taas muodostettiin uudestaan. Joonas tiesi, että hänellä oli pelaajana paljon hyviä vaihtoehtoja tarjolla, mutta osalle kevät jäi joukkueessa viimeiseksi. Joonaskaan ei kokenut muiden epävarmuutta tai huolta omakseen:

Joonas: Ei se nyt mun ongelma oo ketkä tippuu! (nauraa) Henkilökoh-
tainen helvetti se on sitte jos!

Anna-Liisa: Mut miltä se tuntu istua siel katsomossa toissapäivänä niitten
pelaajien kanssa jotka...

Joonas: No siis nehän on niitä vanhempia, jotka joutu pois, et eihän ne
nyt ikinää.

Anna-Liisa: Mut onhan se nyt niilleki varmaa aika kova paikka, vai
onks se?

Joonas: No eihän se nyt, menee eteenpäin vaa, ei se nyt varmaa sillee.

Anna-Liisa: Mitä se tarkoittaa et menee eteenpäin?

Joonas: No menee johonki toisee joukkueeseen.

[. . .]

Anna-Liisa: Mut eihän se nyt niin iisi juttu oo vaihtaa vaan joukkuetta?

Joonas: No eihän se oo!

Vaikka Joonaksen kommentti tippuneista ja eteenpäin menevistä pelaajista huokuu kylmää rationaalisuutta, myönsi hän toisessa haastattelussa epävarmuuden ja epätietoisuuden olevan pelaajille raskasta: ”Kaikkihan tietenkin miettii sitä. Onhan se joilleki oikeesti aika vaikeekin tilanne. Kyllä mä tiedän tosta. Ketkä ei tiää, mihin ne menee ens kaueks, ni ne on varmaa oikeesti aika niinku, vaikeeta.” Joonas kertoi joukkuelaisten spekulointeen urasuunnitelmistaan kauden viimeisen ottelun jälkeen bussissa. Muiden pelaajien mukaan joukkuelaiset keskustelivat aika vähän keskenään. Näin kuitenkin tilanteita, joissa pelaajat keskustelivat uransa tärkeissä taitekohdissa puhelimitse agenttiansa kanssa mahdollisuuksistaan ja suunnitelmistaan. Näin ollen ammattimaisesti toimivissa juniorijoukkueissa pelaajien urapolkuihin liittyvä pettymysten ja epävarmuuksien käsittely on jätetty monelta osin pelaajien palkkaamien yksityisten pelaaja-agenttien tehtäväksi. Näin ollen nuorisourheilun viimeinen vaihe on jääkiekossa jo selvästi neoliberalistiselle toimintalogiikalle (Gershon 2011; Coakley 2011a) perustuvaa: Vastuu pelaajan kehittymisestä ja sen aiheuttamista tunteista on viime kädessä yksilöllä itsellään, ja pelaajaa pidetään joukkueessa niin pitkään, kun hän selvästi hyödyttää joukkuetta.

Lätkäjoukkueet elivät tässä hetkessä tai katsoivat enintään eteenpäin. Siinä vaiheessa, kun pelaaja ei enää ollut joukkueen listoilla, ei hän

myöskään kuulu joukkueen palveluiden piiriin. Pukukoppien numeroyhdistelmien vaihto tapahtui yllättävän nopeasti sen jälkeen, kun uusi joukkue nimettiin. Vanhoille pelaajille ei jäänyt paljoakaan aikaa käsitellä tunteitaan vanhojen joukkuelaistensa kanssa hallilla, kun uusille pelaajille piti tehdä konkreettisesti tilaa. Vanhoille pelaajille ei myöskään pidetty mitään läksiäisiä, vaan kauden päätteeksi olivat pelaajien ryypäjäiset ja joukkueen virallinen kaudenpäättäjäinen, jotka järjestettiin vielä siinä vaiheessa, kun uutta joukkuetta ei ollut nimetty. Joukkueilla ei ole sellaista henkilökuntaa, joka hoitaisi pelaajien tunteita siinä vaiheessa, kun hän ei ole enää joukkueessa, vaikka nuo tunteet olisivat syntyneet joukkueen toiminnan seurauksena. Jääkiekkjoukkueessa eletään suurista tunteista, mutta vaikeiden tilanteiden keskellä odotetaan järjen äänen voittavan – siitäkin huolimatta, että monelle kauden päätteeksi tulevat uutiset tietävät jääkiekkoilijauran loppumista.

JÄÄKIEKKOILIJAN KALENTERI PELIKAUDELLE

Kolme tähän tutkimukseen osallistunutta 18–19-vuotiasta Nuorten SM-liigan ja yksi Nuorten Mestiksen pelaaja piti tutkimusryhmämme pyynnöstä kuukauden ajan kirjaa omasta päivärytmistään strukturoidulle kalenterilomakkeelle. Ajankohta oli vuoden alkupää, ja pelikausi oli pelaajilla aktiivisimmillaan. Lomakkeessa oli kellonajat vuorokaudeksi riveissä ja erilaisia arkeen liittyviä toimintoja sarakkeissa. Pelaajien tehtävänä oli rastitella kalenteria joka ilta sen mukaan, mitä he olivat päivän aikana tehneet. Toisinaan he myös kirjoittelivat päivänsä sisältöjä kalenteriin, jotta saimme tarkemmin selville heidän päivänsä kulkua. Pelaajat lähettivät kuvan kalenteripäivästään Whatsappin kautta minulle.

Joonaksen kalenteripäivä on hyvin tyypillinen arkipäivä nuorelle pelaajalle:

Kello	harjoittelu	ruokinta	lepo	kaverit	perhe	media	koulu	muuta
06:00-07:00								
07:00-08:00								
08:00-09:00		Arvoitus	Heritys					
9:00-10:00	Juonokirja Arvoitus							
10:00-11:00	Veritesti	Lounas koulussa					Uutiset Koulun	
11:00-12:00							Uutiset 12-14	
12:00-13:00							Uutiset 15-17	
13:00-14:00							Pöytäkirja	
14:00-15:00							Pöytäkirja	
15:00-16:00		Välipöytä					Koulu	
16:00-17:00							Seuran viikko	
17:00-18:00	Pöytäkirja							
18:00-19:00	Jä + Jäsenkassa							
19:00-20:00	Arvoitus + loppu arvoitus							
20:00-21:00		Pöytäkirja						
21:00-22:00								

Kuva 3a. Pelaajan arkipäivä.

23:00-22:00				Sisäilma				
22:00-21:00				Sisäilma				
21:00-20:00				Sisäilma				
20:00-19:00				Sisäilma				
19:00-18:00				Sisäilma				
18:00-17:00				Sisäilma				
17:00-16:00				Sisäilma				
16:00-15:00				Sisäilma				
15:00-14:00				Sisäilma				
14:00-13:00				Sisäilma				
13:00-12:00				Sisäilma				
12:00-11:00				Sisäilma				
11:00-10:00				Sisäilma				
10:00-09:00				Sisäilma				
09:00-08:00				Sisäilma				
08:00-07:00				Sisäilma				
07:00-06:00				Sisäilma				
06:00-05:00				Sisäilma				
05:00-04:00				Sisäilma				
04:00-03:00				Sisäilma				
03:00-02:00				Sisäilma				
02:00-01:00				Sisäilma				
01:00-00:00				Sisäilma				

Kuva 3b. Pelaajan arkipäivä.

Päivän aikana oli kahdet jääharjoitukset, joissa oli myös voimaharjoittelua ja verryttelyä. Koulussa Joonas kävi parin tunnin verran, minkä lisäksi päivää rytmittivät syöminen, tyttöstävän tai kavereiden kanssa vietetty aika, median seuraaminen puhelimen kautta sekä lepo. Kuten Joonaksenkin kalenterista huomaa, koulussa varmasti yhtä tärkeää kuin opiskeleminen oli hyvän ja ilmaisen lounaan saaminen treenipäivän keskellä. Pelipäivät

näyttivät kalentereissa sikäli erilaisilta, että varsinkin vieraspelipäivinä iso osa päivästä kului bussimatkustamiseen, eikä pelipäivinä muutenkaan keskitytty edes arkena juurikaan koulunkäyntiin. Vapaapäiviä jääkiekosta ja koulusta oli harvoin, mutta jos niitä oli, täyttyivät ne kavereiden kanssa vietetystä ajasta, ja myös nukkumaan käytiin selvästi myöhemmin.

Pyysin Mikaa pitämään erikseen vielä harjoituspäiväkirjaa, johon hän kirjoitti tuntemuksiaan eri viikonpäiviltä illan päätteeksi. Harjoituspäiväkirjan pitäminen oli tutkimukseen osallistuneille jääkiekkoilijoille vieras tapa miettiä omia kokemuksia harjoituskaudella, eikä Mikakaan muistanut pitäneensä harjoituspäiväkirjaa aikaisemmin. Ajattelin kuitenkin, että pääsen sitä kautta käsiksi niihin tuntemuksiin, joita intensiivinen harjoittelu arjessa herättää. Kun Mika kiikutti harjoituspäiväkirjan minulle, pyysin häntä vielä piirtämään kuukausikalenterin, jossa olisi ”semmoinen määrä treeniä ja pelejä, mikä sun mielestä ois kaikkein paras”. Mika piirsi kalenterin, jossa maanantaina, tiistaina, torstaina ja perjantaina on harjoituksia, keskiviikkona vapaata tai peli, lauantaina peli ja sunnuntaina vapaata tai omatoimista treenaamista, ellei ole peliä.

Kuva 4. Pelaajan kuukausi.

Kävimme harjoituskalenteria ja kuukausikalenteria yhdessä läpi nauhurin tallentaessa vieressä keskusteluamme. Mikan piirtämässä kalenterissa oli harjoituksia liki joka päivälle. Suunnittelemaansa kalenteria noudattamalla hän harjoittelisi mielellään läpi kauden. Jokaiseen harjoitukseen kuului Mikan suunnitelmassa sekä jäällä tapahtuvaa harjoittelua että fysiikkatreeniä (voima- ja liikkuvuusharjoittelua) jään ulkopuolella. Mika koki, ettei kahta perättäistä vapaapäivää tarvita, varsinkaan jos tykkää harjoitella yhtä intensiivisesti kuin hän. Kuitenkin samaan aikaan hänen treenipäiväkirjassaan luki monen päivän kohdalla kaiken sen innostuneisuuden ja pelitappioista aiheutuneen turhautuneisuuden lisäksi myös ”väsyttää”.

Anna-Liisa: Mites ku mä luin tätä [sun treenipäiväkirjaa], ni täs luki ”väsyttää” aika monessa kohassa?

Mika: Joo, ku mul tulee aika huonosti nukuttuu noita öitä. Et en tiä mistä se johtuu. Ainaki yks kausi oli sillee et kävi kroppa niinku vielä kierroksilla välillä, että ei saanu unta, että sit on tietenki siinä koulupäiviä, jotkut on vähän pidempiä koulupäiviä ja jotkut vähän lyhyempiä. Sitte kun vähänki unohtaa syyä ni se alkaa väsyttää sitte aika paljon.

Anna-Liisa: Tota, onks se silleen helppoa puhkasta tohon päivään niitä hetkiä, että muistaa syyä ja levätä tarpeeks?

Mika: No kyllä nyt suurimmaks osaks, mutta ainahan tulee poikkeuspäiviä, millon tapahtuu jotain erikoista ja jostain syystä jää asiat vähän puolitiehen.

Mikan suunnittelema harjoituskalenteri mukaili suurelta osin heidän joukkueensa omaa harjoituskalenteria. Hän oli tottunut harjoittelemaan paljon ja oli selvästi omaksunut valmentajien näkemyksen siitä, kuinka jääkiekkoilijan kuuluu tässä elämänvaiheessa harjoitella. Tämä oli tyyppillistä muillekin tutkimuksen pelaajille. Mikan puhe oli malliesimerkki Michel Foucault’n (2010, 182–195) teorioissa esiintyvistä normalisoivasta hallinnasta, joka nuorten jääkiekkoilijoiden kohdalla tarkoittaa valmentajien näkemysten omaksumista hyvistä harjoittelukäytännöistä suhteellisen kriittikittömästi. Nuoret jääkiekkoilijat olivat oppineet käsityksen ja mallin siitä, mitä ja miten heidän tulisi olla ollakseen potentiaalisia ammattijää-

kiekkoilijoita (ks. Alhanen 2007, 143–144). Näin ollen valmentajien valta ei ollut rajoittavaa vaan tuottavaa; se tuotti tietynlaisella harjoitusasenteella varustettuja pelaajia, jotka olivat kuuliaisia sille harjoittelusysteemille, jolle he olivat altistuneet. Pelaajat olivat omaksuneet vapaaehtoisesti valmennusopille kuuliaisen puhutavan ja harjoitusmallin, jossa suhde omaan harjoitteluun muodostui valmentajan näkemyksiä mukailemalla.

Mikan näkemyksissä esiintyy mielenkiintoinen ristiriita hyväksi ajatellun harjoitusmäärän ja ruumiinkokemusten välillä. Toisaalta Mika oli valmistautunut harjoittelemaan ja pelaamaan paljon kokien valmentajien luoman kausi- ja viikkosuunnitelman itselleen sopivana. Samalla hän ei selvästikään ehtinyt palautua kaikista harjoituksista ja peleistä kunnolla. Ruumis jäi joskus iltaisin ylikierroksille, eikä uni meinannut tulla. Samoin tekemättömät koulutyöt saattoivat jäädä Mikan päähän kummittlemaan, kun arki oli kaikinensa kiireistä. Into harjoitella ja pelata teki hänestä kuitenkin valmentajien silmissä ihanteellisen pelaajan. Ilmeisesti yksin elävälle Mikalle myös riittävän ravinnon tuottaminen kiireisen arjen keskellä oli hankalaa. Kävimmekin usein Mikan kanssa yhdessä syömässä, kuten myös muiden jääkiekkoilijapoikien. Varsinkin yksin asuvat pelaajat hyödynsivät kaupunkiansa ravintolapalveluita verrattain usein, mikä on ymmärrettävää, jos pyrkii syömään Mikan tavoin kolme lämmintä ateriaa päivässä. Jos olimme yhdessä jossain tutkimukseen liittyvässä tapahtumassa, saattoivat pelaajat muistutella minua siitä, että heidän on syötävä riittävästi ja usein. En varmasti olisi itse ymmärtänyt huomioida ruokailemista yhtä merkittävänä arjen osa-alueena, kuin mitä se näille pojille oli. Samoin Whatsappin kautta tulleet arjen kuvat sisälsivät paljon erilaisia ruoka-annoksia, kuten Joonaksen lähettämä kuva hänen kotona tekemästään kanakastikkeesta tai Jeren ja Miikan lähettämä kuva ravintolan pizzasta.

Riittävä ravinnonsaanti oli pelaajilla selvästi asia, johon oli keskityttävä päivittäin aivan eri tavoin kuin mihin olin itse tottunut. Eräs loukkaantumisen vuoksi harjoittelusta taukoa pitänyt pelaaja kertoi, että loukkaantumisessa oli se hienous, ettei tarvinnut koko ajan yrittää syödä. Jos katsoi kelloa ja oli lounasaika, saattoi jopa jättää syömättä, kun ei ollut pakko mättää 4000–5000 kaloria päivässä, mitä pelaaja olisi muuten yrittänyt tavoitella ruokavaliollaan aktiivisimpien päivien aikana. Näin ollen syömisen pakko rytmitti pelaajien päivää ja oli huo-

Kuvat 5 ja 6.
Ruuanlaittoa kotona ja
ruokailua pitseriassa.

mioitava aikataulutuksessa. Lisäksi jatkuva ruokaileminen vaikutti siten, että pelaajilla ruokaan kuluvan rahan määrä oli kaksinkertainen urheilua harrastamattomiin nuoriin verrattuna, mikä oli itsenäistyville nuorille taloudellisesti ongelmallista. Valmentajien pelaajille kirjoittamassa henkilökohtaisessa kehityskohteessa saattoi lukea yksinkertaisesti ”kotiruoan laatu ja määrä”, eikä mitään muuta.

Vaikka jääkiekkoilijoiden päivä-, viikko- ja kuukausikalenterit toistui- vat hyvin samankaltaisina aktiivisen pelikauden aikana, oli kauden selvä kohokohta se, jos joukkue pääsi pudotuspeleihin. Kauden juhla-aikaa juhliittiin erilaisin rituaalisin käytäntein, kuten pukeutumalla juhlapukuun jokaista pudotuspeliä varten. Ero tavallisiin peleihin oli ulkoisestikin huomattava, kun pelaajat normaalisti astelivat jäähallille peleihin collegeverk- kareissa, mutta tulivatkin pudotuspelien alkaessa suorituspaikalle puku päällä ja hiukset muotoiluaineilla käsiteltyinä. Joonas kuvaili perinnettä seuraavasti: ”Hieno päivä, vittu! Hieno päivä, ni silloin ollaan hienoina!” Näiden pelien arvo pelaajille näkyy Joonaksen mukaan myös fyysisessä valmistautumisessa: ”Onhan se aika kovaa latautumista siinä. Juuaan perkeleesti Redbullia ja kahvia et ollaan hereillä. Sydän lyö kahtasataa ennen ku kiekko on tippunu jäähän.”

Toki myös maajoukkuepelit ja varsinkin arvoturnaukset olivat niihin osallistuville pelaajille kauden juhlahetkiä. Samalla nämä pelit luovat suurimmalle osalle Nuorten SM-liigapelaajista kauteen noin viikon tai kahden mittaisia taukoja, jolloin pelaajilla on ainakin viikonloppuisin vapaata ja siten aikaa käydä kotipaikkakunnillaan ja tai katsastamassa kaupungin iltaelämää. Maajoukkuepelaajille nämä viikot ovat sen sijaan täyttä työtä. Eräs NHL-joukkueen kykyjenetsijä koki, että vaikka maajoukkuepelit ovat pelaajille keino olla esillä ja näyttää taitonsa kovemmassa seurassa, näkee monesta pelaajasta, että heidän kehitykselleen olisi parempi pitää lomaa lätkästä ja ajatella hetki jotain ihan muuta.

JOUKKUEELLINEN URHEILJOITA JA NUORIA

Huvinin itseäni seuraamalla joukkueiden harjoitusten aikana pelaajien ja valmentajien välistä kommunikaatiota – ja erityisesti piirtotaulutyös-

kentelyä. Kun valmentaja vihelsi pilliin ja pyysi pelaajat kuuntelemaan luokseen, polvistuvat pelaajat kaukalon laidassa olevan piirtotaulun ja valmentajan ympärille korkeaan polviasentoon puoliympyrän muotoon. Pelaajat kuuntelivat harvoin täysin, mitä valmentajalla oli sanottavanaan. Osa esitti kysymyksiä valmentajan puheen jälkeen, mutta suurin osa keskittyi kuuntelemisen sijasta omien ruumiinosiensa kaiveluun vähintään puheen puolivälistä eteenpäin. Otin erään kerran sekuntikellolla aikaa, ja minuutin kohdalla suurin osa puuhaili ja katseli jo aivan muuta kuin valmentajan selitystä ja piirrosta.

Kysyin aiheesta pelaajilta erään kerran autossa, kun olimme matkalla toiselle paikkakunnalle katsomaan jääkiekkoa:

Anna-Liisa: Kuin paljon siitä niinku prosentuaalisesti menee ohi?

Mika: No ehkä semmonen, sanotaa 85 prossaa, että, ei kyllä paljon tuu katottua sinne taululle.

Jere: Emmä tiää, se on aina se fläppitaulu, siihen ku menee, ni, ku just on ollu joku rankka reeni tai jotain, ni, ja istahat siihen ni, tota, siin alkaa vaa kattelee lamppuja ja mieltii jotain ihan... Kyllä vähän riippuu päivästäki.

Teemu: Välillä kyllä.

Jere: Joinaki päivinä menee kaikki ohi vaa.

Teemu: Välillä siihen menee kattomaa, ja sit mieltii, että nii joo, mä olin reeneissä.

[Kaikki alkavat nauraa kovaan ääneen.]

Anna-Liisa: Se on mulle aina mysteeri, et miten kuitenkin kun teijän ”naps” (sormien napsautus) pitäis olla siellä kentällä, ni sit te suunnilleen kuitenkin osaatte tehdä sen, mitä se on selittäny, ehkä.

Jere: Liukuu vaa siellä kentällä ja kattoo mitä muut tekee.

[Koväänistä naurua.]

Teemu: Nii, ja yleensä on niin paljon samoja reenejä, ni sen sitten muistaa aina.

Vaikka kaikki autossa olleista pelaajista olivat motivoituneita harjoittelijoita, eivät he aina jaksaneet keskittyä valmentajien ohjeistuksiin. Myöskään monet muut valmentajien ohjeet eivät toteutuneet pelaajien arjessa siten kuin heitä ohjeistettiin. Ruuaksi syötiin paljon pitsaa, kebabia, kanansiipiä

ja ranskalaisia, vaikka valmentaja olisi kehottanut kiinnittämään huomiota ruokavalioon. Silloin kun pelaajat olivat vapaalla harjoittelukaudesta, oltiin vapaalla ihan kunnolla – pitkälle pikkutunneille asti. Nukkumaan ei muutenkaan menty niin aikaisin kuin olisi ollut urheilemisen kannalta hyväksi.

Viittasin toisinaan näihin käytäntöihin myös haastatteluissa, eivätkä pelaajat nähneet ristiriitaa esimerkiksi ruokavalionsa ja urheilijuitensa välillä:

Anna-Liisa: Minkäslainen sun asenne on, tai mitä valmentaja sanois?

Mika: No ihan hyvä asenne on reenaamiseen.

Anna-Liisa: No entäs muuten?

Mika: No hyvä asenne urheilijanelämää kohtaan, että noudattaa ravintoa ja lepoa ja reenaamista niinku mahdollisimman hyvin.

Anna-Liisa: (Nauraan) Minkä takii aina ku mä lähen teijän kans syömää ni te vedätte jonku 25 chicken wingsiä ja randuja [ranskanperunoita].

Mikä helvetti siinä on, että onks toi sitä urheilijan asennetta vai?

Mika: (Nauraa) En tiää.

Anna-Liisa: No annas nyt tulla.

Mika: Pitäähän sitä saada paljon kaloreita. Ei kait siinä. Energiaa. Eiköhän niistä saa ihan hyvin. Kulutus on kuitenkin aika kova arjessa.

[Molemmat nauravat.]

Jääkiekkoilijoiden elämä ei ollut niin kurinalaista, että se olisi näyttäytynyt kovinkaan suurena uhrauksena verrattuna muiden nuorten elämään. Toki arki pyöri tiukasti jääkiekon ympärillä, mutta pelaajien elämään mahtui paljon muutakin kuin harjoituksia, ja treenaaminenkin tapahtui kavereiden kanssa vitsiä iskien ja yhteisolosta nauttien (ks. myös Piispa 2013, 16). Joukkueellinen kilpakumppaneita loi pelaajille motivaatiota harjoitella, mutta yhtä lailla sama porukka houkutteli heittäytymään myös vapaalle, jos siihen oli mahdollisuus. Hyvän esimerkin tasapainottelusta kurinalaisen urheilijanelämän ja vapaan nuoruuden välillä antoi erään pelaajan suhtautuminen aamupalaansa. Hän kertoi oppineensa valmentajaltaan, että kaurapuuro on urheilijalle hyvää ruokaa. Hän söikin omien sanojensa mukaan kaurapuuroa aina aamupalaksi, ja hänen vanhempansakin nauroivat hyvätahoisesti tälle valmentajan opettamalle

säntillisyydelle. Kun kuitenkin viisi pelaajaa pääsi keskenään valitsemaan aamupalatarpeensa kaupasta, ei pöytään kelvannut muu kuin muna ja pekoni. Kaurapuuro jäi siinä hetkessä taka-alalle, ja ryhmän mieli voitti kurinalaisuuden.

Valmentajtkaan eivät vaatineet pelaajia käyttäytymään aina kurinalaisten urheilijoiden – tai Kirsi Hämäläisen (2008, 90–93) tutkimuskategorisoinnein ”oikeiden urheilijoiden” – tapaan, vaan sallivat pelaajille karkit, sipsit ja limsat pelimatkojen paluuosuuksilla. Olin erään kerran luvannut järjestää muutamalle pelaajalle jotain syötävää pukukoppiin pelin jälkeen, koska olimme sopineet heidän lähtevän mukaani heti pelin jälkeen. He saivat eteensä vuoallisen lihaperunalaatikkaa, ja sanoin, etten kehdannut tilata heille pitsoja, kun valmentajakin oli paikalla. Pelaajat naureskelivat, että voiton jälkeen valmentaja sallii heille kyllä pitsatkin. Näin ollen vaikutti siltä, että pelaajat mielsivät joukkueen suoritus-tason olevan toiminnan keskiössä, mutta joukkueen pärjätessä pelaajilla oli myös enemmän vapausasteita toiminnassaan. Lisäksi joukkueiden johtohenkilöstöt auttoivat pelaajia siirtymään lomatusseksi kauden päätteeksi järjestelemällä tiloja pelaajien saunailloille, vaikka kaikki varmasti tiesivät, ettei saunailtoja vietettäisi limsamukit kädessä. Seurattuani pelaajien kurinalaista ja tavoitteellista harjoittelua, johon vaihtelua toivat fyysiset ja sosiaaliset irtiotot oikean urheilijan eetoksesta (ks. Hämäläinen 2008, 90–97) tulkitsen, että pelaajilla oli paljon erilaisia strategioita tulla toimeen kurinalaisen urheilijanelämän kanssa. Myös valmentajat jättivät näille strategioille tilaa jääkiekkoilijoiden arjessa, vaikka näistä strategioista kaikki eivät todellakaan menneet yksiin valmennusopin normien kanssa. Toisaalta tulkitsen, että vapaalle heittäytyminen kurinalaisen urheilijanelämän keskellä mahdollistaa sen, ettei nuorten pelaajien jääkiekkoiluharrastuksesta muodostu heille uhratumismuistoja siinäkään tapauksessa, että urheilijanura ei johda ammattilaiskentille.

FYYSISEN LAJIN RISKIT

Miesten ja poikien jääkiekko on monesta muusta urheilulajista poiketen fyysinen kamppailulaji, jossa toisen taitoa ja nopeutta pyritään häirit-

semään fyysisellä kontaktilla. Lajin fyysisyys luo jatkuvan loukkaantumisriskin, josta taklausten aiheuttamat aivovauriot lienevät pahimmasta päästä (Hänninen 2017). Pojille jääkiekosta aiheutuvat vammat olivat siten arkipäivää, eikä niitä kauhisteltu tai ihmetelty.

Pelien aikana maalivahti menee yleensä noin 20–40 kertaa kiekon eteen estäen sen menon maaliin. Osa kiekkoista tulee reilusti yli 100 kilometrin tuntivauhdilla maalivahtia päin, mutta jos maalivahti ehtii torjua kiekon koppaamalla sen räpylän pussiin, tai se osuu sopivasti varusteisiin, ei siitä synny edes mustelmaa. Varusteissa on kuitenkin sellaisia kohtia, joiden pitää olla liikkuvuuden vuoksi ohuempia, jolloin tuohon kohtaan osuessaan kiekko aiheuttaa vähintäänkin jonkinasteisen ruhjeen. Samoin osuessaan sopivassa kulmassa maalivahdin maskiin, eli kypärään, kiekko voi tuottaa aivovammoja, eikä maski suojaa myöskään päälle rynniviltä pelaajilta ja kaatumisilta kunnolla. Aina kiekko ei osu myöskään varusteisiin sopivassa kulmassa, mikä voi aiheuttaa esimerkiksi avomurtumia sormiin, kuten eräälle ammattimaalivahdille tapahtui tutkimusajanjakson aikana.

Maalivahti ei ole ainoa, joka menee kiekon tielle maaleja estääkseen. Maalivahti on kuitenkin ainoa, jonka varusteet on suunniteltu pelkäättään sitä silmällä pitäen. Myös kenttäpelaajien tehtävänä on blokata kiekkoja oman maalin edessä ja ottaa lisäksi iskuja vastustajan pelaajilta taklausten ja tönimisten muodossa. Eräs puolustaja kertoi valmentajan opettaneen aktiivisesti paikallisille pelaajille teini-iän puolivälissä, että toisen joukkueen hyökkääjien elämä pitää tehdä oman maalin edustalla niin inhottavaksi esimerkiksi kipua tuottamalla, ettei siihen maalin edustalle uskalla kukaan tulla. Lisäksi kuulin valmentajien puhuvan paljon pelaajille rohkeudesta mennä mukaan pieniin väleihin ja esimerkiksi kaukalon laidoilla tapahtuviin vääntöihin. Sekä pelaajat että valmentajat selvensivät minulle, että pelaajia helposti sattuu taklausten ja kahnausten seurauksena juuri näissä tilanteissa. Näiden sääntöjen ja koodistojen oppiminen ja hyväksyminen on keskeinen osa poikien jääkiekkoa, ja niiden seurauksena syntyy myös vammoja.

Pelitalanteissa aiheutuvien vammojen lisäksi jääkiekkoilijoille syntyi vääränlaisista tai liiallisesta rasituksesta johtuvia rasitusvammoja. Näihin lukeutuivat esimerkiksi erään pojan selässä ilmenneet rasitusmurtumat,

jotka johtuivat yksipuolisesta ja väärenlaisesta fyysisestä kuormituksesta kasvuiässä, mistä pojan isä raportoi. Selkävammat rasisurmumiseen olivat yllättävän yleisiä. Monet pelaajat tai vanhemmat kertoivat valmentajien virheellisistä harjoittelumenetelmistä, joissa liian suuret vastukset yhdistettyinä valmentajien tietämättömyyteen aiheuttivat selkävammoja. Yksi pelaaja paljasti kuitenkin reilusti selkävammansa taustalla olleen oman tavoitteensa saada tietty määrä rautaa nousemaan, vaikka tavoitteelle ei ollut muuta järkevää syytä kuin kavereille retostelu.

Lisäksi pelaajilla ilmeni ylikuntotilaa, jota toki pyrittiin estämään harjoittelua yksilöllistämällä ja seuraamalla fyysistä ja henkistä rasisurmitilaa aktiivisuusmittareilla tasaisin väliajoin. Nuoruuden into yhdistettynä strukturoituun harjoitus- ja peliohjelmiaan aiheutti kuitenkin rasisurmitiloja, jotka saattoivat johtaa vakaviin oireisiin. Esimerkiksi eräs pelaaja kärsi sydänlihastulehduksesta ja jäi pitkälle sairaalomalta vaikkakin toipui täysin pelikuntoiseksi jo seuraavalle kaudelle. Pelaajia haastatellessa myös ilmeni, etteivät pelaajat aina koe sairaspäivien pitämistä kauden keskellä helppona. Vaikka valmentajat eivät kehottaneet pelaajia harjoittelemaan puolikuntoisina, kokivat pelaajat harjoittelusta ja varsinkin peleistä poissäämisen hankalaksi, elleivät olleet hyvin selvästi sairaita.

Pelaajien vammoja harvoin paljastetaan julkisuuteen, koska niiden tarkat tiedot ovat vastustajille kilpailuetu. Jos jollain pelaajalla tiedetään olevan fyysistä heikkoutta jossain kohdassa kehoa, niin sitä kohtaa pyritään varmasti pelien keskellä vaurioittamaan lisää, jotta peliin tulee tilaa ja aikaa maalinteolle. Tämä pätee myös A-junioritasolla. Opin myös Kansainvälisen jääkiekkoliiton järjestämällä leirillä, että vammat on syytä pitää joukkueiden omina tietoina siitkin syystä, että ne vaikuttavat vedonlyöntiin, jota jääkiekon ympärillä jatkuvasti tapahtuu. Sisäpiirin tietoa omaava ryhmä kannattaa pitää vedonlyönnin suunnasta tarkasteltuna mahdollisimman pienenä.

Pelaajat eivät ole ainoita, joita loukkaantumiset syvästi koskettavat. Lasten vanhemmille lajin fyysisyys tuo tilanteita, joissa koetaan suoranaista pelkoa ja toisinaan myös vanhemmalle hyvin luonnollista toivetta päästä pitämään lapsesta huolta – jopa kentälle. Erään pelaajan vanhemmat kertoivat kokemuksistaan tilanteessa, jossa heidän lapsensa oli saanut päävamman:

Isä: Oma pelaaja tuli, osu päähän silleen et se tippu siihen jäähän [. . .] jäi makaamaan siihen, ni silloin sitä mielti, että mitenhän nyt kävi.
Äiti: Se oli aika hirvee, kun me oltiin vielä, mä olin vielä toimitsijana, ni mä en päässy sieltä toimitsijan aitiosta pois, ku mä näin, että se makaa liikkumattomana jään pinnalla. Ja ennen kun huoltaja meni sinne ja sitte rupes sitä [hoitamaan], niin sitten se vasta heräs, eli se oli tajuttomana siinä. [. . .] Mut se oli oikeestaan niinku järkyttävintä mitä voi tapahtua, tai, että näät tajuttomana toisen siinä.

Vanhempien kokemuksista kuuluu lajin fyysisyyden aiheuttama epävarmuus ja huoli. Kentällä on uskallettava pelata rohkeasti niin harjoituksissa kuin peleissäkin, vaikka se tarkoittaisi suurta loukkaantumisriskiä. Sama huoli oli läsnä muidenkin vanhempien puheissa. Huolten aihe vaihteli kovan tai vääränlaisen harjoittelun aiheuttamista fyysisistä ongelmista tietynlaisesta pelaajaroolista syntyvään loukkaantumisriskiin. Uskoisin, että hyvin harvalla pikkujuniorin vanhemmalla on ymmärrystä siitä, mitä jääkiekko vaatii fyysisesti ja henkisesti sen huipputasolla pelaavilta. Nämä huolet ja oireilut kehittyvät lasten harrastuksen ja kokemuksen karttuessa.

Kova harjoittelu, fyysisen kontaktin salliminen ja tietynlaiset riskitilanteet asettavat haasteen myös valmentajille, minkä eräs juniorivalmentaja myönsi. Hän totesi ymmärtävänsä täysin, että pelaajat toisinaan pelkäävät kaukaloissa. Hän totesi, ettei ole missään nimessä valmentajana helppoa laittaa poikia blokkamaan kiekkoja maalin eteen esimerkiksi alivoimatilanteissa, koska käytännössä tämä sääntö tarkoittaa aina sitä, että pelaajaa voi sattua kunnolla. Kiekko voi tulla vaikkapa maalia suojaavan alivoimapelaajan naamaan, jolloin pelaaja ei selviä tilanteesta pelkästään mustelmilla tai pienillä ruhjeilla. Silti blokkaminen kuuluu nykyjääkiekkoon, ja siihen on jokaisen pelaajan opittava ja suostuttava, mikäli haluaa pelata jääkiekon korkeimmilla sarjatasoilla.

Myös taklaaminen aiheutti pelaajille varsinkin olkapäävammoja, jotka vaativat leikkaushoitoa ja useamman kuukauden kuntoutuksen. Silti tiukoihin tilanteisiin ja nopeatempoisiin laitavääntöihin meneminen oli arvostettua, ja valmentajan oli kannustettava pelaajia niihin. Kilpailullisessa jääkiekossa keikutaan koko ajan sen rajan reunalla, jossa tuomari vielä sallii fyysisen suorittamisen kovuuden, mutta jossa fyysisyydellä kyetään

jo häiritsemään selvästi vastapuolen suoritusta. Näin nuoriakin pelaajia oli kannustettava ja sosiaalistettava sellaiseen fyysisyyteen, jossa oma loukkaantumiseriski ja toisen satuttamisen riski olivat korkealla. Samalla valmentajan on kyettävä opettamaan pelaajilleen niitä keinoja, joilla näissä tilanteissa voi säilyä mahdollisimman hyvin vammoitta.

Erilaiset miehen mallit – performanssia ja takahuonetta

JÄÄKIEKKOILIJAN PELAAJAIDENTITEETTI:
SOTURIPELAAJAT, TAITEILIJAPELAAJAT JA KUMMALLISET
MAALIVAHDIT

Jääkiekkotaitavuuden taika on joukkueessa. Siinä, että luodaan yhdessä monen pelaajan kesken tietyssä paikassa ja hetkessä jotain, jossa reagoidaan nopeasti sekä oman joukkueen että vastapuolen liikkeisiin niin, että ollaan toivottavasti parempia kuin toiset. Tuohon olemiseen ja taitavuuteen liittyy itsensä ilmaisemista, tilanteeseen heittäytymistä, itseen ja toiseen luottamista, omien ja joukkueovereiden taitojen sekä vastapuolen heikkouksien hyödyntämistä, omien heikkouksien peittämistä. Jääkiekossa on kentällä normaalissa pelitilanteessa maalivahdin lisäksi kolme hyökkääjää (kaksi laitahyökkääjää ja yksi keskushyökkääjä) ja kaksi puolustajaa eli pakkia. Nuorten SM-liigaiässä pelipaikat ovat jo suhteellisen vakiintuneita. Hyökkääjät saattavat vielä vaihtaa paikkaa esimerkiksi keskeltä laidoille, mutta puolustajat harvoin vaihtavat hyökkääjiksi ja toisin päin. Nämä pelipaikat muodostavat pelaajille sen roolituksen, joiden mukaan he toimivat ja odottavat muiden toimivan. Ymmärrettävästi hyökkääjä käyttäytyy pelikentällä eri tavoin kuin puolustaja tai maalivahti. Jotta pelipaikka muodostuisi pelaajidentiteetiksi, tarvitaan lisäksi kategorisoiteja pelityylistä ja osaamisalueista, jotka täsmentävät sekä itselle että muille, millaisesta pelaajasta on kyse. Tarvitaan jotain ominaisuuksia, joiden yksilö kokee olevan keskeisiä itselleen ja samalla erottavan muista yksilöistä joukkueessa (Moran 2015, 43).

Olen identiteetin käsitteen ongelmallisuudesta samaa mieltä kuin Petri Ruuska (2013): Käsitteellä harvoin kyetään tavoittamaan psykologista syvyyttä esimerkiksi minuudesta puhuttaessa, ja lisäksi käsitteellä yritetään pysäyttää muutoksessa ja muuttuvaisena elävä ihminen pysyväluontoisena oliona tarkasteltavaksi. Lisäksi käsite on liian laaja toimimaan analyytisenä käsitteenä. Ruuska (mt., 103) kirjoittaa: ”Kuten yksilön nimi on pysyväluontoinen performatiivinen ele, jolla yhteisö ymmärtää jäsenensä

samaksi kuin eilen, myös identiteetin voi ymmärtää esitykseksi, joka tuottaa samuuden ja yhdistää useat muuntuvat asiantilat yhtenäiseksi asiakokonaisuudeksi.” Pelaajien kertomukset siitä, kuinka he ovat päätyneet pelaamaan tiettyä pelipaikkaa tai heidän kuvauksensa erilaisista pelaajista olivat kuitenkin juuri tällaisia pysäyttäviä kategorisointeja, joita he samalla elivät todeksi toistuvien performanssien. Siksi pelaajaidentiteettistä puhuminen on mielestäni oikeutettua. Käytän käsitettä puhuessani niistä kategorisoinneista, joihin pelaajat tukeutuvat tai ottavat etäisyyttä kuvatessaan itseään ja muita.

Tietylle pelaajapaikalle päätyminen oli jääkiekkoilijoille yleensä täysi sattuma, ja esimerkiksi hyökkääjät saattoivat perustella pelipaikkaansa sillä, etteivät olleet varsinkaan nuorena hyviä luistelemaan takaperin. Hyökkääjäksi tai puolustajaksi erikoistuminen oli harvemmin tietoinen valinta, kuten Pekan kertomuksesta käy ilmi:

Anna-Liisa: Miten sä päädyit pelaamaan puolustajaa?

Pekka: En kyllä itse asiassa tiedä, että, joku vaarmaan laitto vaa siihen pakin paikalle, että tuol on jo hyökkääjät täynnä, että mee siihen, mut sitte en oo kuitenkaa maalivahiks joutunu, et se on semmonen viimeinen jätkä.

Anna-Liisa: Muistatko ikinä et ois tullu semmonen olo et oisit mieluummin hyökkääjänä?

Pekka: Kyl mä tota ku mä pelasin viel junnujoukkueessa jonain D-junnuna ja E-junnuna [10–14-vuotiaana] ja oli peli jotain 5–0 ja oltiin aika varma voitto saamassa ni sanoin koutsille et laita mut hyökkäämään, että mä haluan testata, ja sit mä pääsin.

Pekan kertomuksesta huomaa, että pelipaikan vakiintuminen oli hänelle varmasti sekä sattumaa että valmentajan päätöksen tulos. Lisäksi puolustajan pelipaikalle erikoistuminen oli tapahtunut Pekan kohdalla suhteellisen varhain. Vaikka Pekka vitsailikin siitä, että maalivahtien paikka on se viimeinen vaihtoehto, täytyy maalivahdeilla olla omaan pelipaikkaansa erityisen paljon intohimoa. Maaliin harvoin ajaudutaan. Maalivahdin varusteet maksavat monta kertaa enemmän kuin kenttäpelaajan, ja lisäksi varusteiden pukemisessa ja kuljettamisessa on omat haasteensa. Lisäksi maalivahteja on joukkueissa aina vähintään kaksi, joista vain yksi pelaa

kerrallaan. Toinen maalivahti pukee varusteet peliin ylleen, mutta päätyy istumaan koko peliajaksi vaihtoitioon ja avaamaan kaukalon ovea kenttäpelaajille. Lapsen maalivahtiharrastus vaatii suuria investointeja sekä pelaajalta että vanhemmalta.

Pelaajaidentiteettiä täydentävät pelipaikan lisäksi ne kategorisoinnit, joiden avulla täsmennetään kuvaa pelaajan pelityylistä ja luonteesta. Nämä kategorisoinnit ovat ymmärrettäviä siten, että fyysistä suoritusta tai tunnetta on selvästi hankala kuvata sanoin. Esimerkiksi Lauri ja Joni spekuloiivat pyynnöstäni, keitä paikallisessa Nuorten SM-liigajoukkueessa tulisi pelaamaan uudella kaudella. He puhuivat pelaajille yleiseen tapaan esimerkiksi *mielialapelaajista*, *sotureista*, *taitelijasieluista* ja *alivoimapelaajista*. Pojat myös vertasivat pelaajia toisiinsa pelaajiin kuvatakseen heidän pelityyliään ja olemustaan jäällä. He puhuivat monesta nuoresta pelaajasta vanhan pelaajan sukunimellä, koska ”se on ihan identtinen sen kanssa”. Kun pyysin heitä kuvailemaan näitä pelaajia tarkemmin, olivat kuvaukset sellaisia kuten *iso pakki*, *paras pakki*, *hyvä pakki* ja *taitava yksilö*. Vaikka nämä kuvaukset olivat varmasti osaksi vitsinä heitettyjä, kertovat ne myös siitä, kuinka hankalaa fyysistä taitoa on sanallistaa, jos on aiemmin vain tottunut osoittamaan sitä ruumiillisesti. Maalivahdilla ei ollut mitään muuta vaihtoehtoa kuin olla *kummallinen*, *hiljainen mörökölli* tai *moni*, tai *yllättävän normaali ollakseen maalivahti*. Maalivahteja käsiteltiin muusta joukkueesta poikkeavina yksilöinä, joilla oli kummallisia tapoja ja ajatuksia.

Kuulin näitä pelaajakategorisointeja ilman täsmentäviä selityksiä niin usein, että kysyin aiheesta pelaajilta erikseen haastatteluissa. Monet kokivat selittämisen vaikeaksi, mutta Joonas muodosti kategorisoinneista selkeät määritelmät:

Anna-Liisa: Mikä on taitelijasielu?

Joonas: Se on semmonen mielialapelaaja. Tykkää tehdä jotain juttuja jotka ei välttämättä kuulu siihen pelitapaan, mut tekee välillä ihan hyvin niitä ja välillä vähän huonommin.

[. . .]

Anna-Liisa: Mitäs ne soturit tai taistelijat tarkoittaa?

Joonas: Ne on semmosia äijä, tiitätkö. Tekee ja blokkaa kiekkoja ja takkaa

ja riistää ja raastaa menemää.

Anna-Liisa: Onks teijän joukkueessa semmosia?

Joonas: Onhan meillä, J.P. Ja Jeppe on kans hyvä blokkaamaa laukauksia. J.P. on kyllä soturi! (Nauraa) Emmä tiä tietääks se ite sitä. Kyllähän jengi tykkää semmosista, ku pitää blokata kiekko alivoimalla, sit näkee et kaverilla tekee kipeetä.

Joukkueet koostuivatkin poikien kokemuksissa erilaisiin kategorioihin jäsennetyistä pelaajista. Pelaajat sanallistivat myös oman osaamisensa näiden tunnettujen kategorisointien kautta. *Voimahyökkääjä* ja *taitopakki* olivat esimerkkejä vastauksista, joita sain kysyessäni millaiseksi pelaaja koki itsensä jääkiekkoilijana. Nämä pelaajien taajaan käyttämät kategorisoinnit olivat selvästi pelaajille itselleen tärkeitä, sillä Joonaksen mainitsema J.P:kin katsoi pelimatkoilla Youtubesta muiden soturipelaajien suorituksia. Nämä tietynlaiset pelaajaidentiteetit saivat siis vahvistusta siitä, että valmentajat peluuttivat pelaajia heidän kategorisointinsa perusteella, joukkuetoverit kohtelivat heitä tietynlaisina pelaajina ja he vielä itsekin vahvistivat omia ominaispiirteitään seuraamalla samankaltaisten pelaajien edesottamuksia medioista. Samalla identiteetti muuttui neutraalista pelaajaroolituksesta henkilökohtaiseksi ominaisuudeksi, jossa korostettiin tavallisesta hyökkääjästä, puolustajasta tai maalivahdistä poikkeavasti jotain henkilökohtaisempaa ja erityisempää.

Marie Moranin (2015, 44) mukaan identiteetti on jotain, jota voi yksilöllisesti työstää ja jonka haluaa sen kautta ansaita, mikä on kapitalistiselle yhteiskuntajärjestykselle hyödyllisempi tapa hahmottaa identiteettiä kuin yhteisölliseen identiteettikäsitykseen nojaaminen. Varsinkin maalivahtien kohdalla tämä oman identiteetin työstäminen voi siirtyä kulutuskäyttäytymiseen asti, minkä voi nähdä sekä ammatti- että harrastemaalivahtien maskien (eli kypärien) maalauksista: useita satoja euroja maksavissa maalivahtien maskimaalauksissa on symboliikkaa muistuttamassa heidän henkilökohtaisista pelityyleistään, mieltymyksistään, historiastaan ja kuulumisestaan tiettyyn yhteisöön. Erilaisia maalauksia näki paljon Nuorten SM-liigapelaajilla. Rahakkailla jääkiekkomarkkinoilla nämä maskit saavat myös taiteeseen viittaavia muotoja, kuten Karri Rämön maski hänen pelatessaan NHL-joukkue Calgary Flamesissa, jolloin hänen

maskinsa oli päällystetty Edgar Allan Poen Korppi-runon symboliikalla ja tekstillä. Maskin maalaja kertoi *In Goal Magazine*n (2013) haastattelussa, että Rämö halusi maskiinsa kuvioinnin, joka todella kuvaa häntä ja sitä kuka hän on.

Nuorten pelaajien identiteettityö saattaa olla koetuksella silloin, kun he vaihtavat joukkuetta. Pekka koki, ettei hän kyennyt tai osannut toteuttaa itselleen tyypillistä pelitapaa vaihtaessaan Nuorten SM-liigajoukkueesta miesten liigajoukkueeseen:

Kun mä menin liigaan, ni mul oli semmonen hyvä itseluottamus ja näin ja että kaikki onnistuu, ja sitte ku sinne meni ja se peli oli vähän kovempaa, ni tuli ekoja kertoja semmosia tilanteita että [multa] vietiin kiekko lavasta ja näin, ni sitte koutsi tuli sanomaa että tossa ei oo kyllä huono laittaa pois kiekkoa; [mutta] kun mä en oo tavallaan niinku ikinä laittanu kiekkoa pois. Sit siinä tulee semmonen olo, että sit mä vaan laitan sitä kiekkoa pois, ja mä oon tämmönen pakki, joka vaan lakasee ja näin, ni se vähän niinku tavallaan se oma peli kuolee. Sitte ku mä pelasin liigassa yhen pelin ja pelasin semmosta peruspeliä ja koutsi oli että hyvä, toi oli tosi hyvä, ja voitat aluetta ja välillä tulee tietenki sellasia, että pääsee syöttää ja näin niinku normaalisti, mut sit se on kuitenkin semmosta, että voitat aluetta ja kamppaillet ja näin, niin sitten kun menee A:han [Nuorten SM-liigaan] ni sit siellä mietit, että nythän mä voisin tehdä ihan mitä vaa. Mutta kun mä yritän tavallaa liikaa, ni sit sielläki tulee semmosia menetyksiä, ja sit se tavallaan niinku, mä oon ollu rohkee, ja sit mä oon käyny Liigassa, se on niinku vähän niinku rapistanu mua, ja sit mä meen takasin ja yritän taas olla rohkee, ni sit mä oon taas vähän semmonen epävarma, tiätkö.

Pekka koki olevansa rohkea puolustaja ja arvosti selvästi tuota piirrettä itsessään. Rohkeudesta ja jopa taiteilijuudesta oli tullut tärkeä osa hänen pelaajidentiteettiään, mikä tarkoitti sitä, että hän uskalsi pitää kiekkoa hallussa ja rakentaa rohkeasti tilanteita kentällä. Hän erotti tämän pelityylin siitä, että hän vain lakaisisi puolustajana kiekkoa muille. Hänet koettiin myös niin lupaavana puolustajana, että hän pääsi nuorena pelaajana mukaan liigapeleihin. Samalla kuitenkin hän joutui punnitsemaan omaa osaamistaan ja identiteettiään pelin koventuessa ja kurinalaisuuden

vaatimuksen kasvaessa. Hän joutui oppimaan, että rohkea puolustaminen saattoi kostautua peleissä ja valmentajat saattoivat vaatia erilaista pelityyliä, minkä vuoksi omaa pelaajaidentiteettiä piti kehittää hänen mielestään tylsempään suuntaan.

Pelaajaidentiteetin joustavuus onkin yksi keskeisistä menestystekijöistä nuoren pelaajan uralla. Yksi haastattelemistani miesten SM-liigan valmentajista tunnistikin joustavuuden ja sopeutumisen muuttuviin olosuhteisiin yhdeksi keskeisistä menestystekijöistä jääkiekossa pärjäämisessä:

Pelihän on hirveen paljon sitä, että sun pitää reagoida, koko ajan pitää reagoida johonkin muuttuvaan olosuhteeseen siellä jäällä. Sit sä vaihdat joukkuetta, sulla vaihtuu kaveri, pelisysteemit, valmentajat, niihin pitää pystyä sopeutumaan. Sit jos sä vaihdat maata, kaikki arkielämän haasteet tulee uutena silmille, sit nää perus joukkueen vaihtumiseen liittyvät tekijät, ni sillä tavalla joo, mun mielestä sopeutumiseen, muuttuviin olosuhteisiin sopeutuminen on ehdottomasti yks mittari siinä että miten sä pystyt sitä ammattias tekemään.

Näin ollen myös nuoren pitää olla valmis muokkaamaan käsitystään itsestään muiden jääkiekkoilijoiden joukossa, koska joukkueita harvoin rakennetaan nuorten pelaajien ympärille. Samalla kuitenkin se tietynlainen käsitys omasta kyvykkyydestä, jota pelaaja on aktiivisesti rakentanut junioriurallaan ja johon hän on saanut apua joukkueovereiltaan ja aiemmilta valmentajiltaan, on suostuttava hylkäämään. Omaa tekemistä ja olemista on kyettävä rakentamaan jonkun uuden käsityksen varaan, joka ammattijoukkueiden kohdalla palvelee ennen muuta urheilullisia ja kaupallisia voittoja niiden kulloisessakin vaiheessa.

Kategorisoinneissa esiintyi usein myös maininta *luonnonlapsesta*. Kesällä A-juniori-ikäisillä on yleensä noin kuukauden omatoiminen harjoittelujakso alkaen juhannuksesta ja päättyen heinäkuun lopulla. Tunnollisimmat harjoittelijat tekevät sen aikana pyörälenkkejä ja voimatreeniä. Leppoisammin harjoitteluun suhtautuvat ”vetävät lonkkaa ja lonkeroa”, kuten eräs joukkueen huoltaja asiaa kuvasi. Saman huoltajan mukaan tietynlainen rento luonnonlapsi-asenne antaa pelaajalle sen tarvittavan energian keskittyä jääkiekossa oleelliseen ja välttää ylikunto-

ongelmat. Samoin näiden luonnonlasten koettiin ottavan pelaajaurallaan sattuneet takaiskut kevyesti.

Yleensä luonnonlapsina puhuttiin juuri niistä todella lahjakkaista pelaajista, joilla on potentiaalia edetä ammattilaisuralle, mutta jotka eivät pelkää epäonnistumista tai elä niin kurinalaista urheilijanelämää, että paineet kasautuisivat ja ylikunnosta tulisi ongelmaa. Mielenkiintoista olikin, että luonnonlapsi oli metafora, jota jääkiekossa käyttivät sekä valmentajat että huoltajat pelaajista, jotka eivät murehdi harjoitteluun ja pelaamistaan liikaa mutta jotka tekevät riittävän määrän kehittyäkseen ja kehittäkseen luontaista lahjakkuuttaan. Ikään kuin valmentajat ja huoltajat olisivat nähneet perfektionismin sopivan huonosti jääkiekkoon, vaikka kovaa harjoittelumotivaatiota ja vaatimustasoa omaa suorittamista kohtaan pidetään usein liikuntatieteissä menestyksen takeena (ks. esim. Hämäläinen 2008, 90–95). Mietinkin tutkimuskentällä useaan otteeseen, onko jääkiekko lajina jotain sellaista, jossa pelitilanteiden nopeus ja fyysisen loukkaantumisen uhka suosivat sellaista urheilijatyyppeä, joka on pelaajaidentiteetiltään helposti muovattava ja kykenee suhtautumaan suorittamiseensa sekä urheilullisuuteensa rennommin kuin monissa muissa lajeissa. Tästä ei ole kuitenkaan olemassa aiempaa tutkimusta, johon voisin tulkinnassani tukeutua.

VALMENTAJAT PERFORMANSSIN VALMISTELIJOINA

Joukkueissa on eri toimijoille vakiintuneet roolit, ja nämä rooliodotukset muodostavat pitkälti sen, miten joukkue arjessaan toimii. Pelaajat täyttävät joukkueessa omaa rooliaan kukin vakiintuneella tavallaan. Pelaajien roolit jäsenyivät pelaajatyyppeiden kategorioiksi, joiden mukaan heidän myös oletetaan toimivan etenkin niiden tärkeimpien performanssien, eli pelien aikana. Valmentajat hoitavat pelaajien fyysisen ja henkisen kehittämisen. Huoltajat taas varmistavat varusteiden ja kopin toimivuuden ja joukkueenjohtajat kaikki joukkueen toimintaa tukevat hallinnointiasiat. Lisäksi Nuorten SM-liigatasolla pelaajia on kehittämässä ja hoitamassa joukkueesta riippuen erilaisia fysiikkavalmentajia, fysioterapeutteja, hierojia ja mentaalivalmentajia, jotka ovat joukkueiden toiminnassa mukana

osittain tai jatkuvammin. Niin pelaajat kuin valmentajat, huoltajat ja joukkueenjohtajat ovat liki poikkeuksetta Nuorten SM-liigassa miespuolisia.

Tutustuin tutkimukseni aikana pelaajien lisäksi tarkemmin valmentajien, huoltajien ja joukkueenjohtajien työhön, sillä nämä ovat keskeisimmät joukkueiden ympärillä häärivät työläiset. Nämä toimijat muodostavat pelaajien ympärille sen keskeisen joukkue toimijoiden viitekehysten, joka määrittää joukkueen arjelle raamit. Huoltajat ja joukkueenjohtajat olivat pelaajille eniten läsnä kopissa. Valmentajat taas ottivat johtajuutta ennen muuta jääharjoituksissa ja peleissä. Jos valmentajilta odotettiin toisinaan siistiä ulkomuotoa ja pukeutumista kauluspaitoineen ja pikkutakkeineen, olivat huoltajat ja joukkueenjohtajat roikkuvissa verkkahousuissa tai farkuissa ja t-paidoissa tai huppareissa täysin hyväksytyjä jääkiekkajoukkueen edustajia. Ervin Goffmanin (1959) ajatuksia arkielämän vuorovaikutuksesta hyödyntäen voisikin todeta, että valmentajat edustivat jääkiekon näytelmässä performanssia ja näyttämöä, kun taas huoltajat ja joukkueenjohtajat kuuluivat esitysten valmistelijoihin ja niin kutsutulle backstagelle. Näistä rooleista johtuen myös toimijoiden käyttäytyminen ja odotukset heidän toimintaansa kohtaan ovat erilaisia.

Valmennustutkijat Robyn L. Jones ja Mike Wallace (2006) ajattelevat valmentajan tehtävän olevan orkestrointia, jossa suunnittelua, tilannearvioita, ongelmanratkaisua ja päätöksiä pitää tehdä nopeasti ja jatkuvasti. Tilanteet eivät ole etukäteen arvattavissa, vaan valmentajan pitää osata mukautua ja silti hallita niitä. Huomioni mukaan valmentajat olivat jääkiekossa toki pelaajien jokapäiväistä kehitystä varten, mutta heidän areenansa oli ennen muuta se sama näyttämö, jossa pelitkin pelattiin yleisön edessä. Jotta valmentaja olisi edustanut ammattimaisuutta ja luotettavuutta näyttämöllä, eivät pelaajat odottaneet hänen kaveeraavan liiaksi heidän kanssaan vaan valmistelevan sen show'n, joka peittoaa fyysisyydellään ja taidokkuudellaan vastustajien esitykset. Päävalmentajaa pidettiin tuon näytöksen kapellimestarina, joka oli viime kädessä vastuussa performanssin onnistumisesta. Eräs Liiga-joukkueen kakkosvalmentaja totesikin, ettei hän koe olevansa yhtä tuulisella paikalla kuin joukkueen päävalmentaja. Joukkueen voitot ja tappiot olivat ennen muuta päävalmentajan voittoja ja tappioita. Hänen odotettiin orkestroivan tuon teoksen, jonka lopputuloksena olisivat voitot ja suosionsoitukset.

Samaan tapaan kuin orkesteriharjoituksissa, joita olen ollut usein seuraamassa musiikkiharrastukseni takia, myös jääkiekkohalleissa keskittynyt toiminta alkoi, kun kapellimestari niin päätti. Ennen harjoituksia ja pelejä päävalmentaja käveli koppiin sisään ja kertoi ajatuksensa kulloisestakin performanssin toteutuksesta, jolloin ovi laitettiin kiinni, muu toiminta ja melu lakkasivat, pelaajat pysähtyivät kuuntelemaan ja kunnioittamaan päävalmentajan auktoriteettia. Päävalmentajan puheille myös saatettiin osoittaa suosiota taputtamalla tai erilaisin huudahduksin puheen loppuksi, jolloin selvästi myös tsemppattiin itseä ja joukkuetta toimimaan valmentajan ohjeiden mukaisesti.

Valmentajilla oli pukukopeissa tai halleilla omat koppinsa, joissa he suunnittelivat pelaajien kehittämistä ja peluuttamista. Näin harvoin heidän viettävän aikaa pelaajien kanssa kopissa turisten. Kerrottuaani huomiosta erälle liigajoukkueen valmentajalle hän totesi, ettei siihen ole joukkueissa valitettavasti valmentajilla aikaa. Valmentajat ovat vahvimmin pelaajille läsnä joko joukkueharjoituksissa tai peleissä sekä kahdenkeskisissä palaverissa, joissa käydään läpi yksilökehitystä.

Kenttäpelaajista poiketen maalivahdit saavat poikkeuksellisen paljon yksilövalmennusta Suomessa. Nuorten SM-liigajoukkueissa on vain kaksi tai kolme maalivahtia, mutta heille oli oma valmentajansa, jolla tosin on usein myös muita velvollisuuksia hoidettavanaan tai muidenkin joukkueiden maalivahteja valmennettavanaan. Yksilövalmennuksen määrä johtui toisaalta maalivahtien tärkeydestä joukkueessa, mutta myös siitä, että maalivahdit olivat joukkueissa selkeämmin yksilö- kuin joukkuepelaaja. Eräs Nuorten SM-liigan päävalmentaja painotti hyvän maalivahdin tärkeyttä toteamalla, että hyvällä maalivahtipelillä vähän huonomminkin pelaava joukkue voi voittaa, mutta huonolla maalivahtipelillä hyvinkin pelaava joukkue häviää aika varmasti.

Pelaajat olivat kilpailullisesti orientoituneita ja tottuneet siihen, että heille sanottiin kipakastikin eri aiheista. He osoittivat ymmärrystä valmentajille, jotka vaativat paljon ja joille jääkiekko meni jopa tunteisiin. Näitä valmentajia saatettiin kutsua *taitelijavalmentajiksi*. Silti pelaajat odottivat valmentajan toiminnalta loogisuutta, asiallisuutta ja rehellisyyttä, minkä huomasi esimerkiksi 18-vuotiaan Teemun kritiikistä aiemman valmentajansa käyttäytymistä kohtaan: ”Tuntu enemmän et se oli kaverina

siellä ku valmentajana. Se heitti jotain sairaita läppiä ja piti tehdä joku radigaalinen muutos vaikka oli voitettu pelejä.” Valmentajien asiantuntijuuteen piti voida luottaa, eikä liiallinen kaveeraaminen tai epäasiallisuus herättäneet luottamusta. Pelaajat myös odottavat valmentajalta keinoja siihen, että he voivat pärjätä joukkueena, kuten Joonas totesi: ”Sä voit lassyttää ihan vitusti tai olla hyvä tyyppi, mut jos et sä voita pelejä tai tiä mitä se vaatii, niin sit se on ihan turhaa.” Myöskään mielipiteiden pimittäminen ei lisännyt luottamusta. Jos pelaaja ei päässyt pelaavaan kokoonpanoon, hän toivoi rehellistä palautetta valmentajilta valinnan syistä riippumatta siitä, olisivatko syyt pelaajalle mieleen.

Toisin kuin olin oppinut olevan tyyppillistä lumilautailijoiden (Ojala 2016) tai ratsastajien keskuudessa (Ojala ym. 2017, 43), jääkiekkoilijat eivät välttämättä odota kaikkien valmentajien omaavan kokemusta kaikesta siitä tekemisestä, mitä he pelaajille neuvovat. Joukkuepeleihin sisältyy suoritusteknisten asioiden lisäksi niin paljon pelitaktisia seikkoja, että niiden opettaminen ja ohjaaminen vaativat erilaista kompetenssia kuin teknisissä yksilölajeissa. Mikäli valmentaja kuitenkin omasi vahvan pelaajataustan, hän saa kunnioitusta pelaajien parissa helpommin kuin niukemmalla pelaajataustalla työtänsä tekevä valmentaja. 19-vuotias Tatu kuvasikin erään valmentajan oppineen kirjoista sen minkä jääkiekosta tietää ja selvensi, että pelaajataustainen valmentaja saa kunnioitusta ”automaattisesti enemmän ja sen oletetaan osaavan enemmän”. Vähemmän pelannut valmentaja joutuu todistamaan osaamisensa saadakseen pelaajien kunnioituksen, Tatu pohti.

Pyysin pelaajia kirjoittamaan ylös valmentajalle hyviä ja huonoja piirteitä. Pelaajat toteuttivat kirjoittelun muutaman päivän aikana pohdimalla aihetta itse ja kysymällä mielipiteitä joukkueovereiltaan. Piirteet on koottu seuraaviin listoihin:

Valmentajan hyviä piirteitä:

- Kurinalainen
- Reilu kaikille, eli ei suosi muita tai anna liikaa rapaa tietyille koko ajan
- Sitoutunut, tekee paljon töitä sen eteen, esim. tutkii vastustajien pelitapaa

- Tuntee pelaajat hyvin, eli tietää kuinka kohdella yksittäistä pelaajaa
- Osaa motivoida
- Sopivan rento, pitää osata joskus olla vähän huumoriakin
- Ymmärtää lajia, tietää jääkiekosta, osaa keksiä voittavan pelitavan

Valmentajan huonoja piirteitä:

- Ei ole suorapuheinen
- Huutaa jatkuvasti
- Motivoi väärin
- Laiska valmentaja, ei jaksakaan tehdä töitä tai siirtää vastuuta jollekin muulle
- Ei ole tasapuolinen
- Epäasiallisuus
- Syyttää aina pelaajia huonosta pelistä

Keskustelin näistä piirteistä pelaajien kanssa. Anssi selitti valmentajan kuuluvan joukkueeseen, jolloin myös hänen pitää sitoutua joukkueen järjestyssääntöihin, aikatauluihin ja käytössääntöihin. Hyvä valmentaja myös kykenee tunnistamaan Anssin mukaan pelaajien luonteet ja työ-moraalit, ja antamaan heille sen mukaan erilaisia rooleja joukkueessa. Lisäksi valmentajan pitää osata motivoida joukkuetta niin, että menestystä syntyy senkin jälkeen, kun joukkueella on huonoja hetkiä. Tämän motivoinnin valmentajat tekevät jokainen omalla tavallaan, Anssi kertoi: ”Jotku yrittää vähän aggressiivisempaa keinoa ja jotkut yrittää niinku vähän rauhallisemmin ja palaa niinku perusasioihin mitä ollaan opeteltu ja niitten kautta, yksinkertaisesti yritetään saada sitä itsevarmuutta takasin joukkueelle.” Anssi myös toivoi valmentajalta selkäranskaa kertoa, miksei pelaaja mahdu kokoonpanoon. Tästä puhuivat usein muutkin pelaajat. Valmentajan pitää pystyä puhumaan pelaajalle ilman että yrittää ”päästä karkuun tilannetta”, kuten Anssi kuvasi. Lisäksi valmentaja ei saa asettaa pelaajia eriarvoiseen asemaan lähtökohtaisesti, vaikka parempia pelaajia saakin Anssin mukaan suosia. Epäasiallista käytöstä ei myöskään suvaita valmentajalta, vaan valmentajan pitää tuntea hyvän käytöksen rajat.

Myös Eppu toivoi valmentajilta ennen muuta läpinäkyvyyttä valintojen suhteen. Pelaajat tekevät päivittäin suuren työn yrittäessään

tulla paremmiksi jääkiekkoilijoiksi ja kilpaillessaan joukkueovereidensa kanssa pelipaikoista. Eppua ottivat päähän ne lukuisat tilanteet, joissa omaa kautta ja tulevaisuutta oli hankala suunnitella eteenpäin, koska valmentajien suunnitelmat eivät olleet pelaajille selvillä. Hän totesi kestävänsä ja ymmärtävänsä valmentajien valinnat ja suunnitelmat hyvin, jos vaan saa niistä selkeää tietoa ja kunnolliset perustelut.

Käsittelin Anssinkin mainitsemaa valmentajan epäasiallista käytöstä pelaajien kanssa autossa sen jälkeen, kun yksi pelaajista oli ottanut asian vaivihkaa esille. Soitin autossa musiikkia, jonka autossa olevasta viidestä pelaajasta yksi pyysi laittamaan pois. Hän yhdisti oman puhelimensa autoradion äänikanavaan ja soitti pätjän videosta, jossa joku jääkiekkovalmentaja karjui kovaan ääneen erätauolla ohjeita pelaajille. Vaikka tuo video huvitti niin minua kuin autossa matkustaneita jääkiekkoilijoita, mietin itsekseni, miksi hän halusi soittaa tämän tallenteen. Kun pääsimme muutaman minuutin päästä huoltoaseman pöydän ympärille, sanoin, etten ole koskaan kuullut kenenkään valmentajan puhuvan heille niin kuin tallenteella puhuttiin. Kysyin, tuleeko heille koskaan vastaavaa vastaan. He sanoivat, että aika harvoin, mutta joskus. Kysyin, milloin viimeksi. Pelaajat kertoivat paikkakunnan. Kysyin, miksi silloin. Pelaajat vastasivat, että ehkä he ansaitsivat sen, koska pelasivat huonosti. Kysyin, miltä se tuntui. Muut olivat hiljaa ja Joonas vastasi: ”Ku tietää itekki et menee päin vittua, niin valmentajan huutaminen ei ainakaa auta siinä yhtää. Et yleensä se menee täältä ohi [huitaisee kädellä n. 30 cm. pään yläpuolelta] ja ei siinä haluu tehdä mitää sitte.” Vaikka siis pelaajat ymmärtävät myös valmentajien tunteiden kuohahtelua ja pelaamisen tason muutoksen vaatimista kipakastikin, toivoivat pelaajat reiluuutta ja ymmärrystä silloin, kun he itsekin tietävät, ettei kaikki suju pelikirjan mukaan.

HUOLTAJA BACKSTAGELLA: ÄIJÄMÄISIÄ KONEITA JA MIEHISTÄ HUOLENPITOA

Huoltajien ja joukkueenjohtajien (eli jojon) tehtävänä oli tukea taustalla jääkiekkoesityksen eli pelin ja päivittäisten harjoitusten onnistumista. Keskustellessani huoltajien rooleista heidän kanssaan jotkut huoltajat ja

jojot kokivat olevansa ensisijaisesti pelaajia varten. Yksi valmentaja taas linjasi huoltajien ensisijaiseksi tehtäväksi valmentajien tukemisen pelaajien kehittämisessä. Tässä odotusten välimaastossa huoltajat ja joukkueenjohtajat muokkasivat omaa rooliaan kuhunkin joukkueeseen sopivaksi. Vaikka valmentajalla on joukkueessa selvästi enemmän päätäntävaltaa kuin huoltajalla tai joukkueenjohtajalla, saivat hyvät huoltajat ja jojot joukkueissa osakseen suurta arvostusta ja paljon asioita tapahtumaan. ”Se on ihan vitun hyvä äijä”, kuvasi eräs pelaaja uutta huoltajaansa, kun kysyin, miten hän oli pärjännyt joukkueessa. Ei jääkiekkokulttuurissa tuon kauniimpaa kuvausta olisi voinut saada osakseen.

Nuorten SM-liigassa toimiessaan huoltajat ja joukkueenjohtajat toimivat yleensä 16–20-vuotiaiden poikien kanssa joukkueissa, joiden pelaajaringissä on kerralla noin 25–30 pelaajaa. Ymmärrettävästi tässä ikävaiheessa pelaajat elävät nuoruusvaihetta ja kokeilevat sekä omia että toistensa rajoja monella tavoin. Huoltajat ja joukkueenjohtajat neuvottelivat pelaajien kanssa samankaltaisista asioista, joista vanhemmat neuvottelevat lastensa kanssa kotona: kenkien ja vaatteiden laittamisesta siististi paikalleen, jääkiekkovarusteiden huolehtimisesta pelikasseihin pelimatkalta lähdeittäessä, ovien sulkemisesta ja valojen sammuttamisesta, syömisestä ja roskaamisesta, päihteidenkäytöstä, myöhästymisestä. Toisinaan huoltajat ja joukkueenjohtajat pelastivat pelaajiaan tilanteista, joissa he esimerkiksi aiheuttivat palohälytyksen turhalla suihkunlotraamisella tai jolloin joukkueelle annettiin ulkopuolista palautetta, kun juhliminen oli lähtenyt laukalle saunaillassa. Huoltajat ja joukkueenjohtajat olivat parhaimmillaan pelaajien luottohenkilöitä, joille saattoi myös purkaa parisuhdehuolia tai kertoa vaikkapa armeijakuulumisia. Aina huoltajat eivät kuitenkaan yltäneet parhaimpaansa, vaan saattoivat viestiä epäkunnioittavasti tai epäselvästi, mikä aiheutti myös selvää mielihapaa pelaajille.

Sukupuolisen eriytymisen on sanottu näkyvän yleisesti työtehtävissä siten, että miehet hoitavat perinteisesti koneita, rahaa ja johtamisen (*machinery, money and management*) ja naiset siivoamisen, ruokahuollon ja hoivaamisen (*cleaning, cooking and caring*) (Perrons 2005, 392; Julkunen 2010, 131). Huoltajille jäivät mielenkiintoisesti jääkiekkjoukkueissa hyvin feminiiniset ja kotityömäiset rutiinityöt pyykkäyksestä hoivaamiseen. En ole ennen ammattihoitajiin tutustumista tavannut miehiä, jotka

puhuvat niin intohimoisesti tai ammattimaisesti oikeanlaisista pyykkäys- ja viikkaamistekniikoista. Samalla työhön kuuluivat kuitenkin myös monenlaiset varustekorjaukset ja metallintyöstötyöt, jossa työskennellään työläisammattien tapaan teknisillä laitteilla ja perinteisesti miehille kuuluneilla työvälineillä (Julkunen 2010, 132). Koska jääkiekkjoukkueissa ei yksinkertaisesti ole töissä naisia, ovat perinteisesti naisille kuuluvat työt olleet miesten aluetta, josta saa kokea taituruutta ja ylpeyttä.

Miesvaltaisuutta jääkiekkohuollossa ylläpitää luonnollisesti se, ettei naisilla ole miesten pukukoppeihin asiaa, ja jääkiekkoharrastajista kuitenkin suurin osa on poikia tai miehiä. Vaikka vierailin eri joukkueiden pukukopeissa, en voinut tietenkään mennä miesten tai poikien pukukoppeihin tutkijana silloin, kun niissä oli vähäpukaisia ihmisiä. On toki luonnollista, että pukukopeissa vähäpukaisuus on enemmän sääntö kuin poikkeus, joten myös huollon oli syytä olla pelaajien kanssa samaa sukupuolta. Oppiessani joukkueille tutummaksi saatoinkin kuitenkin vierailla pukukoppien yhteydessä olevissa huoltokopeissa samaan aikaan, kun pelaajat olivat kopeissaan. Sinä aikana huomasin, että huoltajat todella viettivät joukkueiden parissa paljon aikaa, mutteivät puuttuneet poikien väliseen kommunikaatioon yleensä millään lailla. Huoltajat tekivät työtään välineitä ja ihmisiä huoltaen samalla, kun pojat iskivät juttua keskenään pukukopin puolella. Huoltajilla on varmasti hyvin laaja näkemys siitä, mitä joukkueissa tapahtuu. Jäin usein miettimään, osaavatko valmentajat hyödyntää huoltajien näkemyksiä ja osaamista riittävästi työssään.

Huoltajien maailma oli kaikessa huolenpidossaan myös hyvin maskuliininen maailma. Sain itse vierailta huoltajilta ihmettelyä yleisissä huoltokopeissa sukupuolestani, vaikka olisin huoltanut tyttö- tai naisjoukkueita. Yksi esimerkki on kerrasta, jolloin teroitin luistimia jäähallin yleisessä huoltokopissa, ja kaksi mieshuoltajaa kulki kopin ohi. Molemmat katsoivat minuun päin, ja toinen totesi kysyvällä äänellä ohi kulkiessaan: ”Naisia huoltokopissa?” Toinen vastasi hänelle arkisella äänellä: ”Joo, niinhän se on tainnu jääkiekossakin vähän käydä.” Tämä keskustelu kuvasti minulle sitä maskuliinista maailmaa, johon olin ulkopuolisena tunkeutunut ja jota koin rikkovani tasa-arvoistaessani jääkiekkokulttuuria teroittamalla luistimia huoltokopissa naisena. Samalla on todettava, että kaikki ne huoltajat ja joukkueenjohtajat, joihin olin tutustunut henkilö-

kohtaisesti, eivät äimistelleet osallistumistani, vaan kohtelivat minua hyvin tasavertaisesti.

Miesvaltaisuutta joukkueiden huollossa ylläpitivät kuitenkin myös huolto- ja joukkueenjohtotehtävien määrä ja työajat. Koska kotitalouksissa vastuunotto perheen arjenpyörittämisestä jää keskimäärin enemmän naisille (Pääkkönen 2010), ei ole myöskään todennäköistä, että naiset viettäisivät halleilla päivittäin tunteja luistimia teroitellen, varusteita korjaten ja kuivaten, nimiä pelipaitoihin ommellen, juomapulloja täyttäen, pyykkiä pesten tai koppeja ehostaen. Huoltaja perinteisesti tulee hallille ennen pelaajia ja lähtee pelaajien jälkeen, joten työpäivät ovat pitkiä. Joukkueenjohtaja voi valita omat työaikansa huoltajaa joustavammin, mutta useasti joukkueenjohtajat ovat paikalla ainakin peleissä auttamassa pelaajia, valmentajia ja huoltoa.

Vaikka naisvaltaisia ryhmittymiä kuulee herjattavan toisinaan siitä, että niissä kihisee ja yhteistyö on haasteellista, ei miesvaltaisissa lätkäyhteisöissäkään välttyä valtataisteluilta ja selkäänpuukotuksilta. Joukkueita seuratessani huomasin, että valmentajien, huoltajien ja joukkueenjohtajien välillä oli vääntöä ja kaunaisuutta ennen muuta roolituksista ja resurssienjaosta. Joku nimitettiin ykkösvalmentajaksi, joku taas joutui väistymään ja etsimään itselleen uutta paikkaa muualta. Myös huoltajilla oli mahdollisuus edetä urallaan Nuorten SM-liigasta miesten Liiga-joukkueisiin ja sitä myöten paremmille palkoille ja arvostetumpiin toimenkuviiin. Ihmissuhdepelejä eri toimijoiden kesken esti kuitenkin läpinäkyvyyden urapoluilla etenemisessä, mikä aiheutti paljon mutinaa ja pettymystä myös tällä miesvaltaisella alalla.

Ammattimaisemmissa joukkueissa huoltajan tärkeänä tehtävänä oli myös symbolien hallinta. Symboleilla tarkoitin tässä sekä niitä symboleita, joiden avulla kunnioitetaan joukkuetta, että niitä symboleita tai välineitä, jotka toimivat tunteiden sääntelijöinä (ks. Holland & Valsiner 1988). Joukkueita symboloivia logoja ja väriytyksiä vaalittiin paikallisjoukkueissa, joissa varsinkin pukukoppitilat oli koristeltu joukkueiden värein, tunnuksin ja valmentajien mietelausein. Maajoukkueissa huoltajat synnyttivät joukkueelle tunnusomaisen tunnelman pukukoppitiloihin erilaisin varustein siitä huolimatta, ettei joukkueella ollut omaa hallia ja pukukoppia.

Huoltajat hallinnoivat myös niitä välineitä, joiden kautta pelaajat hallitsevat tunteitaan tärkeissä tilanteissa (Holland & Valsiner 1988). Teroittaminen oli selvästi pelaajille keino ulkoistaa epävarmuuttaan konkreettiseen välineeseen, jonka kautta voi käsitellä vaikeita tunteita. Olen kuullut monen liiga- ja maajoukkuevalmentajan tarinoita, joissa huippupelaajat pyytävät pelissä huonosti menneen erän jälkeen huoltajaa teroittamaan luistimensa, vaikka niiden terissä ei ole todellisuudessa mitään vikaa. Luistimet käytettiin huoltokopissa, niille ei välttämättä tehty yhtään mitään, mutta ne tuntuivat pelaajasta sen jälkeen täydellisiltä, ja peli luisti taas. Tässä prosessissa huoltajasta muodostuu sekä konkreettisten urheiluvälineiden että urheilijoiden tunteiden huoltaja.

Joukkueiden huoltajat työstivät huoltokoppinsa mieleisikseen erilaisin välineistöin. Tyttökalerit kuuluivat huoltokoppien sisustukseen yhtä itsestään selvästi kuin kiintiöryijy mummoloiden seinille. Eräs hyvin ansioitunut lätkähuoltaja kuitenkin selvitti minulle, että tyttökaleri ja tuhkakuppi kuuluvat huoltokoppien retromaiseen huoltamoromantiikkaan, eikä niillä ole mitään tekemistä todellisen huoltokopin käytön kanssa. Tunnistin kuvauksen täysin. Ei kalentereihin kukaan todellisuudessa kiinnittänyt mitään huomiota. Usein ne olivat jonkun rengasfirman tai metallialan yrityksen sponsoroimia, mikä toi minulle tunteen miesluolien säilyttämisestä jäähallien ja metallipajojen kautta.

OSA 3

Mitä etnografia kertoi?

HUIPPUJEN KEHITTÄMINEN JA POSITIIVISET HARRASTUSKOKEMUKSET

Nuorten miesten jääkiekko on mielenkiintoinen tutkimuskohde sen ristiriidan vuoksi, mikä ennen muuta ilmenee nuorten kilpaurheilijoiden kohdalla: Yhtäältä urheilijoiden kehittämisen tarkoituksena on tunnistaa ja kehittää huippuja ja joukkueurheilussa myös hillitä ammattilaisjoukkueille urheilijoiden palkkaamisesta johtuvia riskejä (Kelly & Hickey 2009). Toisaalta urheileminen on kiinnittynyt yhteiskunnallisissa puheissa ja tavoitteissa aina myös positiiviseen kansalaiskasvatukseen ja yksilöllisen kehityksen ajatukseen (Itkonen 2003; Aarresola 2016, 13–14; Coakley 2011b). Näitä kahta erillistä kertomusta voi tarkastella diskursseina, jolloin huippujen tuottaminen ja positiivisiin kokemuksiin tähtäävä harrastaminen ovat erillisiä ajatuksellisia todellisuuksia tai rationaliteetteja, joita toisaalta yhdistellään eri tilanteissa hybrididiskursseiksi (ks. Jørgensen & Phillips 2002, 85).

Näiden kahden diskurssin ristiriita syntyy siitä, ettei huippu-urheiluun liittyvä kilpailullisuus – mikä sisältää väistämättä aina joukkuelajien kohdalla myös resurssien rajallisuudesta johtuvaa harrastajien ulossulkemista ja jonkinlaista harjoitteluun liittyvää ehdottomuutta – sovi kovinkaan hyvin siihen ajatukseen, että huippujen löytämistä ja huippu-urheilutaitojen kehittämistä tärkeämpää olisi vaikkapa liikunnallisen ilon, osallisuuden kokemusten ja henkilökohtaisten vahvuuksien löytyminen. Toki jääkiekkoilijat nauttivat rankasta harjoittelemisesta ja löysivät ilon itse tekemisestä, kuten urheilijoille on tyypillistä (Piispa 2013, 28). Silti varsinkin ammattilaistasolle mentäessä jokaisen jääkiekkoilijan pitää tuottaa joukkueelle selkeää hyötyä, jolloin keskeneräisyydelle ja yksilön kehittämiselle ei jää enää liiemmin tilaa, kuten nuorisojääkiekon ja ammattilaisjääkiekon rajapinnassa harjoittelevat pelaajat ja heidän valmentajansa kokivat. Ammattilaistasolle tähtäävillä pelaajilla näyttikin olevan toisinaan hankaluutta saada riittävästi lepoa opiskelujen ja jääkiekkoilun kilpaillessa ajasta, mikä on muissakin urheilulajeissa tyypillistä (Sorkkila 2018).

Ammattivalmentajat taas painivat sen todellisuuden kanssa, jossa heitä kiinnosti kyllä nuorten pelaajien kehittäminen, mutta ammattimainen urheiluviihde ei antanut menestyspaineeen siihen aina mahdollisuutta. Olisikin syytä tutkia jatkossa myös valmentajien motivaatiota työntekonsa taustalla. Henkilökohtaisen motivaation ja ulkoisten odotusten ristipaine saattaa aiheuttaa drop-outteja myös valmentajille, vaikka yleensä kirjallisuudessa (esim. Fraser-Thomas, Côté & Deakin 2008) puhutaan drop-outteista vain urheilijoiden kohdalla.

Urheilu on yhteiskunnan osa-alue, joka perustuu läntisissä nyky-yhteiskunnissa erottamattomasti kategorisointeihin (Besnier ym. 2018, 3–7). Suurissa urheilukilpailuissa osanottajat valitaan ja jaotellaan kansallisuuden ja sukupuolen mukaan ryhmiin. Pienemmissä korostuu alueellisuus ja ikäjaottelut. Tulokset laaditaan tekemällä kategorisointia sen mukaan, kuka on paras jonkin tietyn liiksumuodon perusteella. Näin ollen on hyvin luonnollista, että myös jääkiekkoiluevien poikien elämä pyöri monenlaisten harjoittelemiseen, kilpailemiseen ja menestymiseen liittyvien kategorisointien ympärillä, joihin heidän itsensä oli vaikea vaikuttaa (ks. myös Aarresola 2016, 53–54). Joukkueiden muodostaminen, pelaajalistat otteluihin ja tehopistekirjanpito olivat kaikki kategorisoinnin välineitä, joiden avulla nostettiin parhaita tai potentiaalisimpia esiin ja kamppailtiin kunniaa ja resursseista. Kategorisointi tuotti moraalista järjestyä (Jayyusi 1991; Jokinen, Juhila & Suoninen 2012, 69–72), ja pelaajat sisäistivät niiden kautta mitä heiltä odotettiin. Pelaajien kehittämistä ja kehittymistä määritti ymmärrettävästi nuorisourheilun ja ammattilaisurheilun taitteessa jatkuva kilvoittelu, jossa toisaalta kehitettiin yksilöä ja joukkuetta yksilöllisistä tarpeista käsin, ja toisaalta etsittiin nykyisiä ja tulevia tähtipelaajia.

Pelaajat eivät toimineet unelmiseen ja panostuksineen nuoriso- ja ammattilaisjääkiekon rajapinnassa yksin. Tarkasteltaessa nuorisojääkiekkoa ekosysteeminä (esim. Baghbadorani & Harandi 2012) saattoi tämänkin tutkimuksen perusteella huomata, että nuorten ja heidän vanhempiansa investointihalukkuudesta olivat yhtä lailla riippuvaisia myös muun muassa omaa uraansa kehittävät valmentajat ja huoltajat, menestystä tavoittelevat urheiluorganisaatiot sekä myyntiä etsivät urheiluvälinevalmistajat. Nämä kaikki tahot määrittivät omine toiveineen, tavoitteineen ja valtasuhteineen

sitä arkea, johon pelaajat sopeutuivat. Jokainen joukkue oli myös tavoitteelliselle valmentajalle käyntikortti. Lisäksi urheiluorganisaatiot sijoittivat suuria summia rahaa joukkueiden kehittämiseen, vaikka tietävät hyötyvänsä taloudellisesti ja urheilullisesti lopulta vain muutamasta yksilöstä. Nuorten SM-liigajoukkueet ovatkin hyvin riippuvaisia siitä, kuinka moni uskoo omiin kykyihinsä päästä huipulle. Jokainen organisaatio tarvitsee joukkueellisen pelaajia, jotka ovat valmiita sitoutumaan yksilöiden ja joukkueen kehittämiseen täysillä (Ojala 2020). Samalla jokainen yksilö tarvitsee kehittyäkseen sen valmennusjohdon ja organisaation, joka uskoo, että massasta nousee huippuja ammattilaisjoukkueisiin oikeanlaisella kehitystyöllä ja hoivalla. Näin ollen nuorten kilpajääkiekkoa pyörittävä motivaatio on monella lailla silmien sulkemista todennäköisyyksiltä ja epätodennäköisyyksiltä.

Tämän tutkimuksen valossa näyttää vahvasti siltä, että ainakin oman ikäluokkansa huipputasolla kiekkoilevat jääkiekkoilijapojat osaavat ratkaista kurinalaisen kilpailullisuuden ja positiivisiin kokemuksiin tähtäävän urapolun ristiriidan edukseen. He ottivat täysivaltaisesti osaa kilpaurheilamiseen ja tähtäsivät huipulle, mutta tunnistivat silti huipulle pääsyn epärealistisuuden ja kokivat jäävänsä kokemuksiineen positiivisen puolelle, vaikkeivät huipulle pääsisikään. Heidän elämäntyylinsä ei ollut niin kurinalainen, että he olisivat näyttäneet elävän kovin epätyyppillistä nuoruutta tai elämänkulkua (vrt. Piispa & Huhta 2013). Valmentajat myös mahdollistivat nuoruuteen kuuluvan epäkurinalaisuuden sulkemalla silmiänsä pelaajien käyttäytymiseltä lomapäivien tai luppohetkien aikana.

Nuorten miesten toiveet ammattiuurheilijuudesta ja tasapainoileminen nuorisourheilun anteeksiantavaisen ympäristön ja ammattiuurheilun hyödyllisyysvaatimusten välimaastossa aiheuttavat kuitenkin myös kipuilua. Tulevaisuus oli epävarma, mikä mietitytti paljon. Epävarmuutta hallittiin palkkaamalla henkilökohtaisia agenteja, joiden tehtävänä oli toisaalta neuvotella rahallisia sopimuksia mutta myös koordinoida pelaajan mahdollisuuksia varsinkin epävarmoissa uratilanteissa. Vaikka osa valmentajista ja huoltajista kuunteli ja huolsi myös poikien tunteita ja kokemuksia tukiessaan monin tavoin nuorten kasvua, joukkueiden rajat rajoittivat yleensä huolenpitoa. Jos joku pelaaja siirtyi syystä tai toisesta sivuun joukkueesta, loppui pelaajasta huolehtiminen yleensä siihen het-

keen, vaikka pelaajalla olisi ollut pitkä historia kyseisessä joukkueessa. Jääkiekko-organisaatioissa ei ole henkilökuntaa, joka ohjaisi pelaajien urheilija- ja elämänuria joukkueiden ulkopuolella. Näin ollen riskin urheilijanuraan investoimisesta ottaa viime kädessä yksilö, mikä tuokin neoliberalistista toimintalogiikkaa vahvasti nuorisourheiluun (Gershon 2011; Coakley 2011a). Sivustaseuraajana kehottaisinkin urheilemista ja opiskelua koordinoivia urheiluakatemiaita miettimään välineitä siihen, että näissä niin kutsutuissa drop-out-tilanteissa urheilijat saisivat käyttöönsä riittävät resurssit epävarmuksiensa käsittelemiseen ja tulevaisuuden urasuunnitteluun. Jääkiekko ei varmasti ole ainoa laji, jossa tämänkaltainen tukiverkosto näyttää puuttuvan.

Nuoren pelaajan oli tämän tutkimuksen perusteella oltava valmis joustavuuteen niin pelaajaidentiteetin kuin maantieteellisen sijainninkin suhteen. Poikien oli kyettävä työstämään käsitystään itsestään pelaajana jatkuvasti, jotta he olisivat olleet eri joukkueissa hyödyllisiä. Toiveet kehittämisestä ja menestyksestä kuljettivat poikia ympäri Suomea, kun pojat etsivät itselleen sellaisia joukkueita, jotka voisivat johtaa kehittymiseen ja mahdollisesti ammattiuraan. Monen pojan oli itsenäistytävä varhain jääkiekon vaatimien muuttojen vuoksi. Olisikin tärkeää tutkia jatkossa, aiheuttaako urheilijaura laajemminkin itsenäistymispainetta, sillä keskiarvoikä lapsuudenkodista muuttamiselle on Suomessa 21,9 vuotta, ja miehillä yleensä korkeampi (Eurostat 2017). Usein nämä muutot kohdistuivat suurempiin kaupunkeihin, joissa on jääkiekon Liiga-organisaatio ja sitä myötä myös kyseisen organisaation juniorijoukkueet. Toisinaan myös vanhemmat seurasivat poikien perässä toiselle paikkakunnalle mahdollistaakseen lapsen urheilijanuran. Aikuisuuden kynnyksellä pojat saattoivat vielä muuttaa pienemmille paikkakunnille Mestis-joukkueiden perässä, minkä pojat kokivat ristiriitaisesti paikkakuntien vähäisen viehättyksen mutta urheilijanuran jatkumisen vuoksi.

Tulkitsenkin, että urheilujoukkueiden sijoittuminen ja niihin investoiminen tietyillä paikkakunnilla on tietoista tai tiedostamatonta sisäpolitiikkaa, jolla vaikutetaan paikkakunnan yleisen elinvoimaisuuden lisäksi kuntien väestörakenteeseen. Urheilujoukkueet kiinnittävät myös työvoimaa ja asukkaita maantieteellisesti tiettyihin paikkakuntiin sarjatoimintansa vuoksi. Näin ollen esimerkiksi Mestiksestä tekee yhteiskunnal-

lisesti mielenkiintoisen sen joukkueiden sijoittuminen maantieteellisesti. Jos Liiga-seurat sijaitsivat isommista kaupungeista, joista seitsemän viidestätoista on onnistunut kasvattamaan työllisen työvoimansa määrää viimeisten kymmenen vuoden aikana (Tilastokeskus, Kuntien avainluvut, 2008–2018), niin kahdestatoista Mestis-paikkakunnasta näin on onnistunut tekemään viisi. Näistä kaksi oli samoja paikkakuntia Liiga-seurojen kanssa. Muutoin Mestis-joukkueet sijaitsivat pääsääntöisesti pienemmillä paikkakunnilla, kuten Iisalmessa, Kajaanissa, Keuruulla, Savonlinnassa, Heinolassa, Imatralla ja Kokkolassa. Pienimmät Liiga-joukkueiden paikkakunnat taas ovat länsirannikolla sijaitsivat Rauma ja Pori. Muutoin paikkakunnat ovat Suomen liiketalouden keskuksia, kuten Helsinki, Tampere, Turku, Kuopio ja Oulu. On oletettavaa, että varsinkin pienemmällä paikkakunnilla pyörivät Mestis-seurat tuovat kaivattua eloa kunnan urheilu- ja kulttuuritarjontaan, mutta lisäksi ne tuovat tai pitävät paikkakunnalla noin 25 parhaassa työssä olevaa nuorta miestä. Nämä miehet tuskin eläisivät arkeaan näillä paikkakunnilla ilman jääkiekkouraan liittyviä toiveita ja menestyspyrkimyksiä. Jos huomioidaan vielä kilpasarjaksi luettava jääkiekon Suomi-sarja, joka levittäytyy kuudelletoista erikokoiselle paikkakunnalle ympäri Suomen, vaikuttavat nuoria aikuisia houkuttelevat urheilujoukkueet eräänlaiselta sisäpolitiikalta, jossa urheilusirkus tuodaan kaupunkiin pitämään Suomea laajasti asutettuna ja virkeänä.

Tutkimuksen pitkäjänteinen aikajana mahdollisti sen, että pelaajien onnistumisia, epävarmuuksia, olemuksia ja urakehitystä on ollut mahdollista asettaa suurempaan kuvaan. Tutkimuskirjallisuudessa tunnistetaan, että tulevien huippujen ennustaminen on hankalaa, ellei mahdotonta (Simonton 1999; Abbott & Collins 2002; Gulbin ym. 2013; MacNamara & Collins 2014). Itselleni oli silti yllätys, kuinka nopeasti tilanteet vaihtuvat pelaajien kesken. Tämän kirjan kirjoitusvaiheessa esimerkiksi Pekka, joka koki juniorijääkiekkoilijan urallaan suuria onnistumisia mutta myös henkistä epävarmuutta, onnistui vakiinnuttamaan paikkansa osana miesten SM-liiga-joukkuetta. Samalla miesten joukkueeseen tuli uusia nuoria tavoitteineen, toiveineen ja epävarmuuksineen koettamaan mahdollisuuksiaan pärjätä ja kehittyä joukkueessa. Sitä vastoin oli myös sellaisia pelaajia, jotka tutkimuksen alkuvaiheessa elivät vahvaa itseluotta-

muksen, onnistumisen ja urakehityksen kautta mutta etsivät tällä hetkellä orastavaa paikkaansa miesten sarjoista.

Koska tätä monenlaisten tapahtumien ja toimijoiden kudelmaa on mahdotonta hahmottaa tai pukea sanoiksi, muodostui siitä itselleni mielessä valojen ja varjojen tapahtumasarja. Pelaaja, joka elää menestyksen vaihetta pelaa myös kaukalossa kuin kohdelampun alla. Hän on näyttelmän tähti, joka kuljettaa joukkueen tarinaa eteenpäin. Häntä seuraavat sekä valmentajat että kykyjenetsijät, ja yleisö taputtaa hänen suorituksilleen. Myös jäähallin ulkopuolella näiden pelaajien olemus heijasti tässä uravaiheessa itsevarmuutta, voimaa ja iloa. Unelmat olivat saavutettavissa ja tulivat päivä päivältä lähemmäs. Myöhemmin, jopa samana kautena, sama pelaaja saattoi olla loukkaantumisen tai ketjukaverimuutosten tai varusteongelmien tai jonkin epäselvän henkisen lukon vuoksi täysin eri tilanteessa urallaan. Tällöin mikään ei näyttänyt onnistuvan kaukalossa, mikä heijastui pelaajan elämään myös jäähallin ulkopuolella. Kohdevalo oli peleissä siirtynyt muihin pelaajiin ja pelaajan olemus muuttunut sameammaksi. Unelmat eivät olleet enää käsin kosketeltavan lähellä. Jääkiekko oli nopea peli kaukalossa, mutta myös kaukaloiden ulkopuolella.

JÄÄKIEKKO ON SOSIAALISENA TILANA YHÄ PERINTEISEN MASKULIINISUUDEN VALTAKUNTAA

Vaikka jääkiekkoilijat olivat yksilöinä hyvin avarakatseisia erilaisille ihmisille ja aatteille, oli kategorinen mieskuva jääkiekkoyhteisössä yhä hyvin vahva. Tyypillinen jääkiekkoilija nähtiin lihaa syövänä ja armeijan käyvänä valkoisena heteromiehenä, joka tykkää tapella kaukalossa ja valloittaa naisia kaukaloiden ulkopuolella. Tämä kategorinen miestyyppi vaikuttaa väistämättä siihen, kuinka pelaajat peilaavat omaa toimintaansa ja identiteettiään ryhmässä. Samalla tuo mieskuva luo jakoa niiden välille, jotka voivat kokea jääkiekon kodikseen ja niiden jotka eivät.

Jääkiekko toimii muiden urheilulajien tavoin yhteiskunnassa rakenteena, jonka kautta ylläpidetään monenlaisia urheilun ulkopuolisiakin sosiaalisia kategorisointeja ja hierarkioita (Besnier, Brownell & Carter 2018, 125–126). Tarkastellessaan jääkiekon asemaa kanadalaisena kertomuksena

Mary Louise Adams (2006) totesi Kanadan kollektiivisen jääkiekkotarinan koostuvan valkoisten miesten aggressiivisesta urheilemista. Hyvin samanlainen kertomus kiekkokansasta on rakennettu myös Suomessa (Toivanen 2015). Vaikka kertomus on muuttumassa pikkuhiljaa, tyttöjen ja naisten maajoukkuemenestyksen saadessa yhä enemmän huomiota mediassa, dominoi jääkiekkokertomusta ja sitä myötä myös jäähalleja yhä poikien ja miesten ruumiinkulttuuri.

Jos Raija Julkunen (2010, 249) pohtii työväenluokkaisen suomalaisen maskuliinisuuden olevan kriisissä ja etsivän mahdollisesti itselleen suojaisia lokeroita elintilaksi, voi jäähallit tunnistaa tuollaisiksi paikoiksi. Saman huomion tekivät myös Gruneau & Whitson (1993, 192) kanadalaisessa jääkiekossa liki 30 vuotta sitten. Näissä tiloissa myös pehmeämpää maskuliinisuutta suosivat huoltajat ja joukkueenjohtajat saavat toteuttaa kenenkään kritisoiematta omaa kulttuuriaan ja osaamistaan. Perinteisen maskuliinisuuden kriisistä ei ollut jäähalleissa tietoaakaan, mutta sekaan oli sekoittunut mielenkiintoisesti myös feminiisemmäksi miellettyä siivoamista, ruokahuoltoa ja hoivaamista (Perrons 2005; 392; Julkunen 2010, 131).

Tässä maskuliinisuuden ylläpidossa myös miesten jääkiekkoyhteisön homofobisuuden voi ymmärtää keinona rakentaa miestä ja neuvotella sosiaalisesta vallasta miesyhteisössä (Pringle 2005). Tulkitsen kuitenkin, että valtasuhteiden rakentamisen lisäksi homofobisuus oli jääkiekkoliijapojille myös keino luoda ja ylläpitää käyttäytymisääntöjä urheilun välttämättömissä tilanteissa, joissa miesten käytös saatettaisiin muutoin tulkita epäilyttäväksi ja liian läheiseksi (ks. Besnier ym. 2018, 155). Kuten monessa muussa urheilulajissa, myös jääkiekossa miesten on välttämättä työstettävä suhdettaan niihin tilanteisiin, joissa he elävät jatkuvasti lähellä toisiaan usein hyvin fyysisesti ja vähäpukeisuuttakin sietäen. Homofobisuutta pursuavat vitsailut tekevät pelaajille selväksi, että läheisyys ja alastomuus liittyvät urheiluun eikä mihinkään muuhun.

Valmentajien kommunikointi ja toimintatavat ovat jääkiekossa näkyvästi esillä ja jatkuvan tarkastelun kohteena, ja valmentajien odotetaan muuttavan toimintaansa erilaisten valmennusfilosofioiden ja urheilutoimintaa ohjaavien ilmapiirien mukaan (Hämäläinen 2008). Tulkitsinkin, että valmentajat ovat – Ervin Goffmanin (1959) vuoro-

vaikutustutkimuksiin viitaten – näyttämöllä mahdollistamassa jääkiekon performanssin samalla kun huoltajat valmistelevat takahuoneessa esitystä katsojilta piilossa. Huoltajien takahuonetoiminta ei näy yleisölle samalla tavalla kuin valmentajien. Siksi siihen ei kohdisteta odotuksia ja katsetta samassa määrin urheilututkimuksissakaan kuin valmentajiin, vaikka huoltajat ovat nuorten urheilijoiden kanssa vähintään yhtä paljon läsnä kuin valmentajat. Huoltajien kasvatuksellinen rooli on suuri nuorten elämässä, minkä vuoksi sen tutkiminenkin olisi tärkeää.

Jääkiekkoharrastus on sosiaalisena ympäristönä niin miesvaltainen ja yhä niin perinteistä maskuliinisuutta kunnioittava, että jääkiekko jatkaa tänä päivänäkin sitä vuosisatoja vanhaa sukupuoliroolien perinnettä, jossa urheilemisella tuotetaan kunnollisia miehiä kapitalismin, maanpuolustuksen ja maailmanvalloituksen tarpeisiin, ja naisilla on rooli tämän kehitystyön tukitoimissa (Besnier ym. 2018). Samaan aikaan hallilla esiintyy mielenkiintoisesti monenlaisia miesrooleja. Johtuen naisten vähyydestä jääkiekkjoukkueiden henkilöstössä, pojat saavat hallilla oppia siihen, että miehet huolehtivat kaikesta. Pyykit, ruokahuolto, ensiapu ja siisteys hoituvat yhtä lailla mieshenkilöstöltä kuin valmennus ja joukkueenjohtokin. Näin ollen jääkiekkjoukkueissa ei ole sijaa sellaiseen sukupuoliseen eriytymiseen työnjaossa, joka on muualla yhteiskunnassa hyvin tavallista (Perrons 2005; Julkunen 2010).

JÄÄKÖ JÄÄKIEKKOURAN ANTI POSITIIVISEN PUOLELLE?

Olen suhtautunut Nuorten SM-liigassa pelaamiseen tässä tutkimuksessa investointina. Jääkiekkolemiseen henkisesti ja fyysisesti käytettävä aika voitaisiin käyttää yhtä lailla kouluttautumiseen tai johonkin muuhun elämänlaadun ja tulevaisuuden kannalta merkitykselliseen tekemiseen (ks. Becker 1993). Aina jääkiekkouraan investoimisen vaikutus ei ole suora, vaan jääkiekkokulttuurissa pelaajat sosiaalistuvat myös jääkiekkokulttuurissa vallitseviin *diskursseihin* eli vakiintuneisiin puhunnan ja merkityksellistämisen tapoihin (ks. lisää esim. Pietikäinen & Mäntynen 2009, 24–28), jotka vaikuttavat muun muassa siihen, kuinka jääkiekkoilijat kokevat painetta opiskella tai olla opiskelematta.

Tämän tutkimuksen jääkiekkoilijat identifioituivat suomalaisten miesurheilijoiden tapaan (Koivusalo ym. 2018) enemmän urheilemiseen kuin opiskelemiseen asenteissaan ja toiminnassaan. Opiskeleminen ei ollut jääkiekkoilijoiden parissa kovinkaan arvostettua. Jääkiekkoilijoiden asenteeseen opiskelua kohtaan vaikutti arvatenkin sekä roolimallien puute että hyvin intensiivinen harjoitus- ja pelikausi. Mediakaan ei tuo näkyville jääkiekkoilijoiden onnistumisia opinnoissa. Sen sijaan Teemu Selänteen hyvin maltillinen motivaatio koulussa (Tuisku & Rantanen 2014) ja nuorempien kiekkoilijoiden, kuten Patrik Laineen tai Sebastian Ahon, keskittyminen jääkiekkouraan koulun sijasta (Pesu, Oivio & Hoffrén 2018; Parviainen 2015) ovat saaneet mediassa palstatilaa. Aktiivisella pelikaudella kalenteri oli niin täynnä harjoituksia ja pitkiä pelimatkoja, ettei koulunkäynnille jäänyt myöskään kunnolla aikaa. Mitä lähemmäs unelmaansa pelaajat pääsivät, sitä kauemmas opiskelut mielessä siirtyivät (ks. myös Adler & Adler 1991). Näin ollen jääkiekkoilijat eivät näyttäisi noudattavan sitä Jaana Karin (2018) väitöstutkimuksen löydöstä, että liikunnallisella aktiivisuudella olisi positiivinen vaikutus peruskoulun päättötodistuksen keskiarvoon. Sen sijaan kaukaloissa ja pukukopeissa synnytytyillä suhteilla saattaa hyvinkin olla vaikutusta poikien tuleviin työuriin ja ansiotuloihin.

Jääkiekon aseman vahvistuminen suomalaisessa yhteiskunnassa on luonut monelle pelaajalle ja valmentajalle tilanteen, jossa jääkiekko voi olla ammatti, jolloin b-suunnitelmalle tai pelaamista rahoittavalle ammatille ei ole samanlaista tarvetta kuin muissa joukkuelajeissa. Pauli Vuolteen vuonna 2007 tekemän selvityksen mukaan yli viidesosalla SM-liigassa tuolloin pelanneista tai 2000-luvulla pelaajauransa lopettaneista oli peruskoulu korkein koulutus. Suomessa pitää toki paikkansa, että opiskeluihin pääsee kiinni monenlaisia sivupolkuja pitkin myöhemminkin kuin suoraan toisen asteen opintojen jälkeen. Toisen asteen opintojen menestyksellä on kuitenkin korkeakoulujen sisäänotoissa yhä suurempi merkitys korkeakoulujen opiskelijavalintauudistusten myötä. Samoin tiedetään, että helppouden suosiminen urheilijauran aikana voi vaikuttaa opinto- ja työmahdollisuuksiin urheilijauran jälkeen (Ryba ym. 2016). Opiskelumestyksen kustannuksella urheilijauraan keskittyminen onkin investointi, joka realisoituu jääkiekkoilijoille ja heidän vanhemmilleen

viimeistään siinä vaiheessa, kun urheilijauralta siirrytään kohti opintoja ja työelämää. Jääkiekkoilemiseen keskittyminen teini-ikässä sekä jääkiekkokulttuurissa vallitsevaan opintonegatiivisuuteen sosiaalistuminen voi johtaa myöhemmin tilanteeseen, jossa kiinnostavat opintoväylät ovat tukossa. Toisaalta nuoruuden aikana hankittu urheiluosaaminen voi toimia myöhemmin pääomana (Bourdieu 1984), jota voi hyödyntää esimerkiksi liikuntaan ja kehonhuoltoon liittyvissä opinnoissa ja ammateissa.

Jääkiekkoilijat oppivat myös jääkiekkokulttuurissa sellaisia uhkapeleamista ja päihteidenkäyttöä suosivia tapoja ja asenteita, joita he eivät välttämättä olisi kaikissa urheilukulttuureissa oppineet (ks. myös Piispa 2018, 21). Samoin he olivat yllättyneitä laskiessaan harrastamisensa kalteutta, vaikkeivät päässeet laskelmissaan lähellekään Puronahon (2014) esittämiä tutkimuserustaisia lukuja. Jääkiekkoilijat saivat harrastaessaan myös sellaisia fyysisiä vammoja, jotka aiheuttavat huolta tai haittaa myös jääkiekkouran jälkeen.

Jääkiekkoileminen synnytti kaikesta huolimatta fyysistä, kulttuurista ja sosiaalista pääomaa (vrt. Bourdieu 1984; Aarresola 2016), jota pelaajat saattoivat hyödyntää toimiessaan myös urheilukenttien ulkopuolella. Jääkiekkoilijat kokivat jääkiekkoilemisen tuottavan enemmän positiivisia kuin negatiivisia vaikutuksia. Harrastaminen tuotti pelaajille mielekästä sisältöä nuoruuteen. Lisäksi pelaajat kokivat saavansa ystäviä ja liikunnallisen elämäntavan jääkiekon kautta. Joukkueet myös kasvoivat kausien aikana niin tiiviiksi yhteisöiksi, että harrastamisen kautta syntyi vahvoja sosiaalisia verkostoja. Jääkiekkoilijuudesta koettiin olevan hyötyä esimerkiksi etsittäessä satunnaisempia tai vakituisempia kumppaneita.

Jääkiekko tarjosi pelaajille vahvan sosiaalisen yhteisön ja yhteisen kielen, joka ulottui laajalle. Jääkiekon kieli piti sisällään myös yhteisen ymmärryksen hyväksytyistä ruumiinkulttuurisista liikemurteista (Halonen 2001) kaukaloissa ja niiden ulkopuolella. Pelaajat olivat oppineet vuosien saatossa reagoimaan eri tuntemuksiin ruumillaan eri tavoin ja osasivat kategorisoida omia ja toisten pelaajien liiketyylejä tyyppillisiin pelaajakategorioihin. Nuorilla pelaajilla oli laajat sosiaaliset verkostot ympäri Suomen ja jopa ympäri maailman, sillä vanhoja joukkuekavereita oli levittäytynyt moniin joukkueisiin. Lisäksi jatkuva yhdessäolo tarjosi poikien elämään sosiaalista rakennetta, joka pitäisi ilman jääkiekkoa etsiä muualta. Tämä

sosiaalinen pääoma selittää siis yhtäältä LIITU-tutkimuksen (Lyyra ym. 2019) löydöstä, jonka mukaan varsinkin urheiluseuratoimintaan kuuluvat pojat kokevat selvästi vähemmän yksinäisyyttä kuin pojat, jotka eivät kuulu urheiluseuraan. Tutkimuksia ei ole kuitenkaan vielä tähän mennessä tehty joukkue- ja yksilölajien eroista yksinäisyyden kokemuksiin.

Koska joukkuepelaaminen on suomalaisilla miehillä yhä 2000-luvullakin yli kolme kertaa yleisempää kuin naisilla – jotka taas käyvät esimerkiksi ohjatuissa voimisteluisia miehiä selvästi enemmän – pääsevät miehet hyödyntämään työelämässä ja vapaa-ajallaan enemmän joukkuelajien synnyttämää sosiaalista ja kulttuurista pääomaa kuin naiset (Tilastokeskus 2009). En halua osoittaa syyttävällä sormella miehiä siitä, että he harrastavat joukkuelajeja ja hyödyntävät siten sosiaalisia verkostoja tehokkaasti. Silti ilmiön sukupuolittuneisuus on mielenkiintoista ja laittaa kysymään, voisiko vapaa-aikaan käytettyjen tuntien jakautuminen nykyistä tasaisemmin naisten ja miesten välillä saada myös naiset harrastamaan enemmän sitoutumista vaativia joukkuelajeja ja hyötymään verkostoista esimerkiksi työelämässä nykyistä enemmän?

Kuten aiemmissakin suomalaisissa tutkimuksissa on todettu (esim. Aarresola & Konttinen 2012; Piispa 2013; Salasuo, Piispa & Huhta 2015), perheillä on suuri merkitys urheiluharrastuksen aloittamisessa ja urheilijanuran aikana. Mikko Salasuo ja kumppanit (2015, 93) puhuvat urheilu- ja liikuntasuhteesta kasvatuskäytäntönä perheissä, joissa yhdessä liikkuminen, urheilu-uralle kannustaminen ja sen resursoiminen ovat olleet perheen luonnollista arkea. Myös sisarusten merkitys urheilu-uralle innostamisessa ja esimerkin näyttämisessä on tunnustettu niin jääkiekossa (Konttinen 2019) kuin muissakin lajeissa (Salasuo, Piispa & Huhta 2015, 97–102). Tämä tutkimus ei tehnyt poikkeusta aiempiin tutkimuksiin nähden siinä, kuinka merkittävä rooli vanhemmilla on nuorten urheilijoiden urapoluilla. Etnografinen kenttätyö avasi vanhempien osallistumiseen kuitenkin myös sen ulottuvuuden, ettei lapsen urheilijaura ollut välttämättä perheelle vain uhraus. Lapsen harrastus, sen seuraaminen ja tukeminen eri tavoin tarjosivat vanhemmille sellaisen arjen rakenteen, joka mahdollisti yhdessä olemisen ja yhteydenpidon lapseen myös lapsen aikuistuessaa.

TUNTEITA JA TUOKSUJA TUTKIMUSMATKAN PÄÄTTEEKSI

Istuin jälleen kerran poikien juniorijääkiekko-ottelussa. Ylimmällä rivillä, kaarteessa, siellä missä istuvat kyseisen jäähallin koodiston mukaan eri joukkueiden huolto, valmentajat, joukkueenjohtajat ja heidän satunnaiset tuttunsa. En tiedä mihin näistä kategorioista kuulun, mutta tuosta kaarteesta ja monen muun hallin vastaavista tiloista on tullut minulle parin kolmen viime vuoden aikana jonkinlainen koti. Istuin kahden valmentajan, Mikon ja Timon vieressä katsoen Nuorten SM-liigaottelua ja keskustelin tutkimuksesta. Molemmat valmentajista ovat tehneet mittavan uran kansainvälisessä, suomalaisessa ja paikallisessa juniorijääkiekossa, mikä tarkoittaa vuosien päivittäistä valmennustyötä lasten ja nuorten kanssa: taitojen kehittämistä, kykyjen arviointia, resurssien ja potentiaalin etsimistä ja löytämistä, kommunikoinnin ja luottamuksen rakentamista nuoriin pelaajiin, heidän vanhempiinsa ja jääkiekko-organisaatioihin. Toinen valmentajista, Mikko, totesi, ettei toivoisi mitään muuta kuin kuulevansa sen, että tästä lätkänharrastamisesta jää näille pojille lopulta positiivinen vaikutus. Keskustelimme hetken siitä, kuinka hankalaa positiivista tai negatiivista vaikutusta olisi tutkia, minkä valmentajakin toki tunnistavat. Ajatus positiivisesta vaikutuksesta jäi kuitenkin pyörimään mieleeni. Ei sen vuoksi, että se olisi itsessään varteenotettava tutkimuskohde, vaan koska ajatus on niin kaunis. Vuosia juniorivalmennusta pääsääntöisesti oman toimen ohella mutta menestyksekkäästi toteuttanut valmentaja toivoo kaiken sen panoksen jälkeen eniten sitä, että harrastamisesta ja yhdessäolosta jäisi näille nuorille lopulta positiivinen vaikutus.

Yli kolme vuotta tutkimuksen aloittamisen jälkeen näistä viidestä tutkimuksen keskeisestä pelaajasta kolme pelaa yhä. Kaksi pelaa Mestisjoukkueissa, joista toinen on vakiinnuttanut paikkansa tällä miesten toiseksi korkeimmalla sarjatasolla, ja toinen vasta aloittelee samassa sarjassa. Yksi pelaajista on aloittanut ammattilaisuransa SM-Liigassa. Kahdesta pelaamisen lopettaneesta toinen opiskelee korkeakoulussa ja toinen hakee korkeakoulupaikkaa. Näen heistä osaa yhä hallilla tai syömässä toisinaan, ja joskus vaihdamme muutaman viestin sosiaalisen median kautta.

Kaikista heistä on kasvanut hyvin kommunikoivia ja fiksuja nuoria miehiä, jotka näyttävät pärjäävän elämässään ihan hyvin. Myös muut

tutkimuksessa mukana olleet nuoret miehet joko etsivät vielä paikkaansa ammattilaisuuteen tähtäävillä urheilijaurilla, ovat jo vakiinnuttaneet paikkansa ammattilaisurilla tai tulevat epäilemättä löytämään aktiivisen paikan yhteiskunnasta urheilijauransa jälkeen. Osa heistä jatkaa vielä nuoruuttaan ensisijaisesti jääkiekkoilijoina, osa työstää muodonmuutostaan opiskelijaksi tai etsii työpaikkaa. Heillä on jääkiekkoharrastamisensa myötä todella laajat verkostot vertaistensa ja jääkiekon toimihenkilöiden parissa, minkä vuoksi ystäviä näyttää löytyvän joka paikasta, johon heidän kanssaan toisinaan yhä matkustan. Joillakin heistä on jääkiekkoharrastuksen vuoksi jonkinlaisia fyysisiä haittoja, kuten alttius toistuville aivotärähdyksille tai liikerajoitusta jossakin ruumiinosassa. Osalle heistä on jäänyt nuuskantuoksuinen matkamuissto jääkiekkoyhteisöstä. Monet heistä pelaavat konsolipelejä tai uhkapelejä yhä vanhojen lätkäkavereidensa kanssa tai tapaavat heitä satunnaisesti yöriennoissaan.

Monet näistä pojista tulevat varmasti olemaan jääkiekon kanssa jollain tavalla tekemisissä jatkossakin elämässään. He pelaavat ehkä joissain niistä lukuisista opiskelu- tai työpaikkojen puulaakijoukkueista tai muissa harrastejoukkueissa, jotka täyttävät suomalaisten paikkakuntien jäähallit ja tekojäät varsinkin varhaiseen aamuaikaan tai myöhäisinä iltoina. He ohjaavat mahdollisesti tulevia omia lapsiaan jääkiekon pariin tai päätyvät jopa joukkueisiin valmentajiksi. He ovat kokemusasiantuntijoita niissä hetkissä, kun suomalaiset seuraavat jälleen kerran jääkiekon arvoturnausta, ja tunteet käyvät kuumina lähetyksen molemmilla puolilla.

Olen nuoresta asti fanittanut klassista musiikkia, josta olen joskus onnistunut keskustelemaan myös nuorten pelaajien kanssa molemminpuolisella innolla. Esimerkiksi klassisten säveltäjien ja rokkareiden elämät eivät ole olleet päihteiden tai tautikokoelmien osalta aivan toisistaan poikkeavia. Tämän etnografian myötä olen huomannut – klassiseen musiikkiin viitaten – että varjo voi olla myös kirkas. Pelaajat ovat osanneet suhteuttaa onnistumisiaan paremmin, kun heillä on ollut tarinoissaan varjoisia hetkiä, jotka ovat pakottaneet heitä näkemään omat uransa uudessa valossa. Nämä hetket ovat voineet olla niitä, kun nuori pelaaja on kipuillut epävarmuuksistaan yli ja löytänyt pelirohkeutensa vaativammassa ympäristössä. Toisaalta ne ovat voineet olla niitä hetkiä, kun pelaaja on joutunut etsimään paikkansa urheilijauran jälkeisessä elämässä, ja tietyn

ajanjakson jälkeen saanut jälleen onnistumisen kokemuksia, mutta nyt uudella urapolulla. Nämä valon ja varjon vaihtelut ovat osa elämää, joten ne ovat myös osa jääkiekkjoukkueen arkea. Urheilun luonteesta johtuen tuota vaihtelua tapahtuu nopeassa tempossa ja yllättäenkin – aiheuttaen sen tunteiden vuoristoradan, jonka kanssa jokaisen jääkiekkoilijan on selvittävä urheilijaurallaan.

Sivusta katsottuna jääkiekkoilijoiden kaudet ovat loputtoman pitkiä ja sitkeyttä vaativia. Samalla ne näyttävät toistavan itseään monella tavalla, kun vastustajajoukkueiden organisaatiot pysyvät samoina, ottelu- ja viikko-ohjelmat treniohjelmineen samankaltaisina, ja itse peli on paljolti samaa vuodesta toiseen. Ja silti muutokset edelliskausiin ovat mittavia, kun ihmiset vaihtuvat ja luottamusta pelitovereihin ja valmentajiin rakennetaan joka kausi uudestaan. Nämä toistot ja yhteiset kokemukset valojen ja varjojen vaihteluista luovat jääkiekkoilijoille yhteistä tunnetta, jonka perään urheilijanuransa lopettaneet pelaajat julkisuudessa toisinaan haikailevat. Tunteen voi tavoittaa suomalaisilla kesäfestareilla seuraamalla miesporukoita, jotka huutolaulavat kaljalasit kourassa ja aurinkolasit silmillä Suomi-rapin tahtiin: ”Koulut on käymättä ku on kivii kääntämättä; yhdessä reissun päällä, ja aivan eittämättä, seki päivä tulee et täst kaikest on aikaa, eikä niit nihkeimpiä hetkii muisteta enää lainkaa. Pojat kysyy mahtuuko kyytiin...”

Lähteet

- Aarresola, Outi (2016) *Nuorten urheilupolut. Tutkimus kilpaurheiluun sosiaalistumisen normeista, pääomista ja toimijuudesta*. Studies in sport, physical education and health 245. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Aarresola, Outi & Konttinen, Niilo (2012) Vanhemmat moni-ilmeinen vaikuttaja urheiluun sosiaalistumisessa. *Liikunta & Tiede* 49 (6), 29–35.
- Abbott, Angela & Dave Collins (2002) A Theoretical and Empirical Analysis of a ‘State of the Art’ Talent Identification Model. *High Ability Studies* 13(2), 157–178.
- Adams, Mary Louise (2006) The game of whose lives? Gender, race, and entitlement of Canada’s “national” game. Teoksessa David Whitson & Richard Gruneau (eds) *Artificial ice. Hockey, culture and commerce*. Peterborough: Broadview Press, 71–84.
- Adler, Patricia A. & Adler, Peter (1991) *Backboards and blackboards. College athletes and role engulfment*. New York: Columbia University Press.
- Agergaard, Sine & Botelho, Vera & Tiesler, Nina Clara (2014) The typology of athletic migrants revisited: Transnational settlers, sojourners and mobiles. Teoksessa Sine Agergaard & Nina Clara Tiesler (eds) *Women, Soccer and Transnational Migration*. Lontoo: Routledge, 191–215.
- Ahonen, Aila (2020) Strong entrepreneurial focus and internationalization – the way to success for Finnish ice hockey: the case of JYP ice hockey team. *Sport in Society* 23(3), 469–483.
- Ahonen, Aila & Lämsä, Jari & Mero, Antti & Karimäki, Ari (2016) Sport city branding of a midsized city in Finland. *Acta Turistica* 28(1), 27–48.
- Alhanen, Kai (2007) *Käytännöt ja ajattelu Michel Foucault’n filosofiassa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Allain, Kristi A. (2008) “Real Fast and Tough”: The Construction of Canadian Hockey Masculinity. *Sociology of Sport Journal* 25 (4), 462–481.
- Allain, Kristi A. (2010) Kid Crosby or Golden Boy: Sidney Crosby, Canadian National Identity, and the Policing of Hockey Masculinity. *International Review for the Sociology of Sport* 46(1), 3–22.
- Anderson, Benedict (2007) *Kuvitellut yhteisöt: Nationalismin alkuperän ja leviämisen tarkastelua*. Tampere: Vastapaino.

- Archer, Margaret S. (2003) *Structure, Agency and the Internal Conversation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Autio, Erkki & Thomas, Llewellyn D. W. (2014) Innovation ecosystems: Implications for innovation management. Teoksessa Mark Dodgson & David M. Gann & Nelson Phillips (eds) *The Oxford Handbook of Innovation Management*, 204–228. Oxford, UK: Oxford University Press.
- Backman, Jyri (2018) *Ishockeyns Amerikanisering: En studie av svensk och finsk elitishockey*. Malmö Studies in Sport Sciences 27, Malmö Universitet.
- Backman, Jyri & Carlsson, Bo (2020) Jokerit's move to KHL: an odd momentum in the commercialization of Nordic elite ice hockey. *Sport in Society* 23(3), 505–522.
- Baghdadorani, Milad Fathi & Harandi, Amirpoyuan (2012) A Conceptual Model for Business Ecosystem and Implications for Future Research. *International Proceedings of Economic Development and Research*, 52(7), 82–86.
- Baker, Joseph & Cobler, Stephen & Schorer, Jörg & Wattie, Nick (2017) Talent Identification and Development in Sport. An Introduction. Teoksessa Joseph Baker & Stephen Cobler & Jörg Schorer & Nick Wattie (eds) *Routledge Handbook of Talent Identification in Sport*. Abingdon: Routledge, 1–7.
- Baumeister, Roy F. & Leary, Mark R. (1995) The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. *Psychological Bulletin* 117(3), 497–529.
- Becker, Gary S. (1993) Nobel lecture: The economic way of looking at behavior. *Journal of Political Economy* 101(3), 385–409.
- Berger, Allan S. (2012) The evil eye – an ancient superstition. *Journal of Religion and Health* 51(4), 1098–1103.
- Besnier, Niko & Brownell, Susan & Carter, Thomas F. (2018) *The Anthropology of Sport. Bodies, borders, biopolitics*. Oakland: University of California Press.
- Besnier, Niko & Guinness, Daniel & Hann, Mark & Kovač, Uros (2018) Rethinking Masculinity in the Neoliberal Order: Cameroonian Footballers, Fijian Rugby Players, and Senegalese Wrestlers. *Comparative Studies in Society and History* 60(4), 839–872.
- Blomqvist, Minna & Mononen, Kaisa & Koski, Pasi & Kokko, Sami (2019) Urheilun ja seuraharrastaminen. Teoksessa Sami Kokko ja Leena Martin (toim.)

- Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018.* Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 1:2019. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto, 49–55.
- Bourdieu, Pierre (1984) *Distinction. Social critique of the judgement of taste.* Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, Pierre (1990) *The logic of practice.* Stanford: Stanford University Press.
- Brewer, John D. (2000) *Ethnography.* Buckingham: Open University Press.
- Butler, Judith (1993) *Bodies that matter.* New York: Routledge.
- Carlsson, Bo & Backman, Jyri & Stark, Tobias (2020) Introduction: The progress of elite ice hockey beyond the NHL. *Sport in Society* 23(3), 355–360.
- Coakley, Jay (2011a) Ideology doesn't just happen: Sport and neoliberalism. *Revista da Alesde, Curitiba* 1(1), 67–84.
- Coakley, Jay (2011b) Youth sports: What counts as "Positive development?" *Journal of Sport and Social Issues* 35 (3), 306–324.
- Connell, Raewyn (1995) *Masculinities.* Berkeley & Los Angeles: University of California Press.
- Côté, Jean & Strachan, Leicha & Fraser-Thomas, Jessica (2008) Participation, personal development, and performance through youth sport. Teoksessa Nicholas L. Holt (ed.) *Positive youth development through sport.* Lontoo: Routledge, 34–45.
- Durkheim, Emile (1995) *The elementary forms of the religious life.* New York: The Free Press.
- Elias, Norbert (1971) The Genesis of sport as a sociological problem. Teoksessa Eric Dunning (ed.) *The sociology of sport. A selection of readings.* Lontoo: Frank Cass and Company Limited, 88–115.
- Eteläpelto, Anneli & Heiskanen, Tuula & Collin, Kaija (2011) Vallan ja toimijuuden monisäikeisyys. Teoksessa Anneli Eteläpelto & Tuula Heiskanen & Kaija Collin (toim.) *Valta ja toimijuus aikuiskasvatuksessa.* Helsinki: Kansanvalistusseura & Aikuiskasvatuksen tutkimusseura, 9–30.
- Eurostat (2017) *When are they ready to leave the nest? European Statistics.* <http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/EDN-20170503-1> (Viitattu 5.8.2019.)
- Foucault, Michel (1972) *The archaeology of knowledge and discourse on language.* New York: Pantheon Books.

- Foucault, Michel (1976) *The birth of the clinic. An archaeology of medical perception*. Lontoo: Routledge.
- Foucault, Michel (1995) *The History of Sexuality. An Introduction*. Volume I. New York: Vintage.
- Foucault, Michel (2010) *Seksuaalisuuden historia. Tiedontahto, nautintojen käyttö, huoli itsestä*. 2. uudistettu laitos. Helsinki: Gaudeamus.
- Fraser-Thomas, Jessica & Côté, Jean & Deakin, Janice (2008) Examining adolescent sport dropout and prolonged engagement from a developmental perspective. *Journal of Applied Sport Psychology* 20(3), 318–333.
- Geertz, Clifford (1973) *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books.
https://monoskop.org/images/5/54/Geertz_Clifford_The_Interpretation_of_Cultures_Selected_Essays.pdf (Viitattu 25.12.2020.)
- Gershon, Ilana (2011) Neoliberal agency. *Current anthropology* 52(2), 537–555.
- Goal Magazine (2013) Edgar Allan Poe’s ‘The Raven’ on Ramo’s mask.
<https://ingoalmag.com/masks/edgar-allen-poes-raven-ramo-flames-mask/> (Viitattu 3.2.2019)
- Goffman, Ervin (1959) *The presentation of self in everyday life*. New York: Anchor Books.
- Gould, Daniel & Lauer, Larry & Rolo, Cristina & Jannes, Caroline & Pennisi, N. (2006) Understanding the role parents play in tennis success: a national survey of junior tennis coaches. *British Journal of Sports Medicine* 40, 632–636.
- Gruenau, Richard & Whitson, David (1993) *Hockey night in Canada. Sport, identities and cultural politics*. Toronto: Garamond Press.
- Gueguen, Gaël & Isckia, Thierry (2011) The borders of mobile handset ecosystems: Is coopetition inevitable? *Telematics and Informatics* 28(1), 5–11. doi: 10.1016/j.tele.2010.05.00
- Guinness, Daniel & Besnier, Niko (2016) Nation, Nationalism, and Sport: Fijian Rugby in the Local–Global Nexus. *Anthropological Quarterly* 89(4), 1109–1141.
- Gulbin, Jason & Weissensteiner, Juanita & Oldenzel, Karen & Gagné, François (2013) Patterns of performance development in elite athletes. *European Journal of Sport Science* 6, 605–614.
- Hakanen, Tiina & Myllyniemi, Sami & Salasuo, Mikko (2019) *Oikeus liikkuu*.

- Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto.
- Halonen, Ulla (2001) Ruumiillisuus ja muuttuva maailmankuva. Teoksessa Helena Helve (toim.) *Arvot, maailmankuvat, sukupuoli*. Helsinki: Helsinki University Press, 60–94.
- Hammersley, Martyn & Atkinson, Paul (2007) *Ethnography. Principles in practice*. 3. painos. Lontoo & New York: Routledge.
- Harwood, Chris & Drew, Ashleigh & Knight, Camilla (2010) Parental stressors in professional youth football academies: a qualitative investigation of specialising stage parents. *Qualitative Research in Sport and Exercise* 2 (1), 39–55.
- Hearn, Gregory N. & Pace, Cassandra A. (2006) Value-creating ecologies: understanding next generation business systems. *Foresight* 8(1), 55–65.
- Heiskanen, Benita & Salmi, Hannu (toim.) *Kiekkokansa*. Helsinki: Teos.
- Heller, Monica & Pietikäinen, Sari & Pujolar, Joan (2018) *Critical sociolinguistic research methods. Studying language issues that matter*. Lontoo & New York: Routledge.
- Henriksen, Kristoffer & Mortensen, Janne (2014) Reality and dreams. A comparison of elite athletes' lived career paths with young talented athletes' imagined career paths. *Scandinavian Sport Studies Forum* 5, 69–91.
- Herrala, Helena (2015) *Tytöt kaukalossa: Etnografinen tutkimus tyttöjen jääkiekkoharrastuksesta*. Acta Universitatis Lappeensis 303. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Herrala, Helena (2016) Rajat ja rajatyö jääkiekkokaukalossa. Teoksessa Päivi Berg & Marja Kokkonen (toim.) *Urheilun takapuoli. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 186. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 46–63.
- Hitlin, Steven & Elder, Glen H. Jr. (2007) Time, self and the curiously abstract concept of agency. *Sociological Theory* 25(2), 170–191.
- Holland, Dorothy C. & Valsiner, Jaan (1988) Cognition, Symbols, and Vygotsky's Developmental Psychology. *Ethos* 16(3), 247–272.
- Huuki, Tuija & Kivijärvi, Antti & Lunabba, Harry (2018) Kohti sukupuolivasuullista poikatutkimusta. Teoksessa Antti Kivijärvi & Tuija Huuki & Harry Lunabba (toim.) *Poikatutkimus*. Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimus-

seura, 8–27.

- Häkkinen, Antti & Ojajärvi, Anni & Puuronen, Anne & Salasuo, Mikko (2012). Sukupolvien väliset suhteet nuoren terveystottumusten suuntaajina. Teoksessa Sami Myllyniemi (toim.) *Monipolvinen hyvinvointi. Nuorisobarometri 2012*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 127, verkkojulkaisuja 53, Valtion nuorisosiain neuvottelukunta, julkaisuja 46. Helsinki: Valtion nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto, 186–200.
- Hämäläinen, Kirsi (2008) *Urheilija ja valmentaja urheilun maailmassa: eetokset, ihanteet ja kasvatus urheilijoiden tarinoissa*. Studies in Sport, Physical Education and Health 127. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hänninen, Timo (2017) *The Sport Concussion Assessment Tool in the Management of Concussion in Professional Ice Hockey*. Acta Universitatis Tamperensis 2311. Tampere: Tampere University Press.
- Ilmonen, Kaj (1993) *Tavaroiden taikamaailma*. Tampere: Vastapaino.
- Ingham, Alan G. & Dewar, Alison (1999) Through the eyes of youth: 'Deep play' in PeeWee ice hockey. Teoksessa Jay Coakley & Peter Donnelly (eds) *Inside sports*. Lontoo: Routledge, 17–27.
- Itkonen, Hannu (2003) Nuorisourheilun muuttuvat käytännöt, tavoitteet ja merkitykset. Teoksessa Sinikka Aapola & Mervi Kaarninen (toim.) *Nuoruuden vuosisata. Suomalaisen nuorison historia*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 909, Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 31. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura & Nuorisotutkimusseura, 326–343.
- Jaakkola, Timo & Ntoumansis, Nikos & Liukkonen, Jarmo (2016) Motivational climate, goal orientation, perceived sport ability, and enjoyment within Finnish junior ice hockey players. *Scandinavian Journal of Medicine & Science in Sports* 26(1), 109–115.
- Jayyusi, Lena (1991) Values and moral judgement: Communicative praxis as moral order. Teoksessa Graham Button (ed.) *Ethnomethodology and the Human Sciences*. Cambridge: Cambridge University Press, 227–251.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (2012) *Kategoriat, kulttuuri ja moraali*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arto (2003) Miten miestä merkitään? Johdanto maskuliinisuuksien teoriaan ja kulttuuriseen tekstintutkimukseen. Teoksessa Arto Jokinen

- (toim.) *Yhdestä puusta: maskuliinisuuksien rakentuminen populaarikulttuureissa*. Tampere: Tampere University Press, 7–31.
- Jokisipilä, Markku (2014) *Punakone ja vaahteranlehti*. Helsinki: Otava.
- Jokisipilä, Markku & Kokkonen, Jouko & Rantala, Kalle & Viita, Ossi (2018) *Koko kansan leijonat. Suomi-kiekon historia*. Jyväskylä: Docendo.
- Jones, Robyn L. & Armour, Kathleen & Potrac, Paul (2002) Understanding coaching practice: a suggested framework for social analysis. *Quest* 54(1), 34–48.
- Jones, Robyn L. & Armour, Kathleen & Potrac, Paul (2004) *Sports coaching cultures. From practice to theory*. Lontoo & New York: Routledge.
- Jones, Robyn L. & Wallace, Mike (2006) The coach as “orchestrator”. More realistically managing the complex coaching context. Teoksessa Robyn L. Jones (ed.) *The sports coach as educator. Re-conceptualising sports coaching*. Lontoo & New York: Routledge, 51–64.
- Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise J. (2002) *Discourse Analysis as Theory and Method*. Lontoo: Sage.
- Julkunen, Raija (2010) *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Tampere: Vastapaino.
- Junttila, Niina (2015) *Kavereita nolla. Lasten ja nuorten yksinäisyys*. Helsinki: Tammi.
- Kari, Jaana (2018) *Lifelong physical activity and long-term labor market outcomes*. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Business and Economics 184, Jyväskylä.
- Kelly, Peter & Hickey, Christopher (2009) Professional Identity in the Global Sports Entertainment Industry. Regulating the Body, Mind and Soul of Australian Football League Footballers. *Journal of Sociology* 46(1), 27–44.
- Koivusalo, Laura & Aunola, Kaisa & Bertram, Raymond & Ryba, Tatiana V. (2018) Urheilija vai opiskelija? Urheilulukiolaisten identiteetti-profiilit. *Liikunta & Tiede* 55(2–3), 80–87.
- Kokkonen, Jouko (2008) *Kansakunta kilpasilla. Urheilun nationalismin kannava ja lähteenä Suomessa 1900–1952*. Väitöskirja. Bibliotheca Historica 119. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Konttinen, Niilo (2019) *Jääkiekkoharrastuksen jatkumiseen vaikuttavat tekijät juniori-iässä*. KIHUn julkaisusarja, nro 65. Jyväskylä: Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus KIHU.

- Laine, Antti (2014) Kesä- ja talviolympiakisauutisointi suomalaisissa iltpäivälehdissä ja suomalaisilla televisiokanavilla – vertaileva tutkimus urheilumuotojen medianäkyvyydestä. *WiderScreen* 3–4. <http://widerscreen.fi/assets/Antti-Laine-WS-3-4-2014.pdf> (Viitattu 8.6.2020.)
- Lavigne, Geneviève L. & Vallerand, Robert J. & Crevier-Braud, Laurence (2011) The Fundamental Need to Belong: On the Distinction Between Growth and Deficit-Reduction Orientations. *Personality and Social Psychology Bulletin* 37(9), 1185–1201.
- Lenskyj, Helen J. (2013) Reflections on Communication and Sport: On heteronormativity and gender identities. *Communication and Sport* 1(1–2), 138–150.
- Lilja, Esa (2019) Hyökkääjä ja homo. *Helsingin Sanomat*, 27.10.2019. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000006285712.html> (Viitattu 5.11.2019.)
- Lindström, Björn & Olsson, Andreas (2015) Mechanisms of social avoidance learning can explain the emergence of adaptive and arbitrary behavioral traditions in humans. *Journal of Experimental Psychology: General* 144(3), 688–703.
- Lyyra, Nelli (2013) *Koululiikunnan pedagogiset ulottuvuudet – mittarin validiteetin ja reliabiliteetin tarkastelu konfirmatoristen faktorimallien avulla*. Studies in sport, physical education and health 198. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lyyra, Nelli & Ojala, Kristiina & Tynjälä, Päivi & Välimaa, Raili (2019) Liikuntaaktiivisuuden yhteydet lasten ja nuorten terveyteen ja terveystyhtäytymiseen. Teoksessa Sami Kokko & Leena Martin (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018*. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 1:2019. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto, 130–141.
- MacDonald, Cheryl A. (2014) Masculinity and Sport Revisited: A Review of Literature on Hegemonic Masculinity and Men’s Ice Hockey in Canada. *Canadian graduate journal of sociology and criminology* 3(1), 95–112.
- Machlis, Gary E. & Force, Jo Ellen & Burch JR. William R. (1997) The human ecosystem Part 1: The human ecosystem as an organizing concept in ecosystem management. *Society and Natural Resources* 10(4), 347–367.
- MacNamara, Aine & Collins, Dave (2014) More of the Same? Comment on “An Integrated Framework for the Optimisation of Sport and Athlete

- Development: A Practitioner Approach". *Journal of Sports Sciences* 32(8), 793–795.
- Mennander, Pasi (2019) *Päävalmentaja Jalonen: "Kyse on kovasta työstä – Ylpeänä Suomi-paita päällä"*. Leijonat.fi, 25.5.2019. <https://www.leijonat.fi/index.php/maajoukkueet/a-maajoukkue/2018-19/mm2019/item/33085-paavalmentaja-jalonen-kyse-on-kovasta-tyosta-ylpeana-suomi-paita-paalla> (Viitattu 30.7.2019.)
- Miller, Peter & Rose, Nikolas (2010) *Miten meitä hallitaan*. Tampere: Vastapaino.
- Miller, Toby & Rowe, David & McKay, Jim & Lawrence, Geoffrey (2003) The over-production of US sports and the new international division of cultural labor. *International Review for the Sociology of Sport* 38(4), 427–440.
- Moore, James F. (1993) Predators and prey: a new ecology of competition. *Harvard Business Review* 71(3), 75–86.
- Moran, Marie (2015) *Identity and capitalism*. Lontoo: Sage.
- Murchison, Julian M. (2010) *Ethnography essentials: designing, conducting, and presenting your research*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Myllyniemi, Sami & Berg, Päivi (2013) *Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikunta-neuvosto & Nuorisosiain neuvottelukunta & Nuorisotutkimusverkosto.
- Neil, Graham (1982) Demystifying sport superstition. *International Review of Sport Sociology* 17, 99–124.
- Ojala, Anna-Liisa (2020) Being an Athlete and Being a Young Person: Technologies of the Self in Managing an Athletic Career in Youth Ice Hockey in Finland. *International Review for Sociology of Sports* 55(3), 310–326.
- Ojala, Anna-Liisa (painossa) Nurturing and sidelining capitalism in discourses of player potentiality in Finnish ice hockey. *Sport in Society*. doi.org/10.1080/17430437.2020.1763309
- Ojala, Anna-Liisa (2016) Luottamus valmentajaan tai vertaiseen – elämän ja kuoleman kysymyksiä riskialttiissa lajissa? Teoksessa Päivi Berg & Marja Kokkonen (toim.) *Urheilun takapuoli. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa*. Nuorisotutkimusverkoston/Nuorisotutkimusseuran julkaisuja 186, verkkojulkaisuja 135. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 257–294.
- Ojala, Anna-Liisa & Mennala, Katri & Raskinen, Päivi & Korppoo, Anu (2017)

- Ratsastuksenopettajan ja -ohjaajan kirja. Kuinka rakennetaan onnistunut ratsastustunti?* https://ratsastuspedagogiikka.files.wordpress.com/2017/02/ratsastuspedagogiikka_ojala_mennala_raskinen_korpoo_20171.pdf (Viitattu 31.7.2019.)
- Parviainen, Vesa (2015) Liigamestaruuden ratkaissut Sebastian Aho sai jääkiekosta ammatin: ”Käsittämätön etuoikeus. *Iltta-Sanomat* 20.12.2015. <https://www.iltalehti.fi/jaakiekk/a/2015122020642221> (Viitattu 2.8.2019.)
- Perrons, Diane (2005) Gender Mainstreaming and Gender Equality in the New (Market) Economy: An Analysis of Contradictions. *Social Politics: International Studies in Gender, State and Society* 12(3), 389–411.
- Pesu, Vili & Oivio, Janne & Hoffrén, Sami (2018) Patrik Laine tänään 20 vuotta – elämä jo nyt täynnä unohtumattomia vetoja keskisormikohusta Aku Ankkaan. *Iltta-Sanomat* 19.4.2018. <https://www.is.fi/nhl/art-2000005647100.html> (Viitattu 2.8.2019.)
- Pietikäinen, Sari & Lane, Pia & Salo, Hanni & Laihiala-Kankainen, Sirkka (2011) Frozen actions in the Arctic linguistic landscape: a nexus analysis of language processes in visual space. *International Journal of Multilingualism* 8, 277–298. DOI: 10.1080/14790718.2011.555553.
- Pietikäinen, Sari & Mäntynen, Anne (2009) *Kurssi kohti diskurssia*. Tampere: Vastapaino.
- Pietikäinen, Sari & Ojala, Anna-Liisa (2021) Skating on thin ice. Young Finnish male hockey players’ hopes in the neoliberal age. Teoksessa Niko Besnier & Domenica Gisella Calabró & Daniel Guinness (eds) *Sport, migration, and gender in the neoliberal age*. Lontoo & New York: Routledge, 231–244.
- Piironen, Tero (2013) *Margaret Archerin dualistinen yhteiskuntateoria – kriittinen tarkastelu pragmatistisesta näkökulmasta*. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 79. Turku: Turun Yliopisto.
- Piispa, Mikko (2018) *Nuuska ja nuoret. Laadullinen selvitys nuorten nuuskankäytöstä ja hankintatavoista*. Helsinki: Ehkäisevä päihdetyö EHYT ry. http://www.ehyt.fi/sites/default/files/tiedostot/nuuska_ja_nuoret_0.pdf (Viitattu 31.7.2019.)
- Piispa, Mikko (2013) ”Vapaasti olen saanut valita eikä mihinkään ole pakotettu” – Katsaus suomalaisen huippu-urheilijan elämänkulkuun. Teoksessa Mikko Piispa & Helena Huhta (toim.) *Epätavallisia elämänkulkuja. Huippu-*

- urheilijat ja taiteilijat 2000-luvun Suomessa*. Nuorisotutkimusseuran/ Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 134. Helsinki: Nuorisotutkimusseura, 13–55.
- Piispa, Mikko & Huhta, Helena (2013) (toim.) *Epätavallisia elämäntulkintoja. Huippu-urheilijat ja taiteilijat 2000-luvun Suomessa*. Nuorisotutkimusseuran/ Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 134. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Pringle, Richard (2005) Masculinities, Sport, and Power: A Critical Comparison of Gramscian and Foucauldian Inspired Theoretical Tools. *Journal of Sport & Social Issues* 29(3), 256–278.
- Puronaho, Kari (2014) *Drop-out vai throw-out? Tutkimus lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista*. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2014:5. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Pusa, Ari (2019) Suomen Voimisteluliitto käynnistää kurinpitomenettelyn valmentaja Titta Heikkilän käytöksestä. *Helsingin Sanomat*, 13.2.2019. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006000141.html> (Viitattu 25.12.2020.)
- Pääkkönen, Hannu (2010) *Perheiden aika ja ajankäyttö. Tutkimuksia kokonaisyöajasta, vapaaehtoistyöstä, lapsista ja kiireestä*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Rastas, Anna (2010) Haastatteluaineistojen monet tehtävät haastattelututkimuksessa. Teoksessa Johanna Ruusuvoori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) *Haastattelun analyysi*. Tampere: Vastapaino, 64–89.
- Riley, Alexander (2014) Flags, Totem Bodies, and the Meanings of 9/11: A Durkheimian Tour of a September 11th Ceremony at the Flight 93 Chapel. *Canadian Journal of Sociology* 39(4), 719–740.
- Robidoux, Michael (2001) *Men at play: A working understanding of professional hockey*. Montreal & Kingston: McGill-Queen's University Press.
- Ronkainen, Noora J. & Ryba, Tatiana V. & Littlewood, Martin & Selänne, Harri (2018) "School, family and then hockey!" Coaches' views on dual career in ice hockey. *International Journal of Sports Science and Coaching* 13 (1), 38–45.
- Rosen, Sherwin & Sanderson, Allen (2001) Labour markets in professional sports. *The Economic Journal* 111(469), F47–F68.
- Rossi, Leena-Maija (2015) *Muuttuva sukupuoli. Seksuaalisuuden, luokan ja värin politiikka*. Helsinki: Gaudeamus.
- Rovio, Esa & Arvinen-Barrow, Monna & Weigand, Daniel A. & Eskola, Jari & Lin-

- tunen, Taru (2012) Using team building methods with an ice hockey team: an action research case study. *The Sport Psychologist* 26(4), 584–603.
- Rovio, Esa & Eskola, Jari & Kozub, Stephen A. & Duda, Joan L. & Lintunen, Taru (2009) Can High Group Cohesion Be Harmful?: A Case Study of a Junior Ice-Hockey Team. *Small Group Research* 40(4), 421–435.
- Ruuska, Petri (2013) Identiteetin translokaali elämä. Teoksessa Mikko Lehtonen (toim.) *Liikkuva maailma. Liike, raja, tieto*. Tampere: Vastapaino, 95–109.
- Ryba, Tatiana V. & Aunola, Kaisa & Ronkainen, Noora & Selänne, Harri & Kalaja, Sami (2016) Urheilijoiden kaksoisuraan liittyvän tutkimuksen tämänhetkinen tilanne Suomessa. *Liikunta & Tiede* 53(2–3), 88–95.
- Ryba, Tatiana V. & Stambulova, Natalia & Ronkainen, Noora & Bundgaard, Jens & Selänne, Harri (2014) Dual career pathways of transnational athletes. *Psychology of Sport and Exercise* 21, 125–134.
- Ryba, Tatiana V. & Haapanen, Saara & Mosek, Shwiko & Ng, Kwok (2012) Towards a conceptual understanding of acute cultural adaptation: a preliminary examination of ACA in female swimming. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health* 4(1), 80–97.
- Salasuo, Mikko & Piispa, Mikko & Huhta, Helena (2015) *Huippu-urheilijan elämänkulku. Tutkimus urheilijoista 2000-luvun Suomessa*. Nuorisotutkimusseuran/Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 166. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Salmi, Hannu (2015) Kiekkokansa ryhmäkuvassa. Teoksessa Benita Heiskanen & Hannu Salmi (toim.) *Kiekkokansa*. Helsinki: Teos, 13–46.
- da Silva, Emmanuel & Pietikäinen, Sari (2018) Foreign captains in elite hockey markets: mediatized discourses of professionalization between routes and roots. *Sport in Society* (21)11, 1795–1816.
- Simonton, Dean Keith (1999) Talent and Its Development: An Emergent and Epigenetic Model. *Psychological Review* 106(3), 435–457.
- Sponsor Insight (2019) *Tutkimus: Muut lajit kuroivat kiinni jääkiekon etumatkaa – eSports nousi nuorten miesten suosikkilajiksi*. Lehdistötiedote. http://www.sponsorinsight.fi/uploads/1/1/1/0/11102604/sponsor_insight_lehdistotiedote_19_03_2019.pdf (Viitattu 24.3.2019.)
- Sorkkila, Matilda (2018) *Development of sport and school burnout among student-athletes across the first year of upper secondary school: different*

- methodological perspectives*. Väitöskirja. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 617. Jyväskylän Yliopisto.
- Stefansen, Kari & Smette, Ingrid & Strandbu, Åse (2018) Understanding the increase in parents' involvement in organized youth sports. *Sport, Education and Society* 23(2), 162–172.
- Teiskonlahti, Riku (2018) Parhaimmillaan yli miljoonan katsojan tavoittavuus – Nuoret Leijonat vetää suomalaisia television ääreen. *Helsingin Sanomat* 1.1.2018. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000005509430.html> (Viitattu 2.8.2019.)
- Tervo, Jari (2019) Ruotsikin hurraa Suomen jääkiekkokullalle, ja sitä on vaikea antaa anteeksi. *Helsingin Sanomat* 2.6.2019.
- Tilastokeskus, Kuntien avainluvut -tietokanta <https://www.stat.fi/tup/alue/kuntienavainluvut.html> (Viitattu 1.8.2019.)
- Tilastokeskus (2009) *Ajankäyttötutkimus 2009*. https://www.stat.fi/til/akay/2009/03/akay_2009_03_2011-05-17_tau_029_fi.html (Viitattu 22.7.2019.)
- Toivanen, Mari (2015) ”Kiekkokansa” – mikä maa, mikä kansa. Teoksessa Benita Heiskanen & Hannu Salmi (toim.) *Kiekkokansa*. Helsinki: Teos, 210–233.
- Tuisku, Rami & Rantanen, Vesa (2014) Tässä on Teemu Selänteen 3. luokan todistus. Yksi kymppikin mukana. *Iltta-Sanomat* 20.9.2014. <https://www.is.fi/nhl/art-2000000810089.html> (Viitattu 2.8.2019.)
- Valtioneuvoston selonteko liikuntapolitiikasta (2018). VNS 6/2018. Helsinki: Valtioneuvosto. <https://minedu.fi/documents/1410845/4449678/Valtioneuvoston+selonteko+liikuntapolitiikasta/16b4a853-180b-ad4f-0127-e3065b616912/Valtioneuvoston+selonteko+liikuntapolitiikasta.pdf> (Viitattu 11.6.2019.)
- Vasantola, Satu (2018) Nuoren mieli himoitsee mielihyvää ja pikavoittoja. Yhteiskunta vaatii murrosikäiseltä mahdottomia – sanoo tutkija Linnea Karlsson. *Helsingin Sanomat* 24.11.2018. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000005909568.html> (Viitattu 2.8.2019.)
- Vayens, Roel & Leinoir, Matthieu & Williams, Am & Philippaerts, Renaat (2008) Talent identification and development programmes in sport – Current models and future directions. *Sports Medicine* 38(9), 703–714.
- Westinen, Elina (2014) *The Discursive Construction of Authenticity: Resources,*

- Scales and Polycentricity in Finnish Hip Hop Culture*. Jyväskylä studies in humanities 227. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Williams, Raymond (1960) *Culture and Society, 1780–1950*. New York: Anchor Books.
- Virtanen, Ari (2020) Nyt multa meni pata jumiin. *Helsingin Sanomat* 16.2.2020. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000006408388.html> (Viitattu 25.12.2020.)
- Virtanen, Ira A. (2018) Nuorten miesten haavoittuvuus ja tuki ystävyyssuhteissa. Teoksessa Antti Kivijärvi & Tuija Huuki & Harry Lunabba (toim.) *Poikatutkimus*. Tampere: Vastapaino & Nuorisotutkimusseura, 239–260.
- Vuolle, Pauli (2007) *Jääkiekkoilijan elämäntaival II. Tutkimus aktiiveista ja lopettaneista liigapelaajista*. Liikuntatieteellisen Seuran moniste 28.
- Zacheus, Tuomas & Saarinen, Arttu (2019) Lasten ja nuorten liikunnan harrastaminen ja sen taustalla vaikuttavat syyt. Teoksessa Tiina Hakanen & Sami Myllyniemi & Mikko Salasuo (toim.) *Oikeus liikkuu. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018*. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö & Valtion liikuntaneuvosto & Valtion nuorisoneuvosto & Nuorisotutkimusverkosto, 82–113.
- Womack, Mari (1992) Why athletes need ritual: A study of magic among professional athletes. Teoksessa Shirl J. Hoffman (ed.) *Sport and religion*. Champaign: Human Kinetics Publishers, 191– 202.

Tiivistelmä

KAUKALOISSA KASVANEET

Anna-Liisa Ojala

Jääkiekko on pitkään ollut yksi maamme suosituimmista urheilulajeista. Jääkiekon suosio mahdollistaa sen, että jääkiekossa on ainoana lajina Suomessa täysammattilaisliiga. Suuri ammattilaisten määrä ja hyvä kansainvälinen menestys vaikuttavat eittämättä siihen, millaisia unelmia nuoret pelaajat ja heidän perheensä uskaltavat unelmoida harrastukseen liittyen. Tämä unelmointi on vahvasti sukupuolittunutta, sillä jääkiekkoa harrastavat ja siitä leipänsä saavat pääsääntöisesti miehet.

Teoksessa tarkastellaan etnografisesti 18–20-vuotiaiden poikien nuorisojääkiekkoa investointina ja sosiaalisena ympäristönä. Tarkastelun pääasiallisena kohteena on Nuorten SM-liiga eli ikäkauden kovin sarjataso ennen miesten sarjoja. Näin ollen tutkimus kohdistuu siihen taitekohtaan nuorten pelaajien urheilu- ja elämänuria, jossa osa pelaajista siirtyy ammattilaisurille ja osa löytää vapaaehtoisesti tai pakotettuina elämänpolkua urheilijanurien ulkopuolelta. Nuorten jääkiekkoilijoiden harrastamista tarkastellaan teoksessa laajemmin kuin vain nuorten urheiluna. Harrastaminen on pelaajalta, hänen perheeltään ja urheiluorganisaatiolta investointien prosessi, joka tapahtuu nuorten miesten sosiaalisessa ympäristössä päivittäisten tekojen kautta. Pelaajien kehittyminen ja kehittäminen tuottavat erilaisia kokemuksia ja tunteita kaikille osapuolille. Samalla pojat sosiaalistuvat erilaisiin tapoihin toimia ihmisinä ja urheilijoina, mikä mahdollistaa ja ehkä myös sulkee pojille erilaisia elämänpolkua. Nämä unelmat ja teot kytkeytyvät laajaan jääkiekon ekosysteemiin, jossa moni hyötyy taloudellisestikin jääkiekkoilijanuorten harrastamisesta. Samalla ne kiinnittävät työvoimaa ja asukkaita maantieteellisesti tiettyihin paikkakuntiin jääkiekon sarjatoiminnan vuoksi.

Nuorisourheilua leimaa ajatusmallien ja tavoitteiden kahtalaisuus: toisaalta urheilutoiminnalla pyritään tuottamaan huippu-urheilijoita ja toisaalta tarjoamaan nuorille mahdollisuus positiiviseen kehitykseen ja

merkitykselliseen elämään urheilemisen kautta. Nuorten SM-liiga on selkeästi kilpaurheilua, jonka tehtävänä on tuottaa ammattiurheilijoita Suomeen ja ulkomaille. Näin ollen pelaajien kehittäminen sekä kykyjentunnistaminen ja -etsintä ovat joukkueiden arjen keskiössä. Kunkin vuoden joukkueesta ammattilaisiksi päätyy kuitenkin vain muutama urheilija, joten ammattilaisopimuksen saaminen ei voi olla kaikkien poikien urheilijanuran onnistumisen mitta, vaan urheilemisen täytyy tuottaa myös muunlaisia positiivisia vaikutuksia.

Nuorten SM-liigassa pelaavat urheilijanuorukaiset olivat sisäistäneet jatkuvan kilvoittelun ja kehittymisen vaatimukset vahvasti. Erilaiset arkea jäsentävät kategorisoinnit, joilla tilastoitiin, mitattiin ja raportoitiin kehittymistä ja verrattiin myös yksilöä muihin, olivat pelaajille normaaleja ja hyväksytyjä harrastamisen peruselementtejä. Joukkueissa ylläpidettiin myös selkeästi järjestelmää, jossa kaikki pelaajat voivat uskoa omiin mahdollisuuksiinsa tulevina ammattipelaajina. Muutaman huipun tuottamiseen tarvitaan joukkueellinen pelaajia, jotka jaksavat yrittää, kehittyä ja kehittää samalla joukkueovereitaan. Samalla koko joukkue luo sen ympäristön, joka tarjoaa valmentajille näytön paikkoja ja mahdollisuuksia kehittyä urapoluillaan. Jokainen kehitettävä pelaaja on myös Nuorten SM-liigajoukkueen organisaatiolle riski, sillä jokainen pelaaja vie joukkueessa jonkun toisen pelaajan paikan, eivätkä harjoittelua maksa enää urheilijat tai heidän vanhempansa, vaan suuri osa budjetista tulee miesten SM-liigajoukkueilta. Tutkimuksessa todetaankin nuorten kilpajääkiekkoa pyörittävän motivaation olevan monella lailla silmien sulkemista todennäköisyyksiltä ja epätodennäköisyyksiltä, sillä arjessa on tehtävä työtä ja jaksettava uskoa, vaikka monen toimijan ammattilaisuus näyttäisi epätodennäköiseltä. Samalla joka vuosi joku sellainen pelaaja tai jopa valmentaja nousee esiin, jonka mahdollisuuksiin kukaan ei ehkä vielä uskonut edellisellä kaudella.

Pojat tunnistivat ammattilaisuuden epätodennäköisyyden mutta osasivat silti pääsääntöisesti nauttia siitä arjesta, jossa he saivat olla osallisina. He tunnistivat harrastuksensa tuoneen elämäänsä monia sellaisia elementtejä, joista he olisivat voineet jäädä paitsi ilman harrastamistaan. He pääsivät myös mukaan sellaisiin sosiaalisiin verkostoihin, jotka estivät varmasti yksinäisyyden kokemuksia ja mahdollistivat sosiaalisen pääoman

hyödyntämisen myös harrastamisen jälkeen. Kaiken kaikkiaan nuoret urheilijat osasivat ratkaista hyvin monia sellaisia ristiriitoja, joita nuoren urheilijan urapolkuun kuului. Jääkiekkoilijanuoret eivät tutkimuksen mukaan esimerkiksi eläneet kovinkaan epätavallista nuoruutta. Myös valmentajat sallivat pelaajille suhteellisen normaaliin nuoruuteen kuuluvia ilotteluita, jotka katkoivat kurinalaisempia harjoittelu- ja ottelujaksoja.

Keskittyminen urheilemiseen ja jääkiekkokulttuurissa vallitseva kulttuuri ei ollut useinkaan otollinen yhdistelmä siihen, että jääkiekkoilijapojat olisivat hoitaneet koulunkäyntiään kovinkaan intohimoisesti. Lisäksi rahapelaamisen ja nuuskankäytön yleisyys aiheuttivat riskin, mikä on huomioitava pohdittaessa jääkiekkoharrastusta investointina. Jääkiekkokulttuuri tuki myös suhteellisen perinteisen mieskuvan säilymistä, mikä tekee jääkiekosta myös tietynlaisiin sukupuolirooleihin liittyvän investoinnin. Lisäksi on huomionarvoista, että kunkin joukkueen panostus kohdistuu ennen muuta joukkueessa kulloinkin pelaaviin urheilijoihin. Joukkueista syystä tai toisesta sivuun siirtyneet eivät saaneet minkäänlaista organisoitua tukea uusien elämänpolkujensa suunnitteluun tai aloittamiseen. Tämän tuen monet pelaajat ostivat yksityisiltä urheiluagenteilta.

Koska ammattiurheilijan urapolku on jääkiekossakin epätodennäköinen ja tulevaisuus monella tavoin epävarma, vaadittiin nuorilta ja heidän perheiltään joustavuutta ja epävarmuuden sietokykyä, ja silti epävarmuus aiheutti monenlaista kipuilua. Toiveet ammatillisuudesta ja kehittämisestä kuljettivat nuoria myös suhteellisen nuorella iällä pois lapsuudenkodeistaan, jolloin vaadittiin myös kykyä itsenäistymiseen ja vanhemmilta suostumusta itsenäistymisen rahoittamiseen ja tukemiseen. Jääkiekkoileminen ei ole tämän tutkimuksen perusteella vain jääkiekkoilijanuoren harrastus, vaan harrastamisen mahdollistavat kustantavat, kuljettavat, kannustavat ja talkoilevat perheet, jotka elävät lapsen jääkiekkoharrastusta yhdessä. Kaikkiaan jääkiekkoilijanuoret kokivat saavansa harrastamisestaan sellaisia sisältöjä ja rakenteita elämäänsä, että harrastamisen anti nousi selvästi sen hintaa suuremmaksi.

Sammandrag

UPPVUXNA I RINKEN

Anna-Liisa Ojala

Ishockey har länge varit en av de populäraste idrottsgrenarna i vårt land. Ishockeyns popularitet gör det möjligt för ishockeyn att vara den enda gren i Finland som har en helprofessionell liga. Det stora antalet professionella spelare och den goda internationella framgången påverkar utan tvivel hurdana drömmar unga spelare och deras familjer vågar drömma gällande hobbyn. De här drömmarna är starkt indelade enligt kön, eftersom det i huvudsak är män som sysslar med och förtjänar sitt levebröd från ishockey.

I verket beskrivs en etnografisk studie om 18–20-åriga pojkars ungdomsishockey som en investering och social miljö. Studiens huvudsakliga objekt är Ungdomarnas FM-Liga, d.v.s. åldersklassens högsta serienivå före herrserierna. Därmed koncentreras studien på den vändpunkt i de unga spelarnas idrottskarriärer och levnadsbanor då en del av spelarna blir professionella idrottare och en del väljer eller tvingas att hitta andra levnadsstigar utanför den professionella idrotten. I verket granskas de unga ishockeyspelarnas hobbyverksamhet i större utsträckning än endast som ungdomsidrott. Hobbyn innebär en process av investeringar från spelaren, hans familj och idrottsorganisationen som sker genom dagliga gärningar inom de unga människors sociala miljö. Spelarnas utveckling och utvecklande skapar olika upplevelser och känslor för alla parter. Samtidigt socialiseras pojkarna till olika sätt att handla som människor och idrottare, vilket möjliggör och kanske också utesluter dem från olika slags levnadsstigar. De här drömmarna och gärningarna kopplas till ishockeyns omfattande ekosystem där många drar ekonomisk nytta av ishockeyungdomarnas hobbyverksamhet. Samtidigt fäster de arbetskraft och invånare geografiskt till vissa orter på grund av ishockeyns serieverksamhet.

Ungdomsidrotten präglas av tankemodeller och målsättningar av två slag: genom idrottsverksamheten strävar man å ena sidan efter att

producera elitidrottare, och å andra sidan efter att ge ungdomar en möjlighet till positiv utveckling och ett meningsfullt liv genom idrott. Det är tydligt att Ungdomarnas FM-Liga utgör tävlings sport vars uppgift är att producera professionella idrottare till Finland och utomlands. Därför fokuserar lagens vardag på att utveckla spelarna samt att identifiera och leta efter talang. Från varje års lag blir ändå bara några spelare professionella idrottare, så att få ett professionellt kontrakt kan inte vara mätaren för framgång i alla pojkars idrottskarriär, utan idrotten måste också ha någon annan positiv inverkan.

De unga idrottarna som spelar i Ungdomarnas FM-Liga har starkt tagit till sig de konstanta kraven på att tävla och utvecklas. Olika kategoriseringar som strukturerar vardagen och med vilka man statistikförde, mätte och rapporterade om utvecklingen och också jämförde individen med andra var normala för spelarna och utgjorde godkända grundelement inom hobbyverksamheten. I lagen upprätthölls också klart ett system där alla spelare kan tro på sina möjligheter som blivande professionella spelare. För att producera några elitspelare behövs ett helt lag med spelare som orkar försöka, utvecklas och samtidigt utveckla sina lagkamrater. Samtidigt skapar hela laget en miljö som ger tränarna möjlighet att visa sina färdigheter och utvecklas i sin karriär. Varje spelare som man utvecklar är också en risk för Ungdomarnas FM-ligalags organisation, eftersom varje spelare tar någon annan spelares plats i laget, och det inte längre är idrottarna eller deras föräldrar som betalar för träningen, utan majoriteten av budgeten kommer från herrarnas FM-ligalag. I studien konstateras det att motivationen som driver ungdomarnas tävlingsishockey på många sätt går ut på att blunda för sannolikheter och osannolikheter, eftersom man måste jobba i vardagen och orka tro, fastän en karriär som professionell spelare verkar osannolik för många. Samtidigt händer det också varje år att någon spelare eller till och med tränare vars möjligheter ingen kanske trodde på under föregående säsong plötsligt stiger fram.

Pojkarna är medvetna om osannolikheten att uppnå professionell status, men de kunde ändå i huvudsak njuta av vardagen som de fick ta del av. De visste att deras hobby medfört många element i deras liv som de kunnat gå miste om ifall de inte sysslade med sin hobby. De kom också med i sådana sociala nätverk som säkert motarbetade känslor av

ensamhet och gjorde det möjligt för dem att utnyttja socialt kapital också efter sin hobbyverksamhet. På det hela taget kunde de unga idrottarna lösa många sådana konflikter som uppstår i en ung idrottares karriär. Enligt studien hade ishockeyungdomarna inte till exempel en särskilt ovanlig ungdom. Tränarna tillät också spelarna att ta del av roligheter som tillhör en relativt normal ungdom, som avbröts av mer disciplinerade tränings- och matchperioder.

Fokuset på idrott och den rådande kulturen inom ishockeyvärlden var sällan en gynnsam kombination för att ishockeypojkar skulle ha varit särskilt passionerade för sitt skolarbete. Dessutom orsakades en risk av att det var vanligt att spela penningspel och använda snus, vilket bör beaktas när man ser på ishockeyhobbyn som en investering. Ishockeykulturen stödde också bevarandet av en relativt traditionell mansbild, vilket gör ishockeyn till en investering som relaterar till en viss typ av könsroller. Dessutom bör man beakta att varje lags satsningar framför allt riktas till spelarna som just då spelar i laget. De som av en eller annan orsak lämnat laget får inget som helst organiserat stöd i att planera eller inleda nya levnadsstigar. Många spelare köpte det här stödet av privata idrottsagenter.

Eftersom en karriär som professionell idrottare är osannolik även inom ishockeyn och framtiden är osäker på många sätt krävdes det flexibilitet och en förmåga att tåla ovisshet av ungdomarna och deras familjer, och ändå orsakade ovissheten många olika typer av ångest. Önskan att uppnå professionell status och utvecklas förde också ungdomarna bort från barn-domshemmet i relativt ung ålder, och då krävdes också en förmåga att bli självständig samt föräldrarnas samtycke till att finansiera och stöda den unga personens självständighet. På basis av den här studien är ishockey inte endast ishockeyungdomarnas hobby, utan hobbyverksamheten möjliggörs av familjer som finansierar, transporterar, uppmuntrar och utför talkarbete och som lever igenom barnets ishockeyhobby tillsammans. På det hela taget upplevde ishockeyungdomarna att deras hobby medför sådana innehåll och strukturer i livet att den ger mer än den tar.

Abstract

CHILDHOOD ON THE ICE RINK

Anna-Liisa Ojala

Ice hockey has long been one of the most popular sports in Finland. Its popularity means that as the only sport in Finland it can have a fully professional league. The large number of professional players and international success undoubtedly contribute to the type of aspirations that young players and their families dare to have regarding the sport. These aspirations are strongly genderised, as it is mainly men who play ice hockey and make a living from it.

The publication ethnographically studies junior ice hockey played by boys aged 18–20 as an investment and social environment. The main subject of the study is the Nuorten SM-liiga junior ice hockey league in Finland, i.e. the top-level league in this age group before the men's leagues. Thus, the study focuses on a turning point in the sporting and life careers of the young players, where some go on to have professional careers and others voluntarily choose or are forced to find other life paths away from professional ice hockey. In the publication, junior ice hockey is studied more broadly than just youth sport. Junior ice hockey is a process of investments by a player, his family and the sporting organisation, which are made in the social environment of the young men in the form of daily actions. Players' progress and development of skills produce various experiences and feelings for all parties. The boys are also socialised into various ways of behaving as a person and a sportsman, which allows the boys to embark on, or may even rule out, various life paths. These aspirations and actions are part of an extensive ice hockey ecosystem, in which many also benefit financially from youth ice hockey. At the same time, the league activities of ice hockey tie workforce and residents to certain geographical locations.

Youth sport is characterised by a dichotomy of thought patterns and goals: on the one hand, the goal of the sports activities is to produce top

players, while on the other, it also offers young people the opportunity for positive development and a meaningful life through sport. The junior ice hockey league can clearly be considered competitive sport, which has the aim of creating professional players in Finland and abroad. Thus, development of players' skills and identifying and seeking talent form the core of the teams' daily activities. However, as only a few players from each year's team end up as professionals, securing a professional contract cannot be a measure of success in each boy's sporting career, and playing the sport must also produce other positive effects.

The young players in the junior ice hockey league had strongly internalised the demands of continuous competition and development of skills. Various categorisations, used to compile statistics, measure and report development and to compare individuals, which structured daily life were normal and accepted basic elements for the players. The teams also clearly maintained a system in which all players were allowed to believe in their own potential as future professional players. Producing a few top players requires a whole team of players who have the energy to try, make progress and help develop the skills of their team players. The whole team also creates an environment that offers coaches opportunities to showcase their skills and to develop on their career paths. Each player whose skills are being developed is also a risk for the junior ice hockey league organisation, as each player takes the place of someone else in the team and the cost of playing is no longer covered by the player or their parents, as a large part of the budget comes from the teams in the men's SM-liiga ice hockey league. The study found that the motivation driving young people's competitive ice hockey was in many ways a process of ignoring the probabilities and improbabilities, as each player has to work hard every day and have the strength to believe, even though it is unlikely that many will become professional ice hockey players. However, every year a player or even a coach emerges with potential that nobody could have foreseen the previous season.

The boys recognised the improbability of becoming a professional, but were still able, on the whole, to enjoy the life they were able to be part of. They realised that the sport had introduced many elements to their lives that they might have missed out on otherwise. They had the chance to

join social networks that were certain to prevent loneliness and they were able to benefit from this social capital even after they stopped playing ice hockey. All in all, the young ice hockey players were able to resolve a wide range of the conflicts that are involved in the career paths of young people who play sports. According to the study, the youth experienced by the junior ice hockey players was not that unusual. The coaches do also allow the young players to engage in more relaxed and fun activities that are associated with a normal youth, which gives the players a break from the more disciplined periods of practice and playing matches.

Focusing on the sport and the dominant culture in ice hockey circles were often not the best combination for encouraging the ice hockey players to be enthusiastic about attending school. In addition, the prevalence of gambling and use of smokeless tobacco posed a risk, which must be acknowledged when considering an ice hockey hobby as an investment. The ice hockey culture also helped to maintain a relatively traditional male image, which also means ice hockey is an investment in a certain type of gender role. It is also worth noting that the focus of each team is primarily on the players who are in the team at any particular time. Those players who left the teams for one reason or another did not receive any type of coordinated support to help them plan or start on their new life paths. Many players purchased this type of support from private sports agents.

Because a professional career is unlikely even in ice hockey, and the future of players is in many ways uncertain, the young people and their families were required to be flexible and have the ability to deal with insecurity. Despite this, the uncertainty of the situation caused many problems. Hopes of developing as a player and a professional career also took young people away from their childhood homes at relatively young age, which also meant they needed to become independent and gain parental consent for financing and supporting this independence. This study found that ice hockey is not only a sport played by the young ice hockey players; the families who enable the young person to participate, who pay for, transport, provide support and help out, are also involved in the activity with the young players. On the whole, the young players felt that ice hockey gave them such meanings and structures to their life that meant the benefits of playing ice hockey clearly outweighed the financial cost.

Ihmettelin useasti mielessäni tutkimuksen aikana vanhempien halukkuutta ja jaksamista kustantaa, kannustaa ja huoltaa vielä täysi-ikäistyneitä poikiaankin viikosta toiseen. Milloin joku äiti kertoi ajaneensa yli 500 kilometriä katsomaan lapsensa peliä ja tuoneensa lapselleen paahtopaistia jääkaappiin; milloin taas seurasin lapsen ja vanhempien neuvottelua ottelun jälkeen siitä, kuka pesee lapsen kodin tiskit, kun vanhempienkin pitäisi vielä ajaa omaan kotiinsa yli tunnin matkan päähän.

Kaveriporukassa pohdittiin vertaisten kanssa elämässä tärkeitä asioita, kuten koulua, seurustelusuhteita, valmennussuhteita ja perhesuhteita. Toisinaan pojat pohtivat esimerkiksi yhdessä sitä, millaista arki tyttöystävän kanssa on kotona, kenen pitäisi siivota ja laittaa ruokaa, kuinka paljon voi käydä juhlimassa, ja pitäisikö parisuhdetta jatkaa vai ei.

Kaukaloissa kasvaneet -teos tarkastelee korkealla tasolla jääkiekkoilevia nuoria miehiä. Tutkija Anna-Liisa Ojala seurasi heidän elämäänsä läheltä kahden vuoden ajan etnografisen tutkimuksen metodein, tuloksena käsillä oleva kirja. Ojala käsittelee nuorisojääkiekkoa investointina ja sosiaalisena ympäristönä. Kaikista jääkiekkoa vakavasti harrastavista ei tule ammattilaisia. Jääkiekkoilijat ja heidän perheensä eivät kuitenkaan koe, että heidän ajallinen ja rahallinen panostuksensa lajiin olisi mennyt hukkaan.

Nuorisotutkimusverkosto
Nuorisotutkimusseura
ISBN 978-952-372-030-5
ISSN 1799-9227
KI 79.37, 30.1

